

Kristian Torp
Civilprocesretlig
Julealmanak

2022

Civilprocesretlig Julealmanak

December 2022

Forord (2020)

I oktober 2019 satte jeg mig i hovedet, at jeg ville kaste mig over disciplinen »Nyhedsbreve«. Planen var, hver måned, at gennemgå de store tidsskrifter for afgørelser om civilprocesretlige spørgsmål for at plukke de interessante ud og gennemgå dem i helt kondenseret form. Efter nogle få måneder blev ambitionsniveauet udvidet; jeg ville læse alle afgørelser, gennemgå hovedparten og analysere de vigtigste.

Året efter, i oktober 2020, fejrede jeg 1-års jubilæum og gjorde status. 183 afgørelser, havde jeg dengang omtalt, de fleste ledsaget af små analyser. I oktober gav det anledning til følgende observation:

»[Da jeg startede] forestillede jeg mig nok, at det kunne gøres ret hurtigt og let - så hvorfor ikke sigte efter en månedlig opdatering. Bordet fanger som bekendt, og arbejdet har siden vist sig langt mere omfattende; men det er heldigvis både sjovt og lærerigt; og når der samtidig er folk, der læser med - både her og på min nyligt oprettede mailingliste - er det hele indsatsen værd.«

Den konklusion er stadig rammende, heldigvis. En anden observation jeg gjorde mig i november var, at selve produktet efterhånden var blevet langt. Omkring 160 sider havde jeg samlet i et oversigtsdokument, der således »næsten udgjorde en bog«. Og det gav anledning til den tanke, at man vel kunne samle de mange månedsbreve i en mere systematisk gennemgang af året der gik; som et værktøj til selv at genopfriske årets udvikling og som et muligt opslagsværk for læserne. Produktet følger på de næste omkring 200 sider.

Analyserne er alle mine egne, og jeg står på mål både for både fejl (og fortræffeligheder). Når man beskæftiger sig med nyhedsbreve, kan det ikke undgås, at der er en del af de første. Dommene og kendelserne analyseres alle »ved første indtryk«, og selvom det er både mit håb og min ambition at sætte afgørelserne i en sammenhæng, hvor forståelsen for læseren øges, rammer jeg sikkert med mellemrum forbi skiven.

Arbejdet er derimod langt fra mit alene. Året igennem har først Karina Nyboe Skaning og siden Signe Bruun Svensson hjulpet med korrektur, mens Anne Marie Vestergaard har stået for opsætning. I forbindelse med julealmanakken har Hanne Freudendahl korrekturlæst alle nye afsnit og Anne Marie Vestergaard har på ny stået for opsætningen. Hele almanakken er gennemlæst af stud.jur., Amalie Motzfeldt, der med nyttige kommentarer har styrket både det faglige og sproglige udtryk og derved mærkbart øget læsbarheden af det færdige produkt.

Forord (2022)

Vi skriver nu »år 3« med julealmanakken, og den samlede mængde af domsanalyser nærmer sig så småt 600. Med en så stor sagsmængde er det klart, at både arbejdsgange og format efterhånden er ved at have sat sig nogenlunde.

Om arbejdet af den grund er blevet lettere, er ikke til at sige. Det er klart, at flere analyser giver en større grundviden at trække fra - men omvendt skærper det også kravene til hele tiden at sikre, at man ikke blot forfalder til at omtale nye afgørelser som »business as usual«. Det er en evig balance, som både nyhedsbreve og almanakken forhåbentlig rammer i de fleste tilfælde.

Igen i år har jeg konstateret, at mine nyhedsbreve ikke kun bliver læst, de bliver også værdsat. Det betyder utrolig meget for motivationen, når kollegaer rækker ud og anerkender ens arbejde, og derfor skal der lyde en tak til alle, der i årets løb har delt eller kommenteret på nyhedsbreve, eller som i faglig sammenhæng har ladet en bemærkning falde (samt til den kollega, der - »fordi han alligevel var i Aarhus« - kvitterede med 3 flasker vin uden anden begrundelse, end at han og kollegaerne satte pris på nyhedsbrevene). Tak for det!

Jeg oplever også stadig, at nyhedsbrevene ansporer faglige henvendelser i forskellige afskygninger. Det kan være advokater, der skriver eller ringer for at gøre mig opmærksom på nuancer, jeg har overset - eller kursister der benytter et foredrag til at knytte egne observationer til udvalgte afgørelser. I alle tilfælde er det berigende, og det var netop den oprindelige ambition med nyhedsbrevet, at det skulle anspore til dialog om procesretlige spørgsmål. Bliv derfor ved med at spørge, kommentere og udfordre!

Om ikke andet, så fordi hver eneste henvendelse om alternative måder at se en dom eller kendelse på, tjener til en nyttig påmindelse om en pointe, jeg også selv prøver at holde mig for øje og italesætte: at mine nyhedsbreve på ingen måde er fejlfri.

Jeg overser (sikkert jævnlige) nuancer i sagerne. Anderledes kan det ikke være med det valgte format - og jeg kan blot håbe, at det ikke svækker nyhedsbrevens værdi som en kilde til at holde sig opdateret. Som læser kan man jo altid slå dommene efter, hvis de ud fra min beskrivelse fanger ens interesse.

Sidste år udgav jeg for første gang min almanak i fysisk form, og modtagelsen heraf var overvældende. I januar kunne jeg således udsende ca. 120 eksemplarer af bogen til advokater, universitetsjurister og andre.

Den fornøjelse får jeg lov at gentage, da Holst, Advokater på ny bakker op om fremstillingen af en fysisk udgave, som jeg vil forsøge at omdele til alle, der måtte

have interesse. For den støtte skylder jeg naturligvis en stor tak; og i det hele taget er det et privilegium at have en arbejdsgiver, der skaber plads til *og prioriterer* faglig fordybelse.

Herudover skylder jeg igen i år tak til de kollegaer, der har hjulpet med at gøre værket muligt. Selvom analyserne er mine egne, og jeg selv står på mål både for eventuelle fortræffeligheder og for uundgåelige fejl, så var hverken nyhedsbreve eller almanak kommet meget videre end idefasen, hvis ikke det var for dem.

Tak til Tine Falkenberg, som hver måned har læst kyndig korrektur og dermed sikret, at det i det mindste er sprogligt klart for læserne, hvad jeg har ment om en given afgørelse. I år tillod min urimeligt korte tidshorizont for almanakken hende ikke at læse korrektur på det samlede værk. Derfor skylder jeg en tak til Hanne Freundahl, som med kort varsel og på kort tid har luget ud i de værste fejl i de mange nye afsnit - highlights og emnegennemgange - jeg i december forsyner bogen med.

Både de enkelte nyhedsbreve og den færdige almanak er igen i år sat op af Anne Marie Vestergaard. Enhver ros for det grafiske udtryk tilfalder derfor hende.

Endelig har stud.jur. August Stage Olesen ydet en jætteindsats i form af kvalitets sikring af alle henvisninger. Det er samtidig August, der har forsynet de enkelte afgørelser med oplysning om en eventuel behandling ved Procesbevillingsnævnet samt udarbejdet det domsregister, der i år som noget nyt er tilføjet almanakken.

Alt i alt er det stadig lige sjovt at skrive almanakken - og det er derfor med mod på endnu et år, jeg kan sende den i trykken.

Indholdsfortegnelse

Indledning	13
Kapitel 1 Retlig interesse (og proceshabilitet)	17
1. Indledning. Highlights	17
2. Praksisgennemgang	18
2.1. Proceshabilitet	18
2.2. Mandatarer	19
2.3. Ophør af retlig interesse. Aktualitet	20
2.4. Rette sagsøger. Konkret retlig interesse	24
2.5. Nødvendigt procesfællesskab	25
2.6. Påstandens formulering	27
2.7. Rette sagsøgte	30
2.8. Udskiftning af parter	35
2.9. Andre spørgsmål	40
Kapitel 1a Lov og ærbarhed	41
1. Indledning. Highlights	41
2. Praksisgennemgang	41
Kapitel 2 Saglig kompetence	43
1. Indledning. Highlights	43
2. Praksisgennemgang	44
2.1. Kompetencefordeling. Voldgift og anden ADR	44
2.2. Kompetencefordeling retterne imellem. Retsplejelovens § 226	46
2.3. Øvrige spørgsmål	51
Kapitel 3 Værneting	53
1. Indledning. Highlights	53
2. Praksisgennemgang	54
2.1. Værneting efter retsplejeloven	54
2.2. International kompetence. Internationale værnetingsregler	55
2.3. Værnetingsaftaler	58
Kapitel 4 Samlet behandling og delafgørelser	61
1. Indledning. Highlights	61
2. Praksisgennemgang	62
2.1. Bi- og hovedintervention. Adcitation	62
2.2. Udskillelse af spørgsmål. Retsplejeloven § 253	62
2.3. Gruppespørgsmål	64

Kapitel 5	Sagsførelse. Sagsportalen	67
1.	Indledning. Highlights	67
2.	Praksisgennemgang	68
2.1.	Grundlæggende principper. Kontradiktion	68
2.2.	Kommunikation med retterne. Sagsportalen	68
Kapitel 6	Bevisførelse. Syn og skøn	75
1.	Indledning. Highlights	75
2.	Praksisgennemgang	76
2.1.	Edition	76
2.2.	Ensidigt indhentede erklæringer	80
2.3.	Syn og skøn	84
2.4.	Retslægerådet	89
2.5.	Øvrige spørgsmål	90
Kapitel 7	Udeblivelse	93
1.	Indledning. Highlights	93
2.	Praksisgennemgang	93
2.1.	Frister, overskridelser og andet om »tid«	93
2.2.	Lovligt forfald	96
Kapitel 8	Genoptagelse	99
1.	Indledning. Highlights	99
2.	Praksisgennemgang	99
Kapitel 9	Anke- og kærebegrænsninger	101
1.	Indledning. Highlights	101
2.	Praksisgennemgang	103
2.1.	Anke eller kære	103
2.2.	Fristberegning	104
2.3.	Møderet og tegningsberettigelse	107
2.4.	Indholdsmæssige krav	108
2.5.	Retsplejelovens § 253, stk. 3	109
2.6.	Retsplejelovens § 368, stk. 1.	110
2.7.	Retsplejelovens § 368 a	114
2.8.	Retsplejelovens § 389 a	118
2.9.	Kontrakære og kontraanke	120
2.10.	Øvrige spørgsmål	121
Kapitel 10	Oprejsningsbevillinger	125
1.	Indledning. Highlights	125
2.	Praksisgennemgang	125
2.1.	Oprejsningsbevilling på grund af rettens forhold	125
2.2.	Oprejsningsbevilling i andre tilfælde	126

Kapitel 11 Retskraft. Berigtigelse	129
1. Indledning. Highlights	129
2. Praksisgennemgang	129
2.1. Retskraft. Litispendens	129
Kapitel 12 Prøvelse af voldgiftskendelser	133
1. Indledning	133
2. Praksisgennemgang	134
Kapitel 13 Øvrige spørgsmål	137
1. Indledning. Highlights	137
2. Praksisgennemgang	138
2.1. Habilitet	138
2.2. Forelæggelse for EU-domstolen	140
2.3. Opsættende virkning	141
2.4. Dokumentoffentlighed. Aktindsigt	143
2.5. Øvrige spørgsmål	144
Kapitel 14 Sagsomkostninger	149
1. Indledning. Highlights	149
2. Praksisgennemgang	154
2.1. Fri proces	154
2.2. Sagens værdi	156
2.3. Retsafgifter	159
2.4. Sagsomkostninger til den vindende part. Vundet eller tabt	161
2.5. Ophævelse af sagsomkostninger. Sagsomkostninger til den tabende part	161
2.6. Fastsættelse af sagsomkostninger	162
1.7. Fastsættelse af sagsomkostninger. Store sager	163
2.8. Småsager	164
2.9. Sagsomkostninger i forbudssager	166
2.10. Sagsomkostninger i flerpartssager	168
2.11. Mandatarer (og det der ligner)	169
2.12. Isoleret bevisoptagelse	171
2.13. Blandede bolsjer	171
Afgørelsesregister	177

Indledning

2022 lakker mod enden, og det er derfor tid til at gøre status. Civilprocesretligt forsøger jeg i årets almanak at gøre netop dette: At tage en status på året, der gik. Grundlaget for almanakken er de månedlige nyhedsbreve, jeg de seneste godt 12 måneder har udsendt.

I alt præcis 159 afgørelser, hvoraf emnet »sagsomkostninger« tegner sig for de 37, har jeg i 2022 vurderet var så interessante eller praktisk betydningsfulde, at de var værd at dele med jurister (og andre), der beskæftiger sig med civilproces. Samme 159 afgørelser - og samme 159 nyhedsbrevsomtaler - udgør kernen i min julealmanak (hvor antallet fremstår lidt mindre, da enkelte sager i 2022 er afgjort i to instanser, hvor jeg i almanakken har sammenskrevet analyserne).

Opbygningen af almanakken er for så vidt ret simpel. Udgangspunktet er årets nyhedsbreve, og analyserne er langt hen ad vejen de samme, både i indhold og form, som da jeg første gang omtalte de enkelte afgørelser. Der er med andre ord ikke tale om et værk, hvor jeg detaljeret har genbesøgt de over 150 afgørelser, og for flittige læsere af mit nyhedsbrev vil meget af indholdet derfor - forhåbentlig - vække gensynets glæde.

Det store arbejde, der er lagt i den følgende gennemgang, består i stedet først og fremmest i et omfattende systematiseringsarbejde.

Det systematiske udgangspunkt er naturligvis årets nyhedsbreve, hvori jeg år på år forsøger at lette læsbarheden ved at anvende ensartede og gennemgående overskrifter.

I forbindelse med udgivelsen af min første almanak i 2020 »låste« jeg disse emner i 14 kapitler (og et minikapitel om lov og ærbarhed): »Retlig interesse«, »Saglig kompetence«, »Værneting«, »Samlet behandling og delafgørelser«, »Sagsførelse. Sagsportalen«, »Bevisførelse. Syn og Skøn«, »Udeblivelse«, »Genoptagelse«, »Anke- og kærebegrænsninger«, »Oprejsningsbevillinger«, »Retskraft. Berigtigelse«, »Prøvelse af voldgiftskendelser«, »Øvrige spørgsmål«, og »Sagsomkostninger«.

Samme struktur er anvendt i år, både fordi den gav (og fortsat giver) mening, og fordi jeg håber herved at gøre det lettere at krydsreferere mellem de enkelte år-gange og at »lægge oven på«, når praksis bevæger sig.

Inden for hvert kapitel er årets afgørelser emneinddelt yderligere i overensstemmelse med, hvad afgørelserne efter min forståelse siger. Navnlig i de store kapitler er der derfor lagt et stort arbejde i at systematisere kendelser og domme inden for emner, der peger mod en fælles kerne i rettens ræsonnement. En del underemner er hentet fra den civilprocesretlige litteratur, men mange andre er blevet til i lyset

af, hvad jeg i mine løbende analyser har ment at kunne udlede af afgørelserne. Det er hermed håbet, at den strukturerede gennemgang i sig selv bidrager til forståelsen af de enkelte afgørelser.

Med udgivelsen af »2. udgave« i 2021 traf jeg det yderligere valg, at jeg så vidt muligt - men ikke for enhver pris - ønskede at videreføre underoverskrifterne fra 2020-udgaven. Den linje følger jeg fortsat i håb om herved at øge genkendeligheden og læsbarheden af værket, men der er foretaget mindre justeringer, hvor hensynet til de enkelte analyser har tilsagt det.

Hvor der i årets løb slet ikke har været afgørelser inden for et bestemt underemne, er overskriften udgået. Og omvendt, hvor der i årets løb er offentliggjort afgørelser, hvor jeg ved arbejdet med almanakken har ment, at forståelsen kunne øges ved at samle dem i et fælles emne, som jeg ikke anvendte i 2021, er emnet tilføjet. Opbygningen er derfor ikke identisk med sidste års almanak, men den bør være genkendelig, og det endelige produkt er forhåbentlig udtryk for et rimeligt kompromis imellem hensynet til en konsistent struktur og ønsket om - igennem almanakkens struktur - at fremhæve strømninger i den civilprocesretlige retspraksis.

Det andet hovedområde for min indsats med almanakken er at skrive indledningen til hvert af kapitlerne og en stor del af underemnerne.

I indledningen til samtlige kapitler har jeg forsøgt at sætte det overordnede procesretlige emne i en sammenhæng; ikke en generel, dogmatisk sammenhæng for de enkelte retsspørgsmål, men derimod en konkret, juridisk sammenhæng for det eller de temaer, som retspraksis i det forgangne år har beskæftiget sig med. Samme tilgang er benyttet ved de enkelte underoverskrifter.

Det er altså ikke i almanakken, at man f.eks. finder en generel redegørelse for (alle) betingelser for sagsanlæg; men til gengæld finder man i år en omfattende analyse af betingelserne for »udskiftning af parter« (fordi flere afgørelser, herunder fra Højesteret, i år kastede lys på dette emne), ligesom man i kapitlet om brug af sagsportalen finder mine mere generelle overvejelser over den rimelige balance ved vurderingen af henvendelser fra advokater om problemer med portalen - fordi årets afgørelser har givet grundlag for en nærmere behandling af netop dette lidt mere tværgående tema.

Almanakken er struktureret, og bør læses og benyttes, med dette sigte for øje.

Inden for hver af de 14 kapitler giver jeg indledningsvist en oversigtspræget gennemgang af året der gik. Gennemgangen indeholder enkelte generelle bemærkninger om (aspekter af) de behandlede emner, men har i øvrigt de enkelte afgørelser som tyngdepunkt. I gennemgangen fremdrages de afgørelser, som efter min opfattelse i særlig grad kalder på opmærksomhed, og det sammenfattes i én eller

to sætninger, hvad disse afgørelser fastslår - herunder om de bekræfter, uddyber eller ændrer praksis, som den så ud, inden året begyndte. Kapitelindledningerne kan på denne måde læses selvstændigt som 14 miniresuméer af det forgangne år: 14 gange 1-2 sider med alt det, man som civilprocesretligt interesseret jurist bør vide.

De enkelte kapitler er struktureret i en række underemner, hvoraf mange indledes med en lignende generel gennemgang. Når det ikke er tilfældet ved alle underemner, skyldes det, at jeg i almanakken gennemgående har prioriteret indhold over ensartethed. Når et emne kun indeholder én afgørelse, giver det bedre mening blot at analysere denne. Og hvis et emne, der indeholder flere afgørelser, ikke giver anledning til mere generelle bemærkninger, har jeg ikke ønsket at skrive blot for at skrive.

I de af underemnerne, der giver grundlag herfor, indeholder den indledende gennemgang dels en række af de mere generelle aspekter af analyserne (der for en dels vedkommende baseres på årets analyser af de enkelte afgørelserne), dels en mere detaljeret gennemgang af afgørelserne på det pågældende område. Tanken er, at man ved at læse indledningen til underemnerne får en bedre forståelse for de retsspørgsmål, der har præget årets praksis.

I lighed med sidste år har jeg tilstræbt under de enkelte emner peget på, om der i årets løb er kommet ny (special-)litteratur om det pågældende tema. Håbet er hermed at bidrage til, at gennemgangene af underemnerne for praktikerne i vidt omfang kan stå alene som en samlet opdatering på det civilprocesretlige år der gik.

Endelig indeholder almanakken samtlige mine enkeltanalyser af domme og kendelser trykt på tværs af Ugeskrift for Retsvæsen, Tidsskrift for Bolig- og Byggeret, Forsikrings- og Erstatningsretlig Domssamling, Miljøretlige afgørelser og domme, Fuldmægtigen og Tidsskrift for Familie- og Arveret - samt af afgørelser, der er offentliggjort på overretternes respektive hjemmesider.

De er alle gennemlæst, og et stort antal er gennemskrevet af hensyn til sammenhængen og læsbarheden. Henvisninger til tidligere nyhedsbreve er ændret til henvisninger til de relevante afsnit i almanakken; repetitive afsnit (fordi samme analyse har været relevant i forskellige måneder) er fjernet, så de kun fremgår ét sted; generelle afsnit er i stort omfang flyttet op i de relevante indledninger, og sproget er enkelte steder opdateret, hvor der har været særligt behov herfor.

Med undtagelse af sådanne mere redaktionelle ændringer er der imidlertid i vidt omfang tale om et genoptryk af mine tidligere analyser, og formålet med at medtage dem her er - foruden at skabe et samlet opslagsværk - således først og fremmest at sætte afgørelserne i den rette kontekst.

Analyserne henvender sig derfor i almanakken nok navnlig til de læsere, der enten er særligt nysgerrige på et bestemt emne eller (og formentlig hyppigere) til den praktiker, der sidder med et konkret problem foran sig, og ønsker et sted at slå op.

God læselyst!

Kapitel 1

Retlig interesse (og proceshabilitet)

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Som bekendt er grundbetingelserne for sagsanlæg, at sagsøgeren er proceshabil og har retlig interesse i sagen.

Kravet om retlig interesse er samtidig grundbetingelsen for alle øvrige retsskridt; at den part, der begærer det pågældende retsskridt, har en civilprocesretligt værnet interesse i anmodningen (Gomard og Kistrup taler i den sammenhæng om »Proceskravets formål«, jf. »Civilprocessen«, s. 378), og emnet står derfor centralt i enhver civilprocesretlig fremstilling.

Det er da også her, jeg typisk starter mine nyhedsbreve - og derfor her, almanakken med fordel kan startes.

Trykt praksis har historisk budt på et væld af sager under de her behandlede emner, men 2022 endte faktisk som et roligt år. Mens spørgsmålet om sagens »aktualitet« dukkede op i forskellige afskygninger (2.1.), var der således ingen afgørelser om interessens (retlige) karakter og kun en enkelt om det, der jævnligt kaldes kravet om en »konkret« interesse (2.4.) samt to afgørelser *om påstandens formulering*, hvoraf navnlig **U 2022.2162 H** er værd at læse.

Lidt mere praksis fik vi under overskriften »rette sagsøgte« (2.7), hvor det først og fremmest er **U 2022.1187 H**, om søgsmål mod en boligorganisation, der må forventes at få praktisk betydning. Afgørelsen »slutter cirklen« efter U 2008.1983 H og giver anledning til *at gøre status over, hvornår en boligorganisation hhv. den enkelte afdeling kan sagsøge eller sagsøges i tvister, der udspringer af en lejeaftale*.

Langt mere kød var der på årets afgørelser om udskiftning af parter, som gennemgås kronologisk i kapitlets sidste tematiske afsnit (2.8).

Foruden et par afgørelser fra landsretterne byder afsnittet på grundige analyser af to vigtige afgørelser fra Højesteret, der nok kan læses som et signal om, hvis ikke et decideret retningskifte, så i hvert fald en mindre korrektion af kursen og ikke mindst bedømmelsestemaet i disse sager.

Skal man kun læse 5 sider fra kapitel 1, bør det derfor absolut være den generelle indledning til afsnittet om udskiftning af parter og de to analyser af Højesterets domme.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Proceshabilitet

Blandt de grundlæggende betingelser for at kunne optræde som part i en retssag er kriteriet, at vedkommende er »proceshabil« (jf. om denne vurdering analysen af U 2021.558 Ø i 2021-almanakken og de deri omtalte afgørelse).

Dette kriterium forudsættes - og understøttes - i retsplejelovens § 258 om rettens adgang til at kræve dokumentation for parternes myndighed til at føre sagen.

Er en part ude af stand til at optræde i sagen, og er der ikke udpeget en værge til at optræde på vedkommendes vegne, må sagens afvises, jf. U 2020.2646 V (FM 2020.153) og U 2020.2709 Ø (et advokatpålæg kan afhjælpe procesinabiliteten).

Til denne praksis kan i år lægges en enkelt afgørelse, **U 2022.2752 Ø** (2.1.1), der samtidig illustrerer, at »tidsrummet« for afhjælpning af procesinabilitet ikke er uendeligt stort.

2.1.1. U 2022.2752 Ø - om tidspunktet for proceshabilitet

Årets eneste afgørelse om proceshabilitet bød på et ganske interessant hændelsesforløb (og et par interessante procesretlige krøller).

Under sagens behandling var der opstået tvivl om sagsøgers kognitive habitus. Bl.a. havde sagsøgers advokat på et telefonisk retsmøde oplyst, at »[sagsøger] er på plejehjem og dement«, men havde samtidig *indestået for*, at »[sagsøger] ikke er så dement, at han ikke er proceshabil«.

Tilsyneladende tog retten denne betryggelse til efterretning, men under hovedforhandlingen opstod spørgsmålet på ny. Her så parterne - foruden at være uenige om sagsøgers proceshabilitet - forskelligt på det relevante *tidspunkt for vurderingen*.

Om sidstnævnte tema kan det vel helt kort siges, at det er en betingelse for at anlægge retssag, at man er proceshabil. Men *også* fortabelse af proceshabiliteten under sagen må have betydning, idet sagen fra dette tidspunkt alene kan videreføres med en eventuel værges samtykke (samme løsning antages i »Den kommenterede retsplejeloven«).

Der er - da sagsøgerens advokat tilsyneladende tillige argumenterede for, at afvisning ikke ville tjene til værn om sagsøger, fordi han havde antaget advokat til at varetage sine interesser - grund til at gentage, at det ved U 2020.2709 Ø og FM 2018.219 V er fastslået, at manglende proceshabilitet *ikke* kan afhjælpes ved advokatbeskikkelse.

Retsstillingen må være det samme for en advokat, der angiver at repræsentere parten, idet den manglende proceshabilitet netop er udtryk for, at vedkommende ikke selv kan træffe beslutninger (herunder om sin repræsentation).

Byretten traf da også afgørelse om at afvise sagen, som efterfølgende på ny udviklede sig i en interessant retning. Under appelsagen beskikkede Familieretshuset således en værge for sagsøger, bl.a. i relation til den verserende sag.

Landsretten *afviste* ligeledes sagen, dels med henvisning til byrettens resultat og begrundelse, dels med henvisning til, at den mellemkommende udvikling ikke kunne ændre udfaldet. Herved synes det at være fastslået, at manglende proceshabilitet ikke frit *kan afhjælpes under sagen* (og i hvert fald ikke under en ankesag vedrørende afvisningen).

2.2. Mandatarer

2.2.1. *U 2022.1935 V - retten til at møde som mandatar*

En fond - der ejede »Arena Nord« - kunne optræde som mandatar for enken efter en fodboldspiller, hvis medaljer havde været udstillet i Arena Nord (og herfra var stjålet). Sagen var anlagt mod fondens forsikringsmæglerselskab.

Det fremgår af landsrettens afgørelse, at mandatarforholdet blev accepteret, *fordi* den fondsejede arena havde båret risikoen for medaljerne, og fonden *derfor* havde retlig interesse i sagen.

Hermed var kravet sat relativt højt, sml. U 2020.3530 Ø, der mere eller mindre satte lighedstegn mellem retten til at agere mandatar og betingelserne for *biintervention* (ikke hovedintervention), men præmisserne skal måske blot ses som udtryk for, at fonden her havde en ret oplagt og ganske kvalificeret retlig interesse i sagen.

2.2.2. *FM 2022.76 - om rækkevidden af en fuldmagt til at møde i fogedprocessen*

I mangel af et bedre sted at sætte den, tager vi også årets enlige afgørelse om rækkevidden af en procesfuldmagt her.

Sagen udsprang som overskriften afslører af fogedprocessen, men kendelsen beskæftiger sig med snitfladen op imod den civile proces.

Landsretten fandt således i den konkrete sag ikke, at en fuldmagt til at give møde under et fogedretsmøde (om tvangsfuldbyrdelse) indebar, at den fuldmægtige også kunne kære fogedrettens afgørelse.

Afgørelsen skal måske læses i lyset af, at sagen verserede i fogedretten. Det er således ikke givet, at procesfuldmagten har samme indhold i alle sagstyper. Omvendt kan det konstateres, at der bl.a. i Karnovs noter til § 263, stk. 1, om den almindelige procesfuldmagt, som advokater og andre rettergangsfuldmægtige

antages at have efter § 263, stk. 1, henvises i flæng til sager fra både foged- og civilprocessen. Det er altså denne brogede bunke af konkrete afgørelser, sagen skal lægges i.

2.3. Ophør af retlig interesse. Aktualitet

Selvom terminologien ikke alle steder er konsekvent, opdeles kravet om retlig interesse i store dele af litteraturen i tre grundelementer, der egner sig til at danne skelet for almanakkens årsgennemgang. Det er således i almindelighed en betingelse for at kunne anlægge en retssag, at sagsøgers påstand skal (a) være lovlig og egnet til - retlig - pådømmelse, (b) være aktuel og (c) konkret vedrøre sagsøgers retsstilling.

Typisk behandler jeg i mine nyhedsbreve og i almanakken afgørelser om alle tre krav. I år er imidlertid kun trykt praksis om de 2 sidstnævnte. Vi må derfor lade os nøje, og starter her med en gennemgang af praksis vedrørende kravet om aktualitet - et spørgsmål, der oftest sættes på spidsen, hvis sagsøger enten har været »for tidligt ude« (sagen er anlagt, inden den hypotetiske konflikt har manifesteret sig med en vis klarhed), eller fordi sagsøger har været »for sent ude« (anlagt sag på et tidspunkt, hvor afklaringen ikke længere har betydning for sagsøger).

Sidstnævnte betingelse er bl.a. rationalet bag afgørelserne U 2020.2969 H, TFA 2020.54, U 2019.101 SH, U 2018.2173 V, U 2009.1758 H, U 2007.2161 H, U 2006.2808 Ø og U 2004.3051 H (hvoraf de to førstnævnte er omtalt i 2021-almanakken).

I år fik vi yderligere tre afgørelser til bunken, der imidlertid ikke kan meget andet end at tjene som eksempler på anvendelsen af et velkendt princip (2.3.1 - 2.3.3).

(Fra årets praksis kan herudover nævnes U 2023.361 H. Kendelsen er godt nok fra straffeprocessen, og var derfor ikke medtaget i mine nyhedsbreve. Men rationalet er fuldt ud dækkende for de her omtalte situationer; når grundlaget for retssagen bortfalder, ophører den retlige interesse. Samme sætning kan bruges om FM 2022.83 om (ophør af) retlig interesse i en klage over en bobestyrer, der i mellemtiden var aftrådt. Med omvendt fortegn kan nævnes FM 2022.80 om Gældsstyrelsens begæring om konkursdekret over et selskab, der vel nok var suspenderet i det panamanske selskabsregister, men som ikke var opløst (endnu)).

Den førstnævnte situation ses sjældnere i trykt retspraksis, men opstod dog i de to sager omtalt sidst i afsnittet.

Af disse sager er den absolut mest interessante **U 2023.136 Ø** (2.3.5), en kendelse som jeg ikke kunne dy mig for at underkaste en ganske lang analyse, der tillige kommer ind på enkelte betragtninger de lege ferenda om rammerne for juridiske responsa.

2.3.1. U 2023.674 H - om ophør af retlig interesse

Vi starter som anført med tre sager om et velkendt emne: Ophør af retlig interesse, fordi den underliggende tvist i mellemtiden er bilag.

Den første afgørelse frembyder et lidt kompliceret hændelsesforløb, men er omvendt helt lige til på juraen.

Efter en kendelse om udlevering af beslaglagte smykker opstod tvist om, hvorvidt en civil retssag om ejerskabet til smykkerne var rettidigt anlagt (den sag kunne faktisk være spændende - temaet var, hvilken betydning det skulle tillægges, at landsretten ikke havde varslet tidspunktet for udleveringskendelsen. Det er sigende, at denne tvist tog hele vejen fra byretten til Højesteret).

Imens denne formelle tvist verserede ved de forskellige instanser, indgik parterne forlig om ejerskabet - og den sag, som enten var eller ikke var rettidigt anlagt, havde derfor mistet sin betydning. Af samme grund havde sagsøger mistet sin retlige interesse i at få fastslået, om sagen var rettidigt anlagt, og kæremålet herom blev derfor afvist.

2.3.2. FM 2022.72 - om ophør af retlig interesse

Den anden sag om emnet er efter min opfattelse en my mere interessant.

Sagen var et kæremål vedrørende en omkostningsafgørelse, og »ophøret« af retlig interesse skyldtes, at indkærede i mellemtiden afgik ved døden.

Da indkæredes bo blev udleveret ved boudlæg - hvorved der ikke består et dødsbo, som kan optræde som part i sagen - var der »ingen modpart i kæresagen«, og tvisten skulle derfor afvises.

Afgørelsen er naturligvis konkret begrundet og har herunder nær sammenhæng med reglerne om håndtering af små dødsboer (boudlæg), men er samtidig et sjovt eksempel på, at den retlige interesse ikke alene kan ophøre som følge af *tvistens ophør*, men også ved den (fuldstændige) bortgang af modparten - uden en modpart, intet retsforhold og dermed ingen retlig interesse.

2.3.3. TFA 2021.549 V - ophør af retlig interesse i sag om midlertidigt retsmiddel

Det bliver til alle gode gange tre med en omtale af en afgørelse inden for et kerneområde for den her behandlede praksis: Ophør af retlig interesse i et foreløbigt retsskridt ved afslutning af sagen om det tilknyttede varige retsskridt.

Det klassiske eksempel, som jeg også jævnligt har omtalt, er ophør af retlig interesse i et kæremål, hvor den underliggende sag i mellemtiden afsluttes. Andre eksempler kendes fra forbudssager (og disses sammenhæng med justifikations-sager). (Se fra sidste års praksis vedrørende forbudssager U 2021.5218 Ø og fra konkursprocessen U 2021.781 V).

I den her omtalte sag var situationen den, at der i en forældreansvarssag blev afsagt endelig afgørelse.

På tidspunktet verserede en ankesag om Familierettens midlertidige afgørelse om samvær under forældreansvarssagen. Uanset, at denne afgørelse i den mellemliggende periode (naturligvis) havde haft betydning for parterne, var der efter afgørelsen af forældreansvarssagen ikke retlig interesse i at opretholde anken om den midlertidige afgørelse.

2.3.4. U 2022.2692 Ø - ikke retlig interesse i forbudssag

Herefter vender vi os mod den omvendte situation; manglende retlig interesse, fordi tvisten er for hypotetisk eller fordi sagsøger på anden vis kan siges at være for tidligt ude.

Forbudssagen vedrørte markedsføring af et chipsprodukt i firkantet form, som det pågældende selskab ikke havde anvendt siden 2015. Grundlaget for sagen var en mistanke om, at produktet ville blive genindført.

Der er som anført i indledningen tale om et velkendt emne og en klar retsstilling, hvor dommen alene bekræfter, hvad vi allerede ved (jf. U 2020.1188 SH og U 2014.3533 H der netop vedrørte et ikke-udstedt patent).

Det mest interessante i sagen er vel, at landsretten havde rejst spørgsmålet om retlig interesse ex officio under en tidligere appel om en udskilt passivitetsindsigelse - samt landsrettens præcisering af, at United Video Properties (EU-Domstolens fortolkning af retshåndhævelsesdirektivet) ikke finder anvendelse i sager om overtrædelse af markedsføringsloven (jf. herom kapitel 14 og det særskilte afsnit om emnet i 2020-almanakken).

2.3.5. U 2023.136 Ø - ikke retlig interesse i tvist om et ikke udstedt patent (og lidt om juridiske responsa)

En tidligere afgørelse i samme kompleks om opsættende virkning, U 2022.3888 Ø, er omtalt nedenfor i kapitel 13.

Landsretten tiltrådte ved denne afgørelse Sø- og Handelsrettens vurdering af, at en forbudssag vedrørende et endnu ikke udstedt patent ikke kunne prøves. Afgørelsen flugter fuldstændig med den allerede nævnte U 2014.3533 H, der da også citeres i præmisserne. Der kan som anført ovenfor tillige henvises til den »mellemliggende« afgørelse i U 2020.1188 SH. (Det fremgår af domsnoten til 2020-afgørelsen, at den er indbragt for Østre Landsret. En eventuel afgørelse i appelsagen er imidlertid ikke offentliggjort).

Der er tale om en afvisningsgrund, som på alle måder er ukontroversiel - at påstande skal afvises, hvis sagsøger ikke endnu (eller ikke længere) har en konkret interesse i sagens udfald.

Sagen var imidlertid konkret noget vanskeligere end som så.

For det første, fordi patentet ikke var helt »ikke-eksisterende«. Der forelå således en afgørelse fra EPO's Technical Board of Appeal om, at betingelserne for udstedelse af patent var opfyldt (og parterne var så uenige om, præcis hvad en sådan afgørelse indebærer. For en procesretlig betragtning kan det i hvert fald observeres, at afgørelsen flytter sagen fra det rent hypotetiske til det mere sandsynlige).

For det andet, fordi sagen var en *forbudssag*, mens de to ovennævnte afgørelser fra hhv. Højesteret og Sø- og Handelsretten vedrørte civile sager (Højesterets dom blev afsagt i en sag om prøvelse af *gyldigheden* af et patent, der endnu ikke var udstedt, mens afgørelsen fra Sø- og Handelsretten vedrørte ejendomsretten til et patent).

For det tredje, fordi EU-retten indeholder særlige regler om »provisorisk beskyttelse« af ansøgte patenter, jf. for dansk ret patentlovens § 83, som kan siges at skabe et »brohoved« for en mere begrænset retlig interesse, imens patentansøgningen behandles (en retlig regulering, som jeg ikke kan påstå nogen særlig indsigt i).

Jeg havde med andre ord ikke syntes, at det var en let sag...

Under landsretssagen blev det hele kompliceret på ny, da en mellemliggende udvikling indebar, at den afviste påstand blev nedlagt på ny for Sø- og Handelsretten - og nu uden protest fra sagsøgte - således at der på tidspunktet for kære-målets prøvelse kunne siges at versere en sag om samme påstand.

Herved kunne man (for det fjerde) overveje, om en eventuel retlig interesse under alle omstændigheder var *ophørt* (det kom landsretten let henover ved at konstatere, at der ganske rigtigt ikke var nedlagt afvisningspåstand, men at Sø- og Handelsretten omvendt heller ikke havde truffet afgørelse om at tillade påstanden).

Det efterlod spørgsmålet om retlig interesse, hvor landsretten som nævnt indledningsvist løste sagen ved en henvisning til U 2014.3533 H. Det er muligvis den rigtige subsumption, men jeg gad faktisk godt vide, hvad Højesteret måtte mene om lige præcis denne type forbudssager.

Som en interessant afsluttende krølle kan nævnes, at der til brug for sagen var fremlagt et juridisk responsum om spørgsmålet udarbejdet af en dansk professor (som ifølge gengivelsen i parternes processkrifter for landsretten tilsyneladende havde haft lejlighed til at se og vurdere begge parters påstandsdokument!), der mente, at kravet om retlig interesse konkret var opfyldt.

Netop spørgsmålet om *rammerne for et juridisk responsum* opfatter jeg som vanskeligere, end hvad praksis hidtil indikerer.

At et responsum må fremlægges, er oplagt. Det fastslog Højesteret i U 2014.138 H, hvorefter lovgiver skrev det ind i retsplejelovens § 341 a.

Det, man ikke tog stilling til, er hvor tæt et juridisk responsum kan gå på den konkrete sag - altså om der er forskel på at udlægge retsstillingen på et givent område (og måske kvalificere det mere i forhold til en sag) og så at forsøge at »afgøre« en sag - eller måske i ankeinstansen at »bedømme« underinstansens afgørelse. En sådan skillelinje mellem det konkrete og det generelle kendes fra den sagkyndige bevisførelse, hvor Højesteret i U 2019.2537 H satte spot på den forskellige regulering.

Behovet er nok mindre i relation til de juridiske responsa, men det er da alligevel en tanke værd, hvor tæt akademikere bør gå på konkrete sager, og måske navnlig om en tabende part bør kunne få en professor til at »skælde ud« på dommeren.

Afgørelsen bidrager ikke til at afklare dette emne, men der må være rum for en diskussion!

(Med til historien om den konkrete sag hører, at responsummet ikke er gengivet in extenso, og ovennævnte betragtninger knytter sig derfor ikke til sagen men alene til det abstrakte spørgsmål...).

2.4. Rette sagsøger. Konkret retlig interesse

Som allerede nævnt, er gennemgangen i denne del af kapitel 1 opbygget med den grundlæggende struktur, at der skelnes mellem kravet om, at sagsøgers påstand skal (a) være lovlig og egnet til - retlig - pådømmelse, (b) være aktuel og (c) konkret vedrøre sagsøgers retsstilling.

Kravet om, at påstanden konkret skal vedrøre sagsøgers retsstilling, udtrykker den grundlæggende tanke, at retternes formål er at afgøre uenigheder mellem sagens parter - og dermed også, at den, der fører sagen, skal være berørt af sagens udfald. (Sager om det her nævnte emne anvender ofte tillige begrebet »søgsmålskompetence« - formentlig for at fremhæve, at der hermed ikke er taget stilling til, om sagen skal føres, men alene *hvem* der kan føre sagen).

Om sagsøger opfylder dette krav, er ikke først og fremmest en procesretlig vurdering. Det afhænger af det underliggende materielle retsforhold. Rette sagsøger er den person, der i henhold til de materielle retsregler, der finder anvendelse på det underliggende retsforhold, har (eller ikke har) den påståede rettighed eller fordring, jf. illustrativt U 2005 1577 H.

Denne vurdering fik vi med **U 2022.4515 H** (2.4.1) et ganske »rent« eksempel på, da en påstand vedrørende honorarfortabelse både var rejst af advokatfirmaet (som kravet tilkom) og af de advokater, der havde udført arbejdet (men som ikke formelt havde krav på honoraret).

2.4.1. U 2022.4515 H - retlig interesse i betalingspåstand (afvisning eller frifindelse)

I den meget omtalte sag mellem Skatteministeriet og et større dansk advokatfirma har Højesteret ved den nævnte dom tiltrådt, at advokatfirmaet handlede i strid med god advokatskik.

Hvad der - civilprocesretligt - er mere interessant, så afviste Højesteret samtidig at prøve en påstand nedlagt af de fire involverede advokater vedrørende spørgsmålet om salær for det udførte arbejde med den begrundelse, at et eventuelt salær tilkom *advokatfirmaet* og ikke advokaterne personligt (manglende »konkret« interesse).

(Et lille teoretisk obiter dictum... Netop spørgsmålet om afvisning eller frifindelse ved manglende retlig interesse er et yndet diskussionsemne blandt teoretikere. Højesterets domsnote henviser i relation til dette spørgsmål til »Civilprocessen« s. 136, der indeholder en kortfattet drøftelse af valget af reaktion, når et krav fremføres af den urigtige part. Resultatet synes at flugte nogenlunde med det deri anførte om betydningen af, om et krav fremføres af en forkert part i eget navn eller »på vegne af« andre.

I sagen havde Skatteministeriet nedlagt påstand om afvisning, hvilket måske har været med til at sætte rammen for reaktionen. Det var i hvert fald Spleths tanke, da han i de tidligere udgaver af »Proceduren« skrev om betydningen af de nedlagte påstande. Med domsnotens henvisning er der imidlertid nok grundlag for at læse dommen som et mere bevidst valg.

Hele forløbet omkring lige præcis den påstand var i øvrigt lidt spøjst, fordi advokatselskabet også var part, og Højesteret afviste således alene betalingspåstanden i relation til de enkelte advokater - men prøvede det i relationen mellem selskabet og Skatteministeriet).

2.5. Nødvendigt procesfællesskab

Retsplejelovens § 256 om nødvendige procesfællesskaber giver undertiden anledning til tvister, ikke mindst i sager om rettigheder eller fordringer, som tilkommer en kreds af personer i sameje.

Reglen er for så vidt simpel i indhold, men undertiden vanskelig i anvendelse: Hvis to personer alene kan råde over den omtvistede rettighed i fællesskab, kan de også kun optræde under retssagen i fællesskab - civilprocessen følger så at sige den materielle ret.

Herved kan bestemmelsen ses som udtryk for en specialvariant af grundbetingelsen om, at en retssag alene kan anlægges af den person, der konkret har interesse i sagens udfald. Skal man forstå nuancerne af dette udsagn, er det væsentligst først at gøre sig klart, at vurderingen af den enkelte sag i vidt omfang afhænger af, hvad sagsøgeren påstår.

En (med-)ejer af et hus, der påstår sig tilkendt erstatning fra naboen for overskridelse af den naboetlige tålegrænse, støder på problemer, fordi retten til erstatning ikke kan udøves uden den anden medejer (noget andet er så, at praksis i et vist omfang anerkender samejeres ret til i sager om rent økonomiske krav at forfølge deres ideelle andel).

Nedlægger samme (med-)ejer i stedet påstand om, at naboen skal anerkende, at den pågældende tilstand på naboens grund er i strid med den naboretlige tålegrænse, kan påstanden lettere admitteres. Dette følger for så vidt af U 2018.3437 Ø, hvor den ene af to samejere om en andelslejlighed var berettiget til *alene* at anlægge sag mod andelsboligforeningen med påstand om *anerkendelse* af, at et fradrag på ca. 22.000 kr. var uberettiget.

Som begrundelse herfor anførte landsretten ganske rammende, at en sådan anerkendelsespåstand ikke ville binde andelsforeningen i forhold til den anden samejer, og da påstanden ej heller ville kunne fuldbyrdes (et eventuelt krav tilkom de to ejere sammen), var reglerne om nødvendigt procesfælleskab ikke til hinder for at tage anerkendelsespåstanden under pådømmelse. (Se herom også U 2003.2078 H med samme resultat i en lignende sag - men med måske lidt mindre pædagogiske præmisser).

Netop denne forståelse af reglen har i år fået rygvind i Højesterets dom i **U 2022.4234 H** (2.5.1), der da også i domsnoten henviser til bl.a. Østre Landsrets afgørelse og i øvrigt i præmisserne adopterer præcist samme rationale.

Afgørelsen kan ses som udtryk for en *bekræftelse af det mere generelle udsagn, at i grænsetilfældene vil en anerkendelsespåstand lettere kunne tillades, fordi den ikke binder sagsøgte i forhold til de andre involverede* (samme analyse af U 2018.3437 Ø gives i »Den Civile Retspleje«. I »Civilprocessen« anføres mere generelt, at det nødvendige procesfællesskab »ikke [går] ud over den enkelte deltagers kompetence til at få sin egen retsstilling fastslået«. Forudsætningen er så blot, at sagsøgeren faktisk har en saglig interesse i den nedlagte anerkendelsespåstand).

Hermed er det også forklaret, hvorfor de to ovennævnte domme fra hhv. Østre Landsret og Højesteret faldt anderledes ud end U 2018.3384 Ø om en *erstatningspåstand* (og i samme retning, men i en langt mere kompliceret situation, FED 2020.28).

2.5.1. U 2022.4234 H - om nødvendigt procesfællesskab

Afgørelsen ændrer MAD 2020.22. Afgørelsen er herudover en fortsættelse af samme sagskompleks, som U 2021.4117 H vedrører (kendelse i samme sag om, at Højesterets prøvelse *ikke* var begrænset til prøvelse af spørgsmålet om nødvendigt procesfælleskab. Kendelsen er omtalt i min Julealmanak for 2021, men endte med at blive uinteressant, da appelinstævnte bagefter frafaldt alle synspunkter bortset fra indsigelsen om nødvendigt procesfællesskab!!).

Selve sagen vedrørte eksistensen af en vejret, og der opstod herunder spørgsmål om, hvorvidt søgsmålsretten tilkom et vejlaug (sagsøger) eller om søgsmålsretten tilkom ejerne af den pågældende private fællesvej.

Vejlauget var stiftet kort inden retssagen og havde erhvervet en tredjedel af den private fællesvej for 10 kr., og det var derfor også under sagen et spørgsmål, om man herved havde forsøgt at omgå de almindelige regler om sagens parter.

Højesterets analyse er både interessant og instruktiv. Med henvisning til formuleringen i retsplejelovens § 255, stk. 2 (»det afgøres efter lovgivningens almindelige regler...«) forholder Højesteret sig detaljeret til den omtvistede ret eller pligt.

Som anført af Højesteret kræver tildeling af vejrettigheder i henhold til lov om private fællesveje *enstemmighed*, hvilket indebærer, at hver samejer af en privat fællesvej (alene) kan modsætte sig en sådan vejrettighed. Den præmis synes at pege på, at det i hvert fald er indgået som et moment, at den enkelte samejer faktisk har en selvstændig råden over den rettighed, sagen vedrørte.

Højesteret fremhæver dernæst, at en dom i sagen mellem vejlauget (som samejer) ikke ville have retskraft for de øvrige ejere, og da der ikke kunne identificeres andre tungtvejende grunde til at afvise sagen, admitterede Højesteret påstanden.

Afgørelsen er meget konkret men også illustrativ for den vurdering, der ligger til grund for vurderingen af »rette sagsøger« (ikke kun i relation til spørgsmålet om nødvendigt procesfællesskab).

Afgørelsen kan ses som en bekræftelse af U 2018.3437 Ø, der i litteraturen er taget til indtægt for en generel sætning om, at anerkendelsessøgsmål sjældnere giver anledning til afvisning efter § 256 end fuldbyrdelsespåstande.

2.6. Påstandens formulering

Hvis parternes påstande er uklare eller af andre grunde er uegnede til at indgå i en domskonklusion, kan retten afvise påstanden. De nærmere rammer herfor er bl.a. behandlet i U 2018 B s. 123 ff. med gennemgang af en række »typefejl« og gode råd/løftede pegfingre til advokaterne.

Blandt de hyppigste fejlkilder er påstande, som enten er uklare/upræcise fordi de er for brede, eller som reelt blot udgør et anbringende til støtte for en påstand. Tit er årsagen, at der tilsyneladende ganske enkelt ikke er brugt tid nok på påstanden - og ikke nødvendigvis fordi påstanden som sådan var svær at formulere.

Sø- og Handelsrettens kendelse i **U 2022.2279 SH** (2.6.2) kan mulighed ses som et eksempel herpå.

Omvendt er det klart, at det kan være vanskeligt at formulere en god påstand, og at visse sagstyper alt andet lige gør øvelsen vanskeligere. Et godt eksempel er sager anlagt af foreninger om mere generelle spørgsmål.

(Se om foreningers søgsmålskompetence i sager mod offentlige myndigheder U 2016 B s. 213 ff. Den overordnede tendens i retspraksis synes her at være, at domstolene er lydhøre over for søgsmål fra foreninger, når der er en naturlig og fornuftig sammenhæng mellem på den ene side foreningens vedtægtsbestemte sigte og på den anden side de nedlagte påstande.

Denne relativt lempelige vurdering af foreningers søgsmålskompetence er særligt udtalt i sager om prøvelse af generelle retsakter eller forvaltningsafgørelser af mere almen betydning (hvor fraværet af en direkte adressat indebærer, at der ikke er noget godt alternativ.)

Når foreninger får lov at anlægge sag om mere abstrakte lovspørgsmål siger det sig selv, at påstanden må formuleres mere generelt. Det må man acceptere, hvis søgsmålskompetencen skal have et indhold - men heraf følger omvendt ikke, at »anything goes«.

Et godt eksempel på denne øvelse - og mere generelt på vurderingen af »åbne« påstande i sager mellem foreninger og myndigheder - er **U 2022.2162 H** (2.6.1) om en forenings søgsmål vedrørende lovligheden af logningsbekendtgørelsen.

Afgørelsen er appelsagen til Østre Landsrets dom af 29. juni 2021, som jeg analyserede indgående i 2021-almanakken med fokus på netop sager anlagt af foreninger med henvisning til deres vedtægtsbestemte formål.

For Højesteret bestred ministeriet ikke længere foreningens søgsmålsret, og sagen kom derfor i stedet til at handle om *kravene til en påstands klarhed og »retlighed«*. Her siger dommen formentlig ikke noget, vi ikke allerede vidste efter U 1974.525 H, men derfor kan den jo godt være læseværdig.

2.6.1. U 2022.2162 H - retlig interesse i sag om logningsbekendtgørelsen

Landsrettens afgørelse (sagsnr. BS-36799/2018) blev sidste år offentliggjort på landsrettens hjemmeside, men aldrig trykt. Denne afgørelse er nu stadfæstet.

I et anerkendelsessøgsmål anlagt af Foreningen imod Ulovlig Logning med henblik på at få Justitsministeriet til at anerkende, at den danske logningsbekendtgørelse var (er) EU-stridig, opstod - som et af mange - spørgsmålet, om foreningens søgsmålskompetence og retlige interesse i to mere eller mindre konkrete anerkendelsespåstande.

Landsretten fastslog sidste år, at foreningen havde søgsmålskompetence (denne afgørelse er analyseret i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021). For Højesteret bestred Justitsministeriet ikke denne afgørelse.

For så vidt angik de to påstande i sagen, havde landsretten tilladt den ene (påstand om, at logningsbekendtgørelsen var ugyldig) og afvist den anden (påstand om, at ministeriet skulle anerkende, at det »ikke [havde] sikret, at den ugyldige retstilstand fra [logningsbekendtgørelsen] ... blev bragt til ophør hurtigst muligt«).

For Højesteret blev påstandene gentaget, om end med en mindre sproglig justering af påstand 2 (som imidlertid ikke ændrede på påstandens grundlæggende indhold).

Justitsministeriet gjorde for Højesteret ikke indsigelser imod formuleringen af påstand 1. Det er imidlertid interessant, at Højesteret i præmisserne fandt anledning til at uddybe, hvad man forstod ved denne påstand (der da også kunne forstås på flere måder). Præmisserne skal næppe læses således, at påstanden i sig selv var »dårlig«, men som en forklaring af, hvad en påstand om ugyldighed dækker over i en sag som den foreliggende.

Højesterets formulering »at både påstandene om ugyldighed og om uanvendelighed må forstås sådan, at bekendtgørelsen - subsidiært visse af dens bestemmelser - skal tilsidesættes som retligt uvirksom helt generelt i forhold til alle« peger i den sammenhæng på et vigtigt aspekt af foreningers søgsmålskompetence i principielle sager: foreninger kan gennem »generelle« søgsmål i et vist omfang opnå prøvelse af forvaltningsaktens almene gyldighed (fuldstændig svarende til den prøvelse, der blev foretaget i Lissabon- og Maastrichtsagerne).

Denne analyse (som jeg skrev inden dommens publicering), understøttes efter min forståelse af Højesterets henvisning i domsnoten til U 2021.3052 H (analyseret i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021).

I 2021 afviste Højesteret en påstand om, at en bestemmelse i udlændingeloven var EU-stridig.

Det ligner på overfladen årets sag - men påstanden var i 2021 nedlagt af en privat borger i en sag, der handlede om berettigelsen af en konkret afgørelse (og tilmed var den afgørelse, for hvilken den pågældende bestemmelse ville have betydning, i mellemtiden ændret...). I en sådan konkret sag om en konkret afgørelse er der ingen grund til at tillade en mere abstrakt prøvelse - er en indsigelse mod lovens EU-stridig relevant for sagen, må det nødvendigvis være som anbringende i relation til den egentlige tvist.

Netop heri ligger efter min opfattelse forskellen. Når praksis har tilladt foreninger at anlægge sager om mere principielle spørgsmål, er det fordi man i visse sammenhænge har anset (relevante) foreninger for at være de bedst egnede hertil. For sådanne foreninger - og for sådanne sager - hvor den pågældende regel muligvis ikke har udmøntet sig i en afgørelse kan prøvelsen ikke dreje sig om andet en reglens lovlighed/EU-stridighed (det er jo blandt andet fraværet et velegnet alternativ i form af adressater for afgørelser efter loven, som begrunder den lempelige adgang), og der må derfor være en videre adgang til at få prøvet sådanne generelle påstande.

Ministeriet fastholdt derimod afvisningspåstanden over for foreningens påstand 2, og fik også i Højesteret medhold med den begrundelse, at »påstanden alene angår forhold, der muligt kan påberåbes som anbringende til støtte for en uvis, ikke-nedlagt påstand, og at en pådømmelse af påstanden ikke i sig selv ville have betydning for foreningens retsstilling«.

Den afviste påstand ligner i min verden påstanden i U 1974.525 H »Sagsøgte Danmarks Nationalbank, ved nævnte 7 bestyrelsesmedlemmer, tilpligtes til at standse inflationen og i stedet opretholde et sikkert pengevæsen her i landet ...«, hvor udfaldet blev det samme.

2.6.2 U 2022.2279 SH - krav til formuleringen af påstand

Sø- og Handelsretten afviste denne lidet mundrette påstand:

»De sagsøgte tilpligtes at anerkende at være solidarisk og/eller individuelt erstatningsansvarlige overfor Eurotag, for at have overtrådt Konkurrencelovens § 6 samt Traktaten om den Europæiske Unions Funktionsområdes art. 101, ved at indgå i en aftale og/eller samordnet praksis, som har haft til formål og/eller følge at skade konkurrencen, herunder særligt i forbindelse med fastsættelsen og anvendelsen af TOR-anvisningen og TOR-Godkendt ordningen«.

Allerede den omfattende brug af og/eller (frem for et antal påstande fordelt på en principal og flere prioriterede subsidære påstande) og den betydelige sammenblanding af påstande og anbringender i samme sætning gør afvisningen forståelig.

At en påstand er svær at formulere er - desværre - ikke i sig selv grundlag for at nedlægge »catch-all« påstande, som overlader det til retten at finde hoved og hale i, hvad en eventuel afgørelse skal gå ud på.

Når sagen omtales, er det dels til illustration heraf, dels for at give alle en mulighed for selv at læse Sø- og Handelsrettens stærkt underholdende præmisser, hvor dommeren har begivet sig ud i en sammentælling af de mange forskellige kombinationsmuligheder, påstanden giver anledning til. Det er både læseværdigt og illustrativt for problemerne med en påstand af den citerede art.

2.7. Rette sagsøgte

Læser man retsplejelovens § 255 kan man konstatere, at reglen både taler om »ret sagsøger« (hvori man ofte indfortolker kravet om retlig interesse) og »ret sagvolder«, det der på nudansk hedder »rette sagsøgte«.

Hvad der er sagt om vurderingen af den rette sagsøger gælder i vidt omfang tillige ved spørgsmålet om rette sagsøgte, men med modifikationer. Dels er det vist nok antaget, at der ved søgsmål anlagt mod den forkerte sagsøgte almindeligvis skal ske frifindelse (ikke afvisning), dels er det jo ikke sagsøgte, der har tilskåret tvisten og formuleret påstanden, og en del af de ovenfor behandlede krav kan derfor ikke uden videre overføres.

Ligheden er størst i forhold til det punkt i den forudgående behandling, jeg har døbt »rette sagsøger (konkret retlig interesse)«. Det gælder således også som det styrende princip ved vurderingen af, hvem der er ret sagvolder, at det må bero på det underliggende materielle retsforhold.

I de fleste tilfælde giver heller ikke denne vurdering anledning til problemer. Og i de sager, hvor det gør, er spørgsmålet sjældent processuelt. Hvis skadelidte eksempelvis har sagsøgt to mulige skadevoldere, og det under sagen viser sig, at skaden er forvoldt af den ene, frifindes den anden. Det kunne man - med lidt god vilje - nok godt udtrykke således, at sagsøgte ikke var rette sagvolder for kravet. Gør man det, har man imidlertid misforstået udtrykket funktion i en procesretlig sammenhæng, hvor øvelsen *ikke* er at afgøre parternes materielle retsforhold, men at identificere hvem tvisten (som den er formuleret i påstanden, hvad enten denne er rigtig eller forkert) berører.

Undertiden kan spørgsmålet dog opstå i en procesretligt interessant sammenhæng.

Som et praktisk vigtigt område kan nævnes valget af sagsøgte efter en myndighedsafgørelse, hvor praksis har skelet til, i hvilken egenskab den pågældende myndighed har truffet afgørelse. *U 2022.3154 Ø* (2.7.3) og *U 2022.2614 Ø* (2.7.4) udgør årets eksempler på denne vurdering.

Et andet praktisk væsentligt område er lejeretlige sager, når udlejer er en boligorganisation. Her har praksis siden *U 2008.1983 H* trinvist søgt at afklare, hvornår boligforeningen hhv. den enkelte afdeling kan optræde som sagsøger eller sagsøgt i sager om husleje, depositum, istandsættelseskrav m.v.

Med Højesterets dom i *U 2022.1187 H* (2.7.1) er det min forståelse, at vi nu er kommet næsten helt i mål med øvelsen. Det har givet anledning til en ret lang (og lettere historisk) opsamling og et forsøg på at identificere det ene udestående spørgsmål.

2.7.1. U 2022.1187 H (T:BB 2022.247) - boligorganisation rette sagsøgte

Afgørelsen stadfæster *U 2021.846 V*, der er omtalt i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021.

Da den samtidig vedrører et juridisk interessant spørgsmål, får den en lidt grundig analyse med på vejen.

Den megen praksis der i senere år har været om søgsmål af og mod boligorganisationer hhv. afdelinger i boligorganisationer startede med *U 2008.1983 H*. Den afgørelse skal man kende for helt at forstå årets afgørelse fra Højesteret, der efter min opfattelse sætter et endeligt punktum for udviklingen.

I 2008 fastslog Højesteret helt overordnet, at de enkelte afdelinger i en boligorganisation ikke udgør selvstændige juridiske enheder - og siden har navnlig landsretterne i en række sager haft anledning til at »oversætte« denne konklusion i en procesretlig kontekst (hvor hovedspørgsmålet har været, om det så indebærer, at afdelingerne slet ikke kan optræde som parter).

Den første vigtige afgørelse kom med *U 2011.1819 V*, der fastslog, at en afdeling kan erklæres særskilt konkurs (selvom den ikke er en selvstændig juridisk enhed).

En overbygning herpå kom med U 2015.2684 V, der fastslog, at en afdeling kunne optræde som part i en sag om fraflytning af afdelingens bolig. I præmisserne anføres bl.a., at »Der er efter vores opfattelse ikke grundlag for med sikkerhed at fastslå, at det med bemærkningen i Højesterets præmisser i U 2008.1983 H om, at en afdeling i en boligorganisation ikke kan anses for en selvstændig juridisk enhed, men må anses for en del af boligorganisationen, har været tilsigtet, at en afdeling i en boligorganisation er afskåret fra at optræde som part i en privatretlig tvist om forhold, der angår afdelingens ejendom« (dissens for at »oversætte« U 2008-dommen til i procesretlig sammenhæng at betyde, at afdelingen ikke kunne optræde som part). Afgørelsen indeholder en grundig analyse af retsstillingen, som alle med interesse for emnet opfordres til at læse. (Også i U 2014.1249 V tillod Vestre Landsret et søgsmål mod organisationen).

Afgørelserne har jeg altid ment gav ganske god mening. Helt lavpraktisk skyldes det, at min procesretlige forståelse er, at spørgsmålet om rette sagsøger ikke er særligt processuelt, men følger direkte af det underliggende retsforhold. Når afdelingen har retsevne i lejeforholdet - dvs. har evne til at indgå en lejeaftale og være subjekt for de pligter og rettigheder, der udspringer heraf - er afdelingen også en naturlig part i retssager om netop disse rettigheder og pligter.

I U 2018.1004 V fik diskussionen en ny nuance, da en boligforening fik medhold i, at denne var rette sagsøger i en sag om fraflytningsudgifter.

Selvom man sagtens kan forstå afgørelsen, var den måske mindre oplagt end de øvrige. Navnlig fordi det ikke var oplagt, at der var et *behov* for at anerkende boligforeningens søgsmålsret.

Når det er fastslået, at en boligforenings afdeling kan optræde som sagsøger i sager om lejeudgifter, er der intet behov for tillige at lade boligforeningen sagsøge. Foreningen har herudover ingen selvstændig interesse i sagens udfald, da den hverken begunstiger eller belaster foreningens økonomi - om noget indebærer fremgangsmåden en risiko for, at foreningen (foreløbigt) afholder udgifter på vegne af afdelingen. Den almindelige analyse af den retlige interesse beskæftiger sig med spørgsmålet, om sagsøgeren har en interesse i sagens udfald, og det har boligforeningen nu engang ikke.

Status ved landsretterne (eller måske mere præcist ved Vestre Landsret) var på dette tidspunkt, at boligorganisationen altid *kan* og undertiden (i offentligretlige spørgsmål, hvor det er af betydning, om parten er en selvstændig juridisk person) *skal* optræde som sagsøger, mens den enkelte afdeling kan optræde som sagsøger i visse privatretlige sager, som vedrører afdelingens ejendom. I sidstnævnte sagstyper er der således principielt valgfrihed.

Når jeg her skriver »optræde som *sagsøger*« skyldes det, at det var netop denne situation, retspraksis havde taget stilling til.

Den sag, der i år nåede Højesteret, angik situationen, hvor en sag blev anlagt af lejeren. Spørgsmålet var således helt overordnet, hvem lejeren skulle stævne med påstand om tilbagebetaling af varme. Lejeren havde sagsøgt boligorganisationen, der påstod sagen afvist under henvisning til, at sagen skulle være anlagt mod den relevante afdeling.

Byretten tog synspunktet til følge med følgende interessante præmisser: »En afdeling af en boligorganisation [er] ikke en selvstændig juridisk enhed. Det bevirker dog ikke, at boligorganisationen [og afdelingen] er således forbundne i juridisk og økonomisk henseende, at boligorganisationen automatisk har partsevne for afdelingen...«

Herved havde byretten lagt op til, at vurderingen fra sag til sag vil kunne falde forskelligt ud.

Sagen var allerede herefter igennem Procesbevillingsnævnet, da sagens genstand var under 20.000 kr. Landsretten fastslog med henvisning til U 2008.1983 H, at sagen var anlagt mod rette part. Logikken er her, at når en afdeling ikke er en selvstændig juridisk person (men kun en del af boligorganisationen), så må man altid kunne sagsøge boligorganisationen (om det så er den nødvendige konklusion, når man holder sig til den ovenfor beskrevne praksis om afdelingernes ret til at optræde som sagsøger, er et åbent spørgsmål...).

Efter endnu en tur forbi Procesbevillingsnævnet røg sagen i Højesteret, der med grundige præmisser fastslog, at sagen kunne anlægges mod boligorganisationen, og dermed blev et procesretligt spørgsmål af stor betydning for alle, der beskæftiger sig med almenboligret (og af interesse for alle procesnørder) endeligt afklaret.

Afgørelsen fastslår efter min opfattelse følgende:

- U 2008.1983 H vedrørte en sag om lønsumsafgiftsreglerne. Som jeg også skrev i min analyse af landsrettens dom, er det et regelsæt, hvor det har afgørende betydning, om levering af varer eller ydelser sker til en selvstændig juridisk enhed, og spørgsmålet blev derfor besvaret meget direkte i præcis denne kontekst. *Det følger imidlertid ikke heraf, at afdelingerne ikke i andre sammenhænge kan have partsstatus* (U 2015.2684 V har læst 2008-afgørelsen korrekt).
- I sager om forbrugsudgifter har boligorganisationen en fremtrædende - og lovbunden (jf. almenboliglovens § 59, stk. 2) - rolle, og det er derfor naturligt, at sager anlægges mod boligorganisationen. *Det følger heraf, at sager om forbrugsudgifter kan anlægges mod organisationen.*
- Det følger efter min opfattelse af disse to udsagn helt generelt, at *både boligorganisationen og de enkelte afdelinger kan optræde som part*. Hvornår det er den ene eller den anden må bero på, hvad den konkrete sag handler om.
- Samtidig - og ud fra den antagelse, at der i mangel af holdepunkter må være parallelitet mellem adgang til at optræde som sagsøger og sagsøgte - følger det efter min forståelse heraf, at *organisationen kan anlægge sag om forbrugsudgifter* (U 2018.1004 V er derfor - formentlig - bekræftet).

Det spørgsmål, der herefter ikke er besvaret, er om der i de nævnte sagstyper er »valgfrihed« - altså om det alene er boligforeningen, der kan sagsøges/sagsøge. Mit forsigtige bud på et svar på det spørgsmål er, at fordi sådanne indtægter hhv. udgifter endeligt tilkommer eller skal afholdes af afdelingen, kan sagerne (tillige) anlægges af eller mod afdelingerne, jf. også den udtrykkelige præmis fra Højesteret om muligheden for, at afdelingerne kan være parter.

2.7.2. U 2022.3278 Ø (T:BB 2022.681) - rette sagsøgte i huslejesag

To lejere havde anlagt en boligretssag mod ejendommens administrator (bl.a. under henvisning til, at denne havde *ageret* i den forudgående huslejenævns sag).

Sagen blev afvist, da den burde være anlagt mod udlejer - en bekræftelse af det helt grundlæggende princip, at sagens parter bestemmes efter det underliggende retsforhold (der i en sag om en lejeaftale nu engang er lejer og udlejer).

Substansen kan man intet anvende imod, men man burde nok have frifundet, jf. også de to ovennævnte domme (men praksis i sager af denne art er som bekendt ikke helt ensartet).

Herudover er det interessant, at byrettens begrundelse henviser til, at lejerne »ikke havde fremsat begæring om udskiftning«, hvilket rimeligvis kan forstås derhen, at en sådan begæring nok var blevet imødekommet.

2.7.3. U 2022.3154 Ø (MAD 2022.33) - »rette sagsøgte« ved rekursbehandling

Østre Landsret afviste efter retsplejelovens § 368 a en anke af en sag, hvor en kommune var blevet frifundet under henvisning til, at det var Planklagenævnet (og ikke kommunen), der var rette sagsøgte.

Sagen kunne derfor være henskudt til mit kapitel om anke- og kærebegrænsninger, men når man læser afgørelsen, er det efter min opfattelse snarere spørgsmålet om »rette sagsøgte«, der er værd at hæfte sig ved.

Godt nok siger dommen ikke noget nyt - det har længe været velkendt, at sager om prøvelse af en forvaltningsafgørelse skal anlægges mod rekursmyndigheden, når denne har prøvet de pågældende spørgsmål (emnet behandles bl.a. i »Festskrift til Jens Peter Christensen« s. 469 ff. med fokus på grænsefladen mellem rekursorganer og tvistenævn. Retsstillingen er bekræftet i et stort antal trykte domme vedr. forskellige nævn, jf. f.eks. den i præmisserne omtalte U 2005.2809 H om Naturklagenævnet og specifikt vedrørende netop Planklagenævnet i bl.a. MAD 2018.367). - men den udgør sammen med den straks nedenfor omtalte afgørelse en egnet påmindelse om denne praksis:

Planklagenævnet er utvivlsomt et rekursorgan, og udgangspunktet er derfor, at sager skal anlægges mod nævnet.

Det var formentlig netop fordi det underliggende procesretlige spørgsmål var, og er klart, at landsretten fandt sagen egnet til afvisning efter retsplejelovens § 368 a.

I den henseende er dommen et eksempel på, at afvisningshjælp ikke alene er relevant i sager med et simpelt faktum (og ingen nye beviser), men også i sager, hvor byrettens dom beror på en juridisk vurdering, som landsretten allerede på et foreløbigt grundlag kan tiltræde.

(Landsrettens grundige præmisser indeholder hertil en selvstændig vurdering af, om sagens betydning for parten i sig selv kunne begrunde, at sagen skulle admitteres. Disse præmisser er absolut værd at læse).

2.7.4. U 2022.2614 Ø - »rette sagsøgte« ved tvistenævn

Næsten samtidig med den ovennævnte afgørelse blev samme emne belyst fra den anden side.

Efter hegnssynet havde truffet afgørelse, anlagde den ene nabo sag mod hegnssynet.

Denne sag blev afvist, da hegnssynet (som tvistenævn) afgør privatretlige tvister mellem parter, og da sager om prøvelse af nævnets afgørelse derfor skal anlægges mod den egentlige modpart (medmindre sagen vedrører påståede sagsbehandlingsfejl ved hegnssynet, sml. U 2003.71 H).

Sagen blev afgjort i realiteten, men man kunne på baggrund af den netop omtalte dom få den tanke, at også denne sag kunne være indpasset under § 368 a.

2.8. Udskiftning af parter

Spørgsmålet om, under hvilke betingelser sagsøger kan udskifte sagsøgte (eller sig selv), opstår overraskende ofte i trykt praksis.

Det kan naturligvis for det første skyldes, at parterne reelt er ændret (f.eks. ved succession). I disse tilfælde vil ombytning normalt være ukontroversielt. De processuelle rettigheder og pligter følger det underliggende retsforhold, og hvis dette berettiget har skiftet retssubjekt, sker samme ombytning så at sige pr. automatik i processen (se f.eks. U 2021.2928 Ø).

Ombytning kan herudover være relevant, hvis sagsøger ved fejlskrift eller lignende har anvendt en forkert betegnelse for sin modpart. I sådanne sager tales undertiden om »berigtigelse«, som eventuelt kan have sin hjemmel i § 349, stk. 2 om *afhjælpning af fejl i stævningen*. Når der er tale om berigtigelse i snæver forstand, har praksis vist nok i mange år været, at retterne ser nogenlunde lempeligt på begæringen (se hertil gennemgangen i U 2002 B s. 96 ff.)

Endelig kan ombytning være relevant, fordi sagsøger simpelthen ved en fejl har valgt den forkerte sagsøgte (fejllindtastninger, som ikke kan betegnes som ren fejlskrift).

I disse sager har praksis været sværere at sammenfatte, hvilket efter min opfattelse bl.a. hænger sammen med, at skillelinjen mellem »berigtigelse« og »egentlig ombytning« er noget arbitrær (er U 2022.225 Ø om ændring af sagsøgte fra en kurator til det konkursbo, han var kurator i, eksempelvis et eksempel på en »berigtigelse«, eller er det en egentlig ombytning, som konkret skulle tillades).

Af samme grund har jeg ved tidligere lejligheder med omtale af den ovennævnte artikel i U 2002 B s. 96 ff. skrevet, at den heri beskrevne meget restriktive adgang til at rette fejlangivelser af sagsøgte nok er overhalet af virkeligheden. Og af samme grund har jeg i forbindelse med omtalen af flere afgørelser fra landsretterne om ikke at tillade ombytning skrevet mine analyser med en vis skepsis.

Det skyldes dels en lidt anderledes læsning af de to afgørelser fra 2002, som artiklen bygger på, og dels (og ikke mindst) en opfattelse af, at det vigtigste præjudikat på området i dag er U 2018.2828 H, hvor Højesteret tillod en udskiftning med den begrundelse, at »det forhold, at [sagsøger] i den oprindelige stævning ... ved en fejl anførte [sagsøgte 1] som sagsøgte, *ikke under de foreliggende omstændigheder kan antages at have haft betydning for [sagsøgte 2's] mulighed for at varetage sine interesser under retssagen.*«

Afgørelsen vedrørte udskiftning mellem to koncernforbundne selskaber og var i øvrigt meget konkret begrundet. Men netop den fremhævede præmis om fejlens *betydning* for sagsøgte 2 forstod jeg som den bærende.

Det har da også været linjen i visse afgørelser fra landsretterne. U 2022.225 Ø er muligvis et eksempel, og det samme er U 2021.4520 V (om udskiftning i koncernforhold)

I andre afgørelser synes landsretterne derimod at have strakt berigtigelsesterminologien for langt i sager, hvor udskiftning er nægtet.

Et godt eksempel herpå er Vestre Landsrets afgørelse i U 2021.3570 V, hvor jeg i min analyse lænede mig lidt ud af vinduet og forudså, at Højesteret ville tillade ombytning (2021-almanakken, kapitel 5). Det fik jeg ret i, jf. **U 2023.574 H** (2.8.3).

Samme restriktive bedømmelse kan genfindes i U 2018.1638 Ø, U 2022.455 Ø og U 2022.1411 Ø, der samtidig alle i præmisserne synes at lægge op til, at grænserne for »berigtigelse« må trækkes i medfør af § 349, stk. 2.

De to sidstnævnte afgørelser blev afsagt i år, og de er derfor analyseret nedenfor. Da U 2022.445 Ø - i lighed med U 2021.3570 V - blev ændret af Højesteret, er analysen af denne afgørelse sammenskrevet med analysen af **U 2022.3836 H** (2.8.2)

Summen af alt det her anførte er, at vi ved udgangen af 2022 står med tre sammenhængende afgørelser fra Højesteret om et praktisk vigtigt emne, og at vi dermed har et fornuftigt grundlag for at forsøge os med en opdateret sammenfatning af retstilstanden.

De tre afgørelser siger efter min opfattelse helt overordnet, at spørgsmålet ikke skal betegnes som et valg mellem »berigtigelse« og ombytning eller udskiftning. Førstnævnte ord bruger Højesteret aldrig.

Dernæst viser årets afgørelser, at det centrale spørgsmål i sådanne sager netop er sidste led af Højesterets begrundelse i U 2018.2828: om den oprindelige fejl har haft betydning for sagsøgte 2's mulighed for at varetage sine interesser.

Det er klart, at argumentet for udskiftning er stærkere, hvis den oprindelige og den nye sagsøgte er koncernforbundne og/eller på anden måde filtret sammen. Men det er ikke nødvendigt. Både i U 2022.3836 H og U 2023.574 H skete udskiftningen til et selskab, som ikke selskabsretligt hang sammen med den oprindelige sagsøgte.

Vurderingen må altså nødvendigvis være en helhedsbedømmelse - men som udgangspunkt må formentlig kræves:

1. At fejlen i et eller andet omfang var undskyldelig. Her kan koncernforhold spille ind, men også andre omstændigheder kan gøre fejlen mere eller mindre rimelig, og
2. At den indskiftede part i forbindelse med sagens anlæg er blevet orienteret herom, og at det allerede på dette tidspunkt stod eller burde stå klart, at sagen reelt handlede om denne

I de to sager fra Højesteret var »kriterium 2« opfyldt derved, at den først sagsøgte part repræsenterede den senere indskiftede part og derved modtog stævningen på dennes vegne.

2.8.1. U 2022.1411 Ø - udskiftning af parter

Afgørelsen var, da den i starten af året blev trykt, den fjerde sag fra landsretterne på under et år om udskiftning af parter (efter U 2022.225 Ø, U 2021.4520 V, og U 2021.3570 V). Det viste sig samtidig at være et signal om, at 2022 skulle være året, hvor netop dette emne for alvor blev sat på plads.

Årets første afgørelse var dog samtidig i det store billede »the odd one out«, da spørgsmålet her var, om sagsøger kunne ændre navn (uden det var udtryk for processuel succession).

Baggrunden for sagen var således, at sagsøger (selskab A) havde indleveret stævning »under eget cvr.nr.« mod et forsikringselskab. Da selskabet i sit svarskrift gjorde gældende, at selskabet slet ikke var forsikringstager på den omhandlede police, ønskede sagsøger at lade sig omskifte (til selskab C).

Landsretten nægtede denne ombytning, *fordi* »det ikke fremgik klart af sagens oplysninger, at sagsøger i realiteten skulle være C«.

Vurderingen er naturligvis konkret, men præmisserne er udtryk for anvendelse af et generelt bedømmelsestema (som også efter de nedenfor omtalte afgørelser kan fastholdes):

Når det under en retssag viser sig, at de formelle parter ikke er de rigtige, bliver spørgsmålet i første række, om det trods fejlen har været tydeligt for alle, hvem der var reelle parter i sagen. Er det tilfældet, vil en ændring af partsbetegnelsen almindeligvis blot være udtryk for en berigtigelse (navnet på sagsøger/sagsøgte er blot skrevet forkert). Er det ikke tilfældet, vil ændringen have karakter af en ombytning, og det kræver samtykke fra alle parter.

2.8.2. U 2022.3836 H om udskiftning af parter

Den første af to afgørelser på to måneder fra Højesteret om emnet.

Afgørelsen *ændrer* U 2021.3570 V (som er omtalt i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021 med det forsigtige bud, at Højesteret ville ændre afgørelsen som sket).

Sagen er interessant på to punkter - dog absolut mest i relation til vurderingen af, hvornår parter kan udskiftes.

Ved anlæggelse af en retssag havde sagsøger skrevet ét navn på sagsøgte i stævningen, men indtastet et andet på sagsportalen. Både landsretten og Højesteret fandt, at det var det på sagsportalen anførte selskab, der var sagsøgt i sagen.

Resultatet var efter min opfattelse til at forudse. Det kan ikke være anderledes, når man betænker Højesterets praksis på området (senest U 2021.1632 H og U 2020.1336 H. Illustrativ er også FM 2020.268). Med Højesterets dom er det entydigt bekræftet, at oplysninger på *obligatoriske felter på sagsportalen* har forrang for oplysninger af samme art i stævningen (eller andre steder).

Da sagsøger havde ment at rette stævningen mod det i stævningen anførte selskab (og ikke det på portalen anførte), opstod spørgsmålet herefter, om sagsøger kunne *udskifte* eller *berigtige* sagsøgte.

Landsretten besvarede dette spørgsmål benægtende, nok navnlig med henvisning til de kriterier, der er opstillet i artiklen fra den i indledningen omtalte artikel i U 2002 B s. 96 ff. (som anført i min omtale af afgørelsen, leder præmisserne tankerne hen på U 2018.1638 Ø, hvor det afgørende også var, om der er tale om en egentlig ændring eller blot en berigtigelse).

Min egen forståelse af praksis fra de seneste år er som anført, at der i stigende grad vurderes ud fra, om fejlen »har haft betydning for [den nye parts] mulighed for at varetage sine interesser«, jf. navnlig U 2018.2828 H (der tilsyneladende ikke var

påberåbt af nogen af parterne i landsretten, men som fremgår af domsnoten til Højesterets dom i Ugeskriftet).

Denne forståelse blev kun bestyrket ved Højesterets kendelse, der som anført ændrer landsrettens afgørelse under henvisning til, at det »indskiftede« selskab måtte have været klar over, at stævningen var indleveret, og at sagsportalens angivelse af parten måtte være en fejl, idet stævningen klart var rettet mod dette selskab. Indtastningsfejlen havde derfor »ikke [kunne] antages at have haft betydning for [selskabets] mulighed for at varetage sine interesser under sagen«.

2.8.3. U 2023.574 H - om ombytning af parter

En måned efter U 2022.3836 H fik vi endnu en afgørelse fra Højesteret (der i domsnoten *alene* henviser til afgørelsen afsagt en måned før... mon ikke Højesteret har ment, at der hermed er lagt en linje).

Afgørelsen ændrer U 2022.455 Ø (som jeg i foråret nåede at underkaste en særskilt analyse. Den analyse er ikke særskilt medtaget, men gengivelsen nedenfor inddrager i et vist omfang omtalen af landsrettens afgørelse).

Baggrunden for sagen var et efterhånden velkendt mønster:

Sagsøger havde på sagsportalen anført én sagsøgt (A) men havde i det uploadede processkrift anført en anden (dog således, at det også i svarskriftet var A's CVR-nummer, der fremgik).

Landsretten startede med at fastslå, at stævningen var udtaget imod A. Det var naturligvis helt forventeligt efter afgørelserne i U 2021.1632 H og U 2020.1336 H.

Mere interessant var det, at landsretten konkret fandt, at denne fejl ikke kunne korrigeres, idet en ændring af sagsøgte til det i den uploadede stævning navngivne selskab gik ud over, hvad der uden samtykke kunne afhjælpes, jf. retsplejelovens § 349, stk. 2, jf. § 348.

Dette resultat ændrede Højesteret med præmisser, der er taget direkte ud af U 2022.3836 H (og som hverken bruger ord som »berigtigelse« eller »afhjælp« eller henviser til retsplejelovens § 349, stk. 2.)

Hvad man kan udlede af disse domme har jeg forsøgt at beskrive i det indledende generelle afsnit. Helt kort kan det sammenfattes til følgende:

Praksis fra landsretterne har, i hvert fald efter U 2002 B s. 96 ff., været for restriktiv og undertiden med et lidt skævt fokus.

Det afgørende er og bliver i disse sager, om fejlangivelsen af sagsøgte har haft betydning for den »rigtige« sagsøgtes mulighed for at varetage sine interesser, og *sagsøger bør derfor få tilladelse til at udskifte sagsøgte*, hvis det allerede ved sagens

anlæg var eller burde være klart for den »rigtige« sagsøgte, hvad sagen drejede sig om, og fejlen derfor ikke »har haft betydning for [den nye parts] mulighed for at varetage sine interesser«.

2.9. Andre spørgsmål

2.9.1. *U 2022.4817/1 H (TFA 2022.387 H) - Familieretshuset som part i faderskabs- og medmoderskabssager*

Den materielle ankesag vedrører afgørelsen trykt i TFA 2022.77 (om registrering af medmoderskab ved inseminering uden medvirken af autoriseret sundhedspersonale).

For Højesteret opstod spørgsmålet, om Familieretshuset er part i sager om registrering af medmoderskab (efter retsplejelovens § 448 a, stk. 3, er Familieretshuset *normalt part*, og spørgsmålet var helt grundlæggende, om § 456 e, stk. 1 om faderskabs- og medmoderskabssager indebar en fravigelse).

Svaret herpå var bekræftende, hvilket vil få betydning for alle fremtidige sager om faderskab eller medmoderskab.

2.9.2. *U 2023.582 Ø (TFA 2022.446/2 Ø) - Familieretshuset som part (lidt mere herom)*

En på overfladen identisk sag, men den handler faktisk om noget lidt andet end U 2022.4817/1 H.

Baggrunden for sagen var således, at en sag, som henhørte under Familieretshuset, ikke havde været behandlet her. Sagen var i stedet - på grund af det komplicerede faktum - indbragt direkte for familieretten, og retssagen vedrørte derfor ikke en prøvelse af Familieretshusets afgørelse.

Det rejste spørgsmålet, om det har betydning for anvendelsen af § 456 e, at Familieretshuset ikke i den konkrete tvist har truffet afgørelse.

Svaret herpå var benægtende: Det afgørende er efter lovens forarbejder, om Familieretshuset er en »nødvendig« modpart, fordi tvisten ikke verserer mellem andre.

(Man kan så samtidig overveje, hvad alternativet skulle have været. Der ville jo i givet fald ikke være nogen at sagsøge - og så siger den ovennævnte afgørelse i FM 2022.72 jo, at der ikke er retlig interesse...).

Kapitel 1a

Lov og ærbarhed

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Når man skriver (eller skrev, som jeg skal lære at sige) ph.d. om »lov og ærbarhed«, kan det være en vanskelig øvelse at afgrænse de afgørelser, der har almen *civilprocesretlig* betydning fra de afgørelser, der først og fremmest er interessante af andre grunde. Det er derfor muligt, at der i løbet af året er taget domme med, som kun mere perifært berører civilprocessen, alene fordi de var for spændende til, at jeg kunne lade dem ligge.

Netop fordi emnet befinder sig i et særegent grænseområde mellem civilproces og aftaleret, giver det mening at udskille sagerne fra (andre) sager om retlig interesse.

I år blev det til en enkelt sag, og den er faktisk ikke engang voldsomt spændende.

De to procesretlige temaer, som sager om lov og ærbarhed navnlig rejser, er således dels rettens opmærksomhed (*ex officio* eller efter påstand), dels rettens reaktion (afvisning eller frifindelse).

På begge punkter følger årets afgørelse efter min forståelse velkendte linjer. Men for fuldstændighedens skyld følger den her.

2. PRAKSISGENNEMGANG

1.1.1. U 2022.782 Ø - lov og ærbarhed

I en aftale der - som den var fremstillet i dommen - absolut lå i gråzonen, havde et firma tilbudt vederlagsfrit at udføre en nedrivningsopgave mod at få indsigt i tilbud afgivet af konkurrenter på en anden opgave.

Det er problematisk både fordi der i det vederlagsfri bytte (formentlig) har været et element af skatteunddragelse (måske utilsigtet), og fordi aftalens genstand var uærbar.

Efter af egen drift at have rejst spørgsmålet og indhentet parternes bemærkninger *frifandt* Østre Landsret sagsøgte for alle påstande støttet på aftalen (den rette re-

aktion i langt hovedparten af sager om aftaler i strid med lov og ærbarhed, jf. U 2014.2434 H, der dog - som jeg har skrevet i andre sammenhænge - holder en dør åben for, at visse påstande kan afvises).

Som skamløs selvpromovering kan det i den sammenhæng nævnes, at min afhandling om emnet langt om længe er færdig og kommer som bog til forsommeren. I afhandlingen har jeg viet flere kapitler til den rent procesretlige vinkel, og her kan man således læse meget mere om, hvornår det anførte udgangspunkt (frifindelse) konkret kan fraviges.

Kapitel 2

Saglig kompetence

INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Sagerne om kompetencefordeling mellem retterne kan med fremstillingsteknisk gevinst deles i tre grupper.

Det drejer sig således om domstolenes kompetence i forhold til specialorganer, domstolenes kompetence i henhold til aftaler med voldgiftsklausuler og domstolenes indbyrdes kompetence, navnlig i sager omfattet af retsplejelovens § 226.

I år fik vi ingen afgørelser af den første type (hvis man virkelig savner at læse herom, kan man eventuelt grave U 2021.3721 H eller U 2021.940 V frem fra gemmerne), men til gengæld to afgørelser om forholdet mellem domstolene og voldgift (2.1.).

Den første afgørelse, *U 2022.1392 SH*, siger muligvis noget interessant om spørgsmålet, hvorvidt en voldgiftsklausul i en aftale kan udstrækkes til at omfatte *forlig*, der udspringer af den pågældende aftale.

Den anden afgørelse, *U 2022.4723 SH*, berører et utvivlsomt vigtigt emne, nemlig, hvornår vilkår om mediation eller anden »alternative dispute resolution« kan håndhæves. Da den udgør den kun anden trykte afgørelse i dansk ret, kunne man have håbet, at den ville give grundlag for en mere præcis beskrivelse af retsstillingen. Det er imidlertid ikke lykkedes mig.

Hvad vi måtte mangle i de to første sagstyper, fik vi herudover til overflod i praksis om retsplejelovens § 221 (det siger sig selv, at når man har en regel om fri appel til Højesteret af landsrettens beslutninger om at afvise at behandle sager i første instans, så må der komme en del afgørelser fra landets øverste domstol. Det siger samtidig sig selv, at man ikke nødvendigvis kan forvente af sådanne sager, at de alle adresserer principielle spørgsmål).

Man kan derfor nok i relation til dette afsnit begrænse sig til at konstatere, at retsstillingen ved årets udgang er, som den var ved årets begyndelse: Henvisning af en sag til afgørelse ved landsretten i første instans har (stadig) undtagelsens karakter og forudsætter, at sagens afgørelse ikke først og fremmest beror på konkrete vurderinger. Her er der med andre ord intet nyt under solen.

Skal man alligevel læse en enkelt afgørelse fra dette afsnit, vil jeg foreslå *U 2022.1646 Ø*, der fastslår, at en henvist sag *kan hjemvises til byretten, hvis det eller de principielle spørgsmål, der begrundede henvisningen til landsretten, bortfalder*. Det er vist nok

første gang, vi har set dette fastslået i trykt praksis (sml. U 2022 B s. 357 ff. afsnit 4.1. med henvisninger til utrykt praksis).

Endelig indeholder kapitlet i år et ganske omfattende afsnit for »øvrige spørgsmål« (2.3.)

Af de her omtalte afgørelser er den første mest læseværdig. I **TFA 2022.253 Ø** bekræftes det således, at syn og skøn ikke forudsætter, at rekvirenten har »rådighed« over genstanden (jf. U 2002.209 Ø. Analysen nuanceres noget i min omtale under inddragelse af U 2011.2832).

2.2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Kompetencefordeling. Voldgift og anden ADR

2.1.1. *U 2022.1392 SH - stedlig kompetence ved værnetingsaftale om England (og meget andet)*

En sag med formalitetsuenigheder ad legio. I virkeligheden kan analysen nok koges ned til, at afgørelsen indeholder konkrete eksempler på løsningen af tre mere eller mindre udbredte procesretlige spørgsmål - og at afgørelsen på ingen af de tre punkter rykker ved den eksisterende retsstilling.

For det første indeholder afgørelsen et udmærket eksempel på anvendelsen af retsplejelovens § 248, stk. 1, 2. pkt., hvorefter retten automatisk anses for stedlig kompetent, hvis sagsøgte afgiver svarskrift uden at gøre indsigelse mod rettens stedlige kompetence (sagsøgte havde fremsat en række andre formalitetsindsigelser, men altså ikke en selvstændig indsigelse mod den stedlige kompetence).

Det kan for sammenhængens skyld nævnes, at denne regel begrænses af blandt andet Bruxelles I-forordningens regler om enekompetence. I den konkrete sag støttedes indsigelsen på en værnetingsaftale, og sådanne indsigelser fortæbes efter bestemmelsen.

For det andet fik Sø- og Handelsretten anledning til at tage stilling til *retskraftens rækkevidde* for så vidt angik en tidligere voldgiftskendelse mellem parterne. Sådanne kendelser har i dansk ret retskraft (eller det der ligner), jf. voldgiftslovens § 38, stk. 1 (det var parterne da også enige om), og spørgsmålet var derfor ikke væsensforskelligt fra de sager, hvor retten skal forholde sig til rækkevidden af retskraften af en tidligere dom.

Konkret fandt retten ikke, at den omtvistede voldgiftskendelse afskar sagen (negativ retskraft) »efter en samlet vurdering af de påstande, anbringender og beviser, der blev fremført under voldgiftssagen samt voldgiftskendelsens konklusion«.

Afgørelsen er et konkret - men på grund af kompleksiteten nok egentlig ikke særlig pædagogisk - eksempel på retskraftsvurderingens enkelte momenter.

(Da denne vurdering principielt er ens for voldgiftskendelser og domme, kan afgørelsen lægges i samme bunke som sidste års afgørelser i U 2021.1275 V, U 2021.3031 V, U 2021.766 H og U 2021.1565 Ø - hvor navnlig dommen på side 3031 i Ugeskriftet er værd at sammenholde med den seneste afgørelse for så vidt angår *bedømmelsestemaet*).

Endelig tog Sø- og Handelsretten (foruden en række spørgsmål om bl.a. lovvalg) stilling til, at en voldgiftsaftale mellem parterne *ikke* omfattede en senere forligsaftale (der ikke indeholdt en voldgiftsklausul), og derfor ikke afskar rettens saglige kompetence.

Denne del af afgørelsen er måske den generelt mest interessante, fordi den direkte adresserer et trods alt mere alment spørgsmål: udstrækningen af en voldgiftsaftale til efterfølgende forlig om tvister, der er udsprunget af aftalen.

Afgørelsen kan måske pege i retning af en hovedregel om, at en voldgiftsklausul ikke omfatter sådanne senere forlig (og at parterne derfor skal huske en særskilt klausul i forliget, hvis de også ønsker tvister om dets fortolkning henlagt til voldgift).

2.1.2. U 2022.4723 SH - betydningen af mediationsaftale

Afgørelsen handlede nok i virkeligheden mest om et værnetingsspørgsmål (som også omtales), men er i mine øjne mest *interessant* på spørgsmålet om betydningen af parternes aftale om pligt til mediation.

Vilkåret om mediation var, at »The Parties shall *attempt* to settle a dispute between them as to this agreement or its implementation by mediation in accordance with the Centre for Effective Dispute Resolution Mode Mediation Procedure. A Party may initiate mediation by giving a notice to the other requesting mediation in accordance with this clause ... Where a dispute between the Parties as to this agreement or its implementation *is not resolved by mediation* then such dispute«.

Denne fremgangsmåde havde sagsøger (konkursboet efter den ene aftalepart) ikke fulgt, men Sø- og Handelsretten fandt »under de konkrete omstændigheder« ikke, at det hindrede sagsanlæg (uden dog at forklare, hvilke konkrete omstændigheder der herved var lagt vægt på).

Spørgsmålet er praktisk interessant - ikke mindst fordi AB18 indeholder lignende bestemmelser om trinvis tvisteløsning - og derfor kan man ærgre sig over de kortfattede præmisser.

Konkursboet havde i dets procedure henvist til Sø- og Handelsrettens dom af 20. januar 2015 (sag H-41-10), der efter min forståelse udgør det eneste præjudikat på området. Afgørelsen er trykt i U 2015.1412 SH, og når man læser den, er det ret tydeligt, at det for Sø- og Handelsretten i 2015 var afgørende, at sagsanlæg var *nødvendigt* for at afbryde en snarlig forældelse. Samtidig synes afgørelsen at forudsætte, at sådanne aftaler *normalt* kan håndhæves.

Tilbage står, at vi næppe er blevet meget klogere på spørgsmålet - men måske dommen kan anspore til, at emnet på et tidspunkt undergives behandling?

I forhold til spørgsmålet om værneting (der muligvis optog både parterne og Sø- og Handelsretten mere) fandt Sø- og Handelsretten, (1) at aftalen i medfør af Romkonventionens formodningsregel var underlagt italiensk ret (hvor sælger af de i aftalen omfattede forsikringspolicer hørte hjemme), og (2) at der ikke mellem parterne var indgået en udtrykkelig værnetingsaftale (fordi to kontrakt dokumenter indeholdt modstridende vilkår), og (3) at der derfor var værneting for sagen i Italien efter Bruxelles I-forordningens art. 4, stk. 1 (sagsørgtes hjemting).

2.2. Kompetencefordeling retterne imellem. Retsplejelovens § 226

Spørgsmålet om kompetencefordelingen mellem retterne (saglig og stedlig kompetence; sidstnævnte dog omtalt i kapitlet om værneting) kommer i mange varianter - men det er i trykt praksis absolut retsplejelovens § 226, der giver anledning til flest afgørelser.

Bestemmelsen hjemler henvisning af sager fra byretten til landsretten til afgørelse i 1. instans, hvis sagen er af principiel karakter og har generel betydning for rets anvendelsen. Heri ligger både, at sagen skal rejse principielle (vanskelige) spørgsmål men også, at disse skal være »nye«, og at deres afgørelse skal have vidererækkende betydning.

Det er forudsat, at bestemmelsen gives et snævert område - og det bekræfter årets praksis helt utvetydigt.

(Det er ved læsning af det følgende måske særligt vigtigt at erindre om, at en del af kriteriet for omtale i mine nyhedsbreve er, at en afgørelse er afsagt af Højesteret (og offentliggjort på Højesterets hjemmeside). Sådanne afgørelser omtaler jeg undtagelsesfrit, men jeg forsøger i analyserne at tage højde for, om afgørelsen er af principiel karakter. Det forhold, at mange afgørelser i dette afsnit ikke er trykt, illustrerer, at vi her er på et område, hvor kun meget få sager har bredere interesse.)

Eksemplerne er således naturligvis alle konkrete, men de bekræfter også mere eller mindre, hvad vi alle sammen godt ved.

Derfor er det mest interessante for praktikere fra året der gik formentlig heller ikke afgørelserne, men at vi kort inden juleferien fik en artikel specifikt om emnet, U 2022 B s. 357 ff., der er skrevet af forfattere med et intimt indblik i, hvordan sådanne sager behandles - og som giver et enormt struktureret og praksisnært overblik over reglens anvendelse.

En enkeltstående afgørelse berører et spørgsmål, som trods alt ikke er helt velbehandlet i trykt praksis, nemlig *U 2022.1646 Ø* (2.2.7) om *betydningen af, at parterne frafalder det principielle synspunkt.*

Skal man i øvrigt forsøge at pege på et enkelt mønster i årets sager, må det være, at vi navnlig med de to første afgørelser (2.2.1 og 2.2.2) har fået yderligere praksis til belysning af, at det i sig selv kan begrunde afvisning af en ellers principiel sag, hvis der i retssystemet verserer sager, som er »længere i processen«, og hvorunder det pågældende principielle spørgsmål må forventes afklaret (jf. navnlig U 2021.4078 H og U 2021.3881 Ø).

Det kan nævnes, at det af samme praksis følger, at tilstedeværelsen af en sådan parallel sag om et principielt spørgsmål derimod kan indgå som led i begrundelsen for eventuelt at udsætte sager om principielle spørgsmål (se i det hele analysen af denne praksis i 2021-almanakken).

2.2.1. Højesterets kendelse af 24. marts 2022 - om retsplejelovens § 226

Sag BS-38860/2021. Sagen blev aldrig trykt, men er omtalt i U 2022.4434 H (også om henvisning til landsretten. Afgørelsen herom var i sagen *udsat* på Højesterets her omtalte kendelse).

Højesteret tiltrådte »i henhold til grundene« en afgørelse fra Østre Landsret om ikke at tillade en sag om værdiansættelsen af familieoverdragne ejendomme til landsretten i første instans.

Afgørelsen fra Østre Landsret er absolut værd at læse. Sagen var oprindeligt henvist fra byretten, men landsretten fandt i medfør af retsplejelovens § 226, stk. 5, at denne henvisning var uberettiget.

Kendelsen om hjemvisning indeholder en grundig gengivelse af parternes indlæg, der giver et godt indblik i sagens materielle tvist.

Det fremgår således, at sagen fra Skatteministeriet var lagt op som en tvist om forståelsen af begrebet »særlige omstændigheder« i U 2016.2126 H, der bekræftede 15 % reglen, men samtidig tog forbehold for særlige omstændigheder. Af borgerens indlæg fremgår, at der efter dennes opfattelse tillige kunne være spørgsmål om, hvorvidt præjudikatet (der handlede om overdragelse i et dødsbo) fandt tilsvarende anvendelse i levende live. Og netop dette spørgsmål blev af Skatteministeriet fremhævet til støtte for, at sagen rejste principielle spørgsmål.

Det fremgår af parternes bemærkninger til henvisningsspørgsmålet, at der aktuelt verserer to andre sager om 15 %-reglen ved landsretterne i første instans (SKM 2018.551 og SKM 2019.281) - men efter Skatteministeriets opfattelse var den her omtalte sag anderledes, idet den vedrørte en forældrekøbslejlighed (mens de to sager vedrørte hhv. en erhvervsejendom og en landbrugsejendom).

Og hermed er vi fremme ved grundlaget for landsrettens vurdering, der vel kan koges ned til følgende:

Spørgsmålet, om der i en sag foreligger »særlige omstændigheder«, vil altid være en konkret vurdering - og konkrete vurderinger skal som den helt klare hovedregel afgøres af byretten i første instans.

Spørgsmålet, om en generel, retspraksisudviklet formodningsregel finder anvendelse på et givent retsområde, kan besvares abstrakt. Afhængig af retsområdets afgrænsning og antallet af sager, der almindeligvis opstår på det pågældende område, kan sådanne sager være egnede til henvisning.

Da landsretterne allerede havde 2 sager om 15 %-reglens anvendelse, var formodningen imod, at der var behov for en yderligere henvisning (i 2021 fik vi med U 2021.4078 H et grundigt begrundet præjudikat om betydningen af, at der allerede verserer sager om et principielt spørgsmål. Der kan endvidere henvises til U 2021.3784 H, U 2021.3881 Ø og Højesterets kendelse af 1. oktober 2021 i sag BS-26364/2021).

Det er i en sådan situation ikke overraskende, at landsretten - selvom Skatteministeriet kunne pege på en potentielt relevant faktisk forskel - har vurderet, at der ikke var behov for henvisning. De allerede verserende sager vedrørte samme tema og var og er derfor egnede til at få afklaret det principielle spørgsmål (og så må man jo vente og se, om Højesteret i disse sager formulerer reglen således, at den alene anerkendes i lyste af ejendommens karakter).

2.2.2. *U 2022.4434 H - om retsplejelovens § 226*

Som skrevet ovenfor verserede der sideløbende med Højesterets pådømmelse af sag BS-38860/2021 yderligere i hvert fald et par sager ved landsretten, hvor spørgsmålet om henvisning var rejst.

Disse sager havde landsretten udsat for at afvente Højesterets stillingtagen, og da den forelå, afviste landsretten de to her beskrevne sager.

Denne vurdering tiltrådte Højesteret ikke overraskende - og analysen af sagen må nødvendigvis blive præcis den samme som ovenfor.

2.2.3. *U 2022.1588 V (TFA2022.191/1) - om retsplejelovens § 226*

Nedenfor omtales fire eksempler på den konkrete vurdering efter retsplejelovens § 226 i »almindelige tilfælde«. Af disse er Vestre Landsrets kendelse lagt først, fordi den udgør sjældent eksempel på tilladelse af en sådan henvisning.

Afgørelsen er, som alle andre afgørelser efter denne bestemmelse, konkret - og den bidrager da også først og fremmest som et eksempel på en tvist, der kunne henvises.

På det mere generelle plan er afgørelsen nok mest interessant i forhold til kriteriet om sagens »videregående betydning« (en retssag skal jo både være principiel og have en almindelig samfundsmæssig betydning).

Således er det værd at hæfte sig ved, at landsretten direkte inddrager det forhold, at Skatteministeriet havde oplyst, at det i sagen rejste spørgsmål jævnlige opstår i praksis.

På dette punkt er afgørelsen illustrativ for, at en beslutning om henvisning til landsretten i første instans almindeligvis må kræve, at *en af parterne dokumenterer, at det omtvistede retsspørgsmål opstår med en vis hyppighed*. Oplysninger fra de relevante myndigheder om denne hyppighed vil nok i almindelighed veje tungt i dette led af vurderingen (se dog U 2017.3510 V som et eksempel på, at en myndigheds mere generelle oplysning om, at sagens afgørelse ville have betydning for den fremadrettede administration af reglen, ikke var tilstrækkelig. Forskellen er nok blandt andet, at der i 2022-afgørelsen forelå oplysninger om hyppigheden af den disposition, som aktualiserede retsspørgsmålet).

2.2.4. Højesterets kendelse af 23. august 2022 - om retsplejelovens § 226

Sag BS-39795/2021 og BS-39903/2021. Afgørelserne blev aldrig trykt.

Afgørelsen stadfæster U 2022.119 Ø (der er omtalt i min Julealmanak for 2021). Sagen er lagt i umiddelbar forlængelse af U 2022.1588 V, fordi den illustrerer begrænsningen i det ovenstående udsagn om betydningen af parternes udtalelser.

Højesteret tiltrådte i denne sag landsrettens afgørelse om at hjemvise en sag om erstatning for naboretlige gener efter opførelse af en flyvestation til byretten i første instans. (Juridisk siger sagen ikke andet, end hvad der følger af bl.a. U 2018.3815 H, U 2018.2267 H og U 2021.2369 H; at henvisning ikke hører sig til, når sagen primært beror på bevisvurderinger).

Parterne havde under sagen samstemmende erklæret sig til fordel for henvisning. Som omtalt i forbindelse med flere af mine nyhedsbreve, herunder i forbindelse med analysen i ovenstående afsnit, *kan* parternes opfattelse af henvisningsgrundlaget tillægges betydning, men det er ikke i sig selv udslagsgivende.

Mens *faktiske oplysninger* fra f.eks. en myndighed om (rets-)spørgsmålets praktiske betydning, f.eks. i form af oplysninger om antal sammenlignelige sager, hyppigt indgår med stor vægt ved vurderingen af »sagens betydning«, har selv myndigheders anmodning om henvisning ikke i sig selv stor vægt.

I den konkrete sag var det centrale retsspørgsmål, om den naboretlige tålegrænse var overskredet. Det findes der en righoldig praksis på, og den omstændighed, at der ikke findes domme om tålegrænsen for *naboer til en flyvestation* (det "nye" ifølge parterne), kunne i denne sammenhæng ikke føre til en henvisning.

2.2.5. Højesterets kendelse af 3. november 2022 - om retsplejelovens § 226

Sag BS-12957/2022 og BS-13038/2022 - kendelserne er ikke optaget til publicering i Ugeskriftet og »linket« til download på Højesterets hjemmeside virker ikke. Afgørelsen er tilsyneladende heller ikke på domsdata-basen.

Derimod kan landsrettens afgørelse downloades, og vi ved derfor overordnet, hvad sagen handler om (primært et spørgsmål om *fortolkning* af de relevante forsikrings-

betingelser og navnlig af en klausul, som var individuelt udarbejdet mellem parterne - og hvor fortolkningen derfor præsumptivt ikke har længere rækkevidde).

Af resuméet på Højesterets hjemmeside fremgår, at Højesteret tiltrådte landsrettens kendelse om, at en sag om forsikringsdækning for deformation på et moleanlæg ikke skulle behandles af landsretten i første instans.

Selvom vi ikke har præmisserne in extenso, er det ikke svært at gætte deres indhold. Højesteret skriver således altid i disse sager (med lidt andre ord), at sager, der hovedsageligt afhænger af konkrete vurderinger, ikke bør henvises til landsretten i første instans.

2.2.6. SKM 2022.227 HR - om retsplejelovens § 226

Endnu en sag om henvisning af et skatteretligt spørgsmål til landsretten i første instans (se således 2.2.1 og 2.2.2). Og endnu en afgørelse, der stadfæster landsrettens kendelse om ikke at modtage henvisningen.

Sagen vedrørte helt overordnet den skattemæssige kvalifikation af landbrugsvirksomheder (hvor det påberåbte principielle spørgsmål udsprang af Skatteministeriets fremgangsmåde, der først indebar en opdeling af virksomhedens enkeltaktiviteter med henblik på en særskilt kvalifikation af hver aktivitet men senere - efter Landsskatterettens afgørelse - forudsatte en samlet vurdering af aktiviteterne som helhed).

Højesteret fandt, at spørgsmålet om den retlige subsumption af det pågældende landbrug beroede på konkrete vurdering, og sagen opfyldte derfor ikke betingelserne for henvisning.

2.2.7. U 2022.2381 Ø (FM 2022.58) - hjemvisning af principiel sag ved frafald af principielle synspunkter

Afgørelsen illustrerer, at en sag, der oprindeligt er henvist til landsretten til behandling i første instans, kan hjemvises, hvis sagen senere mister sit principielle aspekt (det beror i sådanne tilfælde på en konkret vurdering, hvor det navnlig spiller ind, hvor langt fremskredent sagens forberedelse er).

Gengivelsen af afgørelsen i FM 2022.58 er i denne sammenhæng værd at genlæse alene på grund af den redaktionelle kommentar, der omtaler en utrykt kendelse fra Østre Landsret samt giver lidt yderligere kontekst for vurderingen af sager, der »ophører« med at være principielle.

Se nu også U 2022 B s. 357 ff. (afsnit 4.1.).

2.3. Øvrige spørgsmål

2.3.1. TFA 2022.253 Ø (FM 2022.16) - adgang til isoleret bevisoptagelse uden rådighed over skønsgegenstanden

Afgørelsen har snitflader til familie- og familieprocesretten (spørgsmålet om kompetencen tilkom skifteretten eller civilretten), men vedrører også et mere alment emne.

I relation til »sagens realitet« havde skønsindstævnte således fremført det synspunkt, at isoleret bevisoptagelse ikke var *hensigtsmæssig* fordi (i) rekvirenten i stedet burde pålægges at tage stilling til, om man ville udtage stævning, og (ii) det værdiansættelsesspørgsmål vedrørende en fast ejendom, som sagen skulle omhandle, efter skønsindstævntes opfattelse var afklaret ved en vurdering fra Nordea Kredit A/S.

Heri fik skønsindstævnte ikke medhold: Den omstændighed, at der kan peges på en (tidligere) vurdering af et teknisk spørgsmål, udelukker i sagens natur ikke syn og skøn om samme emne.

Herudover, og måske af større generel interesse, havde skønsindstævnte gjort gældende, at isoleret bevisoptagelse var udelukket, *fordi rekvirenten ikke havde rådighed over skønsgegenstanden* (med henvisning til U 2002.209 Ø, men se omvendt U 2011.2832 Ø).

Både by- og landsret udtalte i helt generelle vendinger, at det hverken af ordlyden af eller forarbejderne til retsplejelovens § 343 fremgår, at reglerne om isoleret bevisoptagelse er begrænset til genstande, som rekvirenten har ejendomsret til eller rådighed over.

Resultatet var vel umiddelbart ret oplagt, og skønsindstævntes gengivelse af en »uklar retstilstand« er i bedste fald udtryk for en noget fri læsning af de to præjudikater.

Afgørelsen U 2011.2832 Ø vedrørte *direkte* spørgsmålet om betydningen af ejendomsret til eller rådighed over skønsforretningens genstand, og landsretten fastslog i dén sag, at der ikke kunne stilles krav herom.

Afgørelsen U 2002.209 Ø (som var påberåbt i 2011-sagen, og således indgik ved landsrettens vurdering) vedrørte syn og skøn over aktier, hvis eksistens var uklar. Præmisserne i sagen er godt nok tvetydige: »optagelse af bevis i form af syn og skøn i medfør af retsplejelovens § 343 forudsætter, at der foreligger et aktiv eller lignende, der kan foretages syn og skøn af, og at den part, der begærer syn og skøn, har ejendomsretten/råderetten over dette« - men substansen i afvisningen var, at man ikke ville tillade syn og skøn over et aktiv, som muligvis aldrig kunne undersøges af skønsmanden (fordi det ikke fandtes).

Sagen var altså et eksempel på afvisning, fordi skønsforretningen vedrørte et spørgsmål, som ikke kan gøres til genstand for syn og skøn (om aktivet overhovedet fandtes), men ikke en formalitetsindsigelse om formelt ejerskab eller rådighed (samme udlægning gives i »Syn og skøn« s. 164 og s. 46 med omtale af afgørelsen fra 2011 og s. 67 om samme afgørelse).

2.3.2. *U 2022.4981 H (T:BB 2022.968) - huslejenævnets kompetence i »blandet« tvist*

Sagen vedrørte afgrænsningen af huslejenævnets kompetence, men var alligevel værd at læse og derfor også at omtale i et civilprocesretligt nyhedsbrev.

I en lejeretlig tvist, hvor dele af uenigheden kunne pådømmes ved huslejenævnet, mens andre dele ikke kunne, havde boligrettens afvisning af sagen været uberettiget (boligretten kan afvise sager, som henhører under et huslejenævn. Sagen er afgjort efter den gamle lejelovs § 107, der er videreført uændret i den nugældende lovs § 202).

Afgørelsen er et interessant eksempel på den procesretlige håndtering af »blandede sager«, der som bekendt også kan opstå på andre områder end i lejeretten - f.eks. kræver retsplejelovens regler om kumulation, at sagerne kan behandles efter samme processuelle regler.

(Se om forholdet mellem boligretten og civilretten U 2013.1063 H og T:BB 2005.461 Ø. Her tilsiger ønsket om at sikre sagkyndige dommere ved bedømmelsen af lejeretlige tvister, at andre tvister mellem samme parter vel nok kan medtages for boligretten, men omvendt at de ikke kan bruges som løftestang til at hive lejetvisten ind til civilretten).

Med det sagt, så er sagen nok trods alt navnlig interessant for lejeretsadvokater (men forhåbentlig er der også nogle stykker af dem, der læser med).

2.3.3. *U 2022.1646 Ø - om retsplejelovens kapitel 43 a*

Afgørelsen fastslår, at sager om godtgørelse efter en uberettiget tvangsfiksering ikke skal behandles efter retsplejelovens kapitel 43 a (om administrativ frihedsberøvelse), hvis der ikke under sagen er uenighed om selve frihedsberøvelsens lovlighed.

Konsekvensen er, at sådanne sager behandles efter den almindelige retspleje.

Afgørelsen er først og fremmest relevant for de dommere og advokater, der beskæftiger sig med tvangsfikseringssager. Men den kan også for generalisten læses som et eksempel på afgrænsningen af retsplejelovens regler om specielle procedurer.

Kapitel 3

Værneting

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Det blev igen i 2022 til et pænt antal afgørelser om værneting - og så har jeg endda gemt et par stykker i andre kapitler. Vil man have det hele med, er man derfor nødt til lige at slå efter i kapitel 2 (og læse om U 2022.1392 SH og U 2022.4723 H). Vil man også omkring håndteringen af fristregler ved sagsanlæg ved det forkerte værneting, skal man herefter et kort smut til FM 2022.39 omtalt i kapitel 13.

De vigtigste af afgørelserne - og herunder de afgørelser, som mere specifikt kan siges at vedrøre reglerne om værneting i retsplejeloven eller internationale regler - er naturligvis alle samlet nedenfor.

I lighed med tidligere års gennemgang af emnet har jeg også i år rent strukturelt opdelt kapitlet i afgørelser om værneting efter retsplejeloven (danske parter) hhv. internationalt værneting (der her først og fremmest dækker sager i EU-regi og under Lugano-konventionen).

Mange af analyserne nedenfor er korte, men derfor kan de jo godt være vigtige. Bl.a. blev det ved **U 2022.558 Ø** bekræftet, at sager efter en ekspropriationsforretning skal anlægges ved borgerens hjemting, jf. retsplejelovens § 240, stk. 2. Samme bestemmelse var i spil i **U 2022.3127 V** om Lønmodtagernes Garantifond, der fastslog, at LG *ikke er en central statslig myndighed*, og at værnetinget derfor afgøres efter retsplejelovens almindelige regler.

Interessant var også **U 2022.4910 Ø** og ikke mindst at læse denne i sammenhæng med landsrettens (trykte) afgørelser nogle uger før. De to sager belyser således helt generelt vurderingen af *værneting efter Bruxelles I-forordningens art. 7, nr. 2 ved krænkelse af immaterielle rettigheder over internettet* (Hint: man skal bare følge EU-Domstolens dom af 19. april 2012 i sag C 523/10 (*Wintersteiger*)), mens Højesterets kendelse i **U 2022.5042 H** om *art. 7, nr. 2*, gav os et udmærket eksempel på vurderingen af, *hvor »sandsynlig« en kontrakt skal være, før den kan skabe et opfyldelsesværneting.*

Kapitlet afsluttes med et afsnit om værnetingsaftaler, der i år er ganske kort. Til gengæld er den omtalte afgørelse værd at notere sig, for alle, der beskæftiger sig med aftaler om værneting i UK (det er ikke helt let efter Brexit...)

En enkelt af afgørelserne gav i forbindelse med min omtale anledning til at hæve blikket ud over det konkrete spørgsmål. Det drejer sig således om **U 2022.558 Ø**,

der gav anledning til mere almene betragtninger omkring håndteringen af sagsøgtes rettigheder på sagsportalen i tvister, som ved første øjekast synes anlagt ved en forkert byret. De overvejelser har jeg fundet værd at gentage her:

I sagen blev henvisningsafgørelsen således kærret for sent. Når sagen alligevel blev antaget, skyldtes det, at Københavns Byret til landsretten oplyste, at sagsøgtes (kærendes) advokat ikke havde haft adgang til sagen, mens den verserede ved Københavns Byret.

Afgørelsen er på dette punkt et fint eksempel på den grundlæggende (og grundlæggende rimelige) tanke, at fristoverskridelser ikke bør sanktioneres, når parten på grund af rettens forhold ikke har haft mulighed for at overholde fristen.

Interessant er det også, at Københavns Byret i sagen oplyste, at det ved retten var fast praksis ikke at tilknytte sagsøgte til sagen, før der var taget stilling til værnetingssspørgsmål, når disse var rejst i stævningen. Det er en fremgangsmåde, som jeg har oplevet fulgt ved andre byretter (også i sager, hvor det er byretten, der på baggrund af stævningen overvejer værnetingssspørgsmålet og afkræver sagsøger nærmere bemærkninger herom), og som altid har undret mig.

Der er mange gode grunde til, at sagsøgte bør få adgang til en sag straks. Blandt disse er hensynet til, at parten kan fremkomme med bemærkninger også til processuelle spørgsmål, idet afgørelser truffet på dette stadie ofte vil have betydning for begge parter. Det virker for mig uforståeligt, at sagsøgtes advokat ikke som part skal have lejlighed til at kommentere på værnetingssspørgsmålet, før byretten træffer afgørelse herom. Og det er under alle omstændigheder procesfordyrende, hvis konsekvensen er, at sagsøgte tvinges til at påkære afgørelsen for at gøre sine synspunkter gældende.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1 Værneting efter retsplejeloven

2.1.1 *U 2022.558 Ø - værneting i ekspropriationssag*

Østre Landsret gentog - i overensstemmelse med U 2013.2928 Ø - at sager om prøvelse af en taksationskommissions beslutning om ekspropriation kan (og skal) anlægges ved borgerens hjemting, jf. retsplejelovens § 240, stk. 2 (værneting for sager om prøvelse af afgørelser truffet af centrale statslige myndigheder). Det havde derfor været korrekt, at Københavns Byret henviste sagen til Retten i Helsingør.

Afgørelsen viderefører som anført af landsretten den hidtidige praksis, herunder praksis fra tiden før den nugældende værnetingsbestemmelse (hvor værnetingssspørgsmålet var reguleret direkte i ekspropriationsprocesloven).

Afgørelsen indeholdt herudover som gengivet i kapitlets indledning en interessant krølle omkring baggrunden for og betydningen af, at sagsøgte ikke havde haft adgang til sagen før sent i forløbet. Det må der kunne findes en løsning på!

2.1.2. U 2022.3127 V - om LG og retsplejelovens § 240, stk. 2

Vestre Landsret har ved afgørelsen fastslået, at Lønmodtagernes Garantifond er en særlig forvaltningsmyndighed (LG er oprettet ved lov og omfattes bl.a. af offentlighedsloven og forvaltningsloven), som *ikke* er en »central statslig myndighed«.

LG har derfor ikke værneting efter retsplejelovens § 240, stk. 2, men efter de almindelige værnetingsregler.

2.2. International kompetence. Internationale værnetingsregler

I år fik vi 3 afgørelser om værneting efter Bruxelles I-forordningen og en enkelt lille krølle vedrørende værnetingsaftaler efter engelsk ret (omtalt nedenfor i afsnit 2.3.)

Det vil gå for vidt at redegøre generelt for forordningens regler her, også fordi i hvert fald halvdelen af afgørelserne først og fremmest var udtryk for konkret subsumtion.

En enkelt bestemmelse er der dog grund til at omtale nærmere.

I sager om erstatning uden for kontrakt følger det således af Bruxelles I-forordningens art. 7, nr. 2, at sager kan anlægges på »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået«. Det har givet anledning til en righoldig praksis, hvoraf mange spændende afgørelser vedrører skadeforvoldelse over internettet (herunder ved krænkelse af immaterielle rettigheder).

Om disse sager findes der faktisk en del afgørelser fra EU-Domstolen, både på processuelle og materielle spørgsmål.

På det materielle spor er den ledende afgørelse EU-Domstolens dom af 12. juli 2011 i sag C-324/09 (*L'Oréal SA m.fl. mod eBay International AG m.fl.*) Sagen vedrørte bl.a. fortolkning af de dagældende regler om varemærkebeskyttelse og fastslog i den sammenhæng navnlig, at »den omstændighed, at en hjemmeside er tilgængelig på det område, som er omfattet af varemærket, [er] ikke . . . tilstrækkeligt til, at det kan konkluderes, at det salgsudbud, der fremsættes dér, henvender sig til forbrugere på dette område«. Det er tilsyneladende denne materielle vurdering, der i Sø- og Handelsrettens kendelse kalkeres over på værnetingsvurderingen.

EU-Domstolens afgørelse er i dansk ret bl.a. citeret af Højesteret i U 2014.2412 H (i forbindelse med Højesterets materielle vurdering af en påstået krænkelse).

Dommen inddrages i en *værnetingsanalyse* i U 2014 B s. 300 ff. under overskriften »praktisk begrænsning af deliktsværnetingets rækkevidde som følge af den materielle ret?« - hvor forfatteren argumenterer for, at selvom sådanne sager bør kunne anlægges, blot hjemmesiden har været tilgængelig i Danmark, så vil søgsmål være praktisk uinteressante, hvis ikke der kan påvises en materiel krænkelse.

På det processuelle område må enhver analyse starte ved EU-Domstolens dom af 19. april 2012 i sag C 523/10 (*Wintersteiger*), der helt overordnet fastslår, at sager om krænkelse af et registreret varemærke kan indbringes for retterne i den medlemsstat, hvor varemærket er registreret - bl.a. under henvisning til, at det almindeligvis vil være domstolen i den pågældende medlemsstat, der i praksis er bedst i stand til at pådømme, om der faktisk er sket en krænkelse (efter de i bl.a. *L'Oréal SA* udviklede retningslinjer).

Herved er den processuelle analyse så at sige bredere (eller mere orienteret mod registreringsstaten) end den materielle - og som påpeget i den ovenfor citerede artikel er konsekvensen, at en ret i en medlemsstat sagtens kan være kompetent, selvom der ikke konkret er sket en (materiel) krænkelse i staten.

Netop dette skisma blev sat på spidsen i **U 2022.4068 SH** og appelafgørelsen i **U 2022.4910 Ø**, som bør læses af alle, der beskæftiger sig med området (2.2.1).

Læser man lidt videre, følger en afgørelse fra Højesteret om søsterreglen i forordningens art. 7, nr. 1 om opfyldelsesværneting, jf. **U 2022.5042 H** (2.2.2).

2.2.1. *U 2022.4910 Ø- værneting efter Bruxelles I-forordningen art. 7, nr. 2 ved skadeforvoldelse online*

Afgørelsen ændrer U 2022.4068 SH, der blev selvstændigt omtalt i et nyhedsbrev nogle måneder før, og som også omtales i nedenstående konsoliderede analyse.

I en sag anlagt mod to sagsøgte fra hhv. Cypern og Holland opstod spørgsmålet, hvor »det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået« ligger i en sag om immaterielle krænkelse.

De sagsøgte drev virksomhed fra en .eu-hjemmeside, og den påståede krænkelse bestod i anvendelsen af bl.a. ordet »FORZA« i forbindelse med salg af sportsudstyr og -beklædning.

Hjemmesiden kunne efter det oplyste tilgås fra Danmark, hvortil man også kunne bestille varer - men det var samtidig oplyst, at der aldrig havde været salg til Danmark.

På den baggrund og under henvisning til EU-Domstolens dom af 12. juli 2011 i sag C-324/09 fandt Sø- og Handelsretten ikke, at hjemmesiden havde medført »markedsføring rettet mod Danmark«, og der var derfor ikke dansk værneting.

Der var - med mine ord fra den oprindelige aftale af afgørelsen - tale om, at Sø- og Handelsretten »kalkerede« en præmis fra en materiel prøvelse over på en rent processuel tvist.

Denne *kalkering* af den materielle analyse blev underkendt af landsretten, der i præmisserne udtrykkeligt fremhæver, at spørgsmålet, om der foreligger en krænkelse, »enhører under sagens realitet«, mens spørgsmålet om værneting efter Domstolens praksis skal afgøres under hensyntagen til, hvor et varemærke er registreret, jf. EU-Domstolens dom af 19. april 2012 i sag C 523/10 (*Wintersteiger*), præmis 29:

»Det må derfor fastslås, at en tvist vedrørende krænkelsen af et i en medlemsstat registreret varemærke som følge af en annoncørs brug af et søgeord, der er identisk med nævnte varemærke, på webstedet for en søgemaskine henhørende under en anden medlemsstats nationale topdomæne kan indbringes for retterne i den medlemsstat, hvor varemærket er registreret.«

Præmissen bør læses sammen med præmis 26:

»Spørgsmålet om, hvorvidt brugen i reklameøjemed af et tegn, der er identisk med et nationalt varemærke, på et websted, som udelukkende henhører under et andet topdomæne end topdomænet for den medlemsstat, hvor nævnte varemærke er registreret, faktisk krænker dette, hører imidlertid under den realitetsbehandling af sagen, som den kompetente retsinstans vil gennemføre i lyset af gældende materiel ret.«

Og præmis 27-28, der begrunder, at det almindeligvis vil være domstolen i den medlemsstat, hvor et varemærke er registreret, der er bedst i stand til at pådømme, om der faktisk er sket en krænkelse efter de i bl.a. *L'Oréal SA* udviklede retningslinjer.

Netop denne afgørelse var faktisk direkte omtalt af Sø- og Handelsretten med den lidt intetsigende sætning, at »[Wintersteiger] kan ikke føre til en anden vurdering«, og jeg tør derfor ikke gætte på den præcise begrundelse for, at sagen ikke allerede i Sø- og Handelsretten fik dette udfald.

Som en afsluttende krølle indeholder afgørelsen fra Sø- og Handelsretten en kort - og helt ukontroversiel - sætning om fremlæggelse af en e-mail, som (muligvis) var fremlagt på ulovlig eller dog utilbørlig vis: »I dansk ret gælder ikke en generel regel om, at kun beviser, der er tilvejebragt på lovlig vis, kan fremlægges«. (Præmissen er løftet direkte ud af U 2012.1893 V).

2.2.2. *U 2022.5042 H - kontraktsværneting ved bestridt kontrakt efter Bruxelles I-forordningen*

Den materielle tvist i sagen vedrørte bl.a. spørgsmålet, om der mellem parterne var indgået en formidlingsaftale. Da aftalen var en formidlingsaftale, ville opfyldelsesværneting efter Bruxelles I-forordningens artikel 7 være leveringsstedet (in casu Danmark), og spørgsmålet var derfor i første række, om dette værneting kunne påberåbes (når der var tvivl om aftalen).

Svaret herpå var bekræftende.

Om den retlige ramme skrev Højesteret:

»Anvendelsen af artikel 7, nr. 1, forudsætter, at der kan identificeres en kontraktlig forpligtelse. Bestemmelsen kan anvendes, uanset at der mellem parterne er tvist om, hvorvidt der er indgået en aftale, men det skal være tilstrækkeligt sandsynliggjort, at parternes forhold er aftalemæssigt forankret, jf. herved Højesterets kendelser af 25. marts 1996 i sag 249/1994 (UfR 1996.786 H) og af 15. august 2005 i sag 500/2004 (UfR 2005.3149 H).«

Og det kan jeg vist ikke tilføje ret meget til.

(Vil man læse mere, er kommentaren til forordningen et godt sted at starte. Her anbefaler Ketilbjørn Hertz, at man opgiver sandsynlighedskravet og blot lader tvister om eksistensen af en bestridt aftale behandle ved den ret, der ved aftalens gyldighed vil være kompetent. I praksis anvendes utvivlsomt et krav om en vis sandsynlighed, men barren er ikke sat - særlig - højt.)

I den konkrete sag var det tilstrækkeligt til at sandsynliggøre en aftale, at der var fremlagt mails om en »god broker aftale« og om et formidlingshonorar til aftal parten.

Herudover er det interessant, at afgørelsen i relation til fastlæggelsen af værnetinget bekræfter, at aftaler om tjenesteydelser »hører til«, der hvor den part, der leverer tjenesteydelsen, almindeligvis/overvejende yder sin tjeneste - in casu på formidlerens kontor (sml. vedrørende den tilsvarende regel i retsplejelovens § 242 f.eks. U 1990.408 V om opfyldelsesstedet for advokatydelser).

2.3. Værnetingsaftaler

2.3.1. *U 2022.347 SH - Bruxelles I-forordningen og UK-værnetingsaftaler*

En afgørelse om vedtagelse af lovvalgs- og værnetingsklausuler indeholdt i parternes standardbetingelser, og således først og fremmest om et aftaleretligt emne.

Det procesretligt mest interessante spørgsmål var ikke rettens bedømmelse af dette tema, men rettens indledende bemærkninger i relation til de to (mulige) værnetingsklausuler.

Således var der i sagsøgers standardbetingelser henvist til dansk værneting, mens der i en samarbejdsaftale var henvist til engelsk værneting.

Spørgsmålet om vedtagelsen af dansk værneting (standardbetingelserne), afgjorde SØ- og Handelsretten efter Domsforordningen - der finder anvendelse på aftaler mellem EU-borgere om værneting i et EU-land (og altså på aftaler om værneting i Danmark). Konkret fandt SØ- og Handelsretten ikke, at klausulen var vedtaget, jf. Domsforordningens art. 25 (som fortolket i sag C-24/76).

Spørgsmålet om vedtagelsen af engelsk værneting (samarbejdsaftalen), afgjorde SØ- og Handelsretten derimod under anvendelse af Haagerværnetingsaftalekonventionen, idet sagen var anlagt efter den 1. januar 2021 (jf. udtrædelsesaftalen mellem England og EU). Også her fandt SØ- og Handelsretten konkret ikke, at klausulen var vedtaget.

Tilgangen fremstår rent aftaleretligt lidt spøjst.

Min intuition ville have været at overveje samlet, om og med hvilket indhold, der var vedtaget værneting (frem for at undersøge hver af klausulerne særskilt med det potentielle udkomme, at begge var vedtaget), men den er utvivlsomt velegnet til at belyse det procesretligt interessante tema i sagen.

Når parter har aftalt værneting i England, er det - uanset om aftalen er indgået mellem to EU-borgere, og uanset om aftalen blev indgået, mens England stadig var medlem af EU - ikke Bruxelles I-forordningen men derimod Haagerværnetingsaftalekonventionen, der finder anvendelse.

Det har væsentlig og potentielt vidtrækkende betydning for allerede indgåede aftaler - om end det i praksis på grund af den nære indholdsmæssige sammenhæng mellem de to regelsæt nok kun sjældent vil føre til forskellige resultater. Som den her omtalte afgørelse viser, er det imidlertid et (nyt) lovvalgsemne, som man som dommer og advokat må være opmærksom på.

I øvrigt blev konsekvensen af de ovenstående analyser, at der ikke i sagen var indgået en værnetingsaftale, der omfattede den konkrete tvist.

Værnetinget måtte derfor afgøres efter de almindelige regler, og her endte man i Bruxelles I-forordningen (da sagsøgte var et græsk selskab, og begge parter derfor var bosat i EU). Da sagen vedrørte kontraktuelle forpligtelser, der skulle leveres i Danmark, var der godsværneting efter forordningens art. 7, stk. 1, litra b.

Kapitel 4

Samlet behandling og delafgørelser

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Spørgsmålet om samlet behandling af sager opstår i mange afskygninger: En af de oprindelige parter ønsker at inddrage yderligere sagsøgte; en tredjepart ønsker at indtræde som bi- eller hovedintervenient; eller parterne i flere beslægtede sager ønsker at lade disse behandle i sammenhæng.

Kriterierne er i langt de fleste tilfælde de samme. Det skal processuelt og procesøkonomisk give mening. Barren er sat lavest ved de »små« sammenlægninger (biintervention hhv. samlet behandling), hvor kravet vel grundlæggende er, at det giver bedre mening at samle end at adskille. Men også ved de egentlige processuelle sammenlægninger af sager (hovedintervention og adcitation) er der vid adgang til at samle tvister, når det er hensigtsmæssigt.

Afvejningen, der nødvendigvis må være konkret, tager i alle tilfælde grundlæggende afsæt i betænkning 698/1973.

I år blev det kun til en enkelt afgørelse om disse emner, nemlig *U 2022.4817/2 H* om *biintervention*.

(Ja, ja. Biintervention er ikke en art sambehandling. Det er snarere et spørgsmål om retlig interesse. Men reglernes nære slægtskab med reglerne om kumulation og om sambehandling gør det naturligt at medtage under denne overskrift).

Den omvendte situation - at parterne ønsker at opdele sagen (sagens genstand; ikke sagens parter) - er som bekendt reguleret i § 253 om udskillelse af *enkelte krav* eller af *enkelte spørgsmål*.

Et af de mest klassiske eksempler herpå er *udskillelse af spørgsmålet om forældelse*, i år belyst ved landsrettens afgørelse forud for *U 2022.1812 H*, mens *T:BB 2022.826* kan læses som et typeeksempel på *udfordringerne ved at udskille »sammenblandede« delspørgsmål*.

Herudover bød året på en enkelt afgørelse om gruppespørgsmål, der på grund af reglernes *funktionelle* lighed med reglerne om kumulation mv. er medtaget under denne overskrift.

Når man læser omtalen af *U 2022.2335 Ø* kan man for det første notere sig, at det *stadig er svært at anlægge gruppesøgsmål om mere »avancerede«* spørgsmål (f.eks. om erstatningspligt, der som bekendt kræver både et ansvarsgrundlag, et tab, kausalitet og adækvans og fraværet af egen skyld. Jo flere sagsøgere, des sværere bliver det at ensarte alle betingelser).

Man kan dernæst skrive sig bag øret, at der efter planen kommer nye regler til løsning af problemet i hvert fald i visse sager til næste år, hvor vi meget gerne skulle få en lov om adgang til anlæggelse af gruppesøgsmål til beskyttelse af forbrugernes kollektive interesser (er man særligt interesseret i dette emne, kan afsnittet om processuelle forhold i disputatsen »Forbrugeres adgang til erstatning« anbefales).

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Bi- og hovedintervention. Adcitation

2.1.1. *U 2022.4817/2 H - biintervention ikke tilladt*

Dansk Ejendomsmæglerforening fik hverken af landsretten eller Højesteret lov til at biinterveniere i en sag om påståede mangler ved en fast ejendom.

Afgørelsen følger linjen fra Højesterets centrale præmisser i *U 2013.350/2 H* (og betænkning 698/1973 s. 101), der da også citeres af landsretten, ved at afvise interventionen, fordi Dansk Ejendomsmæglerforenings mulige interesse var »hypotetisk og fjerntliggende« (det var under sagen en - i hvert fald teoretisk - mulighed, at sælger af ejendommen senere ville rejse et regreskrav mod ejendomsmægleren).

Dommen er et fint eksempel på, at selvom biintervention kan tillades, når retten skønner det hensigtsmæssigt, så skal biintervenienten på en eller anden måde sandsynliggøre en interesse i sagen - og den omstændighed, at sagens udfald kan få betydning for, om der efterfølgende måtte komme en sag af betydning for biintervenienten, er ikke nok.

(Dansk Ejendomsmæglerforening vil derimod formentlig kunne biinterveniere i en senere regressag mod ejendomsmægleren, da interessen her vil være kommet »et skridt tættere på«).

2.2. Udskillelse af spørgsmål. Retsplejeloven § 253

Den omvendte situation af kumulation - at parterne ønsker at opdele sagen (sagens genstand; ikke sagens parter) - er som bekendt reguleret i § 253 om udskillelse af *enkelte krav* eller af *enkelte spørgsmål*.

Bestemmelsen ligner for så vidt reglerne om kumulation derved, at det med bestemmelsen er overladt til domstolene at foretage et hensigtsmæssighedsskøn. Heri skal både indgå en vurdering af spørgsmålets sammenhæng med den resterende del af sagen; af processen og navnlig bevisførelsen forbundet med afgørelse af delsspørgsmålet; og til sammenligning hermed en vurdering af den bevisførelse, der vil være forbundet med afgørelse af hovedsagen.

Trykt praksis viser, at reglen især har været anvendt til at udskille enkelte krav (som klart lader sig udsondre fra resten af sagen) samt til at udskille formalitetsspørgsmål (søgsmålskompetence, retlig interesse, værneting, indsigelser om retskraft, lovvalg).

Ved anmodninger om udskillelse af materielle spørgsmål er retterne nok gennemsnitligt lidt mere tilbageholdende; i en erstatningssag kan det f.eks. føles som en uhenigtsmæssig opdeling af en normalt holistisk vurdering af erstatningskravet, hvis ansvaret udskilles til særskilt pådømmelse.

Omvendt viser retspraksis, at bestemmelsen naturligvis også anvendes på materielle tvister. Det afhænger ikke mindst af, hvordan sagen er skåret til og hvilke bevisskridt, der vil være forbundet med en fuldstændig afgørelse af sagen (og nok også af sagens hidtidige forløb og berammelsestiderne i retten).

I året der gik, fik vi med **U 2022.1812 H** (landsrettens afgørelse) (2.2.1) et eksempel på reglens anvendelse i *et typetilfælde, nemlig forældelse*. Og ved **T:BB 2022.826** (2.2.2) fik vi så et helt klassisk eksempel på at nægte udskillelse, *fordi det pågældende spørgsmål hang sammen med den øvrige del af sagen*.

2.2.1. U 2022.1812 H - udskillelse af forældelsesindsigelse

Sagen vedrørte for Højesteret alene et forældelsesretligt spørgsmål (om indtræden), men den får en omtale her, fordi landsrettens forudgående beslutning om at udskille spørgsmålet om forældelse er et glimrende eksempel på anvendelsesområdet for § 253, stk. 1.

Dels var der tale om et afgrænset spørgsmål, der potentielt kunne afslutte sagen, betænkning 1973/698 s. 113 f. (forældelse udskilles, som forudsat i betænkningen, jævnligt).

Dels var der tale om et fortrinsvist juridisk spørgsmål, idet faktum af betydning for forældelsesdelen var klarlagt, og parterne i stedet var uenige om den rene fortolkning af forsikringsaftalelovens § 95, stk. 2 (om indtræden ved skadevolders konkurs) i forhold til den forældelsesretlige afbrydelsesvirkning af skadevolders forudgående anmeldelse (sager om rene retsspørgsmål egner sig bedre til udskillelse).

Afgørelsen passer til en stor bunke sager om netop udskillelse af forældelse, jf. således fra de seneste års praksis U 2017.1214 H, U 2017.2023 H og U 2019.2762 H.

2.2.2. T:BB 2022.826 - (ikke) udskillelse af spørgsmål

En voldgiftskendelse, men da den berører det her omtalte mere »tværgående« spørgsmål; da voldgiftsretterne i relation til bl.a. spørgsmålet om udskillelse og kumulation udtrykkeligt lader sig inspirere af retspraksis, og da den konkrete afgørelse direkte henviste til trykt praksis fra de civile domstole (U 2010.1431 H), fortjente den en omtale.

Voldgiftsretten tillod ikke udskillelse af et spørgsmål om nedskrivning af en entreprenørgaranti med den mere generelle begrundelse, at »hensynet til procesøkonomi« taler for, at parterne almindeligvis medtager alle krav under samme sag (og implicit heri, at samme hensyn må føre til, at kravene normalt behandles samlet).

Mere lavpraktisk, men også mere interessant, fremhæver voldgiftsretten, at det ikke på forhånd kan udelukkes, at vurderingen af nedskrivningen af garantien ville kunne komme til at bero på en stillingtagen til mangelsindsigelserne fremsat i relation til den underliggende tvist.

Netop de enkelte spørgsmåls forbundethed er i reglen den vægtigste grund til at nægte udskillelse, også i civile sager.

2.3. Gruppessøgsmål

Vi slutter som lovet kapitlet med en sjælden afgørelse om gruppessøgsmål (en fuldstændig oversigt pr. 2019 findes i »Gruppessøgsmål« i festskriftet til retsplejelovens 100 år. Der er kommet nogle, men ikke mange, sager til siden).

Man kunne nok drøfte, om emnet lige så vel kunne være medtaget under overskriften »saglig kompetence« eller måske endda »retlig interesse«.

I deres formål ligner reglerne imidlertid mest retsplejelovens bestemmelser om kumulation (man kan se gruppessøgsmålet som en særligt reguleret og »udvidet« adgang til at kumulere mange ens sager), og derfor falder omtalen her.

Uanset hvor man placerer afgørelsen, må konklusionen fra *U 2022.2335 Ø* (2.3.1) være, at det er morderligt svært at få tilladelse til gruppessøgsmål om andet end sager om et *ansvarsgrundlag* (eller om moms af licensbetaling...).

Afgørelsen er således et illustrativt eksempel på, at gruppessøgsmålsinstituttet har meget begrænset anvendelse som middel til at »nå helt i mål« i de typiske erstatningssager, men måske snarere bør indtænkes som et middel til i første række at få prøvet *ansvarsgrundlaget* eller andre afgrænsede dele af erstatningsopgøret for herefter at forfølge den enkelte deltagers erstatningskrav på anden måde.

2.3.1. U 2022.2335 Ø - gruppesøgsmål ikke tilladt

Sagen var anlagt af »Foreningen Aktionær i Danske Bank«, der var en til formålet oprettet forening (samme fremgangsmåde som stort set er fulgt siden BankTrelleborg) med påstand om, at Danske Bank skulle anerkende erstatningsansvar for »tab som de pågældende aktionærer har lidt ved værdiforringelse af deres aktier...«

Sagen faldt således enstemmigt inden for et af de forudsatte hovedanvendelsesområder for reglerne om gruppesøgsmål.

Når sagen alligevel blev afvist, skyldes det en flerhed af forhold.

For det første var foreningens påstand formuleret på en måde, som gjorde det (i hvert fald) tvivlsomt, om kravene var ensartede.

I stedet for at påstå banken forpligtet til at anerkende et ansvarsgrundlag, havde foreningen påstået Danske Bank forpligtet til at anerkende et ansvar. Heri ligger rent sprogligt både en erkendelse af kausalitet og adækvans, og denne vurdering kan formentlig tage sig forskelligt ud for de mange sagsøgere, jf. i samme retning U 2016.104 Ø (der dog også omfattede kravenes forskellige opgørelse) og U 2017.2327 V.

På dette punkt synes sagen at ligne U 2018.3361 Ø (hvor påstanden vedrørte en aftales gyldighed, hvilket forudsatte stillingtagen til mere end blot spørgsmålet, om de enkelte sagsøgere havde fået relevante oplysninger forud for aftalen).

(I landsretten forsøgte foreningen at »afhjælpe« denne udfordring ved at nedlægge en række subsidiære påstande. Allerede fordi disse ikke havde været pådømt i byretten, nægtede landsretten at tage stilling hertil. På det punkt fremstår dommen meget hård over for foreningen, der vel burde indrømmes en adgang til under kæremålet vedrørende tilladelsen til overhovedet at føre sagen som et gruppesøgsmål at begrænse sagens genstand, så den bedre opfyldte betingelserne i retsplejeloven...).

For det andet - men nok mindre tungtvejende - fremhævede landsretten, at gruppesøgsmålet ikke nødvendigvis kunne antages at være det bedst egnede middel, *fordi* der allerede verserede adskillige sager om samme tema (hvilket for landsretten understøttede, at en løsning med kumulation/sambehandling og efterfølgende prøvelse af en eller få prøvesager ville være en bedre fremgangsmåde).

Køber man helt ind på den præmis, er der ikke meget tilbage af gruppesøgsmålet - i hvert fald ikke, hvis man (hvad forarbejderne vel forudsætter) på tidspunktet skal vurdere, om gruppesøgsmål i det hele taget er den bedst egnede form. Det kræver ikke, at der faktisk verserer individuelle sager, men blot at sådanne vurderes mere egnede. Hvis det var tilfældet i søgsmålet mod Danske Bank, vil det formentlig ofte være sådan.

Afgørelsen fremstår alt i alt hård; og man sidder igen tilbage med fornemmelsen af, at gruppesøgsmålsinstituttet i virkeligheden har et overordentligt begrænset anvendelsesområde.

(Sagen indeholder i øvrigt en helt kort, men praktisk interessant, bekræftelse af, at der ikke stilles kapitalkrav til foreninger, som ønsker at optræde i en civil sag).

Kapitel 5

Sagsførelse. Sagsportalen

1. INDEDNING. HIGHLIGHTS

Under overskriften »Sagsførelse« hhv. »Sagsportalen« samler jeg løbende en bred vifte af assorterede domme og kendelser, der alle har det til fælles, at de bør læses af procesførende advokater, som gerne vil vide, hvordan de praktisk skal bære sig ad.

Spændvidden for emnet er bredt, men omfanget har i år været mere begrænset end i både 2020 og 2021. Enkelte interessante afgørelser er det dog blevet til.

For det først kan man notere sig, at der igen i år kom et par kendelser om *den almindelige ret til kontradiktion*, jf. således **FM 2021.100** og **FM 2022.24** - sidstnævnte dog kun forudsætningsvist, og skal man være ærlig, er der i det hele taget ikke meget kød på netop de afgørelser.

Derfor må årets highlight findes under den overskrift, der (igen!) bidrog med flest sager til dette kapitel: Brugen af sagsportalen.

Selvom det altså i år blev til færre afgørelser end tidligere, fik vi trods alt 4 trykte, og heraf hele to eksempler på, at retten faktisk er kommet den pågældende part til undsætning. Se det er interessant!

Den første af disse er **U 2023.328 H**, hvor Højesteret for første gang i en trykt afgørelse er *kommet en part til undsætning, der ikke havde anvendt portalens dertil indrettede sagsfelter*. Begrundelsen herfor var - hvad man vel ikke kan overraskes over - at *det præcise svar på den konkrete udfordring ikke stod i sagsportalen* (og så må advokater gerne spørge om hjælp).

Den anden vigtige afgørelse - og måske den afgørelse, jeg i år har brugt mest tid på at tale om i faglige sammenhænge - er **FM 2021.147**. Afgørelsen kan, afhængig af øjnene der læser, ses som udtryk for en praktisk brugbar standard for bedømmelsen af, om *en advokats oplysning om tekniske begrundelser med sagsportalen kan lægges til grund*. Det skriver jeg derfor en del om i indledningen til afsnit 2.2.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Grundlæggende principper. Kontradiktion

Med mellemrum får jeg anledning til at gentage, at retten til kontradiktion er et almindeligt princip i den civile retspleje (og i de øvrige retsplejereformer i Danmark).

Der kan fra de forgangne to år henvises til U 2021.2846 H (kontradiktion i kæremål), U 2020.1493 H (tilsvarende) og U 2021.78 H (kontradiktion ved udeblivelse med ekstrakt) - og fra lidt ældre praksis til FM 2003.36.

Samme anledning fik landsretterne i to tilfælde i løbet af 2022.

2.1.1. *FM 2021.100 (TFA 2021.428) - om retten til kontradiktion*

I årets første måned fik vi den første afgørelse til bunken af kendelser om retten til kontradiktion.

Landsretten hjemviste således i den omtalte kendelse en sag til skifteretten (kontradiktionsprincippet gælder også i skifteprocessen), fordi skifteretten ikke havde hørt alle arvinger, inden retten genoptog et dødsbo.

2.1.2. *FM 2022.24 - retten til at indtræde i (foged-)sag*

Den anden sag om emnet handler egentlig om noget andet, nemlig om retten til at indtræde i en fogedsag efter retsplejelovens § 499.

Når den nævnes, er det fordi landsretten kritiserede, at fogedretten ikke havde givet tredjemand mulighed for at indtræde i en udlægssag (uanset, at fogedretten konkret nægtede udlæg i tredjemands ejendom).

Afgørelsen handler specifikt om en konkret bestemmelse i retsplejelovens kapitel om fogedsager, men jeg lægger den alligevel i bunken med eksempler på vigtigheden af kontradiktion i retsplejen, fordi den illustrerer at denne ret ikke overflødiggøres, alene fordi den berørte part ender med at blive "skånet" (man kan næppe heller undlade at høre tredjemand om en editionsbegæring, bare fordi man - efter en konkret vurdering - ender med ikke at meddele edition).

2.2. Kommunikation med retterne. Sagsportalen

Et absolut hovedspørgsmål, siden retterne tog den digitale sagsportal (minretssag.dk) i brug, er, hvornår og hvordan parterne skal kommunikere via portalen. Og mere praktisk, hvornår parterne undtagelsesvist kan kommunikere med retterne uden om portalen.

Som tiden går, bliver de trykte afgørelser - trods alt - færre. Det skyldes nok både, at de fleste spørgsmål er afklaret (og at svarene i de mange enkeltsager alle kan sammenfattes derhen, at man simpelthen skal bruge portalen), og at der trods alt begås færre fejl.

Foruden de helt specifikke undtagelser for fritagne parter (§ 148 a, stk. 4), samt i helt særegne sager (§ 148 a, stk. 5) eller ved generelle tekniske vanskeligheder (§ 148 a, stk. 6), er det absolutte udgangspunkt, at al kommunikation skal ske på sagsportalen. Det gælder både under sagens behandling og i forbindelse med appelskridt (§ 148 a, stk. 3).

Kommunikation uden for portalen er i procesretlig sammenhæng ikke-eksisterende (det er forudsat i lovforslag 22/2015, at retten ved modtagelse af sådanne henvendelser skal »vejlede« parten om den rette kommunikationsform. Jeg er ikke bekendt med eksempler på en sådan vejledning, ligesom jeg ikke er stødt på retningslinjer for, hvordan vejledningspligten udøves. Med årets afgørelse fra Højesteret i U 2023.328 H har vi imidlertid nu et eksempel på retternes pligt til efter omstændighederne at bistå parterne med kommunikation *på sagsportalen*).

Ser man på praksis efter vi fik portalen, kan man nok helt overordnet sige, at de første år gik med at afklare, hvornår man er berettiget til at kommunikere på andre måder end på sagsportalen. Det har vi i hvert fald siden 2020 haft ret godt styr på - også selvom vi med **FM 2021.76** (2.2.1) har fået yderligere en trykt afgørelse, denne gang med henblik på at få fastslået, at *sagsportalen også skal anvendes i fordringsprøvelsessager*.

Gradvist er tyngden i afgørelsen derfor flyttet over til sager om betydningen af *korrekt brug af sagsportalen*.

Her har vi tidligt lært, at Højesteret tillægger vejledningen overordentlig stor vægt (Særligt illustrativ er U 2021.1632 H, hvor Højesteret afviste en kære indleveret som et processkrift og ikke via »appel«-funktionen).

Tilgangen til præmisskrivningen i sager om korrekt eller ukorrekt brug af sagsportalen er helt overordnet, at Højesteret konstaterer, at

1. Retsplejelovens § 148 a skaber en pligt til at anvende sagsportalen
2. Retsplejelovens § 148 a, stk. 9, giver hjemmel til, at Domstolsstyrelsen kan fastsætte nærmere regler om portalens anvendelse
3. Forarbejderne til § 148 a forudsætter overordnet, at bestemmelsen indebærer et krav om »korrekt« anvendelse af portalen, hvilket omfatter iagttagelse af de med hjemmel i stk. 9 fastsatte formkrav
4. Bekendtgørelse 1173/2016 om sagsportalen fastsætter en række krav af teknisk/formel karakter, herunder vedrørende afgivelse af centrale oplysninger om påstande, parter m.v.
5. Bekendtgørelsen suppleres af en grundig vejledning, som bl.a. beskriver, hvordan de enkelte felter skal bruges i relation til nærmere bestemte sagsskridt

Højesterets mening med disse gengivelser synes at være som et signal om, at når der med hjemmel i § 148 a er fastsat nærmere regler om formen for afgivelse af bestemte oplysninger, så skal disse regler følges - og i modsat fald anses oplysningerne ikke for afgivet (se også U 2022.3836 H, der indirekte bekræfter »forrangen« for oplysninger indtastet i et dertil indrettet felt på portalen og FM 2020.268).

Denne begrundelsesrække kan Højesteret siges at have taget den fulde konsekvens af i år med **U 2023.328 H** (2.2.3), hvor *Højesteret for første gang kom en advokat, der havde begået fejl, til undsætning.*

Begrundelsen herfor var helt overordnet, at lige præcist det retsskridt, advokaten var i tvivl om fremgangsmåden for, ikke var beskrevet i vejledningen - og advokaten havde derfor været berettiget til at anmode landsretten om hjælp (og sagen kunne ikke afvises, når baggrunden for fristoverskridelsen var, at landsretten ikke havde hjulpet).

Mens afgørelsens indledende præmisser udgør en bekræftelse af det generelle bedømmelsestema i sager om fejlanvendelse af portalen, er den konkrete afgørelse et sjældent eksempel på, at *der også i den digitale æra findes undskyldelige omstændigheder - i hvert fald i sager, hvor svaret ikke står i vejledningen* - og i den henseende kan afgørelsen ses som et spejlbillede på netop U 2021.1632 H.

Ser man bort fra sager om »korrekt brug« af portalen, synes et tilbagevendende hovedemne at være, hvad *bevistkravet for tekniske hindringer er.*

Det har været svært at svare på, og specielt landsrettens afgørelse i U 2020.1336 H må have frustreret mange advokater.

Men vi er måske kommet et skridt nærmere ved Østre Landsrets kendelse trykt i **FM 2021.147** (2.2.4), som nok er min favoritafgørelse i hele året (og ja, den hører til i år. Afgørelsen er afsagt efter udgivelse af 2021-almanakken og er, uanset det misledende domsnummer, faktisk også offentliggjort i 2022).

Afgørelsen anviser efter min opfattelse den rette tilgang til *situationer, hvor en advokat oplyser ikke at kunne bruge sagsportalen.*

Retterne kan - og bør - i sådanne sager lægge oplysningen fra advokaten til grund:

1. Hvis advokaten har *givet underretning på sagsportalen* om de tekniske udfordringer (ellers tæller det ikke - medmindre det er portalen som sådan, der ikke virker), og
2. Advokaten samtidig har taget det relevante retsskridt ad et andet medium (f.eks. indleveret processkriftet med en forkert funktion eller sendt ankestævningen på mail), og
3. Omstændighederne ikke i øvrigt giver grundlag for at betvivle advokatens oplysninger

Sidstnævnte kriterium sikrer, at domstolene f.eks. kan se med skepsis på en henvendelse fra en advokat, der tre gange har bedt om udsættelse af samme frist for på frisdagen at oplyse, at han pludselig har fået tekniske problemer...

Samtidig sikrer det andet kriterium, at domstolene får en vis indsigt i, at advokaten faktisk havde lavet arbejdet - og så må det for fa'en også være rimeligt at formode, at han ville have indleveret, hvis ellers portalen tillod det.

En sådan praksis svarer efter min opfattelse til, hvordan domstolene *normalt* bedømmer henvendelser fra advokater i sammenlignelige sager - navnlig eksemplificeret ved en advokats oplysning om, at han eller hun på grund af sygdom er forhindret i at give møde.

Mens man fra private parter altid kræver dokumentation for lovligt forfald, lægger domstolene oplysninger fra advokater til grund, medmindre der konkret er grundlag for at betvivle disse (rammerne er som nævnt i flere tidligere nyhedsbreve beskrevet helt overordnet i U 2001 B s. 322 ff. og U 2020 B s. 1 ff. Fra nyere praksis om advokater kan nævnes U 2019.2528 V og U 2020.3327 V, hvor landsretten ligefrem italesætter en byret for at have bedt om lægeerklæring uden grundlag).

Som et illustrativt eksempel på en sag, hvor en sådan anmodning om dokumentation var berettiget, kan nævnes U 2007.284 V, hvor advokaten i ugen op til uden held havde søgt om udsættelse, og det *derfor* forekom mistænkeligt, da han på dagen blev syg. Denne - og lignende - sager kan efter min opfattelse sagtens tjene til inspiration for, hvornår en advokats oplysning om tekniske problemer bør udfordres.

Den her foreslåedes fremgangsmåde har altså støtte i eksisterende retspraksis og vil efter min opfattelse sikre en nogenlunde smidig håndtering af sagerne; rimelige krav til advokaterne; en god sikkerhed for, at fristoverskridelsen faktisk skyldes tekniske problemer - og så ses den ikke at konflikte med den eneste afgørelse fra Højesteret på området, U 2020.1336 H, hvor Højesteret på grund af det særegne forløb i forbindelse med behandlingen i tredjeinstans fik *vished* om de tekniske problemer og derfor ikke havde anledning til at bedømme beviskravet i mere almindelige situationer.

2.2.1. FM 2021.76 - brug af sagsportalen i fordringsprøvelsessager

Afgørelsen fastslår, at fordringsprøvelsessager er civile sager og derfor skal anlægges ved brug af sagsportalen, jf. retsplejelovens § 148 a.

Det er praktisk vigtigt, men omvendt ikke videre overraskende, når man tænker på, at konkurslovens § 243 direkte foreskriver anvendelse af retsplejelovens almindelige regler. Konklusionen har i øvrigt støtte direkte i forarbejderne til § 148 a, der omtaler »sager, som efter anden lovgivning behandles som borgerlige retssager, eller som i øvrigt behandles efter retsplejelovens regler om den borgerlige retspleje«, og herunder henviser til konkurslovens § 243.

Nævnes kan i den sammenhæng også, at Højesteret jo i U 2019.1996 H fastslog, at retsplejelovens § 389 a (begrænsning af kæreadgang) finder anvendelse i konkursskarantænesager, hvilket netop skete med henvisning til konkurslovens § 243 (se om bestemmelsens betydning for anvendelsen af retsplejelovens regler analysen af den nævnte dom i U 2021 B s. 81).

Den sidste interessante observation - også i lyset af den nedenfor omtalte FM 2021.77 - er, at landsretten som led i afvisningen bemærker, at der ikke var oplysninger om »andre undskyldelige omstændigheder« (end tekniske problemer), og herunder som eksempel nævner »forkert eller mangelfuld vejledning fra kurators side«. Sætningen anerkender forudsætningsvist det princip, jeg flere gange har omtalt: Overskridelse af appelfrister/fejlagtige appelskridt under omstændighederne bør reddes, hvis den pågældende har handlet i tillid til vejledning fra retten (og i konkursprocessen måske tillige fra kurator).

2.2.2. *FM 2022.90 - afvisning af kæremål uden brug af appelfunktionen*

En afgørelse om afvisning af kære, der imidlertid i sin substans vedrører konsekvenserne af mangelfuld brug af sagsportalen.

Resultatet i sagen kan ikke overraske. Det havde Højesteret nemlig givet os i U 2021.1632 H.

Det resultat gælder - ikke overraskende - også selvom parten ikke har advokat (kærende var i denne sag en selvmøder). Alle, der er pålagt at bruge sagsportalen, skal kunne finde ud af at bruge den...

2.2.3. *U 2023.328 H - om korrekt brug af sagsportalen (og mulighederne for at rette op)*

Vi bevæger os herefter over i de to absolut mest interessante afgørelser i kapitlet - og starter med årets eneste højesteretsafgørelse om sagsportalen. Da sagens forløb for landsretten er lidt aparte - og i øvrigt er væsentligt for at forstå Højesterets præmisser - er der grund til at gøre ophold her først.

Efter en sag om isoleret bevisoptagelse kærede den ene part byrettens omkostningsafgørelse. Dette blev gjort ved brug af den korrekte knap (»opret appel«), men således at de efterfølgende felter blev fejludfyldt, navnlig derved at påstanden ikke var indsat i påstandsfeltet.

Herefter meddelte landsretten, at kæremålet var modtaget korrekt og dermed rettidigt, men at kærende skulle berigtige kæreskriftet (indsætte påstanden i rette felt).

Det mente den kærende ikke at være i stand til rent teknisk, og derfor blev der i stedet uploadet en anmodning om rettens bistand til at opdatere påstanden.

Tilsyneladende uden at besvare denne henvendelse afviste landsretten 10 dage senere kæremålet under henvisning til, at det oprindelige kæreskrift ikke opfyldte

retsplejelovens krav til kæreskriftets indhold (fordi påstanden ikke var indsat i det relevante felt), og at forholdet ikke efterfølgende var berigtiget.

Højesteret indleder bedømmelsen, som det vist er kutyme, med en opstilling af retsgrundlaget: Retsplejeloven, den med hjemmel deri udstedte bekendtgørelse og vejledningen til sagsportalen. Dem skal advokater kunne, og kan de dem ikke, får det konsekvenser.

I det konkrete tilfælde var der i udgangspunktet tale om en sagsgang, som var grundigt beskrevet i vejledningen (underpunktet kære til landsretten med et særskilt punkt om »påstand under kæren«), og om en oplysning, som hørte til i et designeret felt.

Der var samtidig tale om en »fejludfyldning«, som direkte nævnes i bekendtgørelsen om sagsportalen, og som kan siges at være blevet typeeksemplet på en oplysning, som skal afgives på en bestemt måde (jf. henvisningen til netop dette eksempel i U 2021.1632 H om fejlindtastning af en parts navn).

Hermed skulle man så forvente, at Højesteret ville stadfæste afvisningen. Men redningen på målstregen blev det indledningsvist skitserede forløb, hvor den kærende part faktisk forsøgte at korrigere fejlen (i god tid!), og hvor landsretten undlod at besvare en relevant henvendelse forud for afvisning.

Afgørelsen er også her interessant.

Højesteret starter med at konstatere, at det »ikke efter vejledningen [er] klart, hvad en kærende, som fra begyndelsen ikke har udfyldt påstandsfeltet i sagsportalen, skal gøre for at rette op herpå«.

Den rette løsning lå nu egentlig lige for. Man må anvende fremgangsmåden for at ændre påstand - det er jo det man gerne vil... Og den mulighed var teknisk tilgængelig for kærende.

Meningen fra Højesteret synes at være, at når man i andre sammenhænge har holdt advokater strengt ansvarlige for at kunne følge vejledningen (jf. ovennævnte U 2021.1632 H), så må man også acceptere, at det kan være undskyldeligt at spørge om hjælp til sagsskridt, som ikke klart og direkte er beskrevet i den trods alt meget omfattende og detaljerede vejledning.

Og *fordi* det havde været berettiget at søge vejledning ved landsretten, kunne det tillægges betydning, at landsretten ikke havde besvaret henvendelsen.

(Man må således antage, at en ubesvaret henvendelse om et spørgsmål, som var beskrevet i vejledningen, ikke ville have affødt en tilsvarende lempelig bedømmelse.)

2.2.4. FM 2021.147 - oprejsningsbevilling ved problemer med appelfunktion

Sagen er publiceret med en overskrift og et sagsresume, der koncentrerer om spørgsmålet om sagsomkostninger. Her er afgørelsen da absolut også værd at læse, men det er efter min opfattelse ikke det mest interessante.

Afgørelsen er således først og fremmest værd at læse grundigt af en helt anden årsag. Kæreskriftet vedrørende omkostningsafgørelsen var indleveret på sagsportalen for sent, jf. retsplejelovens § 394, stk. 1, men kærende havde rettidigt indlæst en meddelelse på sagsportalen om, at appelfunktionen ikke virkede.

Det er velkendt, at parterne i tilfælde af tekniske problemer enten må tillades at foretage processkrift på anden måde eller gives oprejsningsbevilling, men det er trods alt interessant, at landsretten i denne sag tillod kæremålet *alene* på baggrund af en oplysning om tekniske problemer (dvs. uden dokumentation for disse).

Min egen tilgang har i disse tilfælde været, at man for en sikkerheds skyld burde sikre sig billeddokumentation - men jeg hilser det velkomment, hvis afgørelsen er udtryk for, at retterne også løbende er blevet mere pragmatiske i deres tilgang til sagsportalen.

Det virker i hvert fald rimeligt, også med tanke på, at sagsportalen jo holder åbent længere end retterne, at en advokat, der oplever tekniske problemer, kan nøjes med at give meddelelse på sagsportalen (også med tanke på, at vi jo i almindelighed i civilprocessen tillader os at gå ud fra, at advokater ikke lyver, f.eks. ved den forskellige praksis om sygdom for hhv. advokater og andre).

Det kan så afslutningsvist nævnes, at landsretten *sænkede* omkostningsudmålingen fra 150.000 til 100.000 kr. i en arbejdsskadesag, hvor Ankestyrelsen efter betydelig skriftveksling og forelæggelse for Retslægerådet havde hævet sagen.

Anser man udmålingen, i lyset af landsretspræsidenternes vejledende takster, kan denne ændring forstås således, at landsretten lagde byrettens skønsmæssige udmåling inden for taksterne til grund, men gav den (sædvanlige) rabat på ca. 1/3 for sager, der hæves inden hovedforhandlingen (hvor byretten tilsyneladende havde udmålt fuldt proceduresalær).

Kapitel 6

Bevisførelse. Syn og skøn

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

For første gang i de tre år, jeg har haft lejlighed til at lave sammenligningen, er kapitlet om bevisførelse ikke almanakkens længste (og heller ikke, selvom vi bortser fra det exceptionelt omfattende kapitel om sagsomkostninger - et spørgsmål, der jo for så vidt opstår i alle retssager).

Det skyldes ikke så meget, at andre dele er vokset. Snarere er det udtryk for, at der i år har været (relativt) få afgørelser set i forhold til emnets vigtighed.

I år er der således bl.a. intet om vidneafhøring eller telekommunikation, og heller ingen skæve afgørelser om rammerne for bevisførelsen (hvor vi sidste år fik U 2021.1283 Ø om telefonsamtaler optaget uden samtykke og i 2020 fik de stærkt underholdende afgørelser om afhøring af hhv. en retsassessor og en advokat om det under hovedforhandlingen passerede i U 2020.2413 Ø og U 2020.3888 Ø).

Derimod bød året på en interessant artikel fra Julie Arnth Jørgensen i ET 2022.150, hvor forfatteren argumenterer for, at brugen af parts- og vidneerklæringer hensigtsmæssigt kan udvides. Artiklen har måske særlig interesse for advokater, fordi den i sidste afsnit indeholder en lavpraktisk redegørelse for den nærmere fremgangsmåde.

Hertil kommer, at der blandt de trods alt mange kendelser, stadig var flere interessante.

Det drejer sig for det første om en række afgørelser om edition, hvor vi med U 2022.1661 V og U 2022.3833 Ø fik nye eksempler på velkendte afvejninger - men også med U 2022.4676 Ø, for første gang i trykt praksis har fået bedømt *samspillet mellem retsplejelovens editionsregler og konkurrenceerstatningsloven*.

Dernæst bød året på tre afgørelser om ensidigt indhentede erklæringer. Det er færre end både 2020 og 2021, men i hvert fald U 2023.456 V synes at *rykke grænserne for, hvornår partens egne fotos kan fremlægges*. Og også U 2022.728 V, der *behandler det til dato »reneste« spørgsmål om tidspunktet for erklæringens indhentelse, rører ved praktisk vigtige emner*.

Et tilsvarende antal afgørelser fik vi om syn og skøn, hvoraf de to praktisk vigtigste belyser aspekter af håndteringen af spørgsmål uden for skønsmandens kompetencer.

I **FM 2022.62** afviste retten en række supplerende spørgsmål, *fordi de faldt uden for skønsmandens kompetencer*, mens Vestre Landsret i **U 2022.5037 V** udmeldte flere skønsmænd til besvarelse af et spørgetema, som berørte forskellige fagligheder.

Bedømmer vi afgørelserne på deres praktiske betydning, bør jeg vel også nævne **U 2022.1977 Ø**, der tillod byretten at *omgøre en beslutning om vederlag, da skønsmanden blev afsat*.

Endelig er det i netop afsnittet om syn og skøn, vi finder kapitlets vel nok mest underholdende afgørelse. Det drejer sig naturligvis om **U 2022.1370 V**, hvor en byret havde forsøgt den meget salomoniske løsning på parternes manglende enighed om, hvilken institution der skulle bringe en skønsmand i forslaget, at man da blot udmeldte to. Det underkendte landsretten - og bekræftede herved, at *udmeldelse af to skønsmænd vedrørende samme tema alene kan ske inden for rammerne af retsplejelovens § 198*.

Herudover bød året på to afgørelser om håndteringen af forelæggelser for Retslægerådet - **U 2022.2642 V** og **FM 2021.131** - der naturligvis først og fremmest er interessante for advokater, der beskæftiger sig med personskaade, men hvor jeg i analysen alligevel har forsøgt at brede perspektivet lidt ud.

Som altid har jeg sat de kendelser, der ikke rigtig passer ind i noget tema, sidst i kapitlet. De to kendelser omtalt her er i min bog ikke nødvendigvis spændende, og hvis man vil spare sig selv 2 sider et sted i almanakken, kunne det være et godt bud.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Edition

I sit bidrag til festskriftet i anledning af Retsplejelovens 100 år gennemgik Erik Werlauff under overskriften »Om oplysning af voldgifts- og retssager« nogle overordnede linjer og hovedtendenser i parternes sagsoplysninger og navnlig i brugen af edition (og den dermed beslægtede anglosaksiske discovery-proces).

Emnet var ikke nyt for Werlauff, der i 2016 forfattede en artikel til ugeskriftet om det specifikke underspørgsmål, hvornår editionsbegæringen med tilstrækkelig klarhed beskriver »de kendsgerninger, der skal bevises« (U 2016 B s. 205 ff.) - ligesom emnet i øvrigt er velbehandlet i den juridiske litteratur, herunder i de mange almindelige fremstillinger af både civilprocessen og voldgift.

Heller ikke i retspraksis er spørgsmålet helt sjældent forekommende, og selvom der efterhånden er længere og længere mellem de stærkt principielle afgørelser - tænkt U 2011.431 H (Christianiasagen) og U 2015.3319 H (Roskilde Bank) - blev vi faktisk klogere i år.

Et par af afgørelserne er naturligvis først og fremmest eksempler på velkendte afvejninger. Det drejer sig særligt om *U 2022.1661 V* (2.1.1) - der belyser kravene til begæringens præcision i relation til beskrivelsen af *formålet med den enkelte begæring* - og *U 2022.3833 Ø* (2.1.2) - der tog stilling til betydningen af vidnefritagelsesregler (herunder beskyttelsen af advokaters fortrolighed).

Større teoretisk og praktisk rækkevidde har *U 2022.4676 Ø* (2.1.3) om *forholdet mellem edition efter retsplejeloven og konkurrenceerstatningsloven* (hint: retsplejelovens §§ 298-300 gælder, men reglerne skal fortolkes EU-konformt).

Også den sidst omtalte afgørelse vil sikkert være interessant for nogle. Men her rakte formatet for mine nyhedsbreve (og min almanak) trods alt ikke til en fuldstændig analyse. Der er naturligvis tale om *Østre Landsrets kendelse af 23. november 2022* (2.1.4) vedrørende i alt 120 editionsbegæring, hvor jeg har tilladt mig at begrænse omtalen til nogle mere overordnede observationer.

2.1.1. *U 2022.1661 V - edition i revisionsvirksomheds interne arbejds papirer*

Efter en konkret vurdering af de efterspurgte dokumenters betydning for sagen besluttede landsretten at meddele (parts-)edition i en revisionsvirksomheds interne arbejds papirer.

Dokumenterne skulle under sagen belyse spørgsmål af betydning for et nu konkursramt selskabs erstatningskrav mod revisionsvirksomheden, der i hovedtræk støttedes på et synspunkt om, at revisionsvirksomheden ikke burde have givet uforbeholdne påtegninger af virksomhedens regnskab.

(Ved læsning af afgørelsen vil det fremgå, at editionsbegæringen oprindeligt omfattede et stort antal dokumenter. De fleste gav byretten edition i, og landsretten stadfæstede for disse blot byrettens afgørelse. Byretten havde derimod afslået edition i interne arbejds papirer, og navnlig den del af begæringen var derfor interessant i landsretten).

Som læser kan man i øvrigt notere sig den væsentlige forskel på byrettens og landsrettens begrundelse, at det af landsretten fremhæves, at konkursboet under kæresagen havde præciseret formålet med hvert af de efterspurgte dokumenter: »Såvel de kendsgerninger, der skal bevises ved dokumenterne, som karakteren og omfanget af de dokumenter, der ønskes fremlagt, må herefter anses for at være således konkretiseret, at der ikke er grundlag for at afvise begæringen med henvisning til, at der vil blive tale om en undersøgelsesmæssigt præget gennemgang«.

Afgørelsen tjener hermed som påmindelse om vigtigheden af at være konkret og præcis både i angivelsen af de efterspurgte dokumenter og det enkelte dokument/den enkelte dokumenttypes betydning for sagen.

2.1.2. U 2022.3833 Ø - ikke edition af hensyn til tredjemands mulige ansvar

Et konkursbo havde fremsat begæring om tredjemandsedition ved et advokatfirma, bl.a. vedrørende kontoudtog og rekonstruktørinstruks (spørgsmålet om edition i advokaters materiale var også oppe at vende sidste år i FM 2020.180).

I den konkrete sag var der - i modsætning til FM 2020.180 - konkret risiko for, at udlevering af materialet kunne føre til en sag mod det pågældende advokatfirma. Editionsreglerne var derfor ikke alene begrænset af retsplejelovens § 170 (om tavshedspligt) men tillige af § 171, stk. 2 (om vidnefritagelse ved risiko for straf eller tab af velfærd).

2.1.3. U 2022.4676 Ø - om edition efter konkurrenceerstatningsloven og andet godt

En LANG afgørelse, som jeg af hensyn til læseren sammenfatter i noget kortere form - også fordi der primært er tale om afgørelse af en række konkrete spørgsmål.

For det første fastslår kendelsen, at der i spørgsmål om edition i forbindelse med konkurrencesager skal tages udgangspunkt i retsplejelovens §§ 298-300, dog således at bestemmelserne i medfør af konkurrenceerstatningslovens § 4 skal fortolkes EU-konformt.

Sidstnævnte får bl.a. betydning, hvis adressaten risikerer at pådrage sig et erstatningsansvar (hvor dansk ret er tilbøjelig til at fritage for at værne mod økonomisk skade, men der i konkurrenceerstatningsdirektivet og konkurrenceerstatningslovens § 4, stk. 2, udtrykkeligt *ikke* skal tages hensyn hertil, jf. dog stk. 3, nr. 3 om fortrolige oplysninger).

Førstnævnte får derimod - som i den konkrete sag - betydning i tilfælde, hvor dokumentets relevans for sagen er mere tvivlsom, idet de danske editionsregler alene kræver, at det »ikke kan udelukkes«, at de efterspurgte dokumenter kan få betydning for sagens afgørelse.

For det andet fastslår kendelsen, at der ved vurderingen af sådanne editionsbegæringer tillige skal foretages en vurdering af bl.a. bestemthedskravet i retsplejelovens § 300 (hvilket i den konkrete sag blev fældende for dele af editionsbegæringen).

For det tredje giver kendelsen et indblik i anvendelsen af bl.a. retsplejelovens §§ 28 a-32 b ved fastlæggelsen af den praktiske fremgangsmåde for udlevering af dokumenter, som adressaten har en vis interesse i at beskytte.

I den konkrete sag fandt landsretten ikke, at disse bestemmelser ydede tilstrækkelig beskyttelse - men tillod en fremgangsmåde, hvor adressaten for editionskendelsen skulle foretage en mindre bearbejdning (med henblik på at »udviske« oplysningerne) forud for udlevering med den meget tiltalende begrundelse, at en sådan bearbejdning skete i adressatens interesse (normalt giver editionsreglerne ikke hjemmel til at pålægge adressaten at udarbejde eller fremskaffe dokumenter). Endelig - og nok mere sjovt end praktisk relevant - afviste landsretten en påstand

om edition i en form, hvor dokumenterne skulle tilgå en skønsmand. Begrundelsen var den simple, at der endnu ikke var udmeldt syn og skøn, og påstanden var derfor på tidspunktet *hypotetisk*.

(Havde det ikke været tilfældet, kunne det for så vidt have været en udmærket løsning, der faktisk har et fortilfælde i U 2009.92 Ø. Afgørelsen illustrerer samtidig, at der i så fald strengt taget ikke er tale om edition, men om et alternativ hertil, som efter omstændighederne kan gøre edition overflødig.)

2.1.4. Østre Landsrets kendelse af 23. november 2022 - om partsedition i sag om hvidvask i Danske Banks estiske filial

Sagsnr. BS-55994/2019 - kendelsen er trykt i fuld længde på landsrettens hjemmeside tillige med et glimrende resume.

Ved den nævnte kendelse - der fylder 325 sider (og hvor alene præmisserne fylder små 70 sider) har landsretten taget stilling til i alt 120 begæringer om partsedition. For langt hovedparten med det udfald, at begæringen blev imødekommet.

Kendelsen er for lang - og de enkelte begrundelser for konkrete - til at egne sig til gennemgang i dette format.

Derimod tåler de indledende generelle bemærkninger (s. 257-259) en særskilt omtale som illustrative for, hvad der konkret kræves, før så omfattende editionsbegæringer imødekommes:

1. Sagerne vedrører et komplekst og principielt spørgsmål om meget, meget betydelige værdier (det står ikke nævnt noget sted som en del af begrundelsen, men har notorisk influeret, sml. U 2017.1526 H, der direkte omtaler sagens værdi).
2. De i dokumenterne belyste bevistemaer var notorisk centrale for sagens vigtigste tvistepunkter.
3. Henset til sagsforløbets tidsmæssige udstrækninger var det på forhånd tvivlsomt, om vidneforklaringer ville være dækkende - og materialet var således notorisk relevant.
4. Materialet var konkret identificeret. Selvom der var mange begæringer, var det ikke edition i »alt hvad i har«.
5. Materialet var omtalt i kendte dokumenter - konkret i en intern rapport - og landsretten kunne derfor både gå ud fra, at de eksisterede, og at de havde relevans.
6. Begæringen var individuelt begrundet for hvert dokument (!)
7. Det var ikke konkret godtgjort, at hensynet til bankens tavshedspligt vejede tungt nok til at nægte edition (i langt de fleste tilfælde), sml. U 2017.1526 H og U 2017.816 H om pligten til at foretage en sådan afvejning ved konflikter mellem regler om tavshedspligt og en begæring om edition. Begrundelsen ligner på dette punkt begrundelsen i U 2017.1526 H (Løkken Sparekasse), der betonede, at Løkken Sparekasse var ophørt med at drive virksomhed, og at hensynet derfor vejede mindre tungt (Danske Bank er naturligvis ikke ophørt, men dokumenterne var meget gamle og vedrørte en nu nedlagt filial).

2.2. Ensidigt indhentede erklæringer

Et stort og praktisk vigtigt emne, som jeg år efter år prioriterer at forsyne med en ganske lang indledende analyse.

Det skyldes ikke kun, at vi hvert år får vigtige afgørelser, men også at emnet er et af de praktisk vigtigste i almanakken. I sig selv er denne vigtighed en god grund til at "samle op", så man som læser har et sammenhængende overblik over retsstillingen og et klart billede af, hvor årets afgørelser passer ind.

Ikke alt nedenfor er derfor nyt, men det hele er opdateret.

Den retlige ramme for bedømmelse af ensidigt indhentede erklæringer er som bekendt retsplejelovens § 341 a.

Denne bestemmelse forudsætter efter sin ordlyd, at erklæringen er (i) sagkyndig, og at den er (ii) ensidigt indhentet. Er det tilfældet, undergives erklæringen en forskellig regulering, alt efter om den er indhentet før eller efter sagens anlæg.

Allerede det første led kan give anledning til tvivl. Illustrativ er Højesterets kendelse i U 2022.97 H, der vel helt overordnet siger, at vurderingen i tvivlstilfælde skal have tyngdepunkt i spørgsmålet, om erklæringen *fremstår som afgivet af en sagkyndig i dennes egenskab af sagkyndig* (jeg undergav afgørelsen en ret lang analyse i 2021-almanakken, hvor jeg mere mundret formulerede denne regel til, at en erklæring bliver sagkyndig, når formålet med at lade andre end parten stå som afsender er at låne vedkommendes etos).

Lige præcis det spørgsmål var faktisk i vælten igen i år, nemlig i **U 2023.456 V** (2.2.1). Afgørelsen fastslog, at en række fotografier *optaget af parten selv i forbindelse med udførelsen af en træktests* havde karakter af en *sagkyndig erklæring*, fordi de ikke alene viste faktiske forhold.

Som uddybet i min analyse af kendelsen, er jeg af den opfattelse, at man herved har fejlanvendt Højesterets præmisser fra U 2013.2296 H.

Også det andet led (»ensidigt«) giver fra tid til anden anledning til tvister, jf. fra sidste år U 2021.1048 H og fra året før U 2020.938 H. Da vi intet fik herom i år, er konklusionen stadig den samme som i 2021-almanakken.

Hvis en erklæring er indhentet ensidigt af en part (til brug for sagen, jf. hertil FED 2019.29 V), er næste spørgsmål som antydnet, *hvornår* den er indhentet.

Det er ikke et emne, der tit bliver sat på spidsen - men det skete ved **U 2022.728 V** (2.2.2). Afgørelsen *tillod fremlæggelse af en erklæring, der var afgivet mundtligt inden men først dateret og sendt efter sagens anlæg*. Begrundelsen er meget konkret, og jeg ville være påpasselig med at strække den alt for langt.

Mit bud på retstilstanden er derfor (stadig) tættest på udlægningen i ET 2011 s. 317:

Det vil almindeligvis være afgørende, om erklæringen er udfærdiget og underskrevet inden sagens anlæg, men der kan i den konkrete sag gøres undtagelse, hvis erklæringen er bestilt (og måske tillige udført, men blot ikke afgivet) inden sagens anlæg, hvis den tidsmæssige overskridelse i forhold til afgivelsestidspunktet er begrænset, og der i øvrigt foreligger undskyldelige omstændigheder.

Er man på den forkerte side af skillelinjen, er spørgsmålet endelig, under hvilke omstændigheder og navnlig med hvilket formål erklæringen alligevel kan fremlægges.

Den ledende dom på dette område er U 2020.282 H (se også U 2020-800 V, FM 2020.265), der fastlægger den overordnede linje, at *ensidige erklæringer kan fremlægges med henblik på at »udfordre« en skønsmand, dvs. enten til brug for supplerende spørgsmål eller en anmodning om at få udmeldt en ny skønsmand.*

Det har vi i år fået endnu et eksempel på i **U 2022.4802 Ø** (2.2.3), der da også i præmisserne henviser direkte til 2020-afgørelsen fra Højesteret.

(Derimod kan man næppe fremlægge sådanne erklæringer i forbindelse med den første begæring om syn og skøn, jf. U 2022.97 H forudsætningsvist: »Fremlæggelse og udlevering af erklæringen ... inden gennemførelsen af syn og skøn om samme tema ville indebære en risiko for utilbørlig påvirkning af skønsmanden«).

2.2.1. U 2023.456 V - fotografier bedømt som sagkyndige erklæringer

Vestre Landsret har ved ovennævnte kendelse nægtet en part tilladelse til at fremlægge en række fotografier optaget af parten selv, fordi disse efter landsrettens vurdering udgjorde en sagkyndig erklæring (omfattet af retsplejelovens § 341 a). En afgørelse som umiddelbart overraskede mig...

Som bekendt indeholder retsplejeloven i netop § 341 a regler om *sagkyndige erklæringer*. Hvad der nærmere ligger heri har jeg flere gange skrevet om. Helt overordnet regulerer reglen dokumenter, der er udarbejdet af en sagkyndig (tredjemand) efter sagens anlæg, *fordi* en sådan sagkyndig bevisførelse som udgangspunkt bør ske efter reglerne om syn og skøn.

Er erklæringen ikke udarbejdet af en sagkyndig, omfattes forholdet efter omstændighederne af retsplejelovens § 297 om vidneerklæringer (bestemmelsen er undertiden citeret i forbindelse med nægtelse af sådanne bilag under henvisning til, at vidneerklæringer *skal* indhentes i overensstemmelse med § 297, jf. særlig tydeligt FM 2016.251. Så langt kan reglen næppe strækkes, og der er da også eksempler på fremlæggelse af bilag indhentet på anden måde, jf. U 2020.2775 V, U 2012.63 V og i hvert fald byrettens afgørelse i FM 2011.14. Særlig nuanceret er analysen i FM 2020.193, der synes at vise, at man først bør overveje § 297 og - hvis reglen ikke er eller kan anvendes - dernæst om der i øvrigt er grundlag for at tillade bilaget).

Er erklæringen derimod afgivet *af parten selv*, har udgangspunktet altid været, at den kan fremlægges (og bedømmes som et partsindlæg, jf. bl.a. gennemgangen i U 2014 B s. 356 f. Det heri anførte har vistnok tilslutning i hele litteraturen). Fra praksis kan nævnes U 2018.1611 V (FM 2018.92), U 2021.2642 V og U 2022.97 H (begge forudsætningsvist).

Vurderingen af parternes egne fotos har - i hvert fald i litteraturen - taget udgangspunkt i en subsumption af disse i sidstnævnte kategori (som et partsindlæg). Her til galdt tidligere den nuance, at parterne var afskåret fra at gennemføre syn og skøn på baggrund af fotos (frem for egentlig besigtigelse), medmindre der har været særlige grunde, men med U 2013.2296 H (om fremlæggelse til brug for syn og skøn) syntes Højesteret at åbne mere generelt for fremlæggelse af egne fotos med følgende præmis:

»Fotografierne gengiver en række faktiske forhold ... Højesteret finder, at en part som udgangspunkt ikke er afskåret fra at fremlægge fotografier, der alene viser faktiske forhold. Hverken fotografiernes indhold eller det oplyste om omstændighederne ved deres tilblivelse giver grundlag for at fravige dette udgangspunkt.«

Præmisserne var meget generelle, men med to vigtige modifikationer. Dels at Højesteret betegnede fotografierne som en gengivelse af »faktiske forhold«, dels at der under alle omstændigheder måtte skeles til omstændighederne om fotografiernes tilblivelse.

Kendelsen - der måske kan ses som en fortsættelse af linjen fra før 2013 - synes at tage afsæt i den første modifikation (domsnoten henviser da også direkte til U 2013.2296 H).

Landsretten tillægger det således afgørende betydning, at fotografierne var optaget i forbindelse med en såkaldt »træktest«, og at de derfor efter landsrettens opfattelse ikke alene viste faktiske forhold.

Den retlige ramme kan man ikke sætte en finger på, men subsumptionen er noget overraskende - og hvor grænsen nu er trukket mellem faktiske forhold og andre forhold har jeg svært ved at gennemskue. Havde selve træktesten været udført af sagkyndige (og fremgik disse måske af fotos, måske endda med en »firmajakke« på), kunne man nemmere forstå resultatet. Så ville de pågældende fotos jo låne de sagkyndiges etos. Men at man skulle kunne skelne mellem forskellige typer af fotos taget af parten selv, er en sjov øvelse...

2.2.2. U 2022.728 V (FM 2021.145) - tidspunktet for en erklærings indhentelse

Spørgsmålet om, hvornår et dokument (typisk en sagkyndig erklæring) kan siges at være *indhentet*, har væsentlig betydning for partens mulighed for at fremlægge dokumentet, jf. retsplejelovens § 341 a (den tidsmæssige skillelinje er faktisk også ganske velbehandlet i litteraturen, jf. navnlig ET 2011 317 og ET 2016 209).

De grænsetilfælde, man i litteraturen har skændtes om, fremstår for den almindelige læser som meget teoretiske - men i 2022 kom den *helt præcise skillelinje* faktisk i spil, da sagsøger i en sag mod Skatteministeriet ønskede at fremlægge en rapport udarbejdet af COWI (i sidste 2021 omtalte jeg U 2022.97 H om fremlæggelse af en rapport udarbejdet af en parts faste revisor, hvor Højesteret fastslog, at denne udgjorde en sagkyndig erklæring, fordi den fremstod »selvforklarende« og med den »autoritet«, der almindeligvis knytter sig til det pågældende revisionshus. Samme subsumption ville man nå med COWI-rapporten).

Erklæringen var bestilt inden sagens anlæg men først leveret efter indlevering af stævning, og landsretten fik derfor præsenteret det tidsmæssige spørgsmål i den reneste form.

Vestre Landsret tillod erklæringen under henvisning til, *at* den var bestilt inden sagens anlæg, og *at* konklusionerne i rapporten efter det oplyste blev formidlet til sagsøger inden sagsanlæg.

Vestre Landsret nævner ikke direkte § 341 a, og det er i det hele taget vanskeligt at være alt for sikker i sine konklusioner. Dels er det ikke klart, om landsretten faktisk har vurderet, at erklæringen overhovedet var omfattet af § 341 a (det står intetsteds), dels er det ikke helt klart, om det afgørende var bestillingstidspunktet, tidspunktet for den mundtlige overlevering af konklusionerne eller en kombination. Når man holder sig for øje, at landsretten i præmisserne direkte fremhæver, at sagsøgerne stod foran en absolut frist for fremsættelse af kravet, er det nærliggende at tro, at svaret er sidstnævnte (altså at tilladelsen er givet på baggrund af summen af disse hensyn).

Emnet er imidlertid så interessant, at jeg ikke kan dy mig for nogle få mere generelle bemærkninger.

I den omtalte artikel, ET 2011 317, argumenteres ud fra en række reale overvejelser for, at det er tidspunktet for erklæringens faktiske afgivelse, der er afgørende. Omvendt argumenterer forfatteren i ET 2016.209 (ganske indgående) på grundlag af en utrykt byretskendelse for, at skæringstidspunktet bør være den dato, hvor grundlaget for erklæringen er udfærdiget, og erklæringen derfor så at sige er »ude af partens hænder« (»hvorvidt der forud for sagsanlæg til den sagkyndige og/eller en interesseorganisation er fremsat en konkret og specifik forespørgsel«).

For mig har 2011-artiklens tilgang altid haft absolut mest for sig, ikke mindst fordi det skaber forudsigelighed (og fordi praksis fra Højesteret viser, at det ikke kommer en part til skade, at denne ved at udskyde sagsanlæg »spekulerer« i det tidsmæssige aspekt. Parterne har med andre ord selv en vis rådighed over tidsfølgen).

Selvom vi nu har fået en trykt afgørelse, hvor erklæringen først er dateret efter sagens anlæg, ser jeg ingen grund til helt at opgive denne sympati, tværtimod. Havde landsretten ment, at det afgørende var bestillingstidspunktet (eller endog tidspunktet for den sagkyndiges konklusioner), kunne man blot have skrevet det.

Det gjorde landsretten ikke.

I det omfang afgørelsen faktisk siger noget mere generelt, må den derfor tages til støtte for 2011-opfattelsen, man må blot ved formuleringen af reglen huske, at den pågældende hovedregel indebærer, at »det *almindeligvis* vil være afgørende, om erklæringen er udfærdiget og underskrevet inden sagens anlæg«, men at der der i den konkrete sag kan gøres undtagelse, hvis erklæringen er bestilt (og måske tillige udført, men blot ikke afgivet) inden sagens anlæg, hvis den tidsmæssige overskridelse i forhold til afgivelsestidspunktet er begrænset og der i øvrigt foreligger undskyldelige omstændigheder.

2.2.3. U 2022.4802 Ø - fremlæggelse af ensidigt indhentet tilbud ved supplerende syn og skøn

Østre Landsret tillod med henvisning til U 2020.282 H den ene part at fremlægge et ensidigt indhentet udbedringstilbud til brug for supplerende spørgsmål til skønsmanden.

Den nævnte dom fra Højesteret fastslår efter min opfattelse den *almindelige hovedregel*, at parterne frit kan indhente og fremlægge tilbud (og i et vist omfang andre sagkyndige erklæringer) til brug for supplerende spørgsmål til en skønsmand - og Østre Landsrets nylige afgørelse fremstår således blot som et eksempel på anvendelsen af denne regel.

(Det følger derimod formentlig af U 2022.97 H, at sådanne erklæringer ikke må fremlægges inden første runde med spørgsmål. Rationalet vil i givet fald være, at en skønsmand er mere udsat for »utilbørlig påvirkning«, før han selv har dannet sig en holdning til sagen).

(Afgørelsen indeholder herudover en konkret, men dog interessant, præmis om formuleringen af et spørgsmål, der i dets oprindelige affattelse var egnet til at pege skønsmanden i retning af et bestemt svar og derfor kunne kræves omformuleret til noget mere neutralt).

2.3. Syn og skøn

Det næste store emne er igen i år »syn og skøn« - og også her har almanakken været på skrump (10 afgørelser i 2020, 7 i 2021 og 4 i år. Mon vi kun får en enkelt næste år?)

De tre første afgørelser kan siges alle at vedrøre forskellige aspekter af nogenlunde spørgsmål:

I den første afgørelse, **U 2022.1370 V** (2.3.1), var spørgsmålet, om det »høje konflikt-niveau« mellem parterne kunne begrunde udmeldelse af flere skøns mænd. Det kunne det ikke!

I den tredje afgørelse, **U 2022.5037 V** (2.3.3), tillod landsretten udmeldelse af flere skønsmænd, *fordi besvarelse af spørgetemaet krævede forskellige fagligheder*.

Og i »mellemafgørelsen«, **FM 2022.62** (2.3.2), fik vi illustreret, hvorfor det var en nødvendig fremgangsmåde - her *afviste retten nemlig spørgsmål, som lå uden for skønsmandens faglighed*.

De nævnte afgørelser centrerer sig således alle om sammenhængen mellem parternes ønsker til skønsmandens kompetencer, parternes spørgsmål og den nærmere proces for udmeldelse.

Udgangspunktet herfor er retsplejelovens § 198, stk. 1, hvorefter retten skal udpege »en eller flere skønsmænd«.

Reglen skal forstås således - og er i praksis fortolket sådan - at retten kan udmelde flere skønsmænd, hvis den enkelte skønsmand ikke kan besvare alle spørgsmål.

Heri ligger i sig selv en vis skønsmæssig margin, da retten efter omstændighederne i stedet kan acceptere, at skønsmanden lader sig *bistå*, hvis det alene er enkelte spørgsmål eller dele heraf, som falder uden for hans kompetence, jf. hertil U 2019.3876 V (tilladt) og U 2019.4087 V (ikke tilladt). (Se om emnet »Syn og skøn« s. 152 ff. og navnlig s. 156 samt min analyse af de to afgørelser i 2020-almanakken).

Hvis retten konkret vurderer, at spørgsmålene ligger uden for skønsmandens faglighed, og at dette ikke kan løses ved ekstern bistand, har retten to muligheder: Spørgsmålene kan afvises, eller retten kan udmelde yderligere skønsmand. Det er dét, FM 2020.62 og U 2022.5037 V viser.

Ved siden af denne regel har retterne siden 2016 haft mulighed for at udpege to skønsmænd til besvarelse af samme spørgsmål, jf. § 198, stk. 1, 2. pkt. (formuleringen af reglen bekræfter implicit, at 1. pkt. netop handler om forskellige skønsmænd til forskellige spørgsmål!).

Denne regel må antages at være udtømmende. Kun hvis de i forarbejderne og i den efterfølgende praksis fastlagte betingelser er opfyldt, kan retten således tillade, at samme spørgsmål stilles til flere skønsmænd. Det er dét, U 2022.1370 V viser - og når vi er uden for den særlige bestemmelse, *skal* retten derfor træffe en beslutning om, hvem der skal være skønsmanden.

Den sidste afgørelse i afsnittet er **U 2022.1977 Ø** (2.3.4). Afgørelsen lægger et yderligt lag til U 2020.1644 V (om fortabelse af vederlag ved væsentlige fejl i den første erklæring) ved at fastslå, at byretten kan *omgøre en allerede truffet vederlagsafgørelse - i hvert fald når denne er truffet ved beslutning*. (Hvad der gælder kendelser om skønsmandens vederlag er sværere at sige).

2.3.1. U 2022.1370 V - udmeldelse af én eller to skønsmænd

I en skatteretlig tvist, hvor hoveduenigheden vedrørte spørgsmålet, om et stutteri blev drevet erhvervsmæssigt, anmodede stutteriet om syn og skøn.

Byretten traf på et noget aparte grundlag afgørelse om, at der skulle udmeldes to skønsmænd: Ikke fordi det fandtes godtgjort, at der var »to eller flere skoler«, men fordi parterne ikke kunne blive enige.

Det fremgår således, at parterne dels var uenige om skønstemaet, dels havde forskellige ønsker til, hvilken organisation, der skulle bringe en skønsmand i forslag. Under henvisning til »sagens lange forløb« og »parternes høje konfliktniveau« besluttede landsretten, at hver af de foreslåede organisationer skulle bringe en skønsmand i forslag.

Beslutningen herom er jo på mange måder salomonisk, men er ikke af den grund rigtig.

Retsplejelovens bærende princip er, at der udpeges én skønsmand. Undtagelse herfra kan som anført enten ske efter retsplejelovens § 198, stk. 1, 1. pkt., hvis spørgemaet indeholder spørgsmål om forskellige emner (se umiddelbart nedenfor om FM 2022.62 og U 2022.5037 V), eller efter § 198, stk. 1, 2. pkt. hvis skønforretningen vedrører et emne, hvor der er »flere skoler«.

I begge tilfælde er begrundelsen for udmeldelse af flere skønsmænd, at hensynet til sagens oplysning tilsiger det - og en beslutning om at udmelde flere skønsmænd kræver bl.a. derfor, at retten vurderer, om sagens karakter og genstand kan »bære« fordyrelsen herved (se som eksempler på anvendelsen af den beslægtede regel om efterfølgende udpegning af ny skønsmand fra en anden skole, jf. § 209, U 2018.2159 Ø og U 2019.3020 H, hvor Højesteret har udtalt sig mere generelt om emnet).

Der er imidlertid ikke i §§ 198, 209 eller nogen anden bestemmelse i loven hjemmel til at udpege flere skønsmænd for at deeskalere konflikter mellem parterne. Hvis de ganske simpelt er uenige om, hvilken skønsmand der er bedst - eller hvilken organisation der er bedst egnet til at finde en skønsmand - er det rettens kompetence og pligt at træffe en afgørelse.

Det gjorde landsretten da også, i øvrigt efter en meget læseværdig vurdering:

- Begge organisationer vurderedes kompetente (man kunne altså principielt acceptere et valg af hver).
- Herefter måtte generelle overvejelser om kvalifikation og uvildighed være udslagsgivende (og konkret var det Københavns Universitet frem for interesseorganisationen SEGES).

2.3.2. FM 2022.62 - spørgsmål uden for skønsmandens kompetence

Et konkret eksempel på anvendelsen af retsplejelovens § 197, stk. 2, om spørgsmål der ligger uden for skønsmandens kompetencer.

Landsretten afviste med henvisning til denne bestemmelse to spørgsmål om de omtvistede manglers værdipåvirkning af handelsprisen (af en fast ejendom) under henvisning til, at skønsmandens kompetencer lå inden for bygnings- og konstruktionsbranchen.

Afgørelsen - der ændrede byrettens afgørelse - er i denne sammenhæng et illustrativt eksempel på, at der i praksis kan være et særligt behov for at overveje, om skønsmandens faglige kvalifikationer rækker, når parterne gennem deres supplerende spørgsmål *udvider temaet for skønsforretningen* i forhold til den oprindelige skønsbegæring.

Som en interessant krølle indeholder afgørelsen den mellemregning i relation til selve appelspørgsmålet, at *fordi* spørgsmålet opstod under en sag om isoleret bevisoptagelse, fandt retsplejelovens § 389 a ikke anvendelse. Det er ikke nyt, jf. U 2015.3715 H, men derfor kan det jo godt være fint at blive mindet om.

2.3.3. U 2022.5037 V - ny skønsmand til spørgsmål om nye emner

Da parternes supplerende spørgsmål vedrørte forhold, som krævede væsentligt andre faglige kompetencer end den oprindelige udmeldte skønsmand besad, tillod landsretten, at der udmeldtes en ny skønsmand (byretten ville lade de nye spørgsmål besvare ved den oprindelige skønsmand).

Afgørelsen kan med fordel læses sammen med den ovennævnte FM 2022.62, hvor landsretten afviste en række supplerende spørgsmål, fordi disse lå uden for skønsmandens kompetencer.

De to afgørelser illustrerer tilsammen, at en skønsmand udmeldes på baggrund af de kompetencebehov, som er angivet i begæringen om syn og skøn. Hvis man senere ønsker at spørge om forhold, som ligger væsentligt uden for denne kompetenceramme, er den relevante (og nødvendige) fremgangsmåde at begære nyt syn og skøn ved en ny skønsmand med nye kompetencer.

Ved afgrænsningen heraf kan man som også antydnet i afsnittets indledning måske tillige læse U 2019.3876 V og U 2019.4087 V (samt omtalen heraf i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2020) om grænserne for en skønsmands antagelse af ekstern bistand, når det er nødvendigt til besvarelse af spørgsmål, som i øvrigt ligger inden for skønsmandens kompetencer.

2.3.4. U 2022.1977 Ø - ændring af vederlag til skønsmand

Når en skønsmand »erstattes« med en ny skønsmand som følge af fejl begået under udførelsen af sit hverv, er konsekvensen normalt, at vederlagte fortabes jf. eksempelvis U 2020.1644 V.

At denne sag ikke gav anledning til særlige udfordringer, kan blandt andet forklares med, at vederlagsbeslutningen blev truffet samtidig med rettens stillingtagen til indsigelsen mod skønsmanden. Derfor var den processuelle vej til frakendelse af vederlag let.

I årets afgørelse fremstod vejen mindre åben, fordi honoraret forinden var tilkendt og betalt - skønsmanden blev først afsat, efter landsretten traf afgørelse i et kæremål om indsigelsen. Det er i sig selv et interessant spørgsmål (som blandt andet er behandlet i U 2020.2383/1 V), men vederlagsbeslutningerne indeholder desværre ikke tilstrækkelige faktiske oplysninger til at analysere denne del af sagen.

Byretten fandt på den baggrund, at den ikke havde hjemmel til at frakende honoraret (pålægge skønsmanden at tilbagebetale). Det udfald ændrede landsretten.

Resultatet fremstår åbenbart rigtigt - det var blot en øvelse i at finde den processuelle vej hertil. Det krævede en omvej over retsplejelovens § 222.

Efter denne bestemmelse kan retten omgøre kendelser af procesledende karakter og beslutninger, når det på grund af nye oplysninger findes hensigtsmæssigt.

Bestemmelsen rejser almindeligvis to juridiske spørgsmål. Dels et spørgsmål om, hvornår en afgørelse enten er en beslutning eller en kendelse af »procesledende karakter«, dels et spørgsmål om, hvornår det i den konkrete sag er hensigtsmæssigt at ændre de nævnte kendelser og beslutninger.

Det vanskelige spørgsmål i den her omtalte sag var en variation af det første af disse - og landsrettens svar herpå var, at allerede fordi afgørelsen var truffet ved beslutning (ikke kendelse), faldt den umiddelbart ind under § 222 og kunne derfor omgøres.

Herved er det også antydnet, at afgørelsen i mine øjne giver anledning til at overveje, om udfaldet var blevet det samme, hvis de foreløbige vederlag var fastsat ved kendelse.

En beslutning kan efter ordlyden af § 222 altid omgøres, mens kendelser kun kan omgøres, hvis de er af procesledende karakter. Henset til, at det på baggrund af U 1987.186 V og U 2008.2340 Ø er antaget, at kendelser om sagsomkostninger ikke kan omgøres, er det en nærliggende tanke, at det samme gør sig gældende for kendelser om skønsmandens honorar. Det er da også i litteraturen antaget, at rette middel mod sådanne afgørelser er kære (der så i øvrigt begrænses af § 389 a).

2.4. Retslægerådet

Som bekendt er Retslægerådet inden for rådets lovbestemte område (retslægerådslovens § 1) enekompetent til at udtale sig om lægefaglige spørgsmål, jf. U 2019.1252 H.

Forelæggelse for rådet har væsentlige lighedspunkter med et traditionelt syn og skøn, og afgørelser om rammerne for spørgsmål er derfor interessante til inspiration for advokater på andre retsområder.

Afgørelser herom er samtidig oplagt væsentlige for de (trods alt mange) procesadvokater, der arbejder med personskader. Alt sammen giver det grund til kort at omtale de to afgørelser fra året der gik, hvor rent procesretlige spørgsmål blev sat på spidsen.

2.4.1. U 2022.2642 V (FM 2022.50) - rammerne for spørgsmål til Retslægerådet

I den første af de to afgørelser afviste landsretten et spørgsmål til Retslægerådet om, hvorvidt en eventuel behandlingsfejl var »klar« under henvisning til, at der var tale om en (juridisk) kvalifikation, som det tilkommer retten at foretage.

Er man advokat med speciale i personskadesager, kan man til en start konstatere, at afgørelsen ret klart fastslår, at Retslægerådet ikke kan spørges, om en fejl er klar.

Begrundelsen leder imidlertid umiddelbart tankerne hen på retsplejelovens § 197, stk. 2, (Der er tale om et emne, som er velbeskrevet i »Syn og Skøn«).

Forstår man afgørelsen som udtryk for denne lidt bredere regel, kan sagen lægges i bunke med U 2010.917 Ø og U 1998.1711 V (om forsøg på at få en skønsmand til at tage stilling til bevisligheder/bevissspørgsmål), og lige ved siden af bunken med FM 2015.6, U 2005.1089/1 Ø og FED 2000.710 (om spørgsmål, som lagde op til en fortolkning af retsgrundlaget).

Tager man disse bredere briller på, må man blot samtidig holde sig for øje - som det også fremgår af landsrettens grundige præmisser - at netop Retslægerådet ifølge retslægerådslovens forarbejder i forbindelse med udtalelser om lægelige fejl anvender en særlig sproglig tilgang i form af fire »kategorier«, som en part naturligvis kan spørge ind til.

Sagen er derfor navnlig interessant, fordi spørgsmålet var formuleret med en kvalifikation, som ikke kunne udledes af Retslægerådets praksis, og som klart gik ind over grænserne for rettens bedømmelse.

2.4.2. FM 2021.131 - ekstrakt til Retslægerådet

Den anden sag er meget en nichesag, men den kommer med i lyset af Retslægerådets særlige funktion inden for et sagsområde, som fylder ved domstolene.

Landsretten fastslog, at der i en ekstrakt for Retslægerådet ikke kunne medtages afgørelser fra offentlige myndigheder (Arbejdsmarkedets Erhvervssikring og Ankestyrelsen) truffet i andre sager, idet disse ikke havde betydning for rådets vurdering af den konkrete sag.

Dommen er måske lidt formalistisk, men rationalet fremstår overbevisende.

Afgørelsen er samtidig trods alt værd at læse for et bredere publikum, fordi den vil kunne give inspiration i andre sager, hvor der opstår behov for sagkyndig bevisførelse. F.eks. er det for mig at se nærliggende at tro, at man vil kunne indfortolke lignende begrænsninger i det materiale, der kan fremsendes ved syn og skøn (der jo også skal vedrøre den konkrete sag).

2.5. Øvrige spørgsmål

2.5.1. U 2022.288 Ø (TfK 2022.59) - om konsekvenserne af, at et bevis nægtes fremlagt

En noget speciel sag, der samtidig er fra straffeprocessen og vedrører udpræget straffeprocessretlige emner.

Når jeg alligevel nævner den, er det fordi den (måske) tillige siger noget mere alment om brugen af ulovligt tilvejebragte beviser (et emne, der blandt andet er analyseret i U 2004 B s 85).

Landsretten nægtede således at lade tre medarbejdere afgive forklaring om indholdet af børnesamtaler under henvisning til, at disse var afholdt umiddelbart forud for videoafhøringer af samme børn i en situation, hvor videoafhøringerne var foretaget uden bistandsadvokat. Det fulgte af sidstnævnte, at videoafhøringerne ikke kunne anvendes, og landsretten fandt som logisk konsekvens heraf, at der heller ikke burde ske forklaring om de forudgående samtaler.

Man bør på dette område være varsom, hvis man som civilprocesretsjurist læser straffeprocessretlige domme (emnet er netop inden for straffeprocessen behandlet i en righoldig litteratur, der klart viser, at der her gør sig særlige hensyn gældende).

Når jeg alligevel nævner den, er det fordi den for mig at se er et godt eksempel på den mere generelle regel, at *når et bevis ikke kan tillades fremlagt* (her videoafhøringerne), *så er den almindelige konsekvens, at der ikke ved afhøringer kan ske bevisførelse om bevisets indhold.*

(Fra den rene procesret kan herom først og fremmest henvises til de tydelige præmisser i U 1998.523 Ø: »For at undgå omgåelse må den part, der er blevet afskåret fra at fremlægge ensidigt indhentet erklæringsmateriale, som udgangspunkt også være afskåret fra at føre erklæringsafgiver som vidne under dømsforhandlingen«. Som et nyere eksempel er det værd at nævne U 2020.938 H).

2.5.2. *U 2022.552 Ø - om retsplejelovens § 170, stk. 1*

En konkret begrundet afgørelse om ikke at pålægge en advokat at afgive forklaring i forbindelse med behandlingen af et konkursbo efter en personlig fallent, jf. konkurslovens § 240, jf. retsplejelovens § 170.

Det mest interessante ved afgørelsen er vel, at både Sø- og Handelsretten og landsretten tillige vurderede, om konkursboets samtykke var tilstrækkeligt efter bestemmelsens stk. 2 (og konkret fandt, at konkursboets samtykke ikke kunne erstatte den personlige skyldners samtykke).

Kapitel 7

Udeblivelse

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Det er for alle advokater og dommere vigtigt at have et overblik over reglerne om fristers beregninger, reglerne om oprejsningsbevilling (der er udskilt til et selvstændigt kapitel) og reglerne om lovligt forfald.

Rammerne for navnlig udeblivelse og lovligt forfald er velkendte og -beskrevne, jf. først og fremmest gennemgangene i U 2001 B s. 322 og U 2020 B s. 1. Den heri beskrevne praksis kan ved udgangen af 2022 suppleres med yderligere to afgørelser: *U 2022.2024 Ø* og *U 2022.2504 Ø*, begge om *dokumentation for lovligt forfald*.

Forinden omtalen af disse har jeg samlet tre afgørelser om, hvornår en fristoverskridelse i øvrigt (dvs. når der ikke er lovligt forfald), bør og kan sanktioneres.

Af disse er det særligt *FM 2021.132*, der er interessant. Her fandt landsretten, at *varslet for indkaldelse til et telefonisk retsmøde havde været forkert til at sanktionere udeblivelsen*.

De to øvrige afgørelser, *U 2023.459 Ø* og *FM 2021.133*, kan læses som eksempler på *vurderingen af udeblivelsens konsekvenser* i forskellige situationer - hhv. ved en uendeligt kort overskridelse (1 minut), men under skærpende omstændigheder, og ved en mere almindelig udeblivelse med et påstandsdokument (angiveligt på grund af »misforståelse på advokatens kontor« - en undskyldning der aldrig har reddet nogen).

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Frister, overskridelser og andet om »tid«

Når en part, et vidne eller en advokat udebliver, opstår helt overordnet spørgsmålet, hvordan retten skal reagere.

En del af analysen er, at retten må overveje, om udeblivelsen skyldes lovligt forfald. Det emne er behandlet nedenfor i afsnit 2.2. En anden del af analysen beskæftiger sig med forholdene omkring udeblivelsen - var den i øvrigt undskyldelig, og er der noget vundet ved f.eks. at afvise sagen. Dette emne berøres i en enkelt afgørelse i dette afsnit (mere herom straks nedenfor).

Forinden man når så langt - omend i praksis nok nogle gange efterfølgende - er det imidlertid værd at overveje, om den pågældende frist overhovedet kan sanktioneres.

Spørgsmålet opstår oftest som et spørgsmål om hjemmel for sanktion af den enkelte fristtype (ekstrakter og processkrifter om bestemte spørgsmål kan tillægges udeblivelsesvirkning. Det kan generelle processkrifter derimod ikke, og sidste år fik vi ved U 2022.86 Ø fastslået, at processkrifter om bevisførelse hører til sidstnævnte. Udeblivelse fra telefoniske eller fysiske retsmøder kan altid).

I sjældnere tilfælde opstår spørgsmålet i relation til en frist eller et retsmøde, der som udgangspunkt kan sanktioneres, men hvor de nærmere omstændigheder giver grund til at overveje udgangspunktet.

Netop det tema var oppe at vende i **FM 2021.132** (2.1.1), der helt overordnede handler om, *hvad der udgør et rimeligt varsel for indkaldelse til et telefonisk retsmøde*.

Er skaden sket og fristen overskredet - og har vedkommende ikke haft lovligt forfald - opstår som nævnt spørgsmålet, om udeblivelsen skal *sanktioneres*.

Det emne blev i år belyst i to sager.

Den første, **U 2023.459 Ø** (2.1.2), handler om *overskridelse med den mindst mulige margin (1 minut)*. Og den anden, **FM 2021.133** (2.1.3), om *hvornår afvisning er den rigtige reaktion ved udeblivelse med et påstandsdocument*.

Ved læsning af sidstnævnte afgørelse er det samtidig værd at hæfte sig ved, at landsretten ændrede byrettens vurdering af, hvilken betydning det kunne tillægges, at hovedforhandlingen alligevel skulle udsættes - én gang overskredet, altid overskredet mente man i landsretten.

2.1.1. *FM 2021.132 - om varsel ved indkaldelse til telefonisk retsmøde*

Da sagsøger udeblev fra et telefonisk retsmøde, opstod spørgsmålet, om det i sig selv burde føre til, at sagen ikke skulle afvises, at mødet var indkaldt med kort varsel.

Byretten tog den slagne vej og afviste sagen, men landsretten vurderede, at der ikke burde ske afvisning, når mødet havde været indkaldt med under en uges varsel - med samtidig bemærkning om, at afvisningen i medfør af U 2006.2604/2 H kunne *omgøres* af byretten.

Landsrettens analyse er interessant læsning, idet resultatet blandt andet støttes på bemærkninger i lovmotiverne til § 353 om mødets afholdelse i forhold til svarskriftet (ca. 3 uger efter) og om fremsendelse af dokumenter til brug for mødet (senest 1 uge inden).

Argumentationen er overbevisende i forhold til, at det nok har været udgangspunktet, at retsmøder indkaldes med mindst 1 uges varsel.

Men at udgangspunktet ikke skulle kunne fraviges, og at det i så fald i sig selv skulle udelukke afvisning ved sagsøgers udeblivelse, er vanskeligere at indlæse i lovmotiverne. Mit forsigtige bud er, at det ikke alene har spillet ind, men nok reelt været udslagsgivende, at sagsøger var selvmøder, og at der derfor var grund til at iagttage lovens udgangspunkt om et rimeligt varsel (ikke mindst, når der samtidig i sagen var oplysninger om, hvorfor parten ikke havde opdaget indkaldelsen).

Havde der været tale om en sag med advokatrepræsentation, var resultatet måske faldet anderledes ud, og jeg tør i hvert fald ikke alene med henvisning til denne dom udeblive fra retsmøder indkaldt med kort varsel.

2.1.2. U 2023.459 Ø - fristoverskridelse med 1 minut

Udeblivelse med en ekstrakt kan efter retsplejelovens § 360, stk. 6 hhv. § 386 (første og anden instans) tillægges udeblivelsesvirkning.

Meget er sagt og skrevet om de bestemmelser, herunder om hvornår retten overhovedet bør sanktionere udeblivelse (jf. U 2018.428 Ø, U 2002.131 H og U 2014.789 H, der alle reserverer reaktionen til sager, hvor virkningen er påkrævet, og fejlen har været af grovere karakter), samt om den nærmere fremgangsmåde (jf. U 2021.78 H om kontradiktion ved udeblivelse).

I år fik vi så et eksempel på afsigelse af afvisningsdom ved den mindst tænkelige fristoverskridelse: et minut.

Som udgangspunkt kan man ikke fortænke retten i at lade en overskridelse være en overskridelse - hvor skulle grænsen ellers trækkes - men man kan da godt få lidt ondt af advokaten, når man læser kendelsen (ikke blot var overskridelsen marginal, men angiveligt var baggrunden, at en medarbejder havde sagt op, og at advokaten derfor arbejdede nat og dag for at overholde sine frister).

Omvendt kan man konstatere, at sagens omstændigheder trods alt pegede i retning af den valgte reaktion. Der var tale om en nogenlunde overskuelig ekstrakt; advokaten havde ikke på forhånd afstemt den med modparten (hvilket vel indikerer, at han blot var kommet for sent i gang); advokaten havde kl. 11.55 samme dag uden nærmere begrundelse bedt om udsættelse (i øvrigt pr. mail!!) men fået nej (hvilket dels igen indikerer en advokat i dårlig tid, dels kunne pege på, at den efterfølgende forklaring netop var »efterfølgende«).

2.1.3. FM 2021.133 - afvisning ved manglende påstandsdokument

Da sagsøgers advokat ikke inden for den af retten fastsatte frist indleverede påstandsdokument, blev sagen afvist, jf. retsplejelovens § 360, stk. 5.

Fristoverskridelsen skyldtes angiveligt en misforståelse på advokatens kontor, og det var ikke (og er da heller ikke efter praksis), en undskyldelig omstændighed.

Det mest interessante ved afgørelsen er måske, at byretten i første omgang havde besluttet ikke at afvise sagen under henvisning til, at hovedforhandlingen alligevel skulle omberammes på grund af Covid-19.

Landsrettens præmisser er på dette punkt klare og af mere generel udstrækning: Når omberømmelsen sker efter fristen er overskredet, kan den ikke tillægges betydning ved vurderingen af, om sagen bør afvises.

2.2. Lovligt forfald

Når en part, et vidne eller en advokat udebliver, opstår som anført spørgsmålet, om det skyldtes lovligt forfald. Det er tilfældet, hvis sygdom eller lignende konkret forhindrede vedkommende i at »dukke op«.

Netop spørgsmålet om lovligt forfald er jævnlige oppe, både i trykt praksis og i den juridiske litteratur, og det opstår givetvis endnu oftere i »den virkelige verden«.

Blandt de spørgsmål, der ofte opstår, er, hvilke krav retterne kan stille til partens, vidnets eller en advokats *dokumentation* for den indtrådte hindring.

Retsstillingen er på dette område ret klar og velbelyst, jf. først og fremmest gennemgangene i U 2001 B s. 322 og U 2020 B s. 1.

Normalt forudsættes dokumentation for et påberåbt sygeforløb i form af en lægeerklæring. Denne skal udfærdiges på baggrund af en fysisk konsultation (jf. U 2016.132 Ø, U 2015.2944 H, U 2020.48 Ø og U 2020.1349 V), men må i denne sammenhæng gerne alene tage udgangspunkt i pågældendes egen symptombeskrivelse (U 2019.492 H).

Selve undersøgelsen må gerne være foretaget »på bagkant« (jf. U 2011.3374/1 H), men der skal nok være en vis tidsmæssig sammenhæng.

Erklæringen skal både beskrive sygdommen og dens betydning for vedkommendes fremmøde (U 2020.1503 V/FM 2020.82).

Gør den det, lægges erklæringen almindeligvis til grund, medmindre sagens hidtidige forløb eller andre faktiske oplysninger giver grund til at betvivle rigtigheden af den påberåbte hindring (jf. som eksempel U 2021.2637 Ø).

Netop disse emner fik vi i år to konkrete eksempler på, nemlig **U 2022.2024 Ø** (2.2.1) og straffesagen **U 2022.2504 Ø** (2.2.2), der begge blot kan »lægges i bunken«.

2.2.1. U 2022.2024 Ø - dokumentation for lovligt forfald

Appellanten udeblev fra hovedforhandlingen, og sagen blev derfor afvist.

Sagen er interessant af to grunde.

For det første, fordi appellanten havde forsøgt at sende en repræsentant, der »var en god ven«. Da vennen imidlertid ikke var advokat eller omfattet af personkredsen i retsplejelovens § 260, kunne han ikke møde.

For det andet, fordi appellanten havde medsendt en lægeattest dateret dagen inden hovedforhandlingen, hvoraf fremgik, at han havde »symptomer som feber, hoste, almen utilpashed og smitterisiko«. Denne erklæring blev ikke godkendt (»på baggrund af sagens hidtidige forløb, indholdet og karakteren af lægeerklæringen«).

Det lugter lidt af, at appellanten enten tidligere havde været udeblevet eller dog havde vanskeliggjort processen, sml. U 2021.2637 Ø (der er da også oplysninger i sagen om, at vedkommende oprindeligt havde advokat, men at denne var sat på porten).

Afgørende har dog formentlig været lægeerklæringens indhold og baggrund.

Det fremgår af præmisserne, at lægeerklæringen alene var udfærdiget på baggrund af appellantens telefoniske oplysninger til egen læge. Det er almindeligvis ikke nok, jf. de i indledningen nævnte U 2016.132 Ø, U 2015.2944 Ø, U 2020.48 Ø og U 2020.1349 V.

Det fremgår videre, at erklæringen alene angav en række symptomer, men ikke beskrev disses betydning for appellantens fremmøde. Det kræves i almindelighed, jf. den også her i indledningen omtalte praksis.

Hver af forholdene kunne have begrundet afvisning af sagen, og henvisningen til sagens forløb var derfor formentlig redundant.

2.2.2. U 2022.2504 Ø (TfK 2022.258) - dokumentation for lovligt forfald

En straffesag, som imidlertid også er værd at læse for de civilprocesretligt interesserede. Kendelsen adresserer et velkendt spørgsmål: dokumentation for lovligt forfald.

Afgørelsen følger den i indledningen beskrevne linje ved ikke at tillægge en erklæring betydning, da det ikke af denne »end ikke [fremgik], hvilken sygdom der var tale om«.

Man må ved læsning af afgørelsen - som ved alle andre tilsvarende afgørelser fra straffeprocessen - erindre, at der siden sommeren 2021 har været et skærpet do-

kumentationskrav i straffesager, jf. omtalen i den omtalte kendelse. Denne forskel er nok den væsentligste forklaring på, at byrettens forsøg på at »afhjælpe« manglen ved telefonisk henvendelse til lægen under hovedforhandlingen ikke bar igennem.

Kapitel 8

Genoptagelse

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Genoptagelse er måske et lille emne; både i det praktiske retsliv og i mine nyhedsbreve. Men emnet er ikke desto mindre interessant nok til, at det fortjener sit eget kapitel - om end det i år sker i det kortest tænkelige format. Der er nemlig kun en afgørelse.

Jeg tænker derfor også, at vi klarer os uden highlight, men alene med selve analysen af kendelsen.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. *U 2022.2082 Ø - om retsplejelovens § 367*

Emnets enlige kendelse var en sjælden af slagsen. Det var nemlig en afgørelse, der tog en anmodning om genoptagelse efter udløbet af 4-ugers fristen til følge.

Som praksis viser, kan genoptagelse tillades i et nogenlunde liberalt omfang, i hvert fald i sager af en vis betydning for parterne, når sagsøgtes sene anmodning er undskyldelig/når sagsøgte anmoder om genoptagelse kort efter udløbet af fristen (og umiddelbart efter han blev bekendt med grundlaget herfor).

Kendelsen er her lidt speciel, idet baggrunden for at imødekomme anmodningen i den konkrete sag var, at sagsøgtes advokat havde fået kritik for sin sagsførelse i Advokatnævnet (det skaber en formodning for velfærdstab for klienten), og at dommen lød på over en million kroner (det giver velfærdstabet tyngde).

Kapitel 9

Anke- og kærebegrænsninger

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Med indførelsen af retsplejelovens § 389 a og § 368 a er emnet »anke- og kærebegrænsninger« blevet et hovedtema i retsplejen, hvad udgivelsen af en fremstilling udelukkende om dette emne - »Appeltilladelser« i 2016 - vidner om. (Der fandtes naturligvis også tidligere en righoldig praksis om et væld af afgørelser; men de to brede appelbegrænsningsregler har om noget sat emnet i fokus).

Det er derfor ingen overraskelse, at 2022 - som 2020 og 2021 - har budt på ganske mange domme om dette emne.

De første af disse vedrører *fristen for at anke*, og her er den væsentligste kendelse **U 2022.4183 V**, hvor landsretten fandt, at *ankefristen måtte regnes fra det først varslede domstidspunkt*, da byretten uden forudgående underretning til parterne afsagde dommen tidligere. Og dette selvom parterne i forbindelse med hovedforhandlingen havde givet afkald på kald og varsel.

Den omtales umiddelbart sammen med **U 2022.529 Ø**, der handlede om den »omvendte« (men også mindre interessante«) situation, at *dommen først publiceres senere end varslet*. Her er retsvirkningen ret klart, at ankefristen tidligst kan regnes fra dommens publicering.

Er fristen overholdt, opstår som bekendt spørgsmålet, om ankestævningen eller kæreskriftet opfylder de i retsplejeloven fastsatte *indholdsmæssige krav*.

Det spørgsmål fik Højesteret anledning til at vurdere i **U 2022.4118 H** og **U 2022.4448 H**.

Begge afgørelser er i og for sig interessante. Den sidstnævnte, fordi Højesteret her *accepterede et »betinget« kæremål* (den afgørelse skal naturligvis læses med respekt for den strafferetlige kontekst). Og den førstnævnte, fordi Højesteret *heri har sat kravene efter retsplejelovens § 393, stk. 3, om kæreskriftets indhold meget, meget lavt*.

Vender vi os herefter mod de enkelte appelbegrænsningsregler, er højdepunkterne følgende.

Om retsplejelovens § 253, stk. 3, lærte vi i **FM 2021.140**, at *en afgørelse om at henvise afgørelsen om sagsomkostninger i en bevissikrings sag til afgørelsen om sagsomkostninger i justificationssagen, der verserede ved en anden ret, er en delafgørelse*.

Det fulgte nok egentlig allerede af U 2016.526 H om kendelser om henvisning til en anden byret i almindelighed (se også U 2019.3540 Ø) - men nu ved vi altså med sikkerhed, at det også gælder i forbudssager.

Mere indhold var der i årets praksis om § 368, stk. 1 (den beløbsmæssige begrænsning), hvor specielt **U 2023.692 V** affødte en længere analyse. Ved denne afgørelse fastslog Vestre Landsret, at en admitteret ankesag *ikke skal afvises, bare fordi den ved en senere påstandsændring »falder i værdi«*.

Netop håndteringen af sådanne sager har givet anledning til en vis uenighed i litteraturen, og i hvert fald ifølge en enkelt forfatter er den retstilstand det modsatte af, hvad der er lagt til grund i årets dom. Jeg føler mig ret sikker på, at Vestre Landsret har fat i den lange ende - og at Østre Landsrets afvisningsdomme i U 2002.207/2 Ø og U 2016.102 Ø kan forklares med henvisning til den enkelte sags omstændigheder. Læser man analysen nedenfor, får man imidlertid alle synspunkter serveret.

Retsplejelovens § 368, stk. 4, var uberørt året igennem, og næste stop i gennemgangen er derfor § 368 a om åbenbart grundløse anker.

Vi fik herunder for det første ved to kendelser fra Østre Landsret *afgrænset reglens område*, hvor navnlig **U 2023.291 Ø** om anvendelsen af § 368 a på sager fra Sø- og Handelsretten er væsentlig.

Dernæst fik vi fra Højesteret ved **U 2023.557 H** og **U 2023.589 H** to eksempler på *afvejningen af, om en anke konkret er grundløs*. Den første belyser betydningen af nye bilag for landsretten, mens den anden viser, at *ikke enhver sag om (privates) indtægtsgrundlag eller økonomiske forhold har så væsentlig betydning for parten, at afvisning er udelukket*.

Retsplejelovens § 389, stk. 1, bød ikke på nye afgørelser, og næste stop er derfor § 389 a om kære af kendelser afsagt under hovedforhandlingens forberedelse.

U 2022.1212 Ø (kendelse om ikke at erstatte udgifter ved omberømmelse) og **U 2022.1998 Ø** (afgørelse om delvis tilbagebetaling af retsafgift efter forlig) fortsatte her linjen for det tidsmæssige kriterium - og i førstnævnte sag fortsattes samtidig linjen for de *funktionelle afgrænsninger* i forhold til civile sager, der udspringer af en konkursproces.

Ved **U 2022.2645 Ø** blev det fastslået, at bestemmelsen *finder anvendelse i sager efter retsplejelovens kapitel 43 a om administrativ frihedsberøvelse*, og ved **U 2022.1209 Ø**, at den *ikke gælder i sager om midlertidige forbud og påbud*.

Og så er det i **U 2022.3332 H**, som jeg har været nødt til at omtale flere steder, fastslået at *retsplejelovens § 389 a ikke gælder i sager efter databeskyttelsesloven*.

I afdelingen for blandede bolscher fik vi med **U 2022.1409 H** stadfæstet **U 2021.1720 V** om adgangen til at nedlægge påstand over for en medsagsøgte i en ankesag (uden at kontraanke), og så fik vi med **U 2022.3249 H** en principiel afklaring af, at Højesteret i forbindelse med prøvelse af en del af en sag kan ændre omkostningsafgørelsen vedrørende den fulde sagsgenstand.

Endelig bør det vel nævnes, at jeg i kapitel 14 (om sagsomkostninger) omtaler afgørelsen **U 2022.1660 Ø** om konsekvenserne ved for sen betaling af kæreafgift (som sagen viser, er rettidig betaling af kæreagiften en *betingelse for kæresagens behandling*. Det er ikke overraskende, men giver alligevel mening at omtale i sammenhængen).

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Anke eller kære

Spørgsmålet, om en afgørelse skal ankes eller kæres, har ganske stor både teoretisk og praktisk betydning. Emnet er behandlet i to bidrag til jubilæumsskriftet for retsplejeloven: »Sagen optaget til afgørelse - men i hvilken form« og »Appel af delafgørelser«.

Vil man vide noget om valget mellem anke eller kære, er det bedste sted at blive klogere i netop disse artikler.

Har man fundamentet på plads og vil blot sikre, at man også er opdateret på nyeste praksis, kan man i år nøjes med at læse en enkelt afgørelse, nemlig **FM 2021.77** (2.1.1), der handler om *konsekvenserne* af et forkert valg af appellform.

Lige præcis det delspørgsmål er i min verden det sværeste under dette emne, og da afgørelsen samtidig ikke er helt ligetil, har jeg nedenfor gjort mig lidt umage med at indplacere den i den foreliggende praksis.

2.1.1. *FM 2021.77 - anke eller kære*

Sagen udsprang af konkursprocessen, men vedrører et alment interessant spørgsmål. Baggrunden var således, at skifteretten (fejlagtigt) havde vejledt parterne om, at en beslutning om slutning af et konkursbo skulle appelleres ved kære. Det råd fulgte skyldneren.

Som påpeget af landsretten er rette appellform i sager af denne type anke, jf. konkurslovens § 248, stk. 1, og appellen havde derfor den forkerte form.

Det interessante ved afgørelsen er, at landsretten *afviste* kæremålet under henvisning til, at rette appellform var anke.

Jeg har i flere tidligere doms- og kendelsesanalyser skrevet, at domstolene i almindelighed synes at acceptere appelskridt udført i tillid til underrettens udmeldinger. Landsrettens afgørelse i den her omtalte sag følger ikke denne linje, og kendelsen kalder derfor på en lidt grundigere overvejelse.

Et bud på en forståelse kunne være, at det er lettere at acceptere en forkert appel-form, når appellen følger underinstansens afgørelsesform. Altså: Hvis underretten afsiger kendelse, når det burde være dom, kan parterne kære (fordi kendelser kæres). (Som eksempler kan nævnes U 2019.724 H, U 2017.1265 H, U 2017.323 H, U 2016.1801 H og måske tillige U 2017.1265 H forudsætningsvist).

I sager, hvor baggrunden for partens fejlagtige appel har været *fejlvvejledning* fra retterne, og hvor parterne derfor for så vidt ved opslag kunne have fundet den rigtige appel-form (baseret på afgørelsens form), kunne man for så vidt operere med det udgangspunkt, at parten selv er skyld i fejlen - og så løse de mest urimelige tilfælde ved at meddele oprejsningsbevilling, når parten (efter at være blevet bekendt med rette appel-form), indleverede nyt kære- eller ankeskrift. (U 2020.3297 H peger måske i den retning).

Det ville i og for sig forklare afgørelsen - og en sådan systematik kan vel i princippet godt anvendes. Men den forekommer kunstig og harmonerer ikke med f.eks. FM 2020.226, der admitterede en kære i en helt sammenlignelig situation.

Min konklusion bliver derfor snarere, at landsretten af *konkrete grunde* valgte at håndhæve den valgte appel-form. Men hvad de konkrete grunde har været, synes jeg er svært at læse ud af afgørelsen. Måske blot den omstændighed, at vejledningen om kære ikke var givet i den appellerede afgørelse - og at afgørelsen derfor gav appellanten alt, hvad denne skulle bruge?

2.2. Fristberegning

Det følger af retsplejelovens § 219, stk. 2, at parterne i mundtligt forhandlede sager på forhånd skal adviseres om tidspunktet for domsafsigelse.

Af motiverne til bestemmelsen (der siden er ændret sprogligt ad to gange, uden det førte til indholdsmæssige ændringer) fremgår udtrykkeligt, at "Hvis det viser sig muligt at afsige dom eller kendelse væsentligt tidligere end det tilkendegivne tidspunkt for afsigelsen, skal retten - efter forudgående meddelelse til parterne - gøre dette" (lovforslag 2006 158, specielle bemærkninger).

Samme underrettningspligt forudsættes, hvis en dom afsiges senere: Som man skriver i forslaget, så har det ofte lige så stor betydning for parterne at vide, *hvornår* dommen afsiges, som at det sker hurtigst muligt.

Reglen rejser interessante spørgsmål, både når en dom afsiges *inden* det varslede tidspunkt, og når den afsiges *efter*.

(Særligt sidstnævnte emne er drøftet i litteraturen. I »Den Civile Retspleje« antages det, at »Såfremt retten ikke underretter parterne på forhånd, begynder fristen formentlig først at løbe, når parten (i praksis dennes advokat) underrettes om dommen.

Det ville vel være ved dommens publicering, eller i hvert fald fra om aftenen/dagen efter, da man på dette tidspunkt vil have fået en e-mailnotifikation om nyt på sagen - men sætningen sigter måske til det *faktiske kendskabstidspunkt*.

I »Civilprocessen« foreslås en kombination af disse to tidspunkter; her vil man regne fristen fra det tidspunkt, parten får kendskab til dommen, dog senest fra det først varslede afsigelsestidspunkt. Begge værker henviser til U 1998.624/2 H, der regnede fristen fra et advokatkontors *modtagelse af dommen*. Med den digitale sagsportal ville dette tidspunkt være publiceringen på portalen, som jo frit kan tilgås...).

I år fik vi et eksempel på hver af de to situationer, nemlig **U 2022.529 Ø** (2.2.1) om en dom publiceret *dagen efter det varslede tidspunkt*, og **U 2022.4183 V** (2.2.2) om en dom afsagt *inden det varslede tidspunkt*.

Og så fik vi med **U 2022.3332 H** (2.2.3) en »afgrænsningssag« om valget mellem retsplejelovens kærefrister og de tilsvarende frister i databeskyttelsesloven.

2.2.1. *U 2022.529 Ø - beregning af ankefrist*

Afgørelsen illustrerer, at ankefristen for en dom, der publiceres *dagen efter det var varslet*, regnes fra den dato, hvor dommen faktisk er publiceret på sagsportalen, jf. retsplejelovens § 219, stk. 6, forudsætningsvist.

Kendelsen fortsætter efter min forståelse linjen fra den noget særegne afgørelse i U 1994.196 V, hvor ankefristen blev regnet fra den dag, hvor den relevante del af dommen blev læst højt (det relevante afsnit var ved en fejl ikke læst op), og harmonerer i øvrigt fuldstændig med både formål og forarbejder til § 219.

Både 1994-afgørelsen og den seneste kendelse forudsætter således det i og for sig ret indlysende, at ankefristen skal regnes fra det tidspunkt, hvor parterne faktisk har mulighed for at gøre sig bekendt med dommen (tilsvarende U 1984.759/2 H forudsætningsvist).

2.2.2. *U 2022.4183 V - ankefristens begyndelse (og 2-3 andre processuelle spørgsmål)*

Den anden afgørelse var vanskeligere.

I denne sag udtalte landsretten mere generelt, at når en dom afsiges på et andet tidspunkt end meddelt ved den mundtlige forhandlings afslutning, og parterne ikke på forhånd er varslet herom, regnes ankefristen fra det oprindelige oplyste tidspunkt.

Dette gjaldt i den konkrete sag, hvor sagen var publiceret tidligere end varslet - og dette selvom parterne forinden havde frafaldet kald og varsel!

Afgørelsen er interessant at læse i sammenhæng med den ovenfor omtalte U 2022.529 Ø om »den omvendte situation«, hvor en dom var publiceret efter det varslede domstidspunkt.

De to domme passer sammen, og de passer umiddelbart begge ind i en helt grundlæggende forståelse af formålet med reglerne i § 219.

På den ene side skal parterne på forhånd have mulighed for at planlægge efter det varslede domsafsigelsestidspunkt - på den anden side skal ankefristen naturligvis ikke begynde at løbe, før parterne har fået dommen til gennemlæsning.

Alligevel kalder det underlæggende teoretiske spørgsmål på en nuancering.

Det forudsættes i loven - og i dommen - at retten kan *varsle* et tidligere tidspunkt. Heri indeholdes en forudsætning om, at parterne faktisk læser sådanne meddelelser fra retten. Og hvis retten f.eks. den 23. juli kan varsle, at dommen afsiges den 25. juli (og ikke den 27. juli) med den virkning, at ankefristen faktisk regnes fra denne dato, så skulle man mene, at en domspublicering samme dato kunne have samme effekt.

Det er selvfølgelig muligt, at der blot retligt er forskel på et varsel om tidligere domsafsigelse og så en for tidlig dom - men man kunne også overveje en retsstilling, hvor det afgørende er, om parterne har haft *rimelig mulighed for at gøre sig bekendt med dommen*, inden fristen begynder at løbe (med den fare, at en sådan elastik er svær at måle).

(Sagen er i øvrigt af flere grunde værd at læse. Dels fordi den giver et konkret eksempel på fritagelse fra at bruge sagsportalen - dog uden at vi kan læse det underliggende faktum; dels fordi den forudsætter, at en sådan fritagelse har tilbagevirkende kraft - dog uden det samtidig er klart, om denne tilbagevirkende kraft hænger sammen med, at fritagelsen skete som reaktion på appellanternes personlige indlevering af ankestævning; og dels fordi den behandler spørgsmålet om, hvornår mangler i en ankestævning konkret gør ankestævningen uegnet til at danne grundlag for sagens videre behandling).

2.2.3. U 2022.3332 H - hvilken frist gælder

Afgørelsen er også omtalt i det følgende kapitel om oprejsningsbevillinger. Når den er interessant her, er det fordi behovet for at søge en sådan overhovedet kun opstod, fordi appellanten havde overholdt en forkert frist.

Appellanten havde således med Procesbevillingsnævnets tilladelse (jf. retsplejelovens § 389 a) indleveret rettidig kære vedrørende en kendelse om medtagelse af dele af skadelidtes CPR-nummer ved sagens forlæggelse for Retslægerådet. Den-

ne kære var indleveret i overensstemmelse med retsplejelovens frister, men ikke inden for fristen i databeskyttelseslovens § 37, stk. 2.

Baggrunden herfor var den helt lavpraktiske, at retsplejeloven regner fristen fra Procesbevillingsnævnets tilladelse (når denne er påkrævet), mens databeskyttelsesloven *alene* regner fristen fra den pågældende afgørelse.

Som afgørelsen viser, er der intet urimeligt i retsstillingen.

Højesteret fastslår således for det første - og af betydning for det generelle spørgsmål om rækkevidden af § 389 a - at kærespørgsmålet *alene* skal afgøres efter databeskyttelsesloven, og at der således ikke i sager omfattet af denne lov skal indhentes kæretilladelse fra Procesbevillingsnævnet (denne regel er omtalt i afsnit 2.8).

Derfor kan vedkommende part uden problemer overholde databeskyttelseslovens frist, og derfor er det et acceptabelt resultat.

2.3. Møderet og tegningsberettigelse

Her plejer jeg at skrive 2-3 sider om glæden ved som advokat at få sit (L) eller (H) og om de retningslinjer for anke, der vel efterhånden kan siges at lægge nogenlunde fast.

Selvom det er fristende at gentage, vil jeg skåne læseren. Skal man bruge et overblik, må man derfor slå op i 2021-almanakken.

I år fik vi således ingen afgørelser om møderet, men en enkelt afgørelse om tegningsberettigelse, som på grund af sit slægtskab med møderetsagerne har fået lov at overtage pladsen.

2.3.1. *U 2023.693 V - om repræsentation og tegningsberettigelse*

Som anført handlede sagen ikke direkte om møderet men snarere om tegningsberettigelse, idet den afviste ankestævning var indgivet af en eneanpartshaver på vegne af det tabende selskab. Han var ikke advokat, og det giver derfor ikke mening at drøfte betydningen af reglerne om møderet. Spørgsmålet var jo, om han *uden at være advokat* kunne appellere på vegne af selskabet.

Landsretten bemærkede indledningsvist, at byretten havde truffet afgørelse om, at de pågældende sager (om mindre krav på løn og feriepenge rejst af en række ansatte) skulle behandles i småsagsprocessen. Retsplejelovens § 260, stk. 5 om repræsentation i småsager kunne derfor ikke fungere som redningskrans.

Da sagen heller ikke kunne subsumeres under de øvrige bestemmelser i § 260, stk. 2-11, faldt landsretten tilbage på hovedreglen om advokaters møderetsmonopol - og advokat var han som nævnt ikke.

Herefter udestod kun spørgsmålet, om ankestævningen kunne anses for indleveret af parten selv (ved en tegningsberettiget person). På dette punkt er resuméet ganske kort, men det fremgår, at landsretten bl.a. med henvisning til selskabslovens § 155 ikke fandt, at det var tilfældet (reglen handler om generalforsamlingens adgang til at bemyndige det centrale ledelsesorgan til at gennemføre kapitalforhøjelse. Henvisningen forstår jeg derfor ikke - vi må se på sagen igen, når den trykkes i fuld længde).

2.4. Indholdsmæssige krav

2.4.1. U 2022.4118 H - om mindstekravene til et kæreskrift

En afgørelse om tredjemandsedition blev kæret på fristens sidste dag ved en henvendelse til skifteretten med varsel om, at der snarest ville blive indleveret et egentligt kæreskrift.

Højesteret fandt efter en konkret vurdering, at denne meddelelse opfyldte kravene i retsplejelovens § 393, stk. 3.

Afgørelsen er interessant af flere grunde.

For det første følger det (forudsætningsvist) af kendelsen, at man *ikke* blot kan varsle et kæreskrift. Alene det eller de meddelelser, der er indgivet inden kærefristen, kan danne grundlag for et kæremål. Dette svarer fuldstændig til praksis for ankesager og burde således ikke være overraskende.

For det andet er afgørelsen udtryk for, at der nok generelt gælder en lempelig bedømmelse af kæreskriftets indhold, og at det her næsten er nok, hvis det klart kan identificeres, hvad formålet med kæresagen er (den kærendes påstand under kæresagen).

(Emnet er ikke helt nyt i praksis. Den lempelige linje er lagt i U 1986.871/2 H, og i Østre Landsrets efterfølgende afgørelser i U 2005.2644 Ø og U 2017.3336/1 er den nedre grænse lagt ved spørgsmålet, om man af kæreskriftet og de omkringliggende omstændigheder kan *udlede* den kærendes påstand).

Højesterets præmisser indeholder formuleringen, at Højesteret under de nævnte omstændigheder »ikke [fandt] grundlag for at tilsidesætte landsrettens vurdering«.

Denne formulering anvendes, som jeg forstår det, undertiden i sager om mere skønsprægede processuelle afgørelser til signal om netop afgørelsens skønsmæssige element (og som udtryk for en grundlæggende respekt for, at sådanne skøn ofte bedst foretages af den domstol, der behandler sagen). Formuleringen bør i sig selv mane til besindighed, når man fortolker afgørelsen - og den skal måske først og fremmest tages som udtryk for, at vi her er på et område, hvor Højesterets opgave ikke er at »second guess« landsretten, og at man i den konkrete sag har nærmet sig et grænseområde, hvor også det modsatte resultat kunne have været forsvaret.

2.4.2. U 2022.4448 H (TfK 2022.433) - »betinget« kæremål

Efter en straffesag (!) anmodede tiltaltes advokat ved en mail byretten om at »revurdere« salærudmålingen og tilkendegav samtidig, at hendes anmodning alternativt skulle forstås som en kære.

Byretten fandt ikke anledning til at revurdere salæret og videresendte derfor sagen til landsretten, der imidlertid afviste at behandle kæremålet med henvisning til TfK 2019.529 og U 2018.2834 Ø (en kendelse kan ikke kæres, før den er truffet. Man kunne hertil nævne Østre Landsrets kendelse af 6. november 2020 omtalt i min Julealmanak for 2020 og U 2005.1385 som et eksempel fra det civilprocesretlige område).

Højesteret ændrede resultatet, men har efter min opfattelse ikke herved rykket på retsstillingen.

En kendelse kan ikke kæres, før den er afsagt. Men i denne sag havde byretten truffet afgørelse om salær, og det var denne afgørelse, der blev påkæret - ikke beslutningen om ikke at revurdere salæret.

2.5. Retsplejelovens § 253, stk. 3

I år fik vi kun en enkelt afgørelse om den ellers teoretisk og praktisk interessante appelregel i retsplejelovens § 253, stk. 3, om delafgørelser.

Mens spørgsmålet efter bestemmelsens stk. 1 og 2 er, hvornår det er *hensigtsmæssigt* at udskille spørgsmål til delafgørelse (det spørgsmål behandles i et tidligere kapitel), drejer de fleste sager efter stk. 3 om, hvornår noget overhovedet er en delafgørelse (og derfor omfattes af reglen).

Selvom man rent sprogligt kan argumentere for, at enhver afgørelse, der ikke afslutter sagen, er en delafgørelse, er det helt oplagt ikke tilfældet. Mange afgørelser befinder sig så at sige *under* grænsen for, hvad der udgør en delafgørelse. Det gælder f.eks. en kendelse om dørlukning eller en kendelse om, at et bestemt vidne kan eller ikke kan føres.

Mens alle afgørelser om enkelte krav eller materielle tvistepunkter har karakter af delafgørelser, er retsstillingen således noget mere nuanceret ved afgørelser om formelle uenigheder.

Uden for bestemmelsen falder således de processuelle beslutninger og kendelser, som ikke er afgørende for hele sagens behandling (betænkning 1348/1997, s. 54. Se om begrebet U 1999 B s. 387 ff. og senest gennemgangen i »Appeltilladelser« s. 94 ff.).

Ved den seneste ændring af bestemmelsen lagde man i forarbejderne i overensstemmelse hermed op til, at bestemmelsen skulle omfatte »... afgørelser om

spørgsmål, der er afgørende for hele sagens behandling, som fx lovvalg, rettens kompetence og søgsmålsfrister og søgsmålskompetence ...«, mens »Afgørelser om formalitetsspørgsmål vedrørende sagens gang, som f.eks. afgørelser om bevisførelse, syn og skøn, stedlig kompetence mv., [derimod] ikke [vil] være delafgørelser« (lovforslag 178/2014. Bemærkningerne er blandt andet citeret i U 2016.526 H om henvisning af en sag, der i overensstemmelse med praksis før lovændringen ikke fandtes at være en delafgørelse).

Selv med disse eksempler er reglens anvendelse i praksis vanskelig, hvad en rigtigholdig praksis da også vidner om. Den praksis kan vi i år udvide med en enkelt afgørelse.

2.5.1. FM 2021.140 - retsplejelovens § 253, stk. 3, 2. pkt.

Procesbevillingsnævnet har den 23. juni 2022 under j.nr. 21/26954 meddelt tilladelse til at indbringe sagen for Højesteret.

Afgørelsen fastslog, at en afgørelse om at henskyde afgørelsen om sagsomkostninger i en bevissikringssag til afgørelsen om sagsomkostninger i justificationssagen, der verserede ved en anden ret, er en delafgørelse omfattet af § 253, stk. 3, 2. pkt., og at kære derfor kræver Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Vejen dertil er lidt kringlet, og derfor måske værd at beskrive lidt nærmere.

Landsrettens afgørelse bygger således på den forståelse, at afgørelsen om at henskyde sagsomkostningsafgørelsen reelt indeholdte to beslutninger.

For det første indebar afgørelsen en beslutning om at henskyde afgørelsen om sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 421 (særregel for bevissikringssager). Sådanne afgørelser kan ikke kæres, jf. § 427. Det er for så vidt et særspørgsmål vedrørende forbudssager.

For det andet indebar afgørelsen - fordi justificationssagen verserede ved en anden ret - en afgørelse om *henvisning* af omkostningsafgørelsen. Denne henvisningsafgørelse var ikke omfattet af §§ 421 og 427, men var altså efter landsrettens vurdering en delafgørelse, og *den del af afgørelsen* var derfor omfattet af § 253.

Afgørelsen bekræfter således den mere generelle regel, at en afgørelse om at henvise en sag til en anden ret er en delafgørelse. På det punkt bekræfter sagen den linje, der er lagt i U 2016.526 H og blandt andet fulgt i U 2019.3540 Ø. (Bemærk, at ikke alle henvisningsafgørelser er delafgørelser, jf. således U 2000.1299/2 H om henvisning til landsretten efter § 226).

2.6. Retsplejelovens § 368, stk. 1.

Det følger af retsplejelovens § 368, stk. 1, at parternes ankemuligheder begrænses i sager med en sagsgenstand på 20.000 kr. eller under.

Umiddelbart er bestemmelsen lige til. Man sammenligner resultatet i byretten med påstanden i ankestævningen (og så er der lidt om, hvordan man sammentæller forskellige påstandstyper - det kan man læse meget mere om i »Appeltilladelser«).

I navnlig en situation, er tællereglerne imidlertid ikke nødvendigvis nok. For hvad sker der, hvis påstanden i ankestævningen efterfølgende bliver ændret (reduceret), så sagen ikke længere opfylder betingelserne...

Lige præcis det spørgsmål blev vi lidt klogere på i emnets mest interessante afgørelse, **U 2023.692 V** (2.6.2).

Da afgørelsen taler ind i et emne, som litteraturen ikke har kunnet enes op, vil jeg ikke her opstille en regel på baggrund af kendelsen - man må i stedet læse analysen med alle de nødvendige nuancer.

Forinden følger en omtale af **U 2022.1606 H** (2.6.1), hvor Højesteret i relation til beregningen af ankesagens værdi har ladet sig inspirere af reglerne om opgørelse af sagens værdi i retsafgiftsloven - og på den baggrund fastslået, at *stiftelses- og administrationsomkostninger (i en tvist om et lån) kan medregnes*.

2.6.1. *U 2022.1606 H - beregning af ankesagens værdi*

Ved afgørelsen fastslog Højesteret som skrevet, at stiftelses- og administrationsomkostninger (sagen handlede om et lån) skulle indgå ved opgørelsen af sagens værdi - og den var derfor akkurat over grænsen på 20.000 kr.

Afgørelsen er interessant i et bredere perspektiv, fordi dansk retspleje bygger på en grundlæggende ide om ensartede værdier efter alle regelsæt (og afgørelsen vil derfor også have relevans i spørgsmål om beregning af retsafgift og fastsættelse af sagsomkostninger).

Som anført af Højesteret, er der ikke i forarbejderne til § 368 nogen nærmere vejledning til brug for beregning af sagens værdi. Det er der imidlertid i spredte regler i retsplejeloven - herunder § 401, stk. 1, om sagens værdi i forhold til grænsen for småsager - og i retsafgiftsloven.

De nævnte regler udtrykker helt grundlæggende det princip, at sagens værdi udgøres af summen af alle omtvistede krav, kun med undtagelse af renter og omkostninger (hvorved forstås sagsomkostninger og inkassoomkostninger - ikke andet). Den regel er nu bekræftet i forhold til appelreglen i § 368, stk. 1.

Med præmissernes formulering er det nærliggende for fremtiden at fortolke modsætningsvist fra de nævnte eksempler og i det hele taget at fortolke undtagelserne til princippet om at medregne alle krav snævert (Højesteret skriver bl.a., at et i sagen indtalt administrationsgebyr »hverken er sagsomkostninger for behandlingen i retten eller udenretlige inkassoomkostninger«).

Det må gælde i alle tilfælde, hvor sagens værdi har procesretlig betydning - og uanset, hvad de »øvrige« omkostninger i den konkrete sag måtte være kaldt.

Afgørelsen kan i øvrigt siges at harmonere med U 2015.3821 H, hvor Højesteret fastslog, at også moms af det pågældende beløb (konkret salær til en beskikket advokat) skulle indgå i beregningen - også denne afgørelse kan ses som udtryk for en ambition om ensartet fortolkning af beløbsbegrænsede regler og for et princip om, at alle nominelle krav som udgangspunkt skal medtages (og så indeholder den i øvrigt et obiter dictum om, at moms netop medregnes i forhold til § 368).

2.6.2. *U 2023.692 V - om retsplejelovens § 368, stk. 1, og senere ændringer i påstanden (lang analyse)*

Vestre Landsret har ved denne dom fastslået, at en sag, der i ankestævningen opfyldte den beløbsmæssige betingelse i retsplejelovens § 368, stk. 1, ikke skal afvises, hvis påstanden under sagens behandling nedsættes til en værdi under 20.000 kr.

Afgørelsen indeholder ifølge domsnoten en bekræftelse af en utrykt afgørelse om samme spørgsmål fra Vestre Landsret i BS-6823/2019. Der har der mig bekendt ikke tidligere været trykte afgørelser herom.

Derimod findes to beslægtede afgørelser i U 2002.207/2 Ø og U 2016.102 Ø om afvisning af en ankesag, der »tabte værdi«.

Begge domme er dog til at forstå, når man læser hændelsesforløbet.

I 2002-afgørelsen havde appellanten således i forbindelse med indlevering af anke oplyst, at han agtede delvist at opfylde byrettens dom. Landsretten spurgte på den baggrund ind til graden af opfyldelse, og det kom herved frem, at den reelle værdi af ankesagen var under beløbsgrænsen - og dette altså i en situation, hvor det ved ankestævningens indlevering stod klart, at værdien var lavere end byrettens dom.

I 2016-afgørelsen vedrørte ankesagen ifølge ankestævningen et krav på svie og smerte, der var opgjort til 25.000 kr. Ved indlevering af påstandsdokument blev denne påstand reduceret til 12.760 kr., *uden at dette var udtryk for en ændring af sagens genstand*. Reelt rettede parten ved påstandsdokumentet blot den opgørelse, der var indeholdt i ankestævningen, og landsretten lagde så dette reviderede beløb til grund.

(Advarsel! En lang parentetisk diskussion følger...)

Dommene er i litteraturen udlagt på forskellig måde. I en ældre udgave af »Civilprocessen« tages 2002-dommen til indtægt for et mere generelt udsagn om, at en ankesag, der »taber værdi« fordi byrettens dom delvist opfyldes, kan rammes med afvisning. Det ville i givet fald indebære, at Østre og Vestre ser forskelligt på reglens

anvendelse - og en tilladelse til at indbringe spørgsmålet for Højesteret ville i så fald være nærliggende.

Denne udlægning kritiseres i »Appeltilladelser« s. 51, som jeg for mit vedkommende i det hele kan tilslutte mig - i øvrigt med en bemærkning om, at der faktisk var søgt om appeltilladelse i sagen fra Østre Landsret, men at denne ansøgning blev afvist.

I den nyeste udgave af »Civilprocessen« henvises tillige til 2016-afgørelsen til støtte for den noget generelle udtalelse, som altså fastholdes. Dommen kan ikke affejes med helt samme begrundelse som 2020-dommen, men heller ikke denne dom er nødvendigvis uforenelig med praksis fra Vestre Landsret. I hvert fald ikke hvis man anskuer forholdet således, at påstandsdokumentet blot dokumenterede, at sagens værdi i ankestævningen havde været »pustet op«.

Også her kan jeg således tilslutte mig analysen i »Appeltilladelser« s. 50, der ser sagen som et eksempel på, at efterfølgende påstandsnedsettelse undtagelsesvist kan tillægges betydning, når det ved nedsettelsen bliver klart, at den oprindelige højere påstand var et »kneb« for at få sagen anket.

»Den Civile Retspleje« afstår fra at tage stilling med en bemærkning om, at det ikke »nødvendigvis er påstanden i ankestævningen«, der er afgørende, mens »Dansk Retspleje« slet ikke nævner dommene.

I den kommenterede retsplejelov anføres ganske rammende, at det »ikke [ses] afklaret, om landsretten kan realitetsbehandle en anke, der oprindeligt ... angik mere end 20.000 kr. ... men hvor appellanten efter ankestævningens forkyndelse ... nedsætter sin påstand«. Også her udlægges afgørelsen fra 2016 som et eksempel på et »processuelt kneb«, der må forstås i lyset heraf.

Henset til, at man i litteraturen trods alt har været i stand til sagligt at udlægge praksis på så forskellig måde - og at den ene udlægning vil indebære en klar uenighed mellem landsretterne - kan man som antydning håbe, at spørgsmålet sendes videre til Højesteret.)

De ovennævnte afgørelser fra Østre Landsret illustrerer samtidig, at der - hvis retsstillingen er som skitseret af Vestre Landsret - må tages et almindeligt omgåelsesforbehold. Sådanne forbehold gælder nok altid, men der er grund til at nævne det her: Hvis landsretten føler sig overbevist om, at ankepåstanden er fastsat kunstigt højt for at komme uden om § 368, stk. 1, må denne omgåelse kunne sanktioneres med afvisning.

(Noget andet er så, at jeg kan tvivle på, om man faktisk vil tage det spor. Det er let at skrive, at en efterfølgende påstandsnedsettelse jo vil kunne få omkostningsmæssige konsekvenser, og at appellanten derfor må antages ikke at anke med en højere påstand, end han reelt mener at have ret i. Det er bare ikke rigtigt).

2.7. Retsplejelovens § 368 a

Afvisning af udsigtsløse anker er både de lege lata og de lege feranda et interessant emne. Sidstnævnte fordi reglen på en helt umiddelbar måde begrænser det grundlæggende 2-instans princip (omtalt i en artikel i »retsplejeloven 100 år«). Det er der naturligvis mange andre regler, der gør. Det føles blot gennemsnitligt mere indgribende for parterne, når afvisningen begrundes med, at anken er »udsigtsløs«.

Selvom alle afgørelser er konkrete, er det derfor værd at bruge energi på at forstå disse i sammenhæng. Hovedværket er naturligvis Fenger og Kjærulffs »Appeltilladelser«, mens de vigtigste generelle præmisser findes i Højesterets afgørelser i U 2019.3521 H og U 2020.2511 H.

Helt indtil årets sidste måned var jeg ved at tro, at vi kunne lade gennemgangen blive ved det, men på målstregen redede Højesteret os med to afgørelser og Østre Landsret en enkelt om bestemmelsen.

Har man »Appeltilladelse« stående på hylden, følger nedenfor mit bud på, hvor disse kan placeres som »indstik« til bogens kapitel om § 368 a - sorteret med »fra let til vanskelig «.

Ved **U 2022.3377 Ø** (2.7.1) er det fastslået, at bestemmelsen *ikke finder anvendelse på skifterettens kendelse om stadfæstelse af et boregnskab*. Det var og er helt ukontroversielt.

Ved **U 2023.291 Ø** (2.7.2) er det fastslået, at bestemmelsen *ikke finder anvendelse ved anke af afgørelser fra Sø- og Handelsretten til landsretten*. Det resultat har for så vidt støtte i forarbejderne, men det er mindre oplagt (i »Civilprocessen« argumenteres således for det modsatte resultat, og i min analyse hælder jeg forsigtigt i samme retning).

Vanskeligst er naturligvis vurderingen af, om en sag *konkret skal afvises*. Det har Højesteret haft lejlighed til at belyse ved to kendelser, hhv. **U 2023.557 H** (2.7.3) og **U 2023.589 H** (2.7.4).

I den første sag *fandt Højesteret ikke, at landsretten havde været berettiget til at afvise sagen*. Den kendelse illustrerer helt overordnet, at der, *når appellanten fremlægger nye bilag*, som ikke er åbenbart irrelevante, nok skal en del til at afvise.

I den anden sag *tiltrådte Højesteret derimod afvisningen*. Dette *selvom sagen havde betydning for parten (bortvisning af en privatperson)*. Afgørelsen bør man lægge tæt på U 2021.502 H og navnlig U 2019.3521 H, idet sagerne tilsammen bidrager til at fastlægge området for og vægtningen af hensynet til sagens betydning for parten.

Endelig skal det nævnes, at den i kapitel 1 omtalte kendelse, **U 2022.3154 Ø** (rette sagsøgte ved rekursbehandling) jo faktisk blev afgjort i landsretten efter retsplejelovens § 368 a.

Landsretten fandt således i sagen, at byrettens vurdering af dette - juridiske - spørgsmål var så oplagt korrekt, at en appel var grundløs. Man skal være varsom med at overfortolke, men jeg ser nok til dels afgørelsen som en illustration af, at rent juridiske vurderinger (af velkendte, klart afgrænsede spørgsmål med et sikkert svar) for så vidt er egnede til afvisning.

2.7.1. U 2022.3377 Ø - om retsplejelovens § 368 a

Landsretten fandt ikke, at retsplejelovens § 368 a fandt anvendelse ved anke af skifterettens kendelse om stadfæstelse af et boregnskab.

2.7.2. U 2023.291 Ø - om retsplejelovens § 368 a og Sø- og Handelsretten

Østre Landsret har ved kendelsen gentaget, at retsplejelovens § 368 a ikke omfatter kendelser afsagt af Sø- og Handelsretten.

Der er tale om et resultat, som samme landsret allerede i 2017 var nået til, jf. U 2017.400 Ø, men dengang skrev jeg ikke nyhedsbreve - så det er først nu, jeg har haft lejlighed til at gøre mig tanker om emnet!

Rettens præmisser er ganske kortfattede. Det fremgår af bestemmelsen klart, at den vedrører afvisning, når ankesagen ikke kan forventes at få et andet udfald end i *byretten* - og Sø- og Handelsretten hedder ikke »byret«.

Denne analyse kunne man måske supplere med en bemærkning om, at retsplejelovens § 368 a er en *undtagelse* til det almindelige to-instansprincip og derfor bør fortolkes indskrænkende (eller dog i hvert fald ikke udvidende). (En sådan begrundelse har jeg tidligere forsøgt mig med i relation til U 2020.2051 H om reglens anvendelse på sager efter retsplejelovens kapitel 53, omtalt i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021. Der kan videre henvises til de der omtalte U 2020.3917 H, U 2020.1480 H og U 2020.3917 H om reglens anvendelse i sager efter retsplejelovens kapitel 43 a).

Med det sagt, så kunne man vel under henvisning til reglens tilblivelseshistorie og formål have forsvaret det omvendte resultat (Gomard og Kistrup var således i »Civilprocessen« s 711 *uenig* med Østre Landsrets vurdering i den ovennævnte afgørelse fra 2017).

I modsætning til kære - hvor reglerne i § 392 a indebærer en helt klar, særskilt regulering af Sø- og Handelsrettens afgørelser - er reguleringen af ankesager mere ens mellem de forskellige førsteinstanser. Retsplejelovens § 368, stk. 4, indeholder godt nok særregler om muligheden for at anke visse af Sø- og Handelsrettens afgørelser direkte til Højesteret og i stk. 5 er fastsat særskilte regler om håndteringen af disse sager. Men det følger ikke tvingende nødvendigt heraf, at man ikke i relation til de mange sager, der ankes til landsretten, skulle kunne behandle Sø- og Handelsrettens afgørelser som en tilsvarende fra byretten.

Retsplejelovens § 368 a rummer som nævnt en rent sproglig henvisning til sagens »udfald i byretten« (og læser man forarbejderne, kan man heri ane, at den af lovgiver er opfattet som et supplement til § 368, stk. 1, der *oplagt alene regulerer byretternes afgørelser*). Men formålet med bestemmelsen var at værne landsretterne og parterne imod rene kreditanker eller andre udsigtsløse anker. Dette hensyn vejer vel lige så tungt i en sag om handelsforhold som enhver anden sag - måske endda tungere med tanke på Højesterets betoning af, at det ved anvendelsen af § 368 a skal tages i betragtning, om sagen har et indhold eller er af en art, som har særlig betydning for parten.

Man kunne derfor med lidt velvilje have fortolket udtrykket »udfald i byretten« mere funktionelt i retning af »udfald i første instans, når sagen i anden instans behandles af landsretten« og således sidestillet Sø- og Handelsretten med byretterne i de sager, der ikke opfylder betingelserne for direkte anke til Højesteret.

Det gjorde man bare ikke, og dermed fik vi - i hvert fald foreløbigt (for jeg håber, at vi skal en tur i Højesteret med den her, eller at vi i det mindste kan få Vestre Landsret på banen) - bekræftet svaret på et ganske principielt spørgsmål om bestemmelsens rækkevidde.

2.7.3. U 2023.577 H - om retsplejelovens § 368 a

Højesteret fandt ikke, at landsretten kunne afvise en ankesag mellem to ekskærestre om gyldigheden af et gældsbrief.

I den konkrete sag var der tale om et privat gældsbrief på 150.000 kr., og bevisførelsen til støtte herfor bestod - som det fremgår af byrettens omfattende præmisser med gennemgang af de enkelte bilag - af et overordentligt stort antal SMS'er mv., der alle måtte undergives en vis fortolkning.

Hertil kom for et synspunkt om, at gældsbriefet var tilblevet under gentagen vold og trusler om vold (for landsretten understøttet af en politirapport med afhøring af et vidne om samme tema).

Landsretten skrev herom, at »Sagens udfald afhænger af en konkret vurdering af, om A kan godtgøre, at underskrivelsen af det i sagen omhandlede gældsbrief er retsstridigt fremkaldt ved personlig vold eller ved trussel om øjeblikkelig anvendelse heraf, jf. aftalelovens § 28. Sagen er derfor ikke af principiel karakter ...«

Hermed var, som Højesterets kendelse viser, imidlertid ikke i tilstrækkelig grad taget højde for, om det *kan udelukkes*, at de nye oplysninger for landsretten er relevante (dels 9 nye bilag, dels en oplysning om, at byretten havde lagt til grund, at samlivet var længere, end det faktisk var - hvilket alt andet lige ville give en længere periode til at oparbejde den underliggende gæld).

Afgørelsen må formentlig ses som eksempel på, at der - når en part fremlægger nye bilag, som umiddelbart er relevant eller på anden måde godtgør fejl ved det

grundlag, byretten har lagt til grund - skal ganske meget til for at bringe § 368 a i anvendelse.

Den afsluttende sætning om »sagens karakter« har nok peget på, at det i en sag om påstået vold og trusler om vold opleves som særligt indgribende at fortabe sin appelret.

(Umiddelbart synes udtrykket derimod ikke at kunne sidestilles med en hensyntagen til »sagens betydning for parten«, der sigter til sagens udfald. Dette udtryk plejer Højesteret at bruge, når ellers det har været bærende. Da Højesteret i domsnoten imidlertid henviser til U 2021.502 H, der handler om netop dette kriterium, kan jeg være usikker på den præcise sammenhæng mellem begreberne. Mit bedste bud er, at denne note primært skal ses som en henvisning til den meget grundige domsnote i 2021-afgørelsen, der oplister alle relevante forarbejder og tidligere domme).

2.7.4. U 2023.589 H - om retsplejelovens § 368 a

Vi fortsætter med en kendelse om retsplejelovens § 368 a. Denne gang i en sag, hvor hensynet til den pågældende part *ikke* kunne føre til en tilsidesættelse af landsrettens afvisning.

Den underliggende tvist vedrørte berettigelsen af en bortvisning af en medarbejder, der havde ageret truende over for en kunde.

Selve optrinnet var for byretten dokumenteret ved en række videosekvenser, og landsretten anfører i begrundelsen for afvisning (som lægger sig i rækken af »gode« begrundelser - forstået som en begrundelse, der giver parterne en rimelig forståelse af, at retten faktisk har forholdt sig til sagen), at landsretten har gennemset de tre centrale videosekvenser som led i vurderingen efter § 368 a (en bekræftelse af, at bestemmelsen vitterlig lægger op til en egentlig, om end meget foreløbig, vurdering af sagens substans).

For Højesteret burde det væsentligste spørgsmål have været, om der, uanset den ret sikre formodning om sagens forventede udfald, skulle tillades anke af hensyn til parten. Det har det nok også - selvom det ikke synes at have fyldt meget i medarbejderens argumentation...

Under alle omstændigheder er mit take på kendelsen, at det ikke automatisk udelukker anvendelse af § 368 a, at den pågældende tvist vedrører partens indtægtsgrundlag (en mulig forskel på den hero omtalte afgørelse og U 2019.3521 H er, at en bortvisning ikke forhindrer vedkommende i at få et nyt job, mens en afgørelse, der fører til nedlæggelsen af en virksomhed, for evigt vil forhindre dennes drift. Hertil kommer nok, at man i afgørelsen fra i år har følt sig mere sikker på »åbenlys grundløst« kriteriet i lyset af oplysningerne om landsrettens gennemgang af videomateriale).

2.8. Retsplejelovens § 389 a

Hvis § 368 a fortjener titlen som den vanskeligste og/eller vigtigste appelbegrænsning, må § 389 a løbe med titlen som den letteste.

Det burde være lige til at anvende reglen, men der kommer år efter år nye sager (og ikke kun om de vanskelige emner i bestemmelsens grænseområde).

Det var således også tilfældet i 2022 med 4 trykte afgørelser, der heldigvis alle kan indpasses i en efterhånden ret veletableret praksis - men som for en dels vedkommende faktisk lægger lidt nyt til.

Allerede tidligt fastslog Højesteret, at det afgørende for bestemmelsens anvendelse er en tidsmæssig vurdering. Er en kendelse afsagt fra tiden efter stævning er udtaget og indtil dom er afsagt, finder bestemmelsen anvendelse. Bestemmelsen omfatter - og jeg nævner i flæng - spørgsmål om opsættende virkning (U 2015.2540 H); spørgsmål om dommers inhabilitet (U 2016.545 H); spørgsmål om dørlukning (U 2017.1114 Ø); beregning af retsafgift (U 2016.813 H); afgørelser om afvisning ved udeblivelse (U 2017.1760 H); afgørelser om advokatbeskikkelse (U 2017.3223 H, U 2017.432 Ø og U 2018.3475 V) og afgørelser om fri proces, når disse træffes af retten (U 2019.1993 H).

Der kan supplerende fra 2019 henvises til Højesterets afgørelser i U 2019.1308 H (kendelser om midlertidig forældremyndighed) og U 2019.3565 H (frigivelse af sikkerhed for sagsomkostninger) som nylige eksempler på anvendelsen af den tidsmæssige afgrænsning som skæringspunkt for bestemmelsens anvendelse. At vi hverken i 2020 eller 2021 fik afgørelser fra landets øverste domstol til belysning af det tidsmæssige aspekt, læser jeg som udtryk for, at vi nu godt ved, hvor linjen går.

Som nye kendelser til bunken fik vi i år **U 2022.1212 Ø** (2.8.3) *en kendelse om, at statskassen ikke skulle erstatte merudgifter ved omberømmelse* og med **U 2022.1998 Ø** (2.8.4) *en afgørelse om delvis tilbagebetaling af retsafgift efter et forlig*.

Denne praksis forudsætter naturligvis, at det forinden er fastslået, at kendelsen er afsagt på et område, hvor retsplejelovens § 389 a finder anvendelse. Også her er retstilstanden egentlig ret klar i relation til de vigtigste snitflader.

Det drejer sig om *afgørelser fra Familieretten* - der er omfattet af bestemmelsen, jf. U 2020.2414 Ø (TFA 2020.259/1) og U 2020.2426 Ø (TFA 2020.260/1) (der for deres vedkommende følger U 2019.1308 H og U 2017.3224 H om byrettens afgørelser i familieretlige tvister).

Og det drejer sig om *sager med udspring i konkursprocessen* eller anden skifteproces, der er omfattet, hvis den pågældende tvist verserer i den civile retspleje, jf. som eksempler herpå i U 2019.1993 og U 2019.1996 H (konkurskarantænesager), og som ek-

sempler på afgørelser, som ikke vedrørte en civil sag U 2019.3545 H (skifterettens afgørelse om kompetence) og U 2020.3744 H (udpegning af kurator).

Forskellen på de to typer af afgørelser er, at de sidstnævnte ikke er afsagt i et forløb, der ultimativt kan lede til dom. Det er derimod kendelser i f.eks. fordringsprøvelsessager eller konkurskarantænesager, der godt nok udspringer af en konkursproces, men kører som selvstændige retssager efter retsplejelovens almindelige regler. (Se om emnet også U 2021 B s. 81 og U 2021 B s. 227).

Den linje blev i år fortsat ved den ovennævnte **U 2022.1212 Ø**, der udsprang af en konkursproces men vedrørte en kendelse truffet under en civil sag.

Lidt mere nyt var der i **U 2022.2645 Ø** (2.8.1) om en *kendelse om at afvise en klage over administrativt bestemt frihedsberøvelse*. Vi vidste således fra U 2019.2739 Ø, at retsplejelovens § 253 fandt anvendelse i disse sager, og det var derfor en rimelig antagelse, at også § 389 a gjaldt. Det er nu fastslået.

Et andet område, der ikke tidligere har været prøvet, er *kendelser truffet i sager om midlertidige forbud og påbud*. Her har Østre Landsret i **U 2022.1209 Ø** (2.8.2) fastslået, at reglen ikke finder anvendelse (det fremgår af kendelsen, at Procesbevillingsnævnet med henvisning til U 2016 683 Ø havde givet udtryk for samme retsopfattelse).

Endelig er der grund til her at gentage, hvad der er anført i afsnit 2.2 om **U 2022.3332 H**, nemlig at *retsplejelovens § 389 a ikke gælder i sager efter databeskyttelsesloven* (som indeholder egne fristregler for appel).

Hermed er et generelt spørgsmål om forholdet mellem de to love afgjort, og det er næppe sidste gang, advokater får behov for at kende retsstillingen her (også fordi en fejlfortolkning kan føre til retsfortabelse, som afgørelsen konkret viser).

2.8.1. U 2022.2645 Ø - om retsplejelovens § 389 a

Afgørelsen fastslår, at en afgørelse om at *afvise en klage over administrativt bestemt frihedsberøvelse* (der behandles efter de særlige regler i retsplejelovens kapitel 43 a) er omfattet af kærebegrænsningsreglen i retsplejelovens § 389 a.

Herved udtrykkes for det første, at denne bestemmelse finder anvendelse i sager om administrativt bestemt frihedsberøvelse (hvilket er generelt interessant men også i overensstemmelse med U 2019.2739 Ø om anvendelse af retsplejelovens § 253 vedrørende delafgørelser), og for det andet, at en sådan afvisningsafgørelse kan anses for truffet under sagens forberedelse (hvilket ikke overrasker, når vi fra U 2017.1760 H ved, at afvisningskendelser kan være omfattet. Det er da også i forbindelse med bestemmelsens vedtagelse forudsat, at netop afvisningskendelsers væsentlige betydning for parterne gør, at sådanne lettere vil kunne tillades påkæret).

2.8.2. U 2022.1209 Ø - retsplejelovens § 389 a

Afgørelsen fastslår, at kendelser truffet i sager om midlertidigt forbud og påbud ikke er omfattet af kærebegrænsningsreglen i retsplejelovens § 389 a.

(Hvis man beskæftiger sig med påbuds- og forbudssager til dagligt, er det også værd at læse landsrettens begrundelse for, at kæremålet ikke kunne tillades efter de særlige kæreregler i § 427).

2.8.3. U 2022.1212 Ø - retsplejelovens § 389 a

Vi starter med en afgørelse om et emne, som hyppigt var oppe i 2021: Anvendelse af retsplejelovens § 389 a i sager, der udspringer af konkursprocessen.

Afgørelsen siger efter min forståelse intet nyt om reglens anvendelse i konkurs, idet den omhandlede kendelse udsprang af en regulær civil sag, der blot havde et konkursbo som part.

Der, hvor den måske siger lidt, er i forhold til den funktionelle afgrænsning af bestemmelsen (der med U 2015.2540 H er givet et rent tidsmæssigt kriterium). Således fastslår kendelsen, at bestemmelsen finder anvendelse på en kendelse om at afslå anmodning om, at statskassen skulle erstatte udgifter i forbindelse med ombehandling af hovedforhandlingen, jf. retsplejelovens § 320.

Når man kender den hidtidige praksis på området, er det ikke overraskende. En afgørelse efter § 320 ligger tidsmæssigt før sagen afsluttes (og selv hvis den ikke gjorde, ville den være »tilknyttet« sagens afslutning i mindst samme omfang som afgørelser om genoptagelse og om frigivelse af sagsomkostninger i forbindelse med afvisning, der med U 2015.2529 H, U 2015.2534 H, og U 2019.3565 H er henført under bestemmelsen).

2.8.4. U 2022.1998 Ø (FM 2022.13) - om retsplejelovens § 389 a (afgørelse om retsafgift efter forlig)

Afgørelsen fastslår, at retsplejelovens § 389 a omfattede en afgørelse om delvis tilbagebetaling af retsafgift truffet i umiddelbar forlængelse af parternes forlig af sagen.

2.9. Kontrakære og kontraanke

2.9.1. U 2022.1409 H - påstand over for medsagsøgt under ankesag

Afgørelsen stadfæster U 2021.1720 V, som er analyseret i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021.

I byretten havde en sælger af et sommerhus sagsøgt de to købere, den medvirkende ejendomsmægler og en landinspektør med krav om solidarisk betaling af et større erstatningsbeløb. Sælger fik i byretten dom over de to købere, men ikke mægleren og landinspektøren.

De to købere ankede herefter sagen *over for sælger* med påstand om frifindelse og *over for ejendomsmægleren* med påstand om friholdelse.

I sit ankesvarskrift nedlagde sælger påstand om stadfæstelse over for de to købere (appellanterne) og påstand om betaling over for ejendomsmægleren (samme påstand som for byretten). Ankesvarskriftet var indleveret efter ankefristens udløb, og spørgsmålet var derfor, om sælger overhovedet kunne nedlægge påstand over for ejendomsmægleren.

Landsretten tillod påstandene, idet påstandene dels relaterede sig til de i byretten fremsatte krav, og dels var nedlagt over for en ejendomsmægler, der allerede var part i ankesagen.

Som jeg skrev i min omtale af landsrettens kendelse, flugtede denne med den ledende dom på området (U 2016.3040 H) og tidligere praksis fra landsretten (U 2011.20 V), der i »Den Civile Retspleje« er omtalt til støtte for den meget rammen- de beskrivelse, at en appelindstævnt efter princippet i retsplejelovens §§ 375-377 må kunne nedlægge selvstændige påstande over for øvrige parter i ankesagen, når han på grund af udfaldet i byretten ikke har haft selvstændig anledning til at anke i det pågældende partsforhold.

Højesteret har nu stadfæstet landsrettens kendelse, bl.a. med henvisning til §§ 375-377, og vi kan dermed sætte to streger under ovennævnte formulering.

(Højesteret henviser da også i domsnoten til den nævnte passage og de to ovennævnte domme, U 1987.170/1 H samt U 2020.1105 Ø om kontraanke i samme partsforhold, hvor dommen for så vidt blot gengiver, hvad der følger udtrykkeligt af retsplejeloven. Det »nye« i forhold til U 2020.1105 Ø er, at appelindstævnte i ankesvarskriftet kan nedlægge påstande over for andre end appellanten).

2.10. Øvrige spørgsmål

2.10.1 U 2022.2739 H - (ikke) begrænsning af prøvelsen i Højesteret

I den på baggrund af mediedækningen velkendte »Anne Black«-sag fandt Højesteret ikke, at der var grundlag for at begrænse prøvelsen til alene at vedrøre spørgsmålet om udmåling af erstatning og vederlag.

Begrundelsen herfor var den simple, at Procesbevillingsnævnet ikke havde begrænset anketilladelsen - og så var sagen for Højesteret heller ikke begrænset (bortset fra af de almindelige regler om nova).

Sagen flugter fuldstændig med tidligere praksis, jf. U 2009.2790 H (og til sammenligning U 2018.1160 H, hvor appeltilladelsen *var begrænset*).

I mine øjne kunne man også have nævnt U 2021.4117 H (omtalt i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021 med yderligere henvisninger). Den er ikke nævnt i

Højesterets domsnote, hvilket har givet anledning til et genbesøg i forbindelse med sammenskrivningen af årets almanak. Det har ikke ledt mig til nogen god forklaring, og jeg fastholder derfor, at domsnoten lige så vel kunne have omtalt denne sag (også).

2.10.2. U 2022.3249 H - om omkostningsprøvelse ved delvis anke

Sagen blev ført af en kollega, og jeg havde selv fornøjelsen af at føre pennen for den tabende side. Af samme grund vil jeg begrænse analysen til en mere ren gengivelse af dommen, der imidlertid er vigtig nok til trods alt at få nogle ord med på vejen.

I et større sagskompleks om det økonomiske opgør vedrørende en række bygge- rier indbragte den tabende part tvisten vedrørende *ét af disse* for Højesteret (som 2. instans).

Sideløbende hermed anmodede den vindende part om Procesbevillingsnævnets tilladelse til særskilt indbringelse af landsrettens omkostningsudmåling og fremsatte i ankesagen anmodning om tilladelse til at nedlægge påstand om det samlede omkostningsspørgsmål.

Procesbevillingsnævnet meddelte afslag, og spørgsmålet beroede derfor på Højesterets vurdering af den fremsatte anmodning.

Spørgsmålet var i den sammenhæng, hvordan retsplejelovens § 368, stk. 8, om »særskilt anke« af omkostningsafgørelser fra landsretten til Højesteret: Ville en prøvelse af landsrettens omkostningsafgørelse vedrørende de byggeprojekter, der ikke var indbragt for Højesteret, have karakter af en særskilt anke - eller medførte den delvise appel, at hele omkostningsspørgsmålet automatisk indgik for Højesteret.

Højesteret fandt, at bestemmelsen måtte forstås på sidstnævnte måde.

2.10.3. U 2022.904 Ø - om kære af retsforlig

Afgørelsen fastslår, at et retsforlig (omfattet af retsplejelovens § 270, stk. 2) alene kan påkæres for så vidt angår de i § 270, stk. 2, nævnte formelle indsigelser - og da kun med Procesbevillingsnævnets tilladelse.

Efter byrettens tilkendegivelse havde parterne forligt sagen - på de tilkendegivne vilkår - og forliget var ført til retsbogen. Imidlertid ombestemte en af parterne (en selvmøder) sig og forsøgte at få forliget tilsidesat ved appel (af retten forstået som en begæring om kære).

Sagen blev afvist under henvisning til, at kæremål alene kan omfatte indsigelser mod rettens handling, og da forudsætter en tilladelse fra Procesbevillingsnævnet, der ikke forelå i sagen.

Reelt synes kæremålet at være motiveret af utilfredshed med forligets materielle betingelser. Sådanne indsigelser kan ikke fremmes ved appel, da forliget har *aftalekraft* (og ikke retskraft), og derfor enten må efterleves eller tilsidesættes i en ny sag med påstand om ugyldighed (Fra Højesterets praksis kan nævnes U 1985.914 H og U 2001.518 /2 H. Se som eksempler på en succesfuld indsigelse U 1978.973 H, der læner sig op ad forudsætningslæren og U 1981.725 V om aftalelovens § 36).

2.10.4. TFA 2022.6 - to-instans princippet i familieretlig sag

En lidt spøjst sag, som konkret er afgjort i lyset af blandt andet forældreansvarslovens § 26, men som siger noget mere alment om behandlingen af ankesager.

Under en ankesag vedrørende Familieretshusets afgørelse om forældremyndighed ønskede den ene forælder at få landsrettens stillingtagen til en påstand om ferie-samvær. Det afviste landsretten, idet denne ikke fandt at burde afgøre spørgsmålet i første instans.

Som det også fremgår af præmisserne, henviser retsplejelovens § 455 (sagsbehandlingen i familieretssag) som udgangspunkt efter de almindelige regler i retsplejeloven, hvor spørgsmålet om udvidelse af sagens genstand i anken er reguleret i §§ 383 og 384, hvor sidstnævnte lovfæster det grundlæggende to-instans princip ved at begrænse adgangen til at fremsætte påstande, som gør det nødvendigt at tage stilling til »nye forhold«.

Landsretten henviser kun i forbifarten til retsplejelovens § 383, hvilket måske har sammenhæng med de særhensyn, der trods alt gør sig gældende på området.

Jeg er ikke ekspert i familieretssager, men når jeg læser landsrettens præmisser, herunder den mere udtrykkelige henvisning til forældreansvarslovens § 26, er min tolkning, at grænsen for, hvornår nye påstande skal afvises, på dette område kan være sat lavere - hvilket i givet fald må skulle begrundes med henvisning til Familieretshusets særlige funktion og kompetence på området.

Selvom jeg ville forvente, at udfaldet havde været ens også ved en ren anvendelse af retsplejelovens § 384, er det vel ikke helt utænkeligt, at man kunne være nået frem til, at kravene var tilstrækkeligt nært forbundne (se om dette hensyn U 1985.411 H). Man kan i hvert fald godt forestille sig, at sagen var faldet anderledes ud i det almindelige civile retssystem - og selvom temaet er fælles for alle retssager, er det her måske et område, hvor man skal fare med lempe, hvis man vil »eksportere« afgørelser.

Kapitel 10

Oprejsningsbevillinger

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Inden for emnet »oprejsningsbevillinger« fik vi i år ganske sparsom praksis. 3 afgørelser, herunder én om betydningen af »rettens forhold« (problemer med sagsportalen) og to om andre situationer.

Alle afgørelser er konkret begrundet, og ingen er efter min opfattelse principielle. Jeg vil derfor blot lade analyserne nedenfor tale for sig selv.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Oprejsningsbevilling på grund af rettens forhold

Når retten vejleder parterne om den rette fremgangsmåde, må de almindeligvis have føje til at følge den vejledning. Det gælder uanset, om de er selvmødere eller repræsenteret ved advokat.

Refleksvirkningen heraf er, at når parterne fordi de har fulgt rettens anvisning, står til at lide et retstab, må retten afværge tabet. Retsmidlet hertil er i mange tilfælde meddelelse af oprejsningsbevilling (eksempelvis U 2003.2303 Ø, U 2014.1647 Ø, U 2020.1490 H, U 2020.2515 H (alle om kære), U 2015.36 H (om anke - hvor praksis er mere sparsom) og den lidt specielle U 2020.877 H (om fejl i afgørelsesformen)).

Samme grundlæggende tanke genfindes i forarbejderne til sagsportalen, der peger på, at parterne normalt bør gives oprejsningsbevilling, hvis fristoverskridelser e. lign. skyldes tekniske problemer med sagsportalen.

Praksis herom befinder sig i et spændingsfelt mellem de i dette kapitel omtalte sager, og så det selvstændige store emne om »sagsportalen«, jeg har medtaget i et tidligere kapitel.

For nærværende sammenhæng bør det dog noteres, at en af de i kapitel 5 omtalte sager, *FM 2021.147* (2.1.1.), netop er et eksempel på oprejsningsbevilling på grund af rettens (sagsportalens) forhold.

2.1.1. *FM 2021.147 - oprejsningsbevilling ved problemer med appelfunktion*

Afgørelsen er som nævnt også omtalt i kapitel 5 om »sagsportalen«.

Reelt hører afgørelsen nok mest til i dette kapitel, men fordi den siger så meget om de tekniske problemer med portalen, har jeg valgt at sætte den primære analyse i den sammenhæng.

I dette kapitel vil jeg derfor begrænse mig til at bemærke (gentage), at en advokat, der op grund af tekniske problemer med appelknappen på minretssag.dk fik oprejsningsbevilling, fordi han i forbindelse med sit forgæves forsøg på at appellere (i) havde orienteret retten om problemet på portalen, og (ii) havde sendt kærskriftet via mail samt (iii) efterfølgende havde uploadet dette på sagsportalen.

Retten lagde alene på grund af advokatens oplysninger herom til grund, at han faktisk var afskåret fra at benytte den rette fremgangsmåde, og beslutningen om at give oprejsningsbevilling må herefter have været let.

2.2. Oprejsningsbevilling i andre tilfælde

2.2.1. *U 2022.3332 H - ikke oprejsningsbevilling ved overskridelse af særfrist for kære*

Afgørelsen er også omtalt i kapitel 10 med en grundigere gengivelse af forløbet.

Appellanten havde med Procesbevillingsnævnets tilladelse (jf. retsplejelovens § 389 a) indleveret rettidig kære vedrørende en kendelse om medtagelse af dele af skadelidtes CPR-nummer ved sagens forlæggelse for Retslægerådet.

Denne kære var indleveret i overensstemmelse med retsplejelovens frister, men ikke inden for fristen i databeskyttelseslovens § 37, stk. 2 - og Højesteret fandt, at det alene var sidstnævnte, der regulerede forholdet.

Spørgsmålet var herefter, om kæremålet alligevel skulle admitteres, hvilket i givet fald skulle begrundes med, at den af appellanten valgte fremgangsmåde havde været undskyldelig.

Inden omtalen af afgørelsen af dette spørgsmål, er det værd at hæfte sig ved, at det overhovedet blevet stillet. Hermed er det nemlig fastslået, at databeskyttelseslovens § 37 giver mulighed for at admittere en for sen kære, hvis betingelserne efter retsplejelovens § 394 er opfyldt.

I den konkrete sag fandt Højesteret ikke, at det var tilfældet.

Afgørelsen er streng, også henset til, at det nærmere samspil mellem de to regelsæt vel ikke var helt oplagt, hvad Procesbevillingsnævnets afgørelse tydeligt illustrerer (nævnet gav tilladelsen!). Den er imidlertid samtidig på linje med den foreliggende praksis, jf. f.eks. U 2020.3387 H, FM 2020.268 og U 2020.1092 V (og appellanten kunne jo i og for sig have kæret og søgt kæretilladelse samtidig...).

2.2.2. FM 2022.14 - ikke oprejsningsbevilling

Afgørelsen ligner en »søsterkendelse« til U 2020.1348 V.

I afgørelsen fra 2020 havde en udlejer for byretten forklaret, at han ville flytte ind i sit lejemål, vandt sagen, og derefter aldrig flyttede ind. Da lejereren mere end 4 uger senere blev bekendt med sagens rette sammenhæng, gav landsretten oprejsningsbevilling, jf. retsplejelovens § 372, stk. 3.

Som skrevet i 2020 var denne afgørelse et sjældent eksempel på det, der i »Appeltilladelser« (s. 316) omtales som en *undskyldelig fristoverskridelse på grund af nye oplysninger*. (Emnet er også behandlet i »Højesteret og retsplejen« fra s. 76 og i U 1992 B s. 457 ff.).

Den her omtalte kendelse ligner på mange måder. Også her var der tale om en ansøgning om tilladelse til at anke en dom om opsigelse af et lejemål begrundet i udlejers påtænkte benyttelse, og også her viste det sig senere, at udlejer ikke tog lejemålet i brug.

I årets afgørelse gav det imidlertid ikke en oprejsningsbevilling, idet »oplysningen om, at lejligheden nu er udlejet på ny, ikke i sig selv udgør omstændigheder, som kan medføre, at der undtagelsesvis meddeles tilladelse til anke...«.

Begge afgørelser er meget konkrete og gengivelserne for korte til med sikkerhed at pege på forskellen. Den mest sandsynlige forklaring er nok, at der i den seneste afgørelse var en plausibel forklaring fra udlejer (der angav at have haft til hensigt at overtage lejligheden, hvis ikke hun i mellemtiden var kommet til skade), mens man i 2020 ret tydeligt havde at gøre med en udlejer, som løj i retten for at komme igennem med opsigelsen.

Først og fremmest er afgørelsen dog et eksempel på, at anketilladelse efter udløbet af ankefristen har den absolutte undtagelses karakter, og den blotte fremkomst af nye - relevante - oplysninger er ikke nok.

Kapitel 11

Retskraft. Berigtigelse

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

Et kort kapitel om et vigtigt emne (retskraft), der i almanakken suppleres med undertitlen »berigtigelse« for at afspejle, at netop disse emner både juridisk og praktisk har betydelig sammenhæng; inden for rammerne af, hvad retten kan berigtige, kan man næppe helt tale om retskraft.

I år er det imidlertid kun retskraftssager, vi har fået eksempler på. Og med kun to afgørelser, bliver det næsten kunstigt at samle highlights.

Omvendt er jeg vel nødt til her at nævne, at kapitlet bl.a. byder på en meget lang analyse af en af de mest omtalte retskraftsdomme, *U 2022.1957 H* om udstykning (litispendens) i O.W. Bunker, hvor jeg prøver at komme hele vejen rundt om emnet.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Retskraft. Litispendens

Egentlig er spørgsmålet om retskraft ret lige til. Når ankefristen udløber, er domme endelige. Det betyder, at de spørgsmål, der har været rejst under sagen ikke kan genbesøges i en senere sag (negativ retskraft).

Retskraften rækker imidlertid længere end blot til de krav, der har været indtalt i sagen, idet dommen tillige afskærer sager om krav, der på grund af deres nære sammenhæng med den afgjorte sag *kunne være medtaget under sagen* (læren om ulovlig udstykning).

Indtil da, dvs. indtil sagen finder sin afgørelse, udstrækkes retskraftens virkninger »bagud i tid« gennem reglerne om litispændens, der giver verserende sager en art retskraftsvirkning i forhold til senere anlagte sager om samme emne.

Vurderingen af litispændensvirkningen er principielt den samme, som ved vurderingen af en sags retskraft. Man må således for det første se på de påstande, parterne faktisk har eller burde have fremsat.

Navnlig sidstnævnte led giver anledning til vanskelige spørgsmål, der almindeligvis behandles under overskriften »ulovlig udstykning«. Ved dette udtryk forstås

det i retspraksis skabte forbud mod *vilkårligt at opdele en tvist i flere sager*, og konsekvensen er i så fald, at senere sager om krav, der på grund af deres nære sammenhæng med de i den tidligere sag indtalte krav *burde være medtaget under den første sag*, må afvises, jf. U 2010.1431 H.

Samme virkning slår i medfør af princippet om litispendens igennem, hvis en part forsøger at anlægge flere sager om dele af samme krav - og det er netop emnet for kapitlets altoverskyggende tyngdepunkt, **U 2022.1957 H** (2.1.1) om *retskraft og litispendens i O.W. Bunker, der stadfæster landsrettens afgørelse og herved gør det tydeligt, at forbuddet mod udstykning ikke svækkes i sager om litispendens*. (Det kunne man ellers godt have argumenteret for, jf. nærmere nedenfor i omtalen).

Har man mod på mere efter den lange analyse af O.W. Bunker, kan man i omtalen af **U 2022.2612 Ø** (2.1.2) læse om en noget særegen sag vedrørende en *afvisningsdoms retskraft*.

2.1.1. U 2022.1957 H - retskraft i O.W. Bunker-sagskomplekset (litispendens)

Afgørelsen stadfæster Østre Landsrets dom i U 2020.1688 Ø. Højesterets afgørelse bekræfter i det store hele, hvad vi lærte af den tidligere landsretsdom, men emnet er så vigtigt, at det kan tåle et genbesøg.

Kravet i sagen var oprindeligt opgjort til over 1,2 mia. kr., men på baggrund af sagsøkonomiske overvejelser blev kravet »splittet op«. Det skete i første række ved, at konkursboerne i december 2016 anlagde sag om erstatning for 200 mio. kr. med tilkendegivelse om, at der for tiden ikke var midler til at forfølge de resterende 1.000 mio. kr.

Da konkursboerne i efteråret 2017 opnåede procesfinansiering for det fulde krav, udtog de samme konkursboer i oktober 2017 stævning for (yderligere) 1 mia. kr.

De to sager blev herefter sambehandlet, jf. retsplejelovens § 254, indtil landsretten i efteråret 2019 besluttede at udskille et spørgsmål om litispendensvirkning til særskilt behandling og afgørelse. Landsretten besvarede dette spørgsmål således, at anlæg af den første sag (de 200 mio.) *afskar* konkursboerne fra efterfølgende at anlægge en ny sag (de 1.000 mio.) efter almindelige principper om retskraft og dommes endelighed.

Som skrevet i omtalen af landsrettens afgørelse er sagen interessant, ikke kun på grund af de betydelige beløb.

Den typiske situation, når spørgsmål om (negativ) retskraft opstår, er, at sagsøger efter at have vundet den første sag anlægger en ny sag - ofte om et større krav - vedrørende samme forhold. Det var således tilfældet i den af Østre Landsret citerede dom (U 2010.1431 H), men også i et antal andre sager, jf. eksempelvis U 2003.2196 V, U 2016.3106 V, U 2018.3387 Ø (også den i domsnoten nævnte TFA 2017.149 V kan nævnes).

Forbuddet mod udstykning i de nævnte sager er begrundet i et hensyn til den sagsøgte; dels medfører flere sager større ulemper og udgifter, dels vil sagsførelsen i »den første« sag ofte være tilrettelagt under hensyntagen til sagens værdi. Det giver parterne ulige vilkår, hvis kun sagsøger kender sagens reelle værdi - og derfor ved, at det kan svare sig at ofre mere tid og indsats. Det er også grunden til, at udstykningsforbuddet eksempelvis ikke omfatter krav, der på domstidspunktet ikke kunne opgøres, jf. FED 2003.1327.

Reglerne om litispændens har som grundlæggende formål at foregribe den kommende doms (negative) retskraft, se hertil »Juristen« 1955 s. 233-344.

Udgangspunktet er derfor også, at litispændensvirkningen afskærer samme søgsmål, som ville være afskåret efter en sædvanlig retskraftsanalyse. Formålet med reglerne er dog ikke ganske det samme, idet litispændens navnlig har til formål at forebygge uforenelige afgørelser. Princippet har reelt kun betydning i internationale sager, idet de mulige problemer i nationale sager løses uden; verserer der en sag mellem to parter, kan nye krav om samme tema enten inddrages ved påstandsførelse eller efter reglerne om kumulation.

Landsrettens afgørelse beskrev jeg i 2020 som udtryk for en fuldstændig stringent anvendelse af Højesterets præmisser i U 2010.1431 H (retskraft) i en litispændenssituation, men på en sag hvor de underliggende hensyn ikke med nær samme styrke talte for dette resultat.

Da sagerne blev sambehandlet var der ingen reel risiko for modstridende afgørelser (litispændens). Sambehandlingen bevirkede endvidere, at de sagsøgte de facto kun skulle forsvare sig en gang (retskraft; ressourcehensynet), og de sagsøgte vidste både i kraft af omtalen i stævningen og sagernes sambehandling, at uenigheden reelt udgjorde 1 mia. (retskraft: tilrettelæggelseshensynet). Til sidstnævnte punkt kan man vel i øvrigt tilføje, at når sager får en genstand som her omhandlet, skal parterne nok yde deres ypperste, og det er derfor tvivlsomt, om tilrettelæggelseshensynet overhovedet gør sig gældende.

Så meget desto gladere var jeg, da sagen - ikke overraskende - kom videre til Højesteret.

Nu har vi så fået stadfæstet afgørelsen med den begrundelse, at kravet i de to sager hvilede på samme grundlag, og at »det ikke er godtgjort, at der foreligger en anerkendelsesværdig interesse, der kan føre til, at kravet på 1.014 mio. kr. kan behandles under en særskilt sag.«

Det mest interessante er for mig at se de citerede præmisser, der afslutter Højesterets dom. Formuleringen må forstås således, at reglerne om retskraft og litispændens er, hvad de nu engang er. Og at en fravigelse af den grundlæggende regel kræver særlige omstændigheder i form af en konkret og anerkendelsesværdig interesse i den valgte fremgangsmåde (det er ikke nok, at der ikke konkret er risiko for uoverensstemmende afgørelse). En oplysning om, at manglende økonomisk formåen

har nødvendiggjort en opsplitting af sagen, er ikke en sådan anerkendelsesværdig interesse.

Afslutningsvist kan det nævnes, at det af medieomtale af sagen fremgår, at det krav, konkursboerne havde forsøgt at indtale under en ny, særskilt, sag, tilsyneladende er tilladt medtaget i den første anlagte sag som en påstandsforøgelse.

Uden overhovedet at kende den nærmere baggrund herfor kan jeg blot stilfærdigt konstatere, at det allerede ved tvistens begyndelse for nu snart to år siden fremstod som den oplagte løsning på problemet med litispendens. Vi må vente og se, om spørgsmålet om påstandsforhøjelse også når Højesteret).

2.1.2. U 2022.2612 Ø (TfK 2022.257) - om negativ retskraft af afvisningsdom

Procesbevillingsnævnet har den 24. juni 2022 under j.nr. 22/09751 meddelt tilladelse til at indbringe sagen for Højesteret. Det fremgår af omtalen, at Procesbevillingsnævnet i februar 2022 har givet to lignende tilladelser.

En noget speciel sag, der kræver lidt udlændinge- og strafferetlig baggrund.

En nigeriansk statsborger var under en straffesag idømt fængsel og udvisning af Danmark. Systemet er herefter således, at udvisningen skal effektueres af Udlændingestyrelsen (der i den konkrete sag afventede behandlingen af 966 overtrædelser af borgerens melde- og opholdspligt).

En afgørelse om udvisning kan prøves, hvis der mellem straffedommen og udvisningstidspunktet er sket væsentlige ændringer i den pågældendes forhold. Den tidsmæssige ramme herfor er efter udlændingeloven »tidligst 6 måneder ... og senest 2 måneder før udvisningen kan forventes iværksat«.

Da der på tidspunktet ikke var udsigt til en snarlig effektivering af udvisningsdommen, afviste byretten »for tiden«.

Landsretten tiltrådte afgørelsen, dog med bemærkning om, at en kendelse om afvisning ikke har negativ retskraft, hvorfor suffixet »for tiden« ikke burde være anvendt.

Resultatet forekommer åbenbart rigtigt i den konkrete sag. Når en sag afvises, fordi de tidsmæssige betingelser (endnu) ikke er opfyldt, har afvisningsdommen alene taget stilling hertil - og hvis de tidsmæssige betingelser senere er opfyldt, står det vedkommende frit for at anlægge sagen.

Det er imidlertid efter min forståelse ikke udtryk for, at afvisningsdomme ikke almindeligvis har negativ retskraft (Gomard og Kistrup antager i »Civilprocessen«, at afvisningsdomme har samme retskraft som andre domme) - men at retskraften her som i øvrigt kun udstrækkes til de spørgsmål, dommen faktisk har taget stilling til.

Kapitel 12

Prøvelse af voldgiftskendelser

1. INDLEDNING

Voldgiftsret (og navnlig voldgiftsprocesret) er en særskilt disciplin, der ganske vist låner meget fra - og til tider inspirerer - civilprocessen, men som med god grund behandles i særskilte fremstillinger. Lige så god grund er der imidlertid til, at der i mange fremstillinger af den civile retspleje inddrages en mere overordnet beskrivelse af voldgiftsprocessen.

Dels udgør den et for mange brugere vigtigt alternativ til domstolsprøvelse, dels indeholder den danske voldgiftslov flere steder regler, som overlader en rolle til domstolene.

Håndteringen af den overordnede snitflade - kompetencefordelingen - mellem voldgift og civil retspleje behandler jeg i kapitlet om domstolenes saglige kompetence, hvor det naturligt hører til.

Det, der herefter behandles under overskriften »prøvelse af voldgiftskendelser«, er de sager, hvor domstolene på forskellige stadier i processen og i relation til forskellige dele af voldgiftssagen har en *prøvelsesrolle* (et emne, der sidste år bød på hele 5 afgørelser). Kapitlet omfatter således både sager om fuldbyrdelse og tilsidesættelse af voldgiftskendelser og sager om f.eks. prøvelse af sagsomkostninger, voldgiftsdommeres habilitet m.v.

I år fik vi inden for dette brede emne tre afgørelser, der fastslår følgende:

Ved **U 2022.1117 H** er det fastslået, at *brugen af procedural orders i voldgift* er fuldt foreneligt med voldgiftslovens krav om *due process*. Den omstændighed, at voldgiftsretten med henvisning til en *med parterne afstemt* tidsplan (procedural order) sætter frist eller afskærer processkridt, er således ikke et indgreb i partens ret til at føre sin sag.

I **U 2022.923 Ø** fik vi et eksempel på *koordineringen af sager om tilsidesættelse og om fuldbyrdelse*. Afgørelsen viser, at selvom det formentlig ofte vil være fornuftigt at udsætte en sag om fuldbyrdelse af en voldgiftskendelse, hvis der samtidig verserer sag om tilsidesættelse af afgørelsen, så kræver en beslutning om udsættelse, at fogedretten særskilt forholder sig (i hvert fald overordnet) til indsigelserne. Er det klart, at de ikke vil kunne føre frem, skal fuldbyrdelsen ikke afvente afgørelsen herom i tilsidesættelsessagen.

Endelig fik vi undervejs i begge afgørelser, og særsomt i **U 2022.3012 Ø** bekræftet linjen om forståelsen af voldgiftslovens § 37, stk. 2, nr. 2 som et »materielt revisionsforbud«, jf. U 2016.1557/2 H.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1.1. U 2022.1117 H - om brugen af procedural orders i voldgift

I denne sag fik Højesteret lejlighed til at tage stilling til indsigelser mod voldgiftsrettens processuelle ageren (voldgiftslovens § 37, stk. 2, nr. 1, litra b) samt mod voldgiftsretskendelsens forhold til de fremsatte anbringender (voldgiftslovens § 37, stk. 2, litra d).

Specielt det første emne er interessant, og her er dommen efter min forståelse af ganske stor praktisk betydning.

Hvis vi starter bagfra, kan vi konstatere, at afgørelsen fortsætter linjen fra U 2016.1558/2 H, hvor Højesteret i utvetydige termer udtalte, at den danske voldgiftslov bygger på et materielt revisionsforbud. Heraf følger, at en indsigelse imod resultatet i en voldgiftssag (hvis det ikke er klart uforeneligt med ordre public) almindeligvis alene kan støttes på, at voldgiftsrettens afgørelse går ud over parternes anbringender.

(Diskussionen om *jura novit curia* er velkendt i både dansk og navnlig international praksis. I et dansk perspektiv er U 1972B s. 189ff. efter min opfattelse stadig værd at læse, mens jeg fra den internationale litteratur vil foreslå interesserede læsere f.eks. at se bidraget »International Arbitration and Jura Novit Curia - Towards Harmonization« i »Liber Amicorum Bernardo Cremadse« eller artiklen »Jura Novit Arbitrator revisited: towards a harmonized approach?«. Emnet har tilsyneladende tiltrukket sig større opmærksomhed i de andre nordiske lande, og den norske afgørelse HR-2013-1938-A har for mig altid været en af de mest rammende eksempler på grundsætningens udstrækning. Som det fremgår af denne afgørelse - oversat og let omskrevet - er det i kernen af diskussionen afgørende om en dom eller kendelses resultat ligger inden for parternes påstande (formel kompetence), om de af voldgiftsretten afvejede momenter er dækket af den skete bevisførelse, og om begrundelsen og resultatet har en sådan sammenhæng med de synspunkter, der har været drøftet i sagen, at parterne har haft en rimelig mulighed for at kommentere herpå).

I årets afgørelse om emnet var det for Højesteret udslagsgivende, at parterne havde påberåbt sig hhv. bestridt anvendelsen af aftalelovens § 30 og fremført synspunkter om de samme faktiske omstændigheder, som indgik i voldgiftsrettens afgørelse.

Det andet spørgsmål (reelt det første) er som nævnt umiddelbart mere interessant. Dels giver voldgiftsloven videre mulighed for tilsidesættelse under henvisning til,

at processuelle garantier er bristet, dels var sagen procederet, så den rejste mere principielle spørgsmål om de såkaldte "procedural orders", som er almindelige ved mange voldgiftsinstitutter.

I sagen havde voldgiftsretten således udarbejdet en procedural order med nærmere retningslinjer og frister for sagens gang, som efterfølgende var rundsendt til parterne (der som gengivet i dommen ikke gjorde indsigelser imod denne). Voldgiftsretten traf herefter løbende afgørelse om processuelle spørgsmål, herunder om at afskære (prækludere) bevisførelse m.v., under henvisning til denne procedural order, og sagen rejste derfor implicit spørgsmålet, om en sådan fremgangsmåde er forenelig med voldgiftslovens krav om overholdelse af almindelige processuelle garantier, og om parternes ret til at fremføre deres sag (se herom ET 2011.231).

Højesterets kendelse indeholder på dette punkt ret grundige præmisser, hvori det generelt fastslås, at *den danske voldgiftslov ikke er til hinder for, at der ved procedural orders (eller i øvrigt) fastsættes nærmere regler om frister, præklusion og bevisførelse.*

Det var nok også inden afgørelsen opfattelsen blandt de fleste advokater, der jævnligt arbejder med international voldgift, at man (selvfølgelig) kunne gå frem på denne måde - men det er ikke desto mindre væsentligt, at vi nu har fået en generel stillingtagen hertil fra Højesteret.

2.1.2. *U 2022.923 Ø - forholdet mellem adgangen til at udsætte sager og reglerne om tilsidesættelse af voldgiftskendelser*

En sag, der både belyser betingelserne for at udsætte en fogedsag (fuldbyrdes-sag) med henblik på at afvente retssag om gyldigheden af den underliggende voldgiftskendelse og - om end indirekte - bekræfter at domstolenes indholdsmæssige censur af voldgiftskendelser er underlagt meget snævre rammer.

Selve voldgiftskendelsen er ikke trykt, men fra landsretternes præmisser må man umiddelbart slutte, at sagen havde vedrørt en række uenigheder om mangler (altså umiddelbart en klassisk entrepriseretlig voldgiftssag). Voldgiftsretten havde truffet afgørelse herom, og havde pålagt den ene part at betale et nærmere angivet beløb.

En sådan kendelse kan som bekendt efter voldgiftsloven § 38 fuldbyrdes, medmindre en af de i § 39 anførte grunde til at nægte fuldbyrdelse gøre sig gældende.

Rent processuelt er det netop på dette punkt, afgørelsen er mest interessant. En voldgiftskendelse kan nægtes fuldbyrdes af (i al væsentlighed) de samme grunde, som kan føre til en tilsidesættelse af kendelsen efter § 37.

Det er efter voldgiftsloven § 39 fogedretten, der inden for rammerne af den bevisførelse, der er forenelig med fogedprocessen, tager stilling til indsigelser mod fuldbyrdelsen.

Når der - som her - samtidig (eller forinden) er anlagt sag om tilsidesættelse af kendelsen vil det imidlertid være præcist samme tema, der verserer for fogedretten og civilretten; kun med den forskel, at der i civilretten almindeligvis er bedre mulighed for bevisførelse om uenighederne. Det giver i det lys god mening, at fogedretten efter § 39, stk. 3. kan udsætte en fuldbyrdelsessag under henvisning til, at der verserer sag om voldgiftskendelsens gyldighed. Så langt så godt (og fornuftigt).

Dommen illustrerer på dette punkt, at det er en forudsætning for, at fogedsagen kan udsættes, at der trods alt er en reel mulighed for, at rekvisitus får medhold i den samtidige tilsidesættelsessag. Ellers vil der blot være tale om trænering af fuldbyrdelsen. Det svarer samtidig til det almindelige krav, der efter retsplejeloven stilles, før en sag kan udsættes efter retsplejelovens § 345.

Fogedretten kommer derfor ikke uden om - som det også var tilfældet i den her omtalte sag - at forholde sig til indsigelserne. Og når vurderingen på det punkt er, at det *end ikke er sandsynliggjort*, at kendelsen vil blive tilsidesat, er det svært ikke at have sympati for afgørelsen om at nægte at udsætte fogedsagen.

Denne sandsynlighedsvurdering foregriber, som det fremgår, tilsidesættelses-spørgsmålet, og afgørelsen er derfor tillige interessant, fordi landsretten implicit bekræfter, hvad vi har vidst siden U 2016.1558/2 H: Nemlig at de danske domstole fortolker voldgiftsloven § 37, stk. 2, nr. 2 snævert («et materielt revisionsforbud»).

2.1.3. U 2022.3012 Ø - ikke tilsidesættelse af voldgiftskendelse

Østre Landsret fandt ikke grundlag for at tilsidesætte en voldgiftskendelse om et konkurrenceretligt spørgsmål, hverken efter voldgiftslovens § 37, stk. 2, nr. 2, litra a eller litra b.

Afgørelsen følger fuldstændig linjen fra U 2016.1557/2 H, der tydeliggjorde, at den danske voldgiftslov bygger på et princip om et materielt revisionsforbud, og at en eventuel fejlanvendelse af EU-konkurrenceret alene kan tillægges betydning, hvis fejlen er væsentlig og tydelig.

Som noget »nyt« i forhold til sagen fra Højesteret havde sagsøger i denne sag gjort indsigelse mod voldgiftsrettens kompetence (og ikke alene udfordret afgørelsens rigtighed). Landsrettens kortfattede præmis om, at konkurrenceretlige spørgsmål ikke er udelukket fra at blive afgjort ved voldgift overrasker ingen - også henset til, at Højesteret jo i 2016 *opretholdt* en voldgiftskendelse om et konkurrenceretligt spørgsmål.

Det kan bemærkes, at landsretten tillige nægtede at forelægge et præjudicielt spørgsmål for EU-Domstolen med henvisning til, at det pågældende spørgsmål var entydigt afklaret i EU retspraksis (og nok tillige med tanke på, at Højesteret i den omtalte U 2016.1557/2 H havde lagt præcist samme forståelse til grund i en dansk sammenhæng).

Kapitel 13

Øvrige spørgsmål

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

I det sidste kapitel, inden jeg vender mig imod årets mange afgørelser om sagsomkostninger, har jeg samlet alle de afgørelser, som ikke hører til andre steder, og som vedrører emner, der ikke har en tyngde, som kan begrunde et særskilt kapitel.

Det er vanskeligt at lave en dogmatisk gennemgang af en omgang blandede bolsjer, men jeg synes alligevel ikke, at læseren skal snydes for årets highlights »uden for kategori«.

Det første store emne finder vi i afsnit 2.3. med omtale af praksis om opsættende virkning.

Blandt de fire afgørelser i dette afsnit er to fra Højesteret, **U 2022.2449 H** og **U 2022.2454 H**, der bidrager til at belyse *rammerne for opsættende virkning i udlændingesager*.

Også underemnet »aktindsigt« (2.4.) er i mine øjne interessant.

Den første, **TFA 2022.133**, siger måske lidt om *konkurslovens § 100 som indikator for de omfattede oplysningers relevans også efter retsplejelovens regler om aktindsigt*. Den anden, **U 2023.688 Ø**, siger helt sikkert noget om, *hvornår man som procestilvarslet eller på tilsvarende måde »berørt« kan bruge aktindsigtsreglerne til at følge med i en verserende sag* (i den konkrete sag blev aktindsigt nægtet). Den sidste afgørelse, **U 2022.1634 Ø** om aktindsigt ved Rigsarkivet, er mere specielt - men nu ved vi altså, at *adgangen til aktindsigt efter retsplejeloven ikke ophører ved sagens overdragelse til Rigsarkivet*

Endelig har jeg været nødt til at henskyde hele 7 afgørelser til kapitlet »øvrige spørgsmål« (altså de blandede bolsjer i kapitlet med blandede bolsjer...). Det siger sig selv, at det herfra er svært at trække generelle linjer, men kan man nøjes med highlights, vil jeg nævne følgende:

I **FM 2022.39** fandt landsretten, at indbringelse af en boopgørelse for den forkerte byret havde haft fristafbrydende virkning. Afgørelsen stammer, som det fremgår, fra familieretten, men udgangspunktet gælder også i retsplejen: *Hvis en stævning eller et tilsvarende sagsskridt skal videresendes (f.eks. efter §§ 232 og 248) har stævningen almindeligvis fristafbrydende virkning.*

I TFA 2022.159 V *hjemviste* landsretten en sag til familieretten. Også denne afgørelse stammer fra familieretten, men også denne er udtryk for et generelt civilprocesretlige emne: *Hjemvisning (modsat stadfæstelse eller ændring) er normalt forbeholdt sager, hvor underinstansen har begået formelle fejl, som har påvirket selve prøvelsens ramme eller genstand.*

I TFA 2022.248 Ø nægtede landsretten at prøve et forlig under en anke. Vi går med andre ord tre for tre på familieretlige afgørelser om almene emner. Denne gang for at illustrere, at *aftaler/forlig for underinstansen ikke kan udfordres ved anke. De kan alene udfordres aftaleretligt.* Ved læsning af den afgørelse kan man med fordel lige notere sig den i kapitel 9 omtalte U 2022.904 Ø *om kære af et retsforlig.*

De to næste afgørelser, FM 2021.120 og T:BB 2022.648 Ø handler begge om at »tælle dage« ved forskellige frister. De er medtaget i dette kapitel på grund af deres tværgående sigte, og fordi ingen af afgørelserne handler om anke eller kære - men de har et ganske nært slægtskab med de i kapitel 9, afsnit 2.2. omtalte sager vedrørende fristberegning. Også her bør/kan man altså overveje sin egen lille krydshenvisning.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Habilitet

Trykte afgørelser om dommers habilitet er relativt sjældne, og når der dukker sager op, fortjener de derfor omtale - også selvom de ikke nødvendigvis udspringer af civilprocessen. Det er de to sidst omtalte afgørelser eksempler på (én fra Rigsretten og én fra straffeprocessen).

Den sidstnævnte afgørelse, U 2022.2796 Ø (2.1.3), skiller sig i den sammenhæng ud som særligt interessant - her rejstes nemlig spørgsmål, om *optagelser af forklaringer foretaget af en inhabil dommer fortsat kunne indgå* i (straffe-)sagen.

Den første afgørelse, U 2022.346 Ø (2.1.1), stammer som antydnet fra civilprocessen og fastslår helt generelt, at en parts virke som domsmand ved den pågældende ret *ikke gør retten/rettens dommere inhabile over for vedkommende.*

2.1.1. U 2022.346 Ø - habilitet ved parts virke som domsmand

En lidt spøjs kendelse, der fastslår - formentlig helt generelt - at den omstændighed, at en part i sagen virker som domsmand ved retten, ikke i sig selv medfører, at rettens dommere bliver inhabile.

I den konkrete sag var spørgsmålet rejst i forhold til den landsret, hvor parten virkede som domsmand. Der er imidlertid ingen grund til at tro, at præmisserne ikke har almen gyldighed også for byretterne.

Det er derfor værd at notere, at parten ikke alene var optaget på domsmandslisten (og derfor kunne forvente at virke i retten), men faktisk havde virket som domsmand, herunder i to sager sammen med en af de dommere, der pådømte den konkrete sag.

2.1.2 U 2022.854 Ø (TfK 2022.110) - inhabilitet i Messerschmidt-sagen

Som det næppe er gået manges næse forbi, har Østre Landsret afsagt kendelse om en byretsdommers habilitet i sagen mod Morten Messerschmidt (sagen er anonymiseret i Ugeskriftet, men der er næppe nogen, der ikke kan genkende den).

Jeg skal i den forbindelse gerne indrømme, at da jeg første gang fik præsenteret sagen - formuleret som spørgsmålet, om en dommer bliver inhabil ved at like et opslag på Facebook - var mit bud, at sagen burde falde ud med omvendt fortegn. Efter at have gennemgået den trykte afgørelse kan jeg imidlertid konstatere, at det drejer sig om noget mere end et like, og i det lys forstår man udmærket kendelsen.

Helt lavpraktisk bekræfter afgørelsen, at en dommers offentlige ytringer om den konkrete sag (herunder når ytringerne efter en konkret vurdering kommer for »nær« på den konkrete sag) er et kerneområde for inhabilitet, jf. U 2014.2898 H om en skiftedommers meget konkrete ytringer om den konkursretlige behandling af andelsboliger. I hvert fald når ytringerne er fremsat *før* sagen (U 2017.3544 Ø giver grund til at antage, at efterfølgende ytringer skal bedømmes anderledes).

Landsrettens præmisser er i øvrigt glimrende, og alene af den grund vil jeg anbefale, at man læser selve kendelsen, foruden en henvisning til den ledende højesteretsdom på området U 2016.149 H. Man kunne også nævne den ovenfor citerede U 2014.2898 H om netop offentlige ytringer, giver landsretten nemlig et bud på en struktur for forståelsen af de forskellige handlinger: Der er i landsrettens øjne forskel på generelle udtalelser om samfundsforhold (som almindeligvis ikke fører til inhabilitet) og udsagn om konkrete sager (der let kan føre til inhabilitet).

Strukturen gør, at kendelsen er illustrativ for den nærmere subsumption af *alle* de omtalte ytringer, og kendelsen må i det lys blive pensum for alle, der vil forstå inhabilitet (samtidig med, at den berører et formentlig tiltagende praktisk spørgsmål, nemlig hvordan man håndterer dommers deltagelse i samfundsdebatten).

(Noget helt andet er, at sagen - selv hvis der kun havde været tale om ytringer af den "generelle karakter" - let kunne være håndteret på forkant. Som påpeget i et bidrag til Festskrift til Mads Bryde Andersen om »Dommerinhabilitet - Strikte jura og fornuftig forsigtighed - er der nemlig intet til hinder for, at man ved dommerbyt foregriber indsigelser om inhabilitet, også i sager der måske ikke indeholder stricte jura inhabilitet).

2.1.3. *U 2022.2706 Ø (TfK 2022.299) - brug af forklaringer optaget af nu inhabil dommer*

Vi fortsætter i civilprocessens grænseområde, men med en dom, som bør have almindelig interesse (også selvom spørgsmålet forhåbentlig sjældent opstår).

I en straffesag havde retsformanden været inhabil, og spørgsmålet opstod derfor, om de under retsformandens medvirken optagne forklaringer kunne anvendes under denne fornyede behandling af sagen.

Samme spørgsmål vil kunne opstå i civile sager, der f.eks. hjemsendes til fornyet behandling på grund af en indsigelse om dommerens inhabilitet under ankesagen.

Mit bud på svaret i disse sager er, at det vil være enslydende med sommerens strafferetlige afgørelse: forklaringerne kan anvendes under den senere sag (hvilket kan accepteres, fordi man under sagen alene kan fremlægge dem og anvende dem under den fornyede afhøring, hvorunder eventuelle fejl i optagelserne kan rettes).

2.2. Forelæggelse for EU-domstolen

2.2.1. *U 2022.597 Ø - om præjudiciel forelæggelse*

En afgørelse, der dels berører spørgsmålet om pligt til forelæggelse for EU Domstolen, dels spørgsmålet om udsættelse af en civil sag for at afvente behandlingen af en EU-varemærkesag.

Vedrørende det første spørgsmål gengiver Østre Landsret indledningsvist ret grundigt praksis fra EU Domstolen (C-561/19) om forståelsen af det EU-retlige begreb »en national ret, hvis afgørelser ifølge de nationale retsregler ikke kan appelleres« (denne gengivelse kan være værd at læse, hvis man selv sidder med sager af den pågældende art), men ender med at nægte forelæggelse under henvisning til, at de relevante retsspørgsmål ikke frembyder en sådan usikkerhed, at det var nødvendigt at forelægge dem.

Vedrørende det andet spørgsmål afviste Østre Landsret med henvisning til de relevante bestemmelser i varemærkeforordningen, der indeholder særregler om udsættelse af EU-varemærkesager, at der var grundlag for at udsætte sagen.

Begge afgørelser er, som det fremgår, konkrete og afsagt i en stærkt EU-retlig kontekst.

(Som følge af retsområdets kompleksitet var der under kæresagen nedlagt en overordentligt kompleks og detaljeret påstand. Er man interesseret i EU-varemærkeret, er den formentlig i sig selv værd at læse, også fordi landsretten tog stilling til, om påstanden var klar og præcis nok til, at den kunne tages under pådømmelse).

2.3. Opsættende virkning

Et emne, der fra den første almanak har fået sin egen overskrift, er kendelser om opsættende virkning.

Omfanget af praksis har svinget fra år til år (i 2020 tre med: U 2020.1749 V, U 2020.2331 Ø, Vestre Landsrets kendelse af 9. oktober 2020 og i 2021 en enkelt: FM 2021.61). Med fire afgørelser, herunder to fra Højesteret, er der i 2022 sket lidt på området.

De to afgørelser fra Højesteret vedrører begge opsættende virkning i udlændingesager, og knytter sig således tematisk til Vestre Landsrets kendelse af 9. oktober 2020 (omtalt i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2020), idet begge vedrører opsættende virkning i udlændingesager. Se også U 2018.790 H og U 2016.1098 H).

Som bekendt er udgangspunktet, at søgsmål *ikke* har opsættende virkning, og undtagelse kræver, at de i U 1994.823 H - jf. Factortame I (C-213/89) - beskrevne særlige omstændigheder taler herfor (den centrale dom fra Højesteret er analyseret i U 1995 B s. 128 ff.).

I landsrettens afgørelse fra forrige år fraveg man ikke udgangspunktet, men det har Højesteret gjort i en enkelt sag i 2022 - mens Højesteret i den anden fulgte udgangspunktet. De to afgørelser, **U 2022.2449 H** (2.3.1) og **U 2022.2454 H** (2.3.2), illustrerer herved helt generelt *rammerne for dette retsmiddel i udlændingesager*. På grund af disse sagers særkende er det derimod tvivlsomt, om afgørelserne bidrager væsentligt til emnets forståelse i andre sammenhæng.

Herudover er det værd at notere sig, at Østre Landsret i den sidst omtalte afgørelse, **U 2022.3888 Ø** (2.3.4) har gentaget, at *retsplejeloven ikke giver hjemmel til opsættende virkning i kæremål vedrørende forbudssager* (U 2009.1133 Ø og U 2010.1651 H).

2.3.1. U 2022.2449 H - opsættende virkning

Vi fik den 13. april *to afgørelser fra Højesteret om et spørgsmål*, som de sidste år ikke har været helt sjældent i trykt praksis: opsættende virkning (se henvisninger i indledningen). De gengives her og straks nedenfor med kendelsen om faktisk at tillægge opsættende virkning først.

Denne kendelse er først og fremmest interessant på grund af den del af præmisserne, hvor Højesteret fremhæver byrettens dom om at anerkende opholdstilladelse (borgeren var i Udlændingenævnet nægtet opholdstilladelse, men havde i byretten fået medhold. Spørgsmålet om opsættende virkning opstod under den af Udlændingenævnet iværksatte ankesag, hvor landsretten i første omgang afslog anmodningen).

Når denne del af forløbet særskilt fremhæves, er det nok udtryk for, at der ved vurderingen af, om der foreligger »særlige omstændigheder«, også skal skeles til

sandsynligheden for, at borgeren får medhold (der jo samtidig udtrykker sandsynligheden for, at borgeren ved at efterleve afgørelsen vil lide retstab). Om der ligefrem kan opstilles en formodning for, at en sejr i byretten giver opsættende virkning i landsretten, er nok trods alt tvivlsomt, men det ligger med denne kendelse klart, at der er tale om et meget vægtigt moment.

2.3.2. U 2022.2454 H - opsættende virkning

Videre til den anden kendelse fra Højesteret vedrørende opsættende virkning i sager om opholdstilladelse - men med omvendt fortegn, idet borgeren i denne sag havde fået medhold i sin anmodning i landsretten om opsættende virkning.

Det er i den sammenhæng interessant i første omgang at notere sig, at Højesteret direkte forholder sig til Udlændingenævnets retlige interesse i afgørelsen om opsættende virkning (en sådan interesse har nævnet).

Dernæst er det interessant, at Højesteret igen fremhæver byrettens afgørelse - der imidlertid her gik borgeren imod - og med henvisning hertil, og da der ikke gør sig andre ganske særlige forhold gældende, fastslår, at sagen ikke burde være tillagt opsættende virkning.

Altså et begrundelsesmønster, der 1:1 flugter med den samtidige afgørelse og illustrerer, at byrettens afgørelse kan tillægges betydning »i begge retninger«.

2.3.3. TFA 2021.553 - (ikke) opsættende virkning af anke

En ankesag vedrørende afgørelse fra Familieretten, men med anvendelse af retsplejelovens generelle bestemmelser om opsættende virkning.

Det interessante ved sagen er imidlertid, at landsretten kunne afgøre sagen uden at ty til retsplejelovens § 480 (og det er netop denne del af begrundelsen, der er værd at læse for procesretsjurister).

Sagen var således anket *inden udløbet af eksekutionsfristen*, og da Familieretten ikke havde truffet bestemmelse om fuldbyrdelse, var afgørelsen slet ikke eksigibel. Der var *derfor* intet behov for at overveje, om ankestævningen undtagelsesvist skulle tillægges opsættende virkning (der var ganske enkelt intet at opsætte). Det giver vel egentlig også sig selv...

2.3.4. U 2022.3888 Ø - om opsættende virkning i forbudssager

Landsretten har med henvisning til U 2009.1133 Ø (ikke opsættende virkning af særskilt kære over fogedrettens omkostningsafgørelse i en forbudssag) og U 2010.1651 H (adgang til at tillægge appel af landsrettens afgørelse om at ophæve et i byretten nedlagt forbud opsættende virkning) fastslået, at der ikke i retsplejeloven er hjemmel til at tillægge et kæremål vedrørende afvisning af en forbudssag opsættende virkning.

2.4. Dokumentoffentlighed. Aktindsigt

2.4.1. TFA 2022.133 - aktindsigt efter retsplejeloven

Et konkursbo fik aktindsigt i materiale i en bodelings- og ægtefælleskiftesag, jf. retsplejelovens § 41 d og 41 h (individuel konkret interesse i dokumenterne), idet materialet vurderedes at være af betydning for konkursboets undersøgelser af bl.a. en række potentielt omstødelige dispositioner.

Begæringer om aktindsigt skal efter retsplejelovens vurderes konkret, men det er særligt i den her omtalte sag værd at notere, at landsretten direkte fremhæver konkurslovens § 100 om kreditors pligt til at give kurator oplysninger. Denne bestemmelse giver ikke hjemmel til at meddele aktindsigt i dokumenter ved retten, men omtalen af reglen peger formentlig på, at man med netop denne bestemmelse i hånden kunne lægge til grund, at kurator har en (lovsikret) interesse i netop denne type oplysninger - og samme interesse kunne naturligvis tillægges betydning ved vurderingen efter retsplejeloven.

Hvis den læsning er korrekt, er det et argumentationsmønster, som konkursboer mere almindeligt vil kunne bruge - og måske i det hele taget en god tanke at have med i sager om aktindsigt, når den indsigtsøgende i den øvrige lovgivning kan finde indikation for, at vedkommende i almindelighed har interesse i de omhandlede oplysninger.

2.4.2. U 2023.688 Ø - om aktindsigt i skriftveksling og retsbøger

Østre Landsret afviste en begæring om aktindsigt, der var fremsat af et sagsøgt advokatselskab (i en sag om påstået fejlrådgivning om skattespørgsmål), og som vedrørte skriftvekslingen og retsbøger i en retssag mellem sagsøger og Skatteministeriet (der reelt vedrørte »grundlaget« for erstatningskravet).

Østre Landsret fandt således ikke, at denne situation kunne henføres under retsplejelovens § 41 d om aktindsigt efter en konkret vurdering af ansøgerens retlige interesse.

Afgørelsen er hård, også henset til de af landsretten citerede forarbejder (»Retlig interesse vil foreligge, hvis det godtgøres eller sandsynliggøres, at aktindsigt vil have betydning for ansøgerens retsstilling ved afgørelsen af en anden retssag eller retskonflikt. Dette kan være tilfældet, hvor den anden sag, for eksempel et regres-spørgsmål ..., konkret vedrører sagsgenstanden i den første sag.«).

Man læser dog samtidig mellem linjerne, at landsrettens afgørelse i et vist omfang er båret af, at begæringen var (for) bred. Hvis nu selskabet havde bedt om aktindsigt i stævning/svarskrift, i påstandsdokumentet eller i bestemte beviser, kunne udfaldet været blevet et andet.

(Noget helt andet er så, at man i hvert fald i nogle af denne type sager må kunne overveje adgangen til at biinterveniere for herved at få indsigt i skriftvekslingen

mv. Hvis den »berørte« part har klart sammenfaldende interesser med en af parterne i den verserende sag, er dette sagsskridt lige få. Men selv hvis det ikke er tilfældet, kunne jeg nok personligt finde på at »give det et skud«).

2.4.3. U 2022.1634 Ø - aktindsigt i straffedomme ved Rigsarkivet

Vi slutter emnet med en decideret spøjs kendelse, der fastslår, at adgangen til aktindsigt efter retsplejeloven i domme ikke ophører ved sagernes overdragelse til Rigsarkivet.

2.5. Øvrige spørgsmål

2.5.1. U 2022.4222 V (TfK 2022.409 V) - forenklet digital forkyndelse for udrejst part

Afgørelsen er truffet i straffeprocessen, men vedrører alene bestemmelser, som er fælles på tværs af straffe- og civilprocessen.

Vestre Landsret har ved denne kendelse fastslået, at reglerne om forenklet digital forkyndelse ikke kunne anvendes over for en person, der på forkyndelsestidspunktet måtte antages at være udrejst og have taget permanent ophold i Ukraine, jf. § 158 (om forkyndelse for personer, der kendeligt for retten har fast bopæl i et andet land).

Afgørelsen bekræfter, hvad der er antaget i forarbejderne til § 155, nemlig at forenklet digital forkyndelse alene kan foretages over for en udrejst part, hvis retten på forkyndelsestidspunktet ikke er bekendt med udrejsen.

2.5.2. FM 2022.39 - fristafbrydelse ved forkert værneting

Vi fortsætter med en familieretlig sag, om et familieretligt spørgsmål, men af generel interesse.

Den ene ægtefælle havde indbragt en boopgørelse for den forkerte byret, og da fristen efter ægtefælleskifteloven i mellemtiden var udløbet, opstod spørgsmålet om stævningens fristafbrydende virkning.

Dette spørgsmål afgjorde landsretten med henvisning til retsplejelovens §§ 232 (retterne påser ex officio egen saglige kompetence og henviser hvis muligt) og 248 (retterne påser ex officio egen stedlige kompetence og henviser hvis muligt).

På dette punkt er afgørelsen udtryk for det mere generelle princip, som også i almindelighed vil gælde civile sager (og alle andre slags frister), at en sag, der anlægges ved en domstol, som kan (og dermed skal) videresende sagen til en kompetent domstol typisk må anses for anlagt på dette tidspunkt. (Se hertil betænkning 773/1976 s. 60, som også er omtalt i dommen og U 1999.613/2 H og U 2014.1807 H).

(Da de nævnte regler *ikke* finder anvendelse på ankesager, jf. U 2015.36 H, kan dommens ræsonnement ikke udstrækkes til disse).

2.5.3. TFA 2022.159 V - hjemvisning af afgørelse fra familieretten

Endnu en familieretlig dom, der illustrerer et civilprocesretligt tema.

Da familieretten havde glemt at tage stilling til et hovedspørgsmål i sagen, blev ankesagen *hjemvist* til fornyet behandling ved familieretten.

Afgørelsen er illustrativ for et hovedområde for hjemvisning (sager, hvor underinstansen har begået formelle fejl, som har påvirket selve prøvelsens ramme eller genstand), og er samtidig et godt eksempel på inddragelse af hensynet til to-instansprincippet i retsafgørelser: kun ved at hjemvise sagen, ville spørgsmålet om forældremyndighed blive behandlet i to instanser (havde det derimod været parterne, der havde glemt et tema i underinstansen, ville hensynet til to-instansprincippet meget vel kunne have ført til, at dette tema måtte afskæres, jf. retsplejelovens §§ 380-383). (Se i øvrigt om den skønsmæssige ramme for appelrettens vurdering af hjemvisningsspørgsmålet betænkning 1973/698 s. 166 ff.).

Spørgsmålet havde været udskilt til særskilt behandling og afgørelse, jf. retsplejelovens § 253, og afgørelsen er således også et fint eksempel på, at netop formelle spørgsmål, som kan afslutte sagen, er egnede til udskillelse (der er her ikke væsensforskelle på en hjemvisningspåstand og f.eks. en afvisningspåstand).

2.5.4. TFA 2022.248 Ø - forlig kunne ikke anfægtes under anke

Sagen vedrører et forlig indgået for Familieretten, men er et illustrativt eksempel på forskellen mellem en dom og et forlig: Førstnævnte kan ankes, mens sidstnævnte alene kan udfordres på baggrund af aftaleretlige indsigelser.

I den konkrete sag fandt landsretten - under en sag om forældremyndighed - ikke at kunne tage stilling til indsigelser om samvær, idet samværet var fastlagt i en aftale indgået mellem parterne under sagens behandling i Familieretten.

2.5.5. U 2022.4864 Ø - om indsigelser mod udeblivelsesdomme

En sag fra fagedprocessen, men med en så nær forbindelse til den almindelige civile retspleje, at den er værd at nævne.

Landsretten udtaler i sagen, at retsplejelovens § 501, stk. 2, om indsigelser mod rigtigheden af domme og kendelser, gælder tilsvarende ved fuldbyrdelsen af udeblivelsesdomme.

Mere interessant er det, at landsretten gentager, at en indsigelse om, at stævning i den forudgående sag ikke var forkyndt, kan realitetsprøves (jf. U 2021.2857 Ø om indsigelser mod betalingspåkrav efter § 477 e).

2.5.6. *FM 2021.120 - fristberegning i konkurs*

I en klagesag fremsendte skifteretten den 21. juli 2021 kendelse vedrørende en kuratorklage til klageren. Kærefristen udløb derfor den 4. august 2021 (udløbet af 14.-dagen efter).

Afgørelsen er medtaget som et eksempel på den fristberegning, der også anvendes i den civile retspleje. Når en meddelelse - som ikke efter retsplejeloven skal forkyndes - er sendt til vedkommendes e-Boks, løber processuelle frister fra den pågældende dag.

2.5.7. *T:BB 2022.684 Ø - om at tælle dage*

I en lejesag opstod spørgsmålet, om indbringelse for huslejenævnet på etårsdagen var rettidig.

Dette spørgsmål besvarede både by- og landsret med henvisning til den almindelige praksis i civile sager, og dommen er derfor en bekræftelse af, at frister regnes i hele dage (så en frist på to uger fra en mandag udløber ved døgnets udgang en mandag, og en frist på 1 år fra den 15. december udløber den 15. december ved døgnets udgang året efter - uanset om fristen måtte være formuleret som »inden 1 år fra...«).

Afgørelsen er helt på linje med de af lejeren citerede domme U 2004.189/1 H og U 1976.790 Ø.

2.5.8. *U 2022.4812 V (T:BB 2022.895 V) - om fristen for at indbringe lejetvister*

En lejeretlig sag, der dog vedrører et tilstrækkeligt procesrelateret spørgsmål, til at kunne bære en omtale.

Landsretten har ved dommen bekræftet, at fristen på fire uger for at indbringe huslejenævnets afgørelser for boligretten ikke afskærer en lejer fra, under en af udlejer indbragt sag, at nedlægge selvstændige påstande.

Landsretten henviser selv i dommen til U 1985.429/1 V om samme emne. På det lejeretlige område er spørgsmålet imidlertid tilsyneladende ikke helt ligetil, jf. gennemgangen i T:BB 2007.561 (der dog mere direkte vedrører spørgsmålet om *nova* end det mere snævre spørgsmål, som lå til pådømmelse i årets afgørelse).

Set i et bredere perspektiv giver dommen god mening (der er således i almindelighed i dansk ret ikke noget behov for at kontraanke, jf. f.eks. U 2020.1105 Ø, og som eksempler på reglens anvendelse i sager med flere parter U 2022.1409 H, U 2021.1720 V og U 2016.3040 H).

2.5.9. *FM 2021.78 - fuldbyrdelse efter Luganokonventionen (den gamle)*

Vi slutter med en nicheafgørelse, der primært omtales som en erindring om betydningen af overgangsregler ved anvendelse af de forskellige værnetings- og fuldbyrdelseskonventioner (se FM 2021.63 om et tilsvarende intertemporalt spørgsmål vedrørende Bruxelles I-forordningen).

En islandsk dom var afsagt før den 1. maj 2011, og spørgsmålet om fuldbyrdelse i Danmark skulle derfor afgøres efter Luganokonventionen af 1988 (jf. den nugældende konventions artikel 63, jf. ikrafttrædelsesbekendtgørelsens § 3).

I den konkrete sag var betingelserne for fuldbyrdelse opfyldt.

Kapitel 14

Sagsomkostninger

1. INDLEDNING. HIGHLIGHTS

»Sølle« 37 afgørelser om sagsomkostninger blev det til i 2022 (et fald fra 61 i 2020 og 44 i 2021). Det ændrer dog ikke på, at emnet på afgørende punkter tager sig lidt anderledes ud end de 13 forudgåede. Både på grund af omfanget, og fordi afgørelser om sagsomkostninger altid er meget konkrete (og emnet for mange sikkert opfattes lidt som et »vedhæng«), fraviger jeg i dette kapitel strukturen fra mine nyhedsbreve og sætter emnet sidst.

Det store omfang og afgørelsernes karakter har samtidig betydning for mit valg af fremstillingsteknik. For mange vil afsnittet om sagsomkostninger nok i endnu højere grad end resten af almanakken være et »opslagsafsnit«, der ikke læses i sammenhæng, men bruges som et register over årets sager og som inspiration, når man sidder med et konkret problem.

Det har jeg forsøgt at tage højde for, og afsnittet er således helt overvejende struktureret med udgangspunkt i, hvilke emner/stikord, jeg selv ville have brug for i et stikordsregister for sagsomkostninger.

Med lidt samme begrundelse har jeg ikke i de enkelte afsnit lavet hverken indledning eller sammenfatning, som det har været tilfældet i de forudgående kapitler - jeg er nemlig ikke sikker på, at det i forhold til afgørelserne om sagsomkostninger vil have særlig stor værdi.

I stedet har jeg, også for at forsøge at sikre et sammenhængende overblik over det med afstand mest praksisholdige kapitel, forsynet kapitlet med almanakkens længste gennemgang af highlights. Bare rolig, det er ikke alenlangt - men trods alt en god håndfuld sider. Forhåbningen er hermed *dels* at bidrage til overblikket over kapitlet (og dermed øge brugbarheden som opslagsværk), *dels* at sikre, at læseren med en begrænset tidsindsats kan blive opdateret på året der gik med sagsomkostninger.

I afsnit 2.1 har jeg samlet de afgørelser, der vedrører *fri proces*.

Afsnittet omfatter både de tidsmæssige betingelser for at meddele *fri proces*; rækkevidden af et tilsagn om *fri proces* og spørgsmålet om udmåling af salær til beskikkede advokater.

Den praktisk vigtigste afgørelse må være **FM 2022.12**, der bygger videre på U 2021.499 H (fri proces omfatter kæremål iværksat af modparten) ved at fastslå, at en bevilling af fri proces *ikke omfatter kæremål iværksat af den pågældende part*.

Også **U 2023.716 H** vedrører dette tema - og er måske endnu væsentligere. Her fastslog Højesteret, at fri proces *tillige omfatter partens udgifter under et kæremål om sagsomkostninger iværksat af modparten* (men ikke udgifter forbundet med den pågældendes parts eventuelle selvstændige påstand).

Herudover er det for praktikere nok værd at notere sig, at Vestre Landsret i kendelsen trykt i **FM 2021.146** har vurderet, at en *anmodning indgivet 10 dage efter dommens afsigelse var for sen* - og i den konkrete sag var der ikke undskyldelige omstændigheder.

De to sidste afgørelser vedrører *statskassens krav efter retsplejelovens § 332, stk. 2*, men bør ikke læses som andet og mere end konkrete eksempler.

Afsnit 2.2 indeholder årets afgørelser om *opgørelse af sagens værdi* (der som bekendt har betydning både for retsafgiftsberegningen og den takstmæssige udmåling af sagsomkostninger), mens afsnit 2.3. indeholder afgørelser om det nært beslægtede spørgsmål om netop beregning af retsafgift.

I førstnævnte afsnit finder vi en af kapitlets mest interessante kendelser, nemlig **FM 2022.59** om *sagens værdi i sager om eksekution af en andelshaver*. Som flittige læsere vil vide, har jeg forstået Højesterets præmisser i U 2021.3767 H, U 2020.4009 H og U 2021.757 H som en indikation af, at Højesteret ikke nødvendigvis mener, at værdien af en sådan sag skal opgøres til andelens værdi. Ved årets kendelse har Østre Landsret *fastholdt linjen*:

»Den konkret nedlagte påstand [angår] spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgte er berettiget ekskluderet af andelsboligforeningen med den virkning, at han skal fraflytte lejligheden. Påstanden angår dermed hverken efter sin ordlyd eller sit indhold en modydelse.«

Samme resultat nåede landsretten formentlig i **FM 2021.111**, hvor jeg dog har måttet kaste mig ud i lidt baglæns hovedregning for at gætte på grundlaget for opgørelsen af sagens værdi.

Den sag er tilladt indbragt for Højesteret, så nu får vi snart det endegyldige svar!

I afsnittet om retsafgifter finder man i år fire meget konkrete afgørelser - heraf to om overgangsreglerne i den nye retsafgiftslov - men intet af vidererækkende betydning.

Et vanskeligt spørgsmål i alle sager, hvor ingen af parterne får fuldt medhold, er *hvem af parterne, der har »vundet«*. Det spørgsmål plejer jeg at udskille som selvstændigt emne, men som det fremgår i afsnit 2.4, var det ikke i år, vi blev meget klogere.

Den eneste afgørelse under overskriften er således **FM 2021.135**, der - helt efter bogen - *tillagde et forudgående forligstilbud afgørende betydning fordi det oversteg, hvad der blev sagens udfald.*

Flere veje kan som bekendt føre til samme destination, og det er også tilfældet, når talen falder på sagsomkostninger. Rettens vurdering af, hvem der skal betale sagsomkostninger, er således ikke afsluttet ved vurderingen af, hvem af parterne, der har vundet. I sjældne sager kan den vindende part i omkostningsmæssig henseende blive taberen, jf. § 312 og § 316, der er behandlet i det meget korte afsnit 2.5 om »ophævelse af sagsomkostninger«.

Når det er afgjort, hvem der skal betale, bliver spørgsmålet »hvor meget«. Det har jeg samlet i de følgende afsnit, der indeholder årets afgørelser om selve fastsættelsen af sagens omkostninger.

I afsnit 2.6 gennemgås seks afgørelser om *udmålingen af sagsomkostninger* i retssager, der er, som sager er flest. Ingen af afgørelserne er fra Højesteret, og kun én er trykt i Ugeskriftet.

De første fire sager kan ses som eksempler på takstmæssig udmåling i forskellige typetilfælde - bl.a. når sagen hæves på forskellige stadier i processen. Mest interessant af disse er nok **FM 2021.107**, der illustrerer, *hvornår sagsøger kan få tilkendt (delvise) sagsomkostninger og ikke kun inkassoomkostninger, i en sag der hæves inden svarskrift.*

Herudover er det måske værd at omtale, at landsretten i **FM 2022.49** fastslog, at *der ikke skulle ske fradrag for udenretlige inddrivelsesomkostninger fordi sagsøgte udenretligt havde bestridt kravet* (sml. U 2021.2631 H).

Fra det overordnede emne om fastsættelsen af sagsomkostninger har jeg, for sammenhængens skyld, udskilt spørgsmålet om *udmåling af sagsomkostninger i store sager* der behandles i afsnit 2.7.

Her finder vi i 2022 en enkelt sag, nemlig **FM 2022.61** om et ægtefælleskifte med meget store værdier, men uden stor præjudikatsværdi.

Efter de almindelige sager og de store sager kommer logisk nok de små sager. Det er derfor omdrejningspunktet for afsnit 2.8 om *udmåling af sagsomkostninger i småsager*, hvor jeg i år har haft lejlighed til at omtale tre sager - alle om håndteringen af omkostningsudmålingen i sager, der efter påstanden i stævningen er småsager, men som opfylder betingelserne for behandling i den almindelige retspleje i situationer, hvor sagen er afsluttet så tidligt, at der ikke er taget stilling hertil.

Altså: Kan sagsøger få »normale omkostninger«, når sagen burde være kørt efter de almindelige regler (og arbejdet med stævningen har været stort), eller er sagsøger begrænset af, at sagen *på tidspunktet for omkostningsafgørelsen formelt var en småsag.*

Ved **U 2022.1347 H** har Højesteret omgjort **FM 2021.2054**. Afgørelsen fastslår helt generelt, at det ved fastsættelsen af sagsomkostninger må vurderes, om sagen *efter sit indhold* egner sig til at blive behandlet i småsagsprocessen. Er det ikke tilfældet, skal sagsomkostninger udmåles, så de afspejler, at sagen indholdsmæssigt var en ordinær sag.

Afgørelsen er klemt inde mellem **FM 2021.108** og **U 2022.2924 V** om samme spørgsmål og med samme udfald - sidstnævnte måske endda i en sag, hvor sagsøger ikke i stævningen havde anmodet om behandling efter de almindelige regler (hvilket var tilfældet i **U 2022.1347 H**).

Som det fremgår i analyserne i afsnittet, er emnet ikke helt nyt. Det kender vi nemlig fra fildelingsagerne. Men Højesterets kendelse er vigtig!

I modsætning til de tidligere år følger *ikke* herefter en særskilt omtale af fildelingsagerne, der for så vidt er ved at aftage. I stedet har jeg i afsnit 2.9 genbesøgt spørgsmålet om sagsomkostninger i forbudssager (der er grundigt analyseret i 2020-almanakken men udgik i 2021-udgaven, da der ikke var noget at skrive om).

Den første og vigtigste afgørelse er fra Højesteret, **U 2022.1951 H**, og indebærer en stadfæstelse af Østre Landsrets praksis for EU-konform fortolkning af de danske sagsomkostningsregler i *sager omfattet af retshåndhævelsesdirektivet*, jf. **U 2020.1979 Ø**, **U 2020.1979 Ø**, **U 2020.2955 Ø** (og i det hele taget analysen i 2020-almanakken).

Fordi afgørelsen vedrører et kæremål, indebærer den *både en bekræftelse af pligten til EU-konform fortolkning* og af, at denne pligt *tillige omfatter kæremål*.

I den sammenhæng er der grund til at fremhæve, at den i kapitel 1, afsnit 2.3 omtalte afgørelse i **U 2022.2692 Ø**, der indeholder en præcisering af, *at United Video Properties (EU-Domstolens fortolkning af retshåndhævelsesdirektivet) ikke finder anvendelse i sager om overtrædelse af markedsføringsloven*.

Den anden afgørelse vedrører ikke dette direktiv, men handler i stedet om omkostningsudmålingen *i forbuds- og påbudssager om store værdier*. Østre Landsrets afgørelse i **U 2022.1914 Ø** kan i denne sammenhæng formentlig ses som udtryk for, at man også (og måske specielt) i disse sager skeler mod det med sagen forbundne arbejde, sml. **U 2022.383 H** (sagsomkostninger i O.W. Bunker).

Efter en række afsnit om udmålingsspørgsmålet følger to afsnit med specialspørgsmål. Det drejer sig om afsnit 2.10 om »*sagsomkostninger i flerpartssager*« og afsnit 2.11 om »*sagsomkostninger til mandatarer*«.

Herfra er det de to afgørelser i **U 2022.2160 V** og **U 2022.3677 V** - begge fra sommermånederne - der bør læses grundigst.

Afgørelserne er næsten identiske, men med forskelligt udfald. I begge sager, var retssagen ført af en fagforening som mandatar for et medlem (samme fagforening); i begge sager vandt medlemmet, og der skulle derfor udmåles omkostninger til mandataren; og i begge sager ønskede mandataren omkostninger med tillæg af moms.

Det havde mandataren formentlig krav på - det er som bekendt mandatarens momsforhold, der styrer udmålingen - men det fik fagforeningen kun i den ene sag.

Fagforeningen, der er CVR-registreret som momspligtig, havde nemlig ikke belyst dens momsforhold i den første sag, og landsretten tog derfor udgangspunkt i angivelsen på portalen af, at foreningen var momspligtig. I den anden sag fremlagde foreningen en revisorredegørelse, og landsretten kunne herefter med sindsro tillæg moms.

Hvis man er *begrænset momsregistreret* (momsregistreret, men ikke afløfter moms af udgifterne til den pågældende sag), skal man *med andre ord være opmærksom på at oplyse, og om nødvendigt kunne dokumentere, dette*.

Det sidste sammenhængende afsnit, afsnit 2.12, har jeg afsat til retternes afgørelser om *omkostninger i sager om isoleret bevisoptagelse*. Vi fik kun én, men overskriften stod i min skabelon (og er god til at skabe overblik på tværs af årgange), så den har jeg holdt fast i.

Afgørelsen er i øvrigt ikke videre interessant, og derfor kan man roligt springe videre til kapitlets, og almanakkens, sidste afsnit, 2.1.3., hvor jeg har samlet en pose »blandede bolsjer« (der alle smager lidt af omkostninger). Her kan man blandt andet læse om *omkostningsgodtgørelse ved aflysning af en retssag (U 2022.1654 V og U 2022.2414 H)*, om *hvornår en part er processuel udlænding* og derfor kan afkræves sikkerhedsstillelse (*U 2022.422 Ø*) og om *disses sikkerhedsstillelse i ankesager (U 2023.542 V)*, samt en enkelt afgørelse om sikkerhedsstillelse fra processuelle indlændinge, når overdragelsen af et krav anses for begrundet i et *ønske om at omgå reglerne om sagsomkostninger (U 2022.5027 V)*. Afgørelserne er på hver deres måde interessant, men faldt også ud som forventet.

Af særlig vigtighed er derimod nok *U 2022.4215 H*, der fastslår, at *i kæremål, der afvises af landsretten efter retsplejelovens § 389 a, har indstævnte ikke krav på sagsomkostninger - heller ikke selvom vedkommende har indleveret et processkrift*. Afgørelsen er konkret, men peger på, at *sagsomkostninger ofte ikke skal udmåles, hvis en sag er afvist af en grund, der påses ex officio (og under omstændigheder, hvor indkæredes indgivelse af svarskrift konkret har været unødvendig)*.

2. PRAKSISGENNEMGANG

2.1. Fri proces

2.1.1. FM 2021.146 - fri proces efter sagens afslutning

Landsretten tiltrådte Familierettens beslutning om ikke at meddele fri proces på baggrund af en ansøgning indgivet *efter* sagens afslutning.

Det er fra landsrettens præmisser for det første interessant at notere sig, at det direkte udtales, at retsplejelovens § 327 (den almindelige regel om fri proces) *ikke* fastsætter krav til tidspunktet for anmodningens fremsættelse. Det kan således principielt også ske efter sagen er afsluttet.

Dernæst er det værd at notere sig, at ansøgningen jo trods alt ikke kan fremsættes på et vilkårligt sent tidspunkt (jf. også de i kendelsen citerede lovmotiver fra betænkning 404 1966 vedrørende § 331 om den tidsmæssige udstrækning af fri proces).

I sagen var anmodning fremsat 10 dage efter dommens afsigelse, og hverken Familieretten eller landsretten fandt, at der var sådanne konkrete omstændigheder, at den sene ansøgning burde imødekommes. (Familieretten talte om "undskyldende omstændigheder", det gør landsretten ikke. Sidstnævnte stemmer formentlig bedst med lovens forarbejder, der taler om en konkret vurdering).

Selvom afgørelsen konkret indebar et afslag, virker præmisserne en anelse mere imødekommende, end hvad man finder i hidtidig praksis, jf. U 2015.344 Ø, der synes at forudsætte som en ret klar hovedregel, at ansøgning skal indgives inden sagens afslutning.

Forskellen er måske først og fremmest sproglig, idet substansen i den her beskrevne afgørelse jo også var, at fri proces blev nægtet, fordi ansøgeren - uanset at denne havde haft anledning hertil - ikke fremsatte begæringen inden sagens afslutning.

2.1.2. FM 2022.12 - en opfølger til U 2021.499 H

Ved U 2021.499 H (kendelse af 9. november 2020, der ændrede U 2020.232 Ø, omtalt i min civilprocesretlige julealmanak for 2020) fastslog Højesteret, at en part, der var meddelt fri proces, også var dækket under et kæremål iværksat af modparten (vedrørende en kendelse om udformningen af et skønstema).

Det var en principiel og praktisk betydningsfuld afgørelse om rækkevidden af fri proces i kæremål - afgørelsen fastslår grundlæggende, at retsplejelovens § 331, stk. 5, om fri proces i ankesager, når det er modparten der anker, gælder tilsvarende i kæremål.

Østre Landsret har nu fastslået, at det følger *modsætningsvist* af Højesterets kendelse, at kæremål iværksat af parten med fri proces ikke er omfattet af tilsagnet om fri proces.

Dette var også før U 2021.499 H retsstillingen, jf. U 2012.3475 Ø (med U 2020.232 Ø havde landsretterne adopteret den praksis, at fri proces *aldrig* omfatter kæremål - med Højesterets kendelse i samme sag blev denne praksis ændret for kæremål iværksat af modparten).

Med tanke på, at Højesterets kendelse fra forrige år netop henviser til retsplejelovens § 331 om ankesager, hvor loven gør forskel på ankesager af den pågældende part og af modparten, må man formode, at denne kendelse vil blive stadfæstet, hvis den når Højesterets bord.

2.1.3. U 2023.716 H - rækkevidden af fri proces ved kære af omkostningsafgørelse

Afgørelsen udspringer af fogedprocessen, men har almen gyldighed.

Inden man læser den, kan man med fordel lige slå op i og læse U 2021.449 H (kæremål til U 2020.232 Ø), hvor Højesteret fastslog den fortolkning af retsplejelovens § 331, stk. 5, at en part, der har fri proces, også har krav på at få dækket sine omkostninger under et kæremål iværksat af modparten (af den ovenfor omtalte FM 2022.12 fremgår, at fri proces omvendt ikke dækker kæremål iværksat af den pågældende part).

I årets kendelse om emnet var det »nye«, at kæremålet ikke vedrørte en kendelse truffet under sagens behandling, men i stedet rettens afgørelse om sagsomkostninger.

Højesteret har nu fastslået, at også sådanne kæremål er omfattet af en bevilling af fri proces - i hvert fald for så vidt som den pågældende part alene påstår stadfæstelse.

(Heri ligger nok implicit, og i forlængelse af ovennævnte FM 2022.12, at udgifterne forbundet med en selvstændig påstand vedrørende omkostningsbeløbet ikke omfattes - hvilket i givet fald tillige ville rejse spørgsmålet, om en part med fri proces overhovedet har retlig interesse i en sådan påstand... Det spørgsmål lader vi ligge for nu).

2.1.4. TFA 2022.383 V - om retsplejelovens § 332, stk. 2

Landsretten fandt ikke, at den sagsøgte arving skulle erstatte statskassens udgifter i henhold til en bevilling om fri proces, efter sagen var afsluttet ved forlig, der efter parternes fælles opfattelse indebar en »50/50 løsning« af tvisten.

Byretten havde herefter besluttet, at ingen part skulle betale sagsomkostninger, og at arvingen med fri proces skulle betale erstatning efter retsplejelovens § 332,

stk. 2. Sidstnævnte under henvisning til, at arvingen efter forliget stod til at arve over 3 mio. kr., og således var formuende.

Den afgørelse ændrede landsretten efter en konkret vurdering.

(Den ledende afgørelse på området - dvs. fri proces inden for familie- og arveretten - er stadig U 2021.775 H, hvor Højesteret efter en konkret vurdering pålagde parten at erstatte statskassens udgifter, men samtidig opstillede det overordnede bedømmelsestema. Afgørelsen indikerer efter min forståelse en lidt friere bedømmelse end i andre sager, hvilket årets afgørelse måske kan ses som udtryk for. Selv inden for den ramme, fremstår afgørelsen dog noget venlig over for arvingen, hvilket nok skal ses i lyset af, at arven udgjordes af en landejendom, arvingen i forvejen beboede, og som altså ikke skabte en *likvid formue*).

2.1.5. FM 2022.87 - statskassens krav efter fri proces

En ægtefælle, der efter skiftet udtog aktiver for lidt over 500.000 kr., blev pålagt at erstatte statskassens udgifter ved den fri proces, jf. retsplejelovens § 332, stk. 2.

Afgørelsen illustrerer det i forarbejderne forudsatte udgangspunkt - som man i den ovenfor omtalte TFA 2022.383 V fraveg - om at en part, der efter sagens afslutning har opnået en økonomisk position, som gør vedkommende i stand til at bære udgiften, skal erstatte statens udgifter helt eller delvist (jf. også U 2021.775 H).

2.2. Sagens værdi

2.2.1. FM 2021.111 - sagsomkostninger i hævet sag (om eksklusion af andelslejlighed)

Et emne, jeg i 2020 og 2021 flere gange berørte på baggrund af obiter dicta fra Højesteret: Opgørelse af sagens værdi i sager om eksklusion af andelshavere.

Sagen vedrørte i første række spørgsmålet, hvem der havde vundet. Det vurderede både by- og landsret, at andelshaveren havde - en afgørelse, der blev truffet efter »tyngdepunktsvurderingen«.

Sagens andet - og efter min opfattelse mere interessante - spørgsmål var, hvordan omkostningerne så skulle udmåles. Det fremgår desværre ikke af sagen, hvad parterne eller retten har vurderet sagsgenstanden til. Men det fremgår, at sagsøger modtog 750.000 kr. til dækning af advokatudgifter, og så kan vi regne baglæns.

Da sagsøger var en privatperson, må beløbet være inklusive moms. Og da sagen blev hævet, efter der havde været skriftvekslet, men inden hovedforhandlingen, må beløbet være reduceret med mellem 1/3 og 2/3 i forhold til taksterne. Det giver en skønnet sagsgenstand på over 1 mio. kr. (og nok tættere på 2 til 2,5 mio. kr.), hvilket vel svarer meget godt til værdien af en andel.

Heldigvis behøver vi ikke »gætte« - dels fordi sagen efterfølgende blev tilladt indbragt for Højesteret (hvoraf fremgår, at den netop handlede om det her omtalte opgørelsesspørgsmål), og dels fordi der straks nedenfor omtales en afgørelse, der direkte adresserede spørgsmålet.

2.2.2. FM 2022.59 - sagens værdi i sag om eksklusion af andelshaver

Nu bliver det nemlig spændende!

Jeg har ad tre omgange omtalt omkostningsafgørelser fra Højesteret i eksklusionsager, hvor Højesteret hver gang har fundet anledning til at bemærke, at der »som sagen er forelagt« ikke har været grundlag for at tage stilling til opgørelsen af sagens værdi (der i alle tre sager var opgjort til andelens værdi).

Det drejer sig om afgørelserne U 2020.4009 H, U 2021.757 H (se min julealmanak for 2020 fra s. 136) og U 2021.3767 H (se min julealmanak for 2021).

Om den tredje afgørelse i rækken skrev jeg, at Højesteret »nu for tredje gang har vinket med samme vognstang« om, at værdien af eksklusionssager *ikke nødvendigvis* er andelens værdi.

Hvad den i givet fald skal være, er et vanskeligere spørgsmål. Således skrev jeg i sin tid bl.a. om U 2020.4009 H:

»

I »Sagsomkostninger i Civile Sager« s. 99 argumenteres for, at sagens værdi i sager om køb af fast ejendom til brug for sagsomkostningsfastsættelsen som udgangspunkt må opgøres til 0 kr. Man kan vel overveje, om lignende betragtninger gør sig gældende i sager om eksklusion, hvor nettoværdien af uenigheden næppe er andelens fulde værdi. (se om værdien af sager om overdragelse af fast ejendom desuden den ovenfor nævnte FM 2019.185).

Spørgsmålet er ikke let at besvare, og praksis er da heller ikke ganske ensrettet. I U 2011.347 Ø fandt Østre Landsret udtrykkeligt, at opgørelse måtte ske med udgangspunkt i andelens skønnede værdi (med henvisning til U 2003.186 V og U 2003.2644 Ø). Den i kendelsen lagte linje er tilsyneladende den, der siden er fulgt (afgørelsen citeres blandt andet i »Retsafgifter«).

Omvendt fandt samme landsret ved en kendelse omtalt i FM 2017.117, at der ved opgørelsen af sagens værdi må tages hensyn til den ved eksklusionen forestående afhændelse af andelsboligen, hvorfor »sagens reelle værdi er mindre end andelens (skønnede) værdi«.

Hertil kommer en mellemkommende kendelse fra Østre Landsret trykt i U 2020.1675 Ø (T:BB 2020.482), hvor Østre Landsret fortsætter linjen fra 2011. Både denne afgørelse og 2017-afgørelsen er nævnt i noten til U 2020.3703 Ø, der således tager udtrykkeligt stilling til fordel for 2011-linjen.

Begge afgørelser - dvs. både 2011- og 2017-afgørelsen - er endvidere nævnt i noten til den ovennævnte U 2020.4009 H, og Højesteret har således notorisk været opmærksom på begge afgørelser ved det første obiter dictum om spørgsmålet (og lur mig, om ikke begge finder vej til noten, når den her omtalte afgørelse trykkes).

Med tanke på, at eksklusion fra en andelsboligforening (tillige) indebærer et pligt-mæssigt salg af andelen til markedsværdi er mit forsigtige bud, at Højesteret på dette område ønsker at følge den almindelige linje i sager om overdragelse af fast ejendom, hvor sagens (netto-)værdi er 0 kroner, og hvor udmålingen i stedet sker efter et friere skøn (således U 2008.1848 H, netop om køb af en andel).

I så fald er Højesterets seneste obiter dictum en implicit bekræftelse af FM 2017.117.
«

Jeg er ikke blevet meget klogere siden, men kan dog konstatere, at Højesteret også i de efterfølgende kendelser har medtaget de to ovennævnte afgørelser (fra 2011 og 2017) i domsnoten.

Nu er Østre Landsret så kommet på banen i en sag, hvor spørgsmålet blev sat på spidsen. Og Østre Landsret har i den sammenhæng bekræftet, at sagens værdi efter landsrettens opfattelse skal fastsættes til andelskronen. Begrundelsen herfor (stadfæstelse af byrettens begrundelse) lyder besnærende: »Den konkret nedlagte påstand [angår] spørgsmålet om, hvorvidt sagsøgte er berettiget ekskluderet af andelsboligforeningen med den virkning, at han skal fraflytte lejligheden. Påstanden angår dermed hverken efter sin ordlyd eller sit indhold en modydelse.«

Men... man kan vel overveje, om ikke der i eksklusionen implicit ligger et efterfølgende salg (og dermed en modydelse). Eller omvendt, hvis man følger by- og landsrettens rationale, om den ekskluderede andelshaver kan siges at have mistet andelen (er det ikke kun brugsretten hertil, og hvad er værdien af den).

Disse overvejelser er da tilsyneladende også gjort af netop Østre Landsret i foråret 2021 (utrykt kendelse af 14. januar 2021 (BS-42885/2021)), der lagde vægt på, at der ved eksklusion også forudsættes at ske en realisering af andelen - og med den begrundelse tiltrådte byrettens opgørelse af sagens værdi til et års leje.

Heldigvis har Procesbevillingsnævnet som nævnt den 27. oktober under j.nr. 22/02528 givet tilladelse til at indbringe 2021-kendelsen for Højesteret, så nu får vi snart svaret fra hestens egen mund.

2.2.3. FM 2022.17 - sagens værdi til brug for sagsomkostninger

En sag om manglende iagttagelse af god advokatskik blev hævet kort inden hovedforhandlingen (hvilket efter praksis indebærer udmåling med typisk 2/3 af det takstmæssige salær knyttet til sagens værdi, idet der dog bl.a. kan tages hensyn til, om den pågældende hovedforhandling alene angår et delspørgsmål).

Spørgsmålet i sagen var navnlig, hvilken værdi, der ved omkostningsudmålingen skulle tages hensyn til - et spørgsmål, der blev sat på spidsen af sagsøger, der under kæremålet vedrørende byrettens omkostningsudmåling gjorde gældende, at *fordi* sagen var anlagt som anerkendelsessøgsmål, havde den principielt ingen værdi.

I sin rene form er et sådant synspunkt oplagt forkert, men det var i den konkrete sag ikke helt uden merit. Den sagsværdi, byretten havde taget udgangspunkt i, var værdien af de af advokatens dispositioner, der efter sagsøgerens opfattelse var foretaget i strid med god advokatskik. Sagen var imidlertid *ikke* en erstatningssag vedrørende dispositionerne, og man kan derfor godt forstå indsigelsen om sagens genstand.

Af de summariske oplysninger i den trykte afgørelse fremgår, at det under sagen var fremført, at advokatens handlinger havde påført selskabet et tab (og sagen syntes således at være anlagt som en forløber til en erstatningssag - og i hvert fald i det lys er det nærliggende at holde fast i hovedreglen).

2.3. Retsafgifter

Indrømmet, reglerne om retsafgifter er i og for sig ikke regler om sagsomkostninger (i hvert fald er retsafgifterne ikke reguleret i samme bestemmelse eller for den sags skyld samme lov). De har imidlertid en meget nær sammenhæng.

Det har de for parten, der i forbindelse med sagens førelse både har udgifter til sagsomkostninger i mere snæver forstand og til retsafgift. Dertil kommer, at retsafgiften »fanges« af bestemmelsen om sagsomkostninger, når den tabende part pålægges at erstatte den vindende parts udgifter til retsafgift. Og endeligt - og måske vigtigst - så er det i en righoldig praksis om fastsættelsen af sagsomkostninger fastslået, at omkostningsudmåling i henhold til landsretspræsidenternes vejledende takster skal tage udgangspunkt i det beløb, der er betalt retsafgift af.

Når man læser afgørelsen, og andre afgørelser om samme emne, kan man derfor med fordel katalogisere dem sammen med de afgørelser, som afsnittet her er sat lige efter: dem om beregning af sagens værdi. Det er så at sige to sider af samme mønt.

2.3.1. U 2022.917 Ø - retsafgift efter ny eller gammel lov

Som bekendt fik vi i efteråret 2021 en ny retsafgiftslov, og i år begyndte de første (trykte) afgørelser om denne lovs overgangsregler at udkomme.

Ved den første kendelse fastslog Østre Landsret, at et kæremål i fagedprocessen, der var iværksat ved anmodning af 7. oktober 2021, skulle afgiftsberigtiges efter den nye retsafgiftslov.

Afgørelsen er, som man måtte forvente, men de klare præmisser er alligevel værd at notere sig: Afgiftspligten ved kæremål indtræder på det tidspunkt, kære foretages (jf. retsafgiftslovens § 46). Og da kære var foretaget efter lovens ikrafttræden, fandt denne anvendelse. (At overgangsreglen i § 51, stk. 4, skulle kunne læses anderledes, har jeg ikke sympati for, da det er en regel, der i lighed med de øvrige overgangsregler, sikrer at verserende sager, imens de verserer ved samme instans, forbliver under de gamle regler, sml. § 51, stk. 2 og 3 om snitfladen for ankesager).

Når jeg gengiver præmissen så grundigt, er det samtidig fordi hverken spørgsmålet eller svaret er nyt.

Afgørelsen ligner således på sin vis U 2015.3709 H, hvor Højesteret fastslog, at der ikke er hjemmel til tilbagebetaling af retsafgift ved afvisning af anke fra Sø- og Handelsretten til Højesteret (princielle sager), *fordi* retsafgiften forfalder ved ankestævningens indlevering (tilsvarende U 2015.1799 H).

Helt generelt er det således værd at huske hovedreglen om afgifters forfald i § 46.

Sagen er i øvrigt værd at læse af yderligere en grund. Landsretten fik nemlig også anledning til at forholde sig til reglen om kæretiladelse i retsafgiftslovens § 47.

Bestemmelsen herom er ligeud ad landevejen, men for procesførende advokater er kendelsen måske en fin påmindelse om, at kære af afgiftsberegningen nu i medfør af retsafgiftsloven kræver tilladelse fra Procesbevillingsnævnet - det er nemlig nyt i forhold til den gamle lov!

(Selvom retsstillingen i hvert fald for de civile sager jo for så vidt er den samme. Tidligere var det blot retsplejelovens § 389 a, der indebar et krav om tilladelse, jf. U 2016.813 H - den nuancemæssige forskel er så, at retsafgiftsloven også omfatter retsafgiftsafgørelser i andre sager, og at kriterierne for kære fra Sø- og Handelsretten er modificeret).

2.3.2. U 2022.755 V (FM 2021.141) - kære af retsafgiftsafgørelse

Indrømmet, sagen hører nok egentlig til under kære- og ankebegrænsninger. Men det for mig at se mest interessante ved denne og ovennævnte afgørelse er, at de tjener til påmindelse om ikrafttræden af den nye retsafgiftslov. Derfor får den lov at komme med her.

Vestre Landsret afviste således i denne sag - der er helt parallel til ovennævnte U 2022.917 Ø - et kæremål over fogedrettens opkrævning af retsafgift, fordi kære var indgivet efter den 1. oktober 2021 (ikrafttræden af den nye lov), og der ikke forinden var søgt om kæretiladelse ved Procesbevillingsnævnet.

2.3.3. FM 2021.109 - ikke hjemmel til at tilbagebetale retsafgift

En tredje kendelse om retsafgift. Denne afgørelse gentager, at der ikke i retsafgiftsloven er hjemmel til at tilbagebetale retsafgift (konkret i en sag, hvor sagens vær-

di ved stævningen var opgjort for højt). Kendelsen følger fuldstændig Højesterets praksis som omtalt ovenfor.

Afgørelsen er truffet efter den gamle retsafgiftslov, men resultatet ville - som det også fremgår af den redaktionelle kommentar - være blevet det samme i dag.

2.3.4. U 2022.1660 Ø - betydningen af for sen betaling af kæreafgift

En afgørelse, der også kunne være medtaget under overskriften »anke- og kærebegrænsninger«, al den stund, at manglende betaling af kæreafgiften kan føre til sagens afvisning.

Det følger således af retsafgiftslovens § 47 (den nye), at manglende betaling medfører, at den »retshandling, for hvilken der skal betales afgift ... bortfalder«, jf. stk. 7.

En betingelse er imidlertid, at retten først har fastsat en frist på 2 uger for afhjælpning af manglen, jf. stk. 1.

Da fogedretten ikke havde fastsat en *nachfrist* efter bestemmelsen, tillod landsretten kæresagen, selvom betaling af retsafgiften først var sket efter udløbet af den af fogedretten fastsatte første frist for betaling.

2.4. Sagsomkostninger til den vindende part. Vundet eller tabt

2.4.1. FM 2021.135 - betydningen af forudgående forligstilbud

En sagsøger blev, helt efter bogen, pålagt at betale sagsomkostninger i en »vundet« sag, da sagsøgte inden sagsanlæg havde tilbudt at forlige sagen mod betaling af et større beløb end det tilkendte, jf. retsplejelovens § 312, stk. 4.

Når sagen er trykt i Fuldmægtigen, skyldes det formentlig, at byretten efter en meget konkret vurdering var kommet til et andet resultat. I byretten var det således tillagt betydning, at forligstilbuddene var fremsat på et tidspunkt, hvor kravets størrelse endnu var ukendt (og efter et skøn meget vel kunne overstige forligstilbuddene). Ræsonnementet kan man godt have sympati for, men som landsrettens afgørelse viser, må det være det absolutte udgangspunkt, at man foretager en simpel sammenligning af forligstilbud og sagens udfald - og så lader hver part bære egen procesrisiko også i relation til faktiske forhold, som på tidspunktet for forligstilbuddet var behæftet med usikkerheder.

2.5. Ophævelse af sagsomkostninger. Sagsomkostninger til den tabende part

2.5.1 U 2022.4181 Ø (TFA 2022.386/1) - om retsplejelovens § 312, stk. 7

Landsretten traf i overensstemmelse med den *meget klare* hovedregel i retsplejelovens § 312, stk. 7, afgørelse om, at den tabende part i en forældremyndighedssag ikke skulle betale sagsomkostninger.

Der er - som det vil være velkendt for advokater og andre, der beskæftiger sig med området - tale om en konkret begrundet særregel, som ikke hverken trækker inspiration fra eller selv inspirerer praksis om omkostningsudmåling i andre sagstyper.

2.6. Fastsættelse af sagsomkostninger

2.6.1. *FM 2021.107 - sagsomkostninger i hævet sag (inden svarskrift)*

Afgørelsen er et eksempel på, at der i sager, der hæves inden afgivelse af svarskrift, kan fastsættes reduceret proceduresalær (frem for alene at fastsætte inkassosalær), hvis sagen har haft et omfang eller en kompleksitet, som gør inkassosalæret uproportionelt i forhold til arbejdet med stævningen.

I den konkrete sag var sagsgenstanden over 1 mio. kr. og blev afsluttet ved, at Ankestyrelsen (sagsøgte) efter modtagelse af stævningen genoptog sagen. Når der i en sag om så store værdier er udfoldet et arbejde med stævningen, som giver grundlag for genoptagelse af sagen, giver det mening at anse sagen som noget andet og mere end ren inkasso.

Af interesse er det i øvrigt, at sagsgenstanden alene var opgjort af sagsøger - Ankestyrelsen, der som nævnt genoptog sagen, og ikke havde forholdt sig til beløbet, før styrelsens indlæg om sagsomkostninger. Dette forløb tages i den redaktionelle kommentar til indtægt for, at en part ikke blot kan udskyde sine bemærkninger til sagsgenstanden (for mit eget vedkommende tror jeg, at lige præcis det her spørgsmål vil skulle besvares meget konkret, og i mange sager vil det sikkert været tilstrækkeligt at adressere sagsværdien i et omkostningsindlæg).

2.6.2. *FM 2022.43 - udmåling i sag afsluttet kort før hovedforhandling*

Da sagsøgte gik konkurs, og kurator ikke ønskede at indtræde, afsagde retten udeblivelsesdom. Sagen var på dette tidspunkt berammet til hovedforhandling, og der var udvekslet 2 kortere processkrifter samt afholdt et kort telefonisk retsmøde.

Byretten havde fastsat omkostningerne på baggrund af inkassosalærtaksterne, hvilket ret oplagt var forkert. I landsretten blev omkostninger udmålt til $\frac{1}{2}$ proceduresalær (efter byretten under kæremålet selv havde henstillet, at beløbet blev hævet).

Selvom der er en vis tendens til at udmåle omkostninger med udgangspunkt i sagens »stade«, er denne afgørelse i mine øjne udtryk for en ganske høj udmåling. Man kunne vel henset til den begrænsede skriftveksling have nøjes med $\frac{1}{3}$.

Den ledende dom på området er U 2016.765 H, hvor Højesteret (formentlig bevidst) undlader at opstille en fast formel for sager, der hæves »længere tid« før hovedforhandlingen (sml. U 2006.1094 H), og hvor angivelsen af de relevante spænd peger på, at udmålingen normalt må være mellem $\frac{1}{3}$ og $\frac{1}{2}$ proceduresalær.

2.6.3. FM 2021.112 - sagsomkostninger i hævet sag

I en justifikationssag, der blev hævet efter arresten var ophævet, fastsatte landsretten salæret til en tredjedel af proceduresalæret for den angivne sagsgenstand (arrestens værdi).

Afgørelsen er et konkret eksempel på, hvad der efter min opfattelse er den praktiske hovedregel: Sager, der hæves, forliges eller afvises i tiden mellem afgivelse af svarskrift og forberedelsens afslutning honoreres almindeligvis med 1/3 proceduresalær (U 2016.765 H).

2.6.4. FM 2021.148 - udmåling af takstnært salær

Landsretten tiltrådte i en forældreansvarssag med »omfattende forberedelse«, at advokatsalær til en beskikket advokat var fastsat takstmæssigt svarende til hovedforhandlingens varighed med tillæg af 12 timers forberedelse.

Selvom afgørelsen vedrører et område, der - som straffesager - har et selvstændigt takstsystem, er den illustrativ for, at omkostningsudmålingen i praksis i langt, langt størstedelen af alle sager udmåles takstmæssigt (eller dog takstnært), og at fravigelse herfra kræver konkrete omstændigheder ud over det sædvanlige.

2.6.5. FM 2022.49 - sagsomkostninger i retssag ved advokat efter udenretlig inddrivelse ved inkassobureau

Landsretten fandt ikke, at der ved udmålingen af sagsomkostninger i forbindelse med en udeblivelsesdom skulle ske fradrag for udenretlige inddrivelsesomkostninger.

Det var for denne afgørelse afgørende, at sagsøgte udenretligt havde *bestridt kravet*, hvorfor sagsøger ikke havde haft mulighed for at lade retssagen føre ved det inkassobureau, der havde forestået den udenretlige inkassoproces, jf. retsplejelovens § 260, stk. 5, e.c. (herved adskiller sagen sig fra f.eks. U 2021.2631 H, der følger den faste praksis for at fradrage udenretlige inkassoomkostninger ved efterfølgende *inkassosager*).

2.6.6. U 2022.4181 Ø (TFA 2022.386/1) - sagsomkostninger i forældremyndighedssag

Landsretten anvendte hovedreglen i retsplejelovens § 312, stk. 7, om at parterne som udgangspunkt ikke skal pålægges at betale sagsomkostninger i (bl.a.) forældremyndighedssager (selvom anmodningen om forældremyndighed efterfølgende blev afvist som følge af manglende saglig kompetence).

1.7. Fastsættelse af sagsomkostninger. Store sager

1.7.1. FM 2022.61 - sagsomkostninger i ægtefælleskiftesag

Der står simpelthen ikke nok i gengivelsen til, at jeg kan udlede ret meget.

Men ved ovennævnte kendelse nedsatte Østre Landsret de af byretten udmålte omkostninger til halvdelen (fra 400.000 til 200.000 kr.) i en enkelttvistsag om udtagelse af et sommerhus til en værdi på 13,5 mio. kr. med den rigtige - men også meget generelle - begrundelse, at »ved fastsættelse af sagsomkostninger skal der udover sagens værdi tages hensyn til sagens omfang og karakter«.

Afgørelsen illustrerer det trods alt væsentlige princip, at en udmåling med udgangspunkt i sagens værdi kun kan være *udgangspunktet*, navnlig i sager om mindre komplekse tvister vedrørende store beløb.

2.8. Småsager

2.8.1. FM 2021.108 - sagsomkostninger i hævet sag (der startede i småsagsprocessen)

En afgørelse om et emne, der også dukkede op nogle gange sidste år (i relation til fildelingssagerne), og som berøres nærmere nedenfor i min analyse af Højesterets seneste afgørelse. Af hensyn til kronologien i afgørelserne nævnes denne først.

Landsretten fastslog, at der i en sag, som umiddelbart inden sagsøger hævdede den var overgået fra småsagsprocessen til den almindelige retspleje, skulle udmåles sagsomkostninger efter de vejledende takster. Henset til, at sagen blev løftet ud af småsagsprocessen, *fordi* værdien af den i stævningen nedlagte påstand reelt var højere, kan man vanskeligt være uenig i resultatet. Sagen var indholdsmæssigt aldrig en småsag.

(Når man læser afgørelsen, er det svært ikke at få det indtryk, at beslutningen om at anlægge sagen som en småsag ikke beroede på en vurdering af sagens reelle værdi, men skete i erkendelse af, at boet savnede midler. Så snart det blev klart, at sagsgenstanden var større, og udgifterne derfor lige så, blev sagen hævet. Man kan som civil part udmærket vælge at *begrænse* sit krav, og det kunne boet også have gjort - men når man som her har at gøre med en særdeles opportunistisk værdiansættelse, taler også reale grunde for at udmåle sagsomkostninger efter den reelle værdi).

2.8.2. U 2022.1347 H - sagsomkostninger i småsag (ved anmodning om overgang til ordinær sag)

Afgørelsen *ændrer* FM 2021.2054, som jeg forinden nåede at give en kort omtale i et af årets nyhedsbreve.

I den her omtalte sag fik Højesteret lejlighed til at bedømme et spørgsmål, som jeg nu har set i flere sammenhænge (ikke mindst i »fildelingssagerne«, der imidlertid også i denne henseende udgør et særegent sagssæt).

Sagen var ved anlæggelsen registreret som en småsag (sagen havde ingen økonomisk værdi), men sagsøger havde anmodet retten om at løfte sagen over i den almindelige proces under henvisning til sagens kompleksitet. Da sagsøgte udeblev med svarskrift, afsagde retten udeblivelsesdom og udmålte omkostninger efter reglerne om småsager.

Denne vurdering tiltrådte landsretten (med henvisning til FM 2010.141), men Højesteret har nu ændret resultatet.

Afgørelsen fastslår helt generelt, at det ved fastsættelsen af sagsomkostninger må vurderes, om sagen *efter sit indhold* egner sig til at blive behandlet i småsagsprocessen. Er det ikke tilfældet, skal sagsomkostninger udmåles, så de afspejler, at sagen indholdsmæssigt var en ordinær sag.

Kendelsen gør således direkte op med den mere formelle bedømmelse i by- og landsret (der lagde vægt på, om sagen på tidspunktet faktisk var en småsag), og resultatet må derfor forventes at få betydning fremover, ikke mindst i udeblivelsessager, hvor sagsøgte slet ikke indleverer svarskrift. Her skal byretten konkret vurdere, om sagen efter sin karakter bør ledsages af en omkostningsudmåling efter reglerne om småsager eller de almindelige sager. Det er i hvert fald tilfældet, hvis sagsøger, som i den konkrete sag, i stævningen har fremsat anmodning, men som Højesterets præmisser er formuleret, er det nærliggende at tro, at det også i øvrigt vil være tilfældet (det harmonerer samtidig fint med, at det i forhold til sagsomkostninger heller ikke i øvrigt er nødvendigt, at parterne nedlægger påstand).

2.8.3. U 2022.2924 V - sagsomkostninger i småsag der burde være almindelige sag

Også den tredje sag i dette emne handlede om en småsag, der »burde være en almindelig sag«.

De nærmere rammer er beskrevet ovenfor i relation til U 2022.1347 H (der ændrede FM 2021.2054). Den afgørelse havde imidlertid det særkende, at den vindende part i skriftvekslingen havde *anmodet om*, at sagen blev løftet ud af småsagsprocessen - og Højesteret vurderede herefter, at retten burde have taget stilling til anmodningen forud for fastsættelsen af sagens omkostninger.

Afgørelsen forstod jeg dengang - og forstår jeg stadig - som en mere generel tilkendegivelse om, at udmålingen af sagsomkostninger skal tage udgangspunkt i en *vurdering af*, om sagen rent faktisk henhører under småsagsprocessen (hvilket vel i princippet må påses *ex officio*, da omkostninger udmåles uden krav om påstand, men i praksis nok således, at retterne ikke nødvendigvis i alle tilfælde bør tage dette spørgsmål op uden anmodning - altså lidt den samme mekanik som er forudsat i relation til retsplejelovens § 368 a om grundløse anker).

Senere på året traf Vestre Landsret så afgørelse i en sag, hvor det i hvert fald ikke hverken af *ratio* eller af præmisserne fremgår, at der var fremsat en sådan anmodning, og hvor spørgsmålet om sagens placering i småsagsprocessen derfor tilsyneladende først opstod ved omkostningsudmålingen. Vestre Landsret har i den sammenhæng gentaget, at omkostninger skal udmåles efter de almindelige takster, hvis sagen konkret ikke henhører under småsagsprocessen (vurderingen af, *at* sagen ikke hørte til i småsagen var gjort lettere af, at der på dette punkt findes et ret klart præjudikat).

Hvis ellers dommens gengivelse er udtryk for, at der faktisk ikke var fremsat anmodning om, at sagen skulle overgå til behandling efter de almindelige regler, bekræfter denne afgørelse, at U 2022.1347 H principielt finder anvendelse i alle sager.

Henset til, at sagen var anlagt af Styrelsen for Patientsikkerhed - der ofte fører sager af denne art; der var part i den omtalte dom fra Højesteret, som udgør præjudikamentet for at løfte sagen ud; og som erfaringsmæssigt ofte fremsætter sådanne anmodninger (sml. U 2022.1347 H, der også var anlagt af styrelsen og ved samme advokat) - kan jeg godt tvivle. Men min opfattelse er stadig, at retsstillingen er som skitseret ovenfor.

2.9. Sagsomkostninger i forbudssager

2.9.1. U 2022.1951 H - *United Video (retshåndhævelsesdirektivet) i Højesteret*

Afgørelsen stadfæster praksis fra Østre Landsret, jf. først og fremmest U 2020.2955 Ø.

I et kæremål vedrørende bevissikrings sag blev rekvirenten tillagt sagsomkostninger med 25.000 kr. Denne afgørelse ændrede Højesteret med en bemærkning om, at kæremålet i landsretten var behandlet mundtligt samt med henvisning til retshåndhævelsesdirektivets artikel 14 som fortolket i *United Video Properties Inc.-dommen* (ECLI:EU:C:2016:611).

Dette præjudikat er første gang citeret i dansk ret ved U 2019.3930 Ø, og jeg har derfor tidligere haft anledning til en mere principiel gennemgang af spørgsmålet (min Civilprocesretlige Julealmanak for 2020).

Det blev ved dommen fastslået - og siden ved U 2020.1979 Ø og U 2020.2955 Ø bekræftet - at danske domstole i medfør af retshåndhævelsesdirektivet og EU-Domstolens praksis vedrørende direktivets § 14 er forpligtet til at fravige de vejledende takster i opadgående retning, hvis den vindende part dokumenterer, at det er nødvendigt, for at de tilkendte sagsomkostninger dækker en *væsentlig del af de faktisk afholdte udgifter*.

I den sidstnævnte afgørelse, U 2020.2955 Ø, fandt landsretten samtidig, at denne EU-konforme fortolkning tillige skulle anvendes i kæremålssager.

Som det fremgår, er de nævnte afgørelser alle fra Østre Landsret, og der er mig bekendt ikke sager om spørgsmålet fra Vestre Landsret. Den her omtalte afgørelse stammede fra Jylland, og Højesteret ændrede som anført landsrettens udmåling. Selve landsretsafgørelsen er imidlertid ikke offentliggjort, og det er derfor uklart, om sagen er udtryk for, at man i Vestre Landsret ikke har tillagt *United Video* samme betydning som i Østre Landsret.

Under alle omstændigheder ved vi nu, hvor Højesteret står på spørgsmålet. Dels udmålte Højesteret i »Ørsted-sagen« omkostninger med henvisning til netop det-

te præjudikat (U 2021.958 H - sagen handlede ikke først og fremmest om omkostningsspørgsmålet), dels har Højesteret i marts 2022 afsagt kendelse i den her nævnte sag, som alene vedrørte spørgsmålet om omkostningsudmålingen - vel at mærke i et kæremål, hvor spørgsmålet for landsretten først og fremmest var af processuel karakter (spørgsmål om bevissikringsundersøgelsens genstand og omfang).

Selve udmålingen i sagen blev forhøjet, men ikke fuldt ud til de faktiske afholdte udgifter. Afgørelsen viser således samtidig, at United Video ikke kræver, at rekvi-rentens udgifter dækkes 1:1.

2.9.2. U 2022.1914 Ø (FM 2022.10) - sagsomkostninger i forbuds- og påbudssag om store værdier

En forbuds- og påbudssag blev hævet før den mundtlige hovedforhandling, og byretten udmålte i den anledning sagsomkostninger med 7 mio. kr. (!!!!) til sagsøgte under henvisning til genstand. Det omgjorde landsretten eftertrykkeligt.

Skal man forstå sagen, er det nok værd lige at gøre ophold ved den materielle tvist. Helt grundlæggende drejede parternes uenighed sig om, at Stena Line og Scandlines ønskede Finansministeriet påbudt at stoppe finansieringen af Femern A/S baseret på det grundlæggende synspunkt, at Femern A/S var tildelt ulovlig statsstøtte i strid med standstillforpligtelsen i TEUF artikel 108.

Et sådan påbud ville føre til en - i hvert fald midlertidig - standsning af et enormt projekt.

Sagsøgerne havde under sagen endvidere nedlagt påstand om, at ministeriet skulle pålægges at kræve tilbagebetaling fra Femern A/S, og havde i et senere processkrift opgjort værdien af dette krav til lige under 11 mia. kr. med tillæg af ulovlighedsrenter af et støttebeløb på ca. 16,5 mia. kr.

Der var, som det fremgår, ikke tale om et beløb, som skulle tilfalde sagsøgerne (det gjorde sagsøgerne meget ud af under appellen). Men dog et beløb, som man med nogen ret kunne argumentere for, udgjorde sagens værdi.

Selve sagen nåede at versere i flere år, og der var blandt andet formalitetsafgørelser om henvisning til landsretten (afvist) og kollegial behandling, ligesom retten nåede at udskille og beramme et delspørgsmål.

Byrettens afgørelse skal ses i det lys.

Ved landsretten blev omkostningerne nedsat til 150.000 kr.

Præmisserne er absolut værd at læse.

For det første fordi landsretten præciserer, at »sagens værdi« i forhold til omkostningsudmålingen måtte være den værdi, som sagen havde for sagsøgerne. Denne værdi havde ingen af parterne belyst, og det kunne derfor ikke indgå med nogen stor vægt i udmålingen, at der potentielt var tale om store værdier. (Denne præmis skal man passe på med at strække for langt. De fleste tvister har en genstand, som har værdi *inter partes* mellem sagsøger og sagsøgte, og det kan i almindelighed ikke alene være genstandens værdi for sagsøger, der er bestemmende. Der er imidlertid i den konkrete sag den vigtige observation, at de oplyste beløb intet sagde om værdien af den forrykkelse af retsstillingen mellem parterne, en dom ville medføre).

For det andet, fordi landsretten udtrykkeligt bemærker, at de betydelige udgifter, der var afholdt af Femern A/S (som biintervenient) er uden betydning for omkostningsopgørelsen mellem sagens parter. (Det er utvivlsomt og helt generelt rigtigt. Et andet spørgsmål er så, om Femern A/S som biintervenient selv var berettiget til sagsomkostninger, jf. retsplejelovens § 252, stk. 4).

For det tredje, fordi landsretten på denne baggrund udmåler sagsomkostninger med udgangspunkt i den grundlæggende forståelse, at sagen blev afsluttet efter skriftveksling, der hovedsageligt havde vedrørt et mindre delspørgsmål.

Afgørelsen citerer direkte U 2022.383 H (stadfæstelse af landsrettens afgørelse om sagsomkostninger i delafgørelse om retskraft i O.W. Bunker, der havde betydning for et milliardbeløb, men alene vedrørte spørgsmålet om retskraft. Afgørelsen er analyseret i min Civilprocesretlige Julealmanak for 2021. Det kan hertil nævnes, at Højesteret selv i den senere afgørelse i kæremålet vedrørende den underliggende afgørelse om retskraft/litispændens, der er omtalt ovenfor i kapitel 11, udmålte omkostninger for Højesteret med 75.000 og 90.000 kr. til de sagsøgte selskaber. Også denne afgørelse giver rygvind til landsrettens her omtalte kendelse).

2.10. Sagsomkostninger i flerpartssager

2.10.1. FM 2022.60 - kæremål i isoleret bevisoptagelse med flere sagsnumre og parter

Under et kæremål om formuleringen af en række spørgsmål under en sag om isoleret bevisoptagelse fastsatte landsretten sagsomkostninger (med de standard 2.500 kr.) direkte i forholdet mellem rekvirenten og en skønsadciteret.

Afgørelsen er formentlig primært interessant, fordi landsretten direkte skriver det åbenlyse: At selvom brugen af sagsportalen helt lavpraktisk kan føre til et særskilt sagsnummer for ad citationssagen, er det for omkostningsafgørelsen afgørende, om vedkommende part *faktisk er part i kæremålet*.

Det var skønsadciterede, og så skal man også have omkostninger, når man vinder.

2.11. Mandatarer (og det der ligner)

2.11.1. U 2022.2160 V (FM 2022.27) - sagsomkostninger til mandatar

Sommeren 2022 bød på to afgørelser om udmåling af sagsomkostninger til mandatarer. Denne og den straks nedenfor omtalte.

Den retlige ramme ligger temmelig fast. Som fastslået i U 2004.2751 H, udmåles sagsomkostninger i sager, hvor den ene part har været repræsenteret af en mandatar, med udgangspunkt i mandatarens forhold. De udgifter, der kan kræves erstattet, er mandatarens (dog med den modifikation, at spørgsmålet om *fri proces* afgøres efter partens forhold, jf. U 2008.1973 H og U 2021.4128 V).

Sommerens første afgørelse bekræfter i denne sammenhæng det ret oplagte: At sagsomkostninger alene skal tillægges moms, hvis *mandataren* har haft udgifter til moms.

(Det er oplagt, fordi Højesteret allerede i U 2015.2294 H har fastslået denne regel i en sag om en ikke-momsregistreret part, der mødte ved en *ansat advokat* og derfor ikke havde udgifter til moms. Højesterets afgørelse citeres da også af landsretten).

I den konkrete sag lagde landsretten til grund, at den fagforening, der mødte som mandatar og dermed afholdt udgiften til ekstern advokatrepræsentation, fradragsret for momsudgiften, og landsretten fandt derfor, at de tilkendte sagsomkostninger ikke skulle tillægges moms.

Som vi skal se straks nedenfor, var denne forståelse *ikke rigtig*, men risikoen herfor må påhvile fagforeningen!

2.11.2. U 2022.3677 V (FM 2022.73) - Vestre Landsrets kendelse af 23. juni 2022 - sagsomkostninger til mandatar

Den anden sag var indbragt af samme advokat og samme tema - dog med den lille forskel, at landsretten i denne sag lagde til grund, at fagforeningen *ikke* kunne fradrage udgifter til moms.

Landsretten fandt derfor - og helt i tråd med det ovenfor anførte om den retlige ramme - at omkostningerne skulle tillægges moms. (Fagforeningen var gået så langt som til at fremlægge et revisornotat for at dokumentere momsspørgsmålet - antageligt fordi foreningens aktiviteter i nogle sammenhænge giver momsfradrag og i andre ikke. Det giver mening, at bevisbyrden for en momsudgift påhviler parten, i hvert fald hvis denne er momsregistreret og således gør gældende, at moms til den konkrete aktivitet af nærmere anførte grunde ikke kan fradrages).

Efterfølgende har jeg konstateret, at de to sager ikke alene er ført af samme advokat, men også for samme fagforening.

Hvordan hænger de to afgørelser så sammen?

Jo, det forskellige udfald skyldes, at der i den første sag ikke var givet oplysninger om fagforeningens momsforhold (og at fagforeningen på CVR-nummer er angivet som momsregistreret, hvilket retten derfor præsumptivt lagde til grund), mens fagforeningen i den anden sag - formentlig som reaktion herpå - havde dokumenteret, at den ikke i relation til den pågældende aktivitet kunne afløfte moms.

Udover at illustrere, at det i mandatarsager er mandatarens forhold, der afgør omkostningsudmålingen - og så husker vi i sammenhængen, at det er stadig mandantens forhold, der afgør spørgsmål om fri proces, jf. U 2008.1973 H og senest U 2021.4128 V (FM 2021.134)! - illustrerer afgørelsen, at virksomheder, der er momsregistreret, selv har ansvaret for at påberåbe sig - og om nødvendigt dokumentere - at momsregistreringen ikke omfatter retssagsførelse i den konkrete sammenhæng.

2.11.3. U 2022.3115 V (FM 2022.48) - sagsomkostninger til Ankestyrelsen ved rettergangsfuldsmægtig

En praktisk interessant afgørelse om et spørgsmål, som må antages at få stadig større betydning - men som omvendt trods alt kun gentager, hvad der ret klart står i de relevante forarbejder.

Ankestyrelsen var i en sag om anerkendelse af en arbejdsskade mødt ved en rettergangsfuldsmægtig. Under sagen fik styrelsen fuldt medhold og skulle derfor tilkendes omkostninger.

Byretten bedømte forholdet som en selvmødersag, mens landsretten vurderede, at Ankestyrelsen skulle tilkendes sagsomkostninger. Begrundelsen herfor er grundig, og beskriver retsgrundlaget lige så godt, som jeg selv kunne.

Når sagen trods alt kan have voldt vanskeligheder, skyldes det hele forløbet omkring den påtænkte vedtagelse af en udvidet adgang for statslige myndigheder til at møde ved rettergangsfuldsmægtige (lovforslag 74 2018, jf. lov 370 2019, der indsatte den i sagen pådømte særregel).

Oprindeligt var tanken med denne ordning, at den skulle udgøre et reelt alternativ for statslige myndigheder, der ellers ville antage advokatbistand. Ordningen skulle i den sammenhæng bl.a. muliggøre, at de pågældende myndigheder ansatte eller opkvalificerede medarbejdere til at varetage den (trods alt) ret specialiserede opgave som procedureadvokat.

Under lovforslagets behandling udgik den foreslåede bestemmelse om repræsentation ved rettergangsfuldsmægtige - og statslige myndigheders adgang hertil er derfor fortsat alene reguleret ved retsplejelovens § 260, stk. 3, nr. 4, der giver alle juridiske personer mulighed for at møde ved en ansat (som ikke er ansat med det primære formål at føre retssager).

Det er bl.a. en konsekvens heraf, at statslige myndigheder ikke - lige så lidt som andre juridiske personer - kan have specialister ansat alene for at føre retssager. Og da andre juridiske personer normalt ikke tilkendes sagsomkostninger, hvis de møder ved en ansat, var byrettens vurdering alt andet lige nærliggende.

Herved overses imidlertid, at den endelige lov - der da også bar titlen »sagsomkostninger til statslige myndigheder ...« - bibeholdt den foreslåede bestemmelse i § 316, stk. 1, 2. pkt., som særskilt adresserer udmåling af sagsomkostninger til statslige myndigheder, der lader sig repræsentere efter § 260, stk. 3, nr. 4.

Med denne regel har man - uden jeg helt forstår, på hvilken baggrund - gjort forskel på omkostningsudmålingen for statslige myndigheder og alle andre juridiske personer. Og landsretten har i sommerens afgørelse taget den nødvendige konsekvens heraf.

2.12. Isoleret bevisoptagelse

2.12.1. *U 2022.1095 V - sagsomkostninger i isoleret bevisoptagelse*

Endnu en afgørelse der bekræfter, at rekvirenten af isoleret bevisoptagelse har krav på sagsomkostninger, når det efter udfaldet af den isolerede bevisoptagelse (typisk skønsmandens erklæring om de omtvistede forhold) »ikke kan udelukkes, at den kan gøre et krav gældende« mod sin modpart.

Denne gang i en sag om påståede mangler ved en tilstandsrapport, men altså med velkendte præmisser om et ganske fast bedømmelsestema, jf. således U 2001.2371 H, FM 2018.69, U 2019.1247 H, U 2020.1079 V, FM 2021.2 (og om undergrænsen for denne sandsynlighed U 2021.4542 H).

2.13. Blandede bolsjer

2.13.1 *U 2022.1654 V (FM 2022.15) - ikke omkostningsgodtgørelse ved aflysning*

En sjælden sag om retsplejelovens § 320, der hjemler dækning af meromkostninger, når en sag på grund af rettens forhold skal gå om eller ikke kan behandles (afgørelsen var i U 2021.1505 Ø påberåbt ved udsættelse af en hovedforhandling på grund af Covid-19. Kendelsen om ikke at yde godtgørelse er kæret til Højesteret, og emnet dukker derfor formentlig op igen senere i år).

Afgørelsen følger hovedreglen: At aflysningen af en hovedforhandling ikke, og heller ikke med kort varsel, kan begrunde et erstatningskrav mod statskassen.

Det er ved læsning af afgørelsen værd at erindre, at bestemmelsens vigtigste anvendelsesområde da heller ikke er omberammelser. Det er sager, der *må gå om*, eksempelvis fordi en dommer er inhabil (U 2014.555 H).

Selvom bestemmelsen efter sin ordlyd og forarbejder *kan* omfatte tilfælde, hvor en nært foreliggende hovedforhandling omberammes, bør det kun undtagelses-

vist være tilfældet - og da kun i sager, hvor det konkret kan påvises, at omberammelsen har medført et ikke ubetydeligt merarbejde.

Med det sagt - og med forbehold for sagens konkrete omstændigheder - så må vi med denne afgørelse nærme os et grænseområde, hvor vurderingen også kunne være faldet ud med omvendt fortegn. Ellers er der ikke meget tilbage af formuleringen i forarbejderne (lovforslag 132 2005) om, at reglen, foruden en kodifikation af gældende praksis, skulle indebære en *udvidelse* af adgangen til kompensation ved aflysning af hovedforhandlinger.

Landsrettens præmisser peger helt utvivlsomt på den korrekte vurdering (om udsættelsen faktisk har haft økonomisk betydning) og åbner dermed også direkte op for, at udfaldet netop kunne være blevet et andet. Men spørgsmålet er, om ikke man ved aflysninger meget tæt på en hovedforhandling kunne argumentere for, at der i hvert fald præsumptivt er lidt et tab, al den stund, at advokaten jo ved den senere hovedforhandling skal genbesøge flere af sagens akter.

2.13.2. U 2022.2414 H - sagsomkostninger og Covid-aflysninger

Ankesag til U 2021.1505 Ø (det fremgår ikke af domsnoten)

I denne lidt særprægede sag var hovedforhandlingen blevet udsat på grund af Covid-19-situationen. Den ene advokat påstod sig herefter tillagt godtgørelse efter retsplejelovens § 320 om statskassens pligt til at erstatte udgifter, som en part uden egen skyld er påført som følge af, at sagen helt eller delvis har måttet gå om eller ikke har kunnet behandles.

Bestemmelsen er blandt de mere sjældent anvendte (og omtalte) i retsplejeloven, og udfaldet i denne sag blev da også, at begæringen ikke blev imødekommet.

Sagen ligner heller ikke de tilfælde, hvor reglen typisk har været bragt i anvendelse, nemlig når retten har begået fejl, som medfører, at sagen eller enkelte retsskridt må gå om (U 2006.739 Ø, U 2008.2063 Ø, U 2014.555 H). Her var omberammelsen ingens skyld, og da forholdet ikke kunne henføres til rettens forhold, var der efter landsrettens vurdering - som blev tiltrådt i henhold til grundene i Højesteret - ikke hjemmel til at godtgøre udgifter.

I forarbejderne til den nugældende § 320 (Lovforslag 132 2005) beskrives reglen *dels* som en kodifikation af hidtidig praksis i sager, hvor en sag må gå om på grund af dommerens død eller inhabilitet (det var dét, U 2014.555 H handlede om), *dels* som en udvidelse af denne praksis til at omfatte tilfælde, der er nært beslægtede med de nævnte sager, der i lovforslaget eksemplificeres med følgende:

»Som det vigtigste eksempel kan nævnes tilfælde, hvor parterne påføres merudgifter som følge af, at domsforhandlingen aflyses og udsættes med meget kort varsel på grund af en dommers pludselige sygdom eller andre forhold, der kan

henføres til retten. Bestemmelsen kan derimod ikke anvendes, hvis aflysningen skyldes en parts eller en rettergangsfuldmægtigs pludselige sygdom eller andre forhold, der ikke kan henføres til retten.«

Sagen var i landsretten afgjort med dissens, men i Højesteret var der enighed om vurderingen. Det må med sagen anses for endeligt afgjort, at Covid-aflysningerne - hvor der ikke gør sig helt ekstraordinære forhold gældende - ikke omfattes af § 320.

Det kan i den sammenhæng bemærkes, at Højesteret samme dag (Sag 55/2021), løste det straffeprocessretlige spørgsmål om salær til forsvarsadvokater for aflysninger på præcis samme måde.

2.13.3. U 2022.4215 H - sagsomkostninger i afvist kæremål

Lad ikke de kortfattede præmisser eller den relativt korte omtale narre; det er en ret væsentlig kendelse!

Landsretten have i medfør af retsplejelovens § 389 a afvist en kære af en kendelse, fordi Procesbevillingsnævnets tilladelse ikke forelå og havde i den forbindelse tillagt indkærede sagsomkostninger med 2.000 kr.

Højesteret fandt ikke, at der i en sådan situation kunne tilkendes sagsomkostninger (uanset at indkærede faktisk havde indleveret et kæreskrift).

”Kæremålet for landsretten blev afvist som følge af manglende kæretiladelse fra Procesbevillingsnævnet, jf. retsplejelovens § 389 a. Det var en afgørelse, som landsretten skulle træffe *ex officio*, og det var således ikke nødvendigt for Euro-park som sket at afgive processkrift med påstand om afvisning. Under hensyn hertil og omstændighederne i øvrigt finder Højesteret, at kæremålsomkostningerne for landsretten bør ophæves.”

Afgørelsen kan næppe udstrækkes til alle spørgsmål, som påses *ex officio* - der kan også i disse sager være god grund til, at parterne indleverer et processkrift. Men dommen fastslår mere generelt, at afgørelser, som træffes *ex officio under omstændigheder, hvor der intet behov er for et indlæg fra parterne*, almindeligvis ikke giver anledning til sagsomkostninger.

Det må i givet fald gælde afvisning efter retsplejelovens § 389 a, men også andre afvisningsdomme på grund af manglende appeltilladelse eller tilsvarende formelle (og umiddelbart konstaterbare) grunde (tilsvarende U 2017.1692 Ø om § 389, stk. 2).

Omvendt gælder det næppe for sager efter retsplejelovens § 368 a (afvisning af grundløse anker), der vel nok påses *ex officio*, men hvor det i forarbejderne er forudsat, at landsretterne typisk først vil overveje bestemmelsen, hvis en part gør opmærksom herpå.

2.13.4. U 2022.422 Ø - om retsplejelovens § 321

En sjælden afgørelse om sikkerhedsstillelse efter retsplejelovens § 321, stk. 1, 3. pkt. (der som bekendt alene kan anvendes på processuelle udlændinge).

En gambiansk appellatant blev af landsretten pålagt at stille sikkerhed for ankesagen. Sikkerhedsstillelse er efter bestemmelsen hovedreglen (når modparten anmoder herom), og landsretten fandt i den konkrete sag ikke, at den omstændighed, at sagen var af væsentlig betydning for appellanten, i sig selv kunne begrunde fravigelse (se som et eksempel på en sådan undtagelse U 2013.3358 H om irakersagen).

Afgørelsen indeholder i forhold til dette tema en grundig, men også meget konkret, analyse af U 2013.3358 H, som vel først og fremmest bekræfter, at Højesterets afgørelse vedrørte en meget speciel situation.

Det mest interessante ved sagen er efter min opfattelse i stedet rettens vurdering af, om appellanten overhovedet var processuel udlænding. Sagen vedrørte humanitær opholdstilladelse, og appellanten gjorde blandt andet meget ud af, at han havde opholdt sig i Danmark i mere end 21 år.

Landsrettens præmisser gengiver grundigt bestemmelsens forarbejder - og som det fremgår heraf, er der fra lovgiver lagt op til, at bestemmelsens anvendelsesområde afgrænses i overensstemmelse med den almindelige regel om processuel bopæl i retsplejelovens § 235, stk. 2.

Landsretten fandt - bl.a. med henvisning til, at flertallet af de 21 år havde haft karakter af ulovligt ophold - at appellants tilknytning til Danmark stedse havde været *af midlertidig karakter*, og appellanten havde derfor ikke opnået status af processuel indledning.

Som det fremgår af afgørelsen og ovenfor vedrører centrale dele af kendelsen en fortolkning af det processuelle bopælsbegreb, og kendelsens rækkevidde er derfor langt større end blot sager om sikkerhedsstillelse. Afgørelsen er derfor absolut værd at læse grundigt (også fordi trykt praksis ikke ligefrem bugner med eksempler på sager, hvor en persons længerevarende bopæl er vurderet midlertidig, jf. dog U 2006.86 Ø og måske tillige U 2017.1070 Ø med omvendt fortegn).

2.13.5. U 2023.542 V - om retsplejelovens § 321

Vestre Landsret har fastslået, at retsplejelovens § 321 (om processuelle udlændinges sikkerhedsstillelse) også finder anvendelse, når den processuelle udlænding som appelindstævnt nedlægger påstand til selvstændig dom.

(Der er med U 2017.3504 H praksis fra Højesteret, der bekræfter, at reglen finder anvendelse under anke. Det »nye« - men samtidig åbenlyst rigtige - er, at landsretten sidestiller appelindstævntes påstand til selvstændig dom med, at anken var iværksat af denne part).

2.13.6. U 2022.5027 V - om omgåelse og sikkerhedsstillelse

Vestre Landsret fandt, at et konkursbos overdragelse af en fordring umiddelbart forud for udtagelse af stævning havde karakter af et forsøg på at omgå reglerne om sagsomkostninger. Landsretten bestemte derfor, at sagsøger (det selskab, der havde erhvervet fordringen) skulle stille sikkerhed.

Afgørelsen flugter 1:1 med U 2000.1575 H om manglende partsevne ved omgåelse (nævnt i noten til domshovedet) og navnlig den senere U 2017.2439 H, der fastslog at sådanne partsevnemangler kan afhjælpes ved behørig sikkerhedsstillelse.

Netop U 2017.2349 H handlede ligeledes om overdragelse fra et konkursbo, og den underliggende konstruktion var således umiddelbart velkendt.

Den nærmere grænsedragning af omgåelselæren beror altid på en (meget) konkret vurdering. Det er ikke desto mindre værd at hæfte sig ved den underliggende aftalekonstruktion, der næppe kan være helt unik i konkursboer, der søger en vej til at procesfinansiere eventuelle sager / sælge bestridte krav, hvis bonitet er svær for begge parter at vurdere.

I den var overdragelsesprisen således sat til kurs 0, men med et vilkår om, at boet skulle have andel i et eventuelt nettoprovenu.

Det interessante er, at det selskab, der erhvervede fordringen, *ikke* var stiftet alene med henblik på at erhverve kravet og føre sagen. Herved adskiller sagen sig fra forløbet i 2017-sagen, og man kunne derfor nok være nået et andet resultat, hvis ikke det var for oplysningerne i sagen om, (1) at det pågældende selskab reelt var uden formue, (2) at selskabet generelt levede af at opkøbe fordringer og føre retssager (og altså spekulerede i den lave kapital), og (3) om størrelsen af kravet i sagen, der var på over 40 mio. kr.

Mit forsigtige bud er derfor stadig, og navnlig i lyset af Højesterets præmisser i de nævnte domme, at den beskrevne aftalekonstruktion ikke *altid* er udtryk for omgåelse - navnlig ikke hvis erhververen af fordringen er et veletableret og økonomisk solidt selskab.

2.13.7. U 2022.2938 Ø - personligt erstatningsansvar for sagsomkostninger

Vi slutter gennemgangen af de blandede afgørelser med en sag, som ligger i grænseområdet for civilprocessen, men som har *betydning* i en procesretlig sammenhæng.

Østre Landsret har således i denne afgørelse fundet, at en tidligere direktør kunne ifalde personligt erstatningsansvar efter selskabslovens § 361 for udgifter opstået i forbindelse med selskabets retssagsførelse.

Sagens faktum er noget kompliceret (og primært selskabsretlig). Sagen var således anlagt af et selskab (D), der (frivilligt) havde påtaget sig en friholdelsesforpligtelse

over for det sagsøgte selskab (G), for eventuelle tab vedrørende en verserende sag anlagt af det sagsførende selskab (F). Denne friholdelsespåstand endte med at indebære, at D skulle dække de sagsomkostninger, som F var blevet pålagt over for G.

Når dommen omtales her, er det fordi den illustrerer, at (hæftelse for) sagsomkostninger i visse tilfælde kan begrundes i andre regler end retsplejelovens.

(Et tilsvarende - og måske praktisk mere interessant - eksempel er T:BB 2021.699 Ø om en administrators erstatningsansvar for omkostninger i en sag, administrators Fejl havde givet anledning til.

Afgørelsesregister

Ugeskrift for Retsvæsen

U 2022.288 Ø 90	U 2022.2162 H 28
U 2022.346 Ø 138	U 2022.2279 SH 30
U 2022.347 SH 58	U 2022.2335 Ø 65
U 2022.422 Ø 174	U 2022.2381 Ø 50
U 2022.529 Ø 105	U 2022.2414 H 172
U 2022.552 Ø 91	U 2022.2449 H 141
U 2022.558 Ø 54	U 2022.2454 H 142
U 2022.597 Ø 140	U 2022.2504 Ø 97
U 2022.728 V 82	U 2022.2612 Ø 132
U 2022.755 V 160	U 2022.2614 Ø 35
U 2022.782 Ø 41	U 2022.2642 V 89
U 2022.854 Ø 139	U 2022.2645 Ø 119
U 2022.904 Ø 122	U 2022.2692 Ø 22
U 2022.917 Ø 159	U 2022.2706 Ø 140
U 2022.923 Ø 135	U 2022.2739 H 121
U 2022.1095 V 171	U 2022.2752 Ø 18
U 2022.1117 H 134	U 2022.2924 V 165
U 2022.1187 H 31	U 2022.2938 Ø 175
U 2022.1209 Ø 120	U 2022.3012 Ø 136
U 2022.1212 Ø 120	U 2022.3115 V 170
U 2022.1347 H 164	U 2022.3127 V 55
U 2022.1370 V 86	U 2022.3154 Ø 34
U 2022.1392 SH 44	U 2022.3249 H 122
U 2022.1409 H 120	U 2022.3278 Ø 34
U 2022.1411 Ø 37	U 2022.3332 H 106, 126
U 2022.1588 V 48	U 2022.3377 Ø 115
U 2022.1606 H 111	U 2022.3677 V 169
U 2022.1634 Ø 144	U 2022.3833 Ø 78
U 2022.1646 Ø 52	U 2022.3836 H 38
U 2022.1654 V 171	U 2022.3888 Ø 142
U 2022.1660 Ø 161	U 2022.4118 H 108
U 2022.1661 V 77	U 2022.4181 Ø 161, 163
U 2022.1812 H 63	U 2022.4183 V 105
U 2022.1914 Ø 167	U 2022.4215 H 173
U 2022.1935 V 19	U 2022.4222 V 144
U 2022.1951 H 166	U 2022.4234 H 26
U 2022.1957 H 130	U 2022.4434 H 48
U 2022.1977 Ø 88	U 2022.4448 H 109
U 2022.1998 Ø 120	U 2022.4515 H 24
U 2022.2024 Ø 97	U 2022.4676 Ø 78
U 2022.2082 Ø 99	U 2022.4723 SH 45
U 2022.2160 V 169	U 2022.4802 Ø 84
U 2022.4817/1 H 40	U 2022.4812 V 146

U 2022.4817/2 H 62
U 2022.4864 Ø 145
U 2022.4910 Ø 56
U 2022.4981 H 52
U 2022.5027 V 175
U 2022.5037 V 87
U 2022.5042 H 58
U 2023.136 Ø 22
U 2023.291 Ø 115
U 2023.328 H 72
U 2023.456 V 81
U 2023.459 Ø 95
U 2023.542 V 174
U 2023.574 H 39
U 2023.577 H 116
U 2023.582 Ø 40
U 2023.589 H 117
U 2023.674 H 21
U 2023.688 Ø 143
U 2023.692 V 112
U 2023.693 V 107
U 2023.716 H 155

Fuldmægtigen

FM 2021.76 71
FM 2021.77 103
FM 2021.78 147
FM 2021.100 68
FM 2021.107 162
FM 2021.108 164
FM 2021.109 160
FM 2021.111 156
FM 2021.112 163
FM 2021.120 146
FM 2021.131 89
FM 2021.132 94
FM 2021.133 95
FM 2021.135 161
FM 2021.140 110
FM 2021.141 160
FM 2021.145 82
FM 2021.146 154
FM 2021.147 74, 126
FM 2021.148 163
FM 2022.10 167

FM 2022.12 154
FM 2022.13 120
FM 2022.14 127
FM 2022.15 171
FM 2022.16 51
FM 2022.17 158
FM 2022.24 68
FM 2022.27 169
FM 2022.39 144
FM 2022.43 162
FM 2022.48 170
FM 2022.49 163
FM 2022.50 89
FM 2022.58 50
FM 2022.59 157
FM 2022.60 168
FM 2022.61 163
FM 2022.62 87
FM 2022.72 21
FM 2022.73 169
FM 2022.76 19
FM 2022.87 156
FM 2022.90 72

Miljøretlige afgørelser og domme

MAD 2022.33 Ø 34

Skatteministeriets tidsskrift

SKM 2022.227 HR 50

Tidsskrift for Bolig- og Byggeret

T:BB 2022.247 31
T:BB 2022.681 34
T:BB 2022.684 146
T:BB 2022.826 64
T:BB 2022.895 146
T:BB 2022.968 52

Tidsskrift for Familie- og Arveret

TFA 2021.428 V 68
TFA 2021.549 V 21
TFA 2021.553 V 142
TFA 2022.6 Ø 123
TFA 2022.133 Ø 143
TFA 2022.159 V 145

TFA 2022.191/1 V 48
TFA 2022.248 Ø 145
TFA 2022.253 Ø 51
TFA 2022.383 V 155
TFA 2022.386/1 Ø 161, 163
TFA 2022.387 H 40
TFA 2022.446/2 Ø 40

Tidsskrift for Kriminalret

TfK 2022.59 Ø 90
TfK 2022.110 Ø 139
TfK 2022.257 Ø 132
TfK 2022.258 Ø 97
TfK 2022.299 Ø 140
TfK 2022.409 V 144
TfK 2022.433 H 109

Utrykte afgørelser

Højesterets kendelse af 24. marts 2022
i sag BS-38860/2021 47

Højesterets kendelse af 23. august 2022
i sag BS-39795/2021 og BS-39903/2021 49

Højesterets kendelse af 3. november 2022
i sag BS-12957/2022 og BS-13038/2022 49

Østre Landsrets kendelse af 23. november 2022
i sag BS-55994/2019 79

